

**Att döda en hök
... och skapa en hjälte**



**HISTORIEN OM CRAZY HORSE
KRIGAREN * LEDAREN * MYSTIKERN**

* * *

**BERTIL THÖRN
INDIANKLUBBEN**

*EN E-BOK FRÅN
INDIANKLUBBEN*

ATT DÖDA EN HÖK OCH SKAPA EN HJÄLTE

HISTORIEN OM CRAZY HORSE

av

BERTIL THÖRN

Första utgåvan, juli 2014

Omslagsbild : Oljemålning av Mark Rohrig, betitlad: Keeper of the Sky

Observera att det finns inget säkerställt foto av Crazy Horse, varför vi alltså inte vet hur han såg ut. Den här bilden ska därför bara ses som en symbolisk bild och det har inte varit konstnärens avsikt att det skulle vara ett porträtt av den kände krigaren och ledaren.



INDIANKLUBBEN

ATT DÖDA EN HÖK OCH SKAPA EN HJÄLTE

HISTORIEN OM CRAZY HORSE
KRIGARE, LEDARE OCH MYSTIKER

Bertil Thörn

Helsingborg; 2014; alla rättigheter reserverade
Utgåva 1

innehållsförteckning

4		Förord
		INLEDNING
5	kapitel 1	Födelsen
		BARN- OCH UNGDOMSTIDEN
9	kapitel 2	Crazy Horse - en berättelse om hur vi tror att han var -
		VUXENTIDEN
23	kapitel 3	Krigaren
42	kapitel 4	Ledaren
60	kapitel 5	Mannen av folket
		SLUTET
75	kapitel 6	Slutstriderna
90	kapitel 7	Kapitulationen
100	kapitel 8	Krigsfångenskap
112	kapitel 9	Sammanvärjningen
133	kapitel 10	Flykten och mordet
		NOTERINGAR
160	not A	Bibliografi

FÖRORD

Crazy Horse - Tasunke Witko - är utan tvekan en av de mest omtalade indianska frihetshjältarna i Nordamerika. Men trots det är han troligen en av de minst kända. De allra flesta har förvisso hört namnet Crazy Horse, men vem han egentligen var - ja det är inte så många som vet. En hel del tror sig veta - det är sant. Men vilken sanning är det då man sitter inne med?

Många av dessa människor har förmodligen läst den fängslande bok som Mari Sandoz skrev redan 1942. En bok som fick titeln "Crazy Horse - The Strange Man of the Oglala". En bok som egentligen mera är en beskrivning av oglalasiouxernas historia under tiden 1840 till 1877, än att den är en historiskt korrekt beskrivning av den ledargestalt, som under denna tid otvetydigt var en av stammens mera betydelsefulla ledare - eller man kanske ska nöja sig med att säga personligheter. Det här har fått till följd att hon i sin ambition att beskriva alla betydelsefulla händelser i stammens historia, också har placerat Crazy Horse i centrum så fort något inträffade. Något som tyvärr inte är riktigt med sanningen överensstämmande. Det är alltså inte bevisat att Crazy Horse var i Conquering Bears läger, i augusti 1854, när löjtnant Grattan och hans lilla trupp blev nedgjorda till sista man och inte finns det heller några belägg för att Crazy Horse fann och "räddade" en cheyenneindiansk kvinna efter general Harneys förödande överfall på Little Thunders bruléläger ett år senare. Att han befann sig bland cheyennerna 1857 det vet vi däremot från olika intervjuer, men där finns inget som antyder att det var beroende på den här kvinnan. Kontakter mellan sydliga siouxer och cheyenner var dock inget ovanligt, och Crazy Horses morbror, Hump d.ä., som var Crazy Horses läromästare i unga år, hade faktiskt en cheyenneindiansk kvinna som en av sina många hustrur.

Allt det här har naturligtvis bidragit till förvirringen kring Crazy Horse och hans karaktär. Men vi ska i den här beskrivningen försöka hålla oss till de mera trovärdiga uppgifter som finns lämnade till eftervärlden i ett antal ögonvittnesskildringar och seriösa intervjuer gjorda med pålitliga uppgiftslämnare. Uppgiftslämnare som kände Crazy Horse mycket väl och som inte hade någon anledning att varken förringa eller förhärliga honom.

Men att det här var en mycket märklig man det är något som är ställt utom allt tvivel. Han var i sanning "Oglalasiouxernas Märklige Man". Det har i alla fall Mari Sandoz helt rätt i.

Helsingborg i juli 2014; Bertil Thörn

INLEDNING

* * *

kapitel 1 FÖDELSEN

Crazy Horse skulle komma att bli en legend redan under sin livstid. Han blev förvisso inte gammal, men har med åren ändå kommit att framstå som något av en hjälte. En folkhjärte, en förgrundsgestalt, inte bara för sitt folk, oglalasiouxerna, utan för i stort sett alla indianer! Han har blivit till sinnebilden för hur vi uppfattar de fria prärieindianerna. Buffeljägarna, nomaderna, som när de väl fick tillgång till hästen under slutet av 1700-talet, etablerade sig ute på de stora grässlätterna. Han har kommit att ses som en typisk företrädare för sitt folks ursprungliga livsstil och värderingar. En symbol för det gamla, "fria" livet. Livet på prärien. Ett liv på hästryggen. Ständigt i rörelse. Ständigt på jakt efter buffel. "Tatanka" - buffeln - som var centralpunkten i hans folks kultur- och livsåskådning. Han har också kommit att bli till något av en samlande symbol för den nyvaknade panindianismen. Ett föredöme som man kunde hänga upp sin nyvunna självaktning på. Helt enkelt en folkhjärte. Men också lite av en legend.

För som med alla folkhjältar så är beskrivningen inte i alla delar helt sann. En hel del av det som sagts och skrivits om honom är faktiskt fabricerade data. Så är det med alla folkhjältar. För att kunna behålla glansen och utstrålningen behöver en folkhjärte då och då putsas upp. Annars falnar glansen. Det här är i mångt och mycket en situation som är likartad den för hans antagonist och motståndare - general George Armstrong Custer. Båda dog unga, men båda har efter sin död tillskrivits mer eller mindre sanna förmågor och bedrifter. I fallet med Crazy Horse började det huvudsakligen med publiceringen av Mari Sandoz mycket omtalade och populära bok "Crazy Horse, The Strange Man of the Oglala". En bok som fascinerat och fånglat många genom åren och som ständigt kommer ut i nya utgåvor. En bok som egentligen mera är en beskrivning av oglalasiouxernas historia från 1840-talet till slutet av 1870-talet, än vad den är en regelrätt biografi av Crazy Horse. En bok som är skriven i romanform och där Crazy Horse har placerats i praktiskt taget alla för stammen betydande händelser, mera som ett sätt att på ett dramatiskt vis kunna framställa just historien, än att vara ett korrekt historiskt dokument och en korrekt beskrivning av Crazy Horses bedrifter. Med hjälp av senare tiders forskning har vi kommit en liten bit på vägen att få en mera nyanserad bild av vem den verkliga Crazy

Horse var och vad han uträttade under sitt korta liv. Det följande är därför ett försök att sammanfatta vad vi numera tror oss veta om denne omtalade person.

Det var alltid något speciellt med Crazy Horse. Redan från början var han annorlunda. Han var tystlåten och reserverad. Han deltog sällan i de andra pojkarnas tuffa lekar och tävlingar. Han var mera av en tänkare än en talare och han höll sig mycket för sig själv. Han såg också annorlunda ut. Han var inte så stor till växten och han var betydligt ljusare i hyn och hårfärgen än sina kamrater. Det har inte sagnats antydningar, om att han kanske hade vitt påbrå. Något som för all del inte alls var så ovanligt vid den här tiden. Men det förnekade han alltid själv.

Enligt Horn Chips, medicinmannen i Red Clouds band, föddes Crazy Horse på hösten "det året då man stal hundra hästar", - vilket enligt Iron Shells vinterkalender var 1841¹ - i ett oglalaläger någonstans längs Rapid Creek, på östra sluttningarna av Black Hills, i nuvarande Syd-Dakota. Andra källor säger, att det var "i närheten av Bear Butte". Årtalet är också omtvistat. 1840 eller 1842 är kanske de vanligast förekommande alternativen, men det finns uppgifter om allt mellan 1840 till 1850. Ja, till och med före 1840. He Dog, till exempel, hävdade att både han och Crazy Horse var födda 1838. Crazy Horses far var mystikern, prästen och drömtydaren, med samma namn, Crazy Horse, Tasunke Witko. En betydelsefull man i den stora oglalastammen. En wic'asa wakan, - en helig man. Alltså inte en hövding, men ändå en relativt ansedd person i det band, som gick under benämningen Hunkpatila. Även om det bland de här indianerna oftast räknades släktskap på moderns sida, så var det inte ovanligt, att pojkar ändå räknade släktskap på faderns sida. Allra helst om det var så, att familjen levde nära faderns släktingar. Så var fallet med Crazy Horse, eller Ha'ska (den ljushylte), som han kallades som ung. Han har därför alltid betraktats som oglala. Kanske kan det ha att göra med, att det är tämligen oklart vem det var som var hans riktiga mor. Fadern hade genom åren flera hustrur. Den första av dessa, en kvinna från miniconjoustammen, som troligen hette Rattle

¹ Stephen Ambrose säger att årtalet enligt Iron Shells vinterkalender för "vintern när man stal etthundra hästar" skulle ha varit 1841. Richard Hardorff har dock mycket övertygande i föreningen "Little Big Horn Associates" tidning "Research Review", för juni 1987, påvisat att den händelsen i stället inträffade 1840. Man skulle vara benägen att hålla med Hardorff om det, när man ser att flera samtida tidningsartiklar, som beskrev Crazy Horse död, alla anger just 1840 som hans födelseår. Det vill säga, om det nu inte varit för att K. M. Bray, som i sin mycket detaljerade historia om oglalastammens utveckling finner, att även Lone Dogs vinterkalender beskriver samma händelse och att den är klart kopplad till mordet på Bull Bear, vilket ju alla är överens om inträffade på hösten 1841. Så min slutsats får bli att Crazy Horse föddes hösten 1841.

Blanket Woman², var förmodligen Crazy Horses riktiga mor, trots att det i de flesta källor påstås, att hans mor skulle ha varit syster till den kände bruléledaren Spotted Tail. Förvisso hade Crazy Horse den äldre, senare i livet ytterligare två hustrur, som var just systrar till den kände hövdingen. Deras namn var Iron Between Horns och Kills Enemy. Troligen var det ändå så, att Rattle Blanket Woman var hans riktiga mor, att hon dog tidigt - eventuellt begick hon till och med självmord - och den unge Crazy Horse växte därför upp med de två brulésysstrarna som sina fostermödrar³.

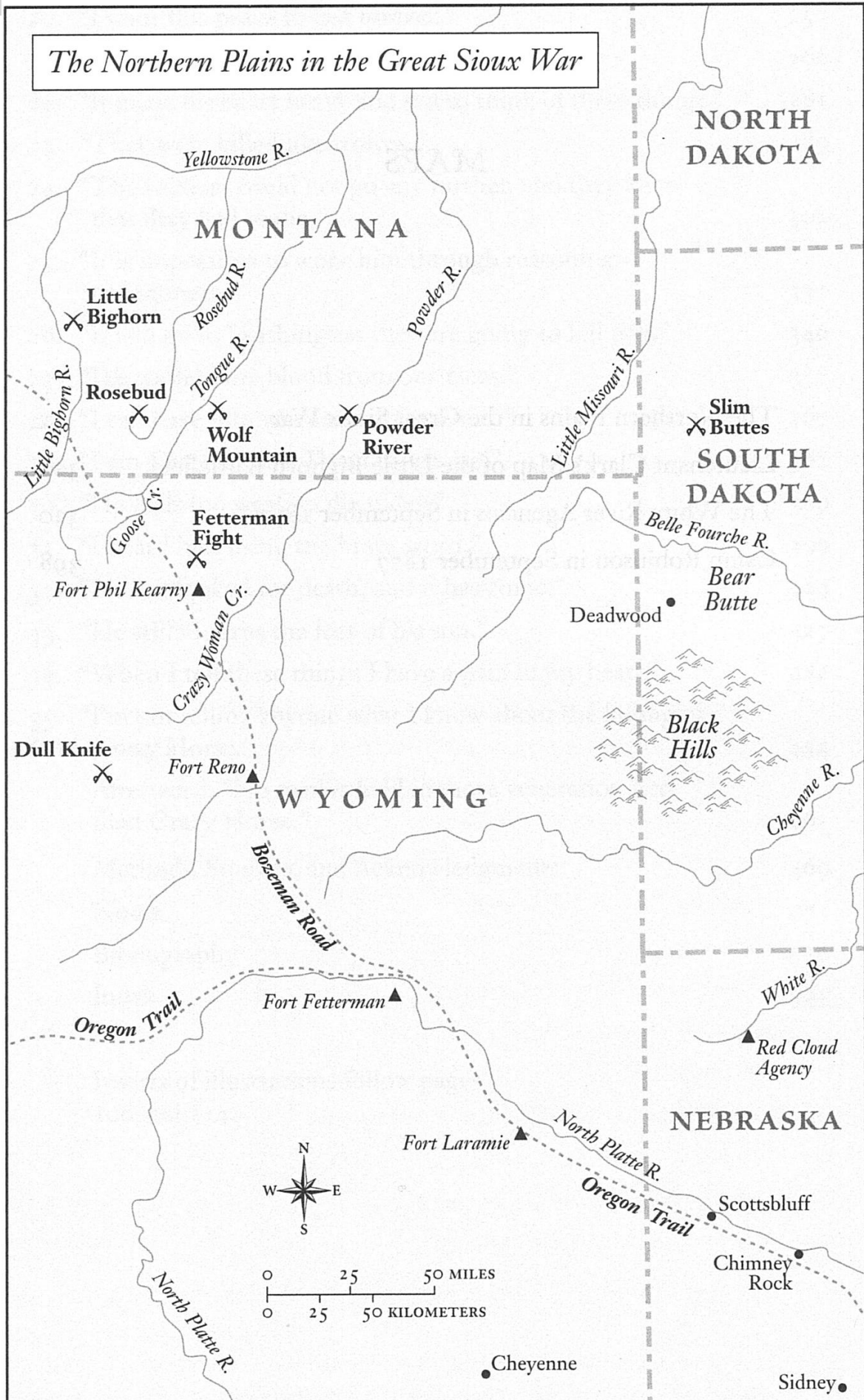
Vi vet av förklarliga skäl inget om den här pojakens allra första tid. Men det mesta talar väl ändå för att hans liv började som alla andra siouxindianska barns. Väl omhändertagen i en stor familjegemenskap. Sin allra första tid tillbringade han mestadels insnörd i en barnbära (cradleboard), väl påpassad av släktens kvinnliga medlemmar. Hans omedelbara familj var dock inte stor. Han hade då bara en äldre syster. En syster som vi inte har något namn på. Däremot hade han en hel del far- och morbröder, fastrar och mostrar och alla deras barn. Så han var säkert väl omhändertagen.

* * *

² Man ser också formen Rattling Blanket Woman i andra dokument.

³ Det finns i litteraturen en klar övervikt för varianten, att den äldsta av Spotted Tails systrar skulle ha varit Ha'ska,s blodsmor och att han växte upp med den yngre system som sin styvmor, sedan den äldre hade dött. Men man kan också se att Crazy Horse genom hela livet hade mycket nära kontakter med flera kända miniconjoukrigare - bland andra Hump och Touch the Clouds, som båda var söner till den store ledaren Lone Horn, och alltså bröder till just Rattle Blanket Woman. Lite långsökt kanske, men för den skull inte omöjligt. För att ytterligare förvirra begreppen borde man ju söka en naturlig förklaring till varifrån han fått sina ljusa hår- och hudfärgsanlag. Men det blir ju bara spekulationer. Stöd för teorin att Rattle Blanket Woman ändå var hans blodsmor finner vi i ett brev från Mrs Victoria Conroy, Hot Springs S.D. daterat den 18 december 1934 och ställt till Mr McGregor, Superintendent, Pine Ridge, S.D. Mrs Conroy var kusinbarn till Crazy Horse. Närmare bestämt barnbarn till Crazy Horses moster - om det nu verkligen var Rattle Blanket Woman som var hans mor...

CRAZY HORSE'S LAND



kapitel 2 CRAZY HORSE - EN BERÄTTELSE OM HUR VI TROR ATT HAN VAR -

Crazy Horse - Tasunke Witko - föddes alltså troligen någon gång mellan 1840 och 1842 (mest troligt på hösten 1841). Han räknade sig genom hela sitt korta liv som oglalasioux, även om det finns indikationer, som tyder på att hans mor kunde ha varit från minniconjoustammen, eller alternativt var en kvinna av bruléstammen och att hans far till och med kunde ha varit vit! Han växte dock upp inom hunkpatilabandet, bland oglalasiouxerna. Ett band som tillhörde den ofta väldigt självständiga kuinyan-gruppen, ledd av den aktade ledaren Man Afraid of His Horses. En grupp som från början ansågs tillhöra "Mato"-falangen,⁴ men som på grund av intern osämja efter det så kallade Atkinsonfördragen 1835, höll sig alltmer för sig själva och efter hand faktiskt kom att räknas som en del av den konkurrerande "Shota"-falangen uppe i norr. Det innebär att den unge Crazy Horse kom att tillbringa mycket av sin barndom uppe i norr, i området kring Powder River och upp mot Black Hills. Långt ifrån områdena kring norra Plattefloden och i dess dalgång, där den andra halvan av oglalastammen gärna höll till - den del som nu är nordvästra Nebraska och sydöstra Wyoming. Ett område som tidigt kom att invaderas av vita. Men som också fungerade som en magnet på indianerna, på grund av alla underbara ting som vita handelsmän och pälsuppköpare kunde förse dem med. Området där Fort John - som senare skulle komma att kallas Fort Laramie - var ett givet centrum. Handelsstationen, som osvikligt drog till sig dessa band, redan vid tiden för Crazy Horses födelse. Ett förhållande som gjorde, att de nordliga banden efterhand med tilltagande avsky, såg sina stamfränder där nere förvandlas till lata tiggare. Figurer som de därför föraktligt började kalla "wagluke"⁵.

Men det var inte bara kontroverserna kring Atkinsonfördraget, som hade en splittrande verkan på oglalastammen. I november 1841 - alltså kanske nästan

⁴ Oglalastammen var från mitten av 1830-talet splittrad i två oliktankande grupper. En bestående huvudsakligen av banden: Kuinyan, Gopher och Bad Heart Bull's Saones, kallad Shota, för att den leddes av den gamle hövdingen Old Smoke (Shota = rök), medan resten av stammen, under ledning av den allt mäktigare Bull Bear, kom att kallas Mato, just efter sin ledares namn, (Mato = björn).

⁵ Närmast att översätta med, "någon som lever på andra" eller som, "tiggare, dagdrivare". På engelska "the loaf about the forts" eller "loafer".

samtidigt som Crazy Horse föddes - hade en mycket dramatisk händelse inträffat i ett läger vid Chugwater Creek, i nuvarande sydöstra Wyoming, alldeles väster om handelsstationen Fort John. Oenigheten mellan stammens båda konkurrerande falanger hade då nått sådana proportioner att Mato-falangens ledare, den despotiske Bull Bear, beslutat sig för att öppet utmana den andra falangens huvudledare, den jovialiske Old Smoke. Nu blev det hela inte mera än en maktdemonstration från den stridbare Bull Bears sida, då den betydligt försiktigare Smoke klokt nog höll sig undan. Nöjd med att inför allt folket ha visat vem det var som bestämde, hade Bull Bear därefter också dragit sig tillbaka till sitt läger. Men först efter att han hade dödat flera av Old Smokes hästar i en öppet provokativ handling. Kanske hade det kunnat stanna vid det här. Men även om Old Smoke själv inte ville utkräva någon hämnd, så nöjde sig inte hans övriga klanmedlemmar med att stillatigande ta emot skymfen. I lönnedom planerade de sin hämnd och strax därefter, vid en ny konfrontation mellan de båda grupperna, dödades helt sonika Bull Bear av en av Shota-falangens unga krigare - den hetlevrade, då knappt 20-årige, Makhpiya Luta (Red Cloud). Splittringen inom oglalastammen var därmed definitiv och den resulterande osämjan har bestått ända in i reservatseran, ja, faktiskt ända in i våra dagar.

Några månader innan Bull Bear dödades hade ett antal band lämnat huvudgrupperna för att jaga på egen hand. En bidragande orsak till att just kuinyangruppen tidigt lämnade den här jaktgruppen och sökte sig mot vinterkvarteren, kan ha varit ytterligare en konflikt, som uppstod sedan delar av bandet råkade i strid med en grupp shoshoner. Ett krigsäventyr, som började lyckligt för de inblandade siouxerna, som lyckades driva shoshonerna på flykten och lade beslag på ett stort antal av deras hästar. Men i shoshonelägret hade också funnits några vita pälsjägare och de flydde nu mot Fort Bridger för att söka skydd. Siouxerna hade samtidigt delat på sig för att söka efter flera shoshonebyar och en av dessa andra grupper råkade några dagar senare stöta på samma pälsjägare vid Battle Mountain, i nuvarande södra Wyoming. En intensiv strid uppstod och ett stort antal indianer fick sätta livet till.⁶ En kännbar förlust, som knappast uppvägdes av att indianerna lyckades roffa åt sig ytterligare något knappt hundratal av de vitas hästar.⁷ Bull Bear, som var mycket mån om att ha ett vänskapligt förhållande till de vita och deras handelsmän, blev rosenrasande när han insåg att motståndarna var vita. Men för första gången förmådde han inte

⁶ Även den kände pälsjägaren och bergsmannen Henry Fraeb fick sätta livet till i den här striden. Platsen ligger vid Muddy Creek, just utanför den lilla byn Baggs, nästan på gränsen mellan Wyoming och Colorado.

⁷ Det var den här händelsen som i flera vinterkalendrar givit namn åt året "Då man stal hundra hästar".

styra de stridslystna krigarna. När han därför efteråt skällde ut dem, var det flera grupper, som valde att lämna honom och dra sig norrut, bort från områdena i söder, där de vita fanns. Bland dessa band fanns troligen alltså hunkpatilabandet, som nu, tillsammans med Feather Earrings minniconjousiouxer, drog sig upp mot Black Hills och Bear Butte, där de avsåg att övervintra. Här var de långt ifrån sina bråkiga landsmän och också långt ifrån eventuellt hämndlystna vita. Det var här, i något av dessa vinterläger, som Crazy Horse troligen föddes den här hösten eller vintern. Samma vinter föddes också en son till Bad Face-krigaren Black Robe och Blue Day Woman.⁸ En pojke som skulle komma att bli en av Crazy Horses bästa vänner genom alla tider. Han skulle komma att bli känd under namnet He Dog⁹.

Den unge Crazy Horse lystrade under större delen av sin uppväxttid alltså till namnet Ha'ska, som anspelade på hans ovanligt ljusa hy¹⁰. Ett namn som han levde med ända till 17-årsåldern, trots att fadern försökt ge honom ett "vuxet" namn tidigare. De båda pojkarna växte upp, som de flesta andra unga pojkar inom den prärieindianska kulturen, i en tämligen bekymmerslös tillvaro. Möjligen kan det faktum, att Has'ka's riktiga mor kanske dog tidigt under hans liv - och det sätt på vilket hon dog,¹¹ ha haft någon påverkan på hans sätt att se på världen. För oavsett vilket, så var han betydligt mera tystlåten och tillbakadragen än sina kamrater, redan som liten. Han deltog förvisso i kamraternas lekar, men lika ofta höll han sig för sig själv med sina tankar. Han började redan tidigt vandra ut till ensliga platser, där han kunde sitta långa tider och bara fundera. Han anförtrodde sig inte heller åt någon och det stod tidigt klart för alla,

⁸ Blue Day Woman var syster till självaste Red Cloud. Vissa källor uppger dock att hon i stället skulle ha varit syster till Old Smoke. Om det skulle visa sig vara riktigt var hon, i stället för att vara syster med Red Cloud, hans moster - alltså syster till hans mor -, vilket förefaller något märkligt med tanke på ålderskillnaden. Alltså tämligen förvirrat! Under alla omständigheter var dock He Dog och Red Cloud släkt med varandra.

⁹ He Dog hävdade att både han och Crazy Horse var födda samma år, på hösten. Men He Dog har också uppgivit att det var så tidigt som 1838. Han har sagt, att de var födda i samma läger, vilket låter märkligt med tanke på att He Dog tillhörde Red Clouds band Bad Face, vilka knappast hade följt med Man Afraids grupp norrut vid den här tiden.

¹⁰ Det anspelade på hans ovanligt ljusa hy och kan närmast översättas med "vit hud". (Ha = skinn, hud, Ska = vit). I de flesta böcker anges dock, att namnet mera skulle anspela på hans ljusa, något självlockiga hår. Mari Sandoz kallar honom till exempel "Curly", vilket flera andra tagit efter. Richard Hardorff säger att han kallades "Light haired boy".

¹¹ Enligt vissa uppgifter skulle Rattle Blankett Woman ha hängt sig någon gång under året 1844, djupt deprimerad över en släktings bortgång. Det sägs också att hennes mor, alltså Crazy Horses mormor, skulle ha blivit stum från den dagen, då hon fann sin dotter hängande från en av tältstängerna inne i tältet. Men det är en händelse som inte är tillfredställande dokumenterad.

att han var lite speciell. Ändå var det många som på något sätt anade, att den här unga pojken kanske hade kontakter med den andra världen. Han var ofta borta flera dagar i sträck. Tider då han drog sig undan och i ensamhet, vistades ute i vildmarken och gjorde..., ja ingen visste riktigt vad..., för han berättade aldrig något. Det blev allt vanligare att man uppfattade honom som lite "konstig".

Men en sak, som det inte var någon tvekan om var, att den unge Ha'ska hade ett alldeles speciellt handlag med hästar. Det han inte kunde hävda mot sina årskamrater i kampsporterna,¹² tog han med råge igen när det kom till olika ryttnarlekar. Och det var inte bara när det gällde att rida familjens hästar, utan han var också framgångsrik i sina försök att själv fånga in och tämja vildhästar. Hans far försökte vid ett tillfälle, då den unge sonen dödat sin första buffel och samtidigt fångat in ytterligare en vildhäst, att ge honom namnet "Horse Stands in Sight"¹³. Men namnet ville inte riktigt fastna och han var även fortsatt mest känd som "Ha'ska". Det här skedde redan innan Ha'ska kommit upp i tioårsåldern. Något senare, i september år 1851, såg han förmodligen för första gången hur stort och mäktigt hans folk var. Vid Horse Creek, just öster om Fort Laramie, samlades då över tiotusen indianer för att höra vad de vitas förhandlare, superintendent D. D. Mitchell och den gamle pälsjägaren, Thomas "Broken hand" Fitzpatrick, som nu var utsedd till att vara deras agent, hade att säga. Och här var inte bara hans eget folk, oglalasiouxerna. Här var många andra siouxstammar också. Och här fanns även deras bundsförvanter, cheyenne och

¹² Ett av de få tillfällen vi har dokumenterade, när Crazy Horse som liten stod upp mot någon i ett slagsmål, var när han - kanske av misstag - knäckte näsbenet på den jämnåriga Pretty Fellow - ibland kallad Pretty One - som senare skulle bli känd under namnet Woman's Dress och som, varande en av Red Clouds handgångna män, kom att bli en svuren fiende till Crazy Horse. Det var samme Pretty One, som tidigare hade kastat Crazy Horses stridklubba i Laramiefloren. Den klubba, som Hump tillverkat åt Crazy Horse och till vilken han hade använt råhuden från den första buffeln Crazy Horse själv skjutit. Det sägs också att klubban varit dekorerad med ett pärlbroderi som tillverkats av Black Buffalo Woman, en ung flicka som Crazy Horse börjat intressera sig för. Kanske är allt det här bara fabrikationer för att vidare ge färg åt myten Crazy Horse.

¹³ Även det här namnet har varit föremål för många tolkningar. Både vad avser när han fick det och hur det egentligen ska uttydas. Hans far lär ha givit sonen namnet vid det tillfälle då Ha'ska dödade sin första buffel och samtidigt var den förste att rida en nyligen infångad vildhäst någonstans nere i Nebraskas sandkulleområde. Ett tillfälle som rimligen bör ha inträffat någon gång mellan sju- och tioårsåldern. Namnet (som jag aldrig sett skrivet på lakotaspråket) har översatts på ett flertal olika sätt i olika sammanhang. Mari Sandoz valde "His Horse Looking" i sin berömda bok, trots att hon i sin egen intervju med He Dog i juni 1931 hört honom säga, att namnet var "Horse Stands in Sight". I Hinmans intervju finner vi översättningen "His Horse on Sight" och i ytterligare en historia av He Dog - nedtecknad av hans son Eagle Hawk - kallas ynglingen "Horse Partly Showing".

arapaho. Men även deras hatade fiender, crow och snake (shoshone). Att Ha'ska fanns här kan vi bara gissa, men sannolikheten är nog ändå ganska stor att han faktiskt här upplevde de jättelika lägren, de enorma hästhjordarna och de många nya ansiktena på ledare han dittills bara hade hört talas om. Vi kan bara ana oss till vad en sådan erfarenhet satte för spår i den unge pojakens sinne. Några ytterligare detaljer om hans tidigaste uppväxtår känner vi faktiskt inte till. Det är först när han börjar närma sig tonåren som det ånyo dyker upp vissa uppgifter.

Den unge Ha'ska startade, som de flesta andra pojkar, mycket tidigt sin fosteran till jägare och krigare. Det har i den samlade litteraturen gjorts en stor sak av att en, som det uttryckts, ryktbar oglala/miniconjoukrigare, High Back Bone - eller Hump, som han förenklat kallats - tidigt tog sig an den spenslige sonen till en... drömtydare - än tämligen obetydlig man! Det har ansetts märkligt! De var ju inte ens släkt! Och vad det nu än var, som den påstodde, ärrade krigaren hade sett i den ljushårige, spenslige pojken, så sägs de ha blivit *hunka* - blodsbröder - med varandra. Hump har påståtts vara den som tillverkade Ha'ska's första pilbåge och att det var han som lärde ynglingen att jaga och att spåra. De två sågs nästan alltid tillsammans har det alltid hetat.

Det här har varit "sanningen", alltsedan Mari Sandoz dristade sig till att skriva så redan 1942. Var hon fick det ifrån är ingen som vet. Hon borde dock ha vetat bättre! Hon hade ju själv intervjuat He Dog, som klart och tydligt berättat att Hump och Ha'ska var i ungefär samma ålder! Men kanske var det här också något som behövts för att underbygga myten. Helt fel är det nog ändå inte. Men Mari Sandoz har blandat ihop saker och ting helt och hållet. Sanningen är att det har funnits tre siouxkrigare med namnet High Backbone, eller Hump. Den förste levde mellan åren cirka 1811 till 1870. Det var den här Hump som förmodligen var den unge Ha'ska's läromästare. Han var nämligen halvbror till Ha'ska's mor, Rattle Blanket Woman. Men vad ännu viktigare är, att han faktiskt var *hunka* - blodsbröder - med Crazy Horse. Men det var alltså med den äldre Crazy Horse - Ha'ska's far! Naturligtvis inget konstigt i det. De två var ju svågrar! Den äldre Hump hade två söner som också kallades Hump. Den första dog redan i tonåren, medan den andra var den som kom att bli Ha'ska's kompis i vått och torrt. Han levde ända till 1908. Hump och hans söner var alla miniconjou och inte oglala.

Alltnog, Ha'ska var säkert inte så mycket annorlunda än andra ynglingar under uppväxttiden. Och helt säkert var han tidigt - kanske redan innan tonårsåldern - med om sina första krigarupplevelser. För så gick det oftast till. Och det är säkert inte heller fel att tro, att just Hump, den yngre, var en av hans trogna vapendragare, tillsammans med bland andra hövdingesonen Young Man Afraid

of His Horses, He Dog och Lone Bear. Det här är namn som vi stöter på i flera av de gamla intervjuerna. De här första krigsupplevelserna var av den traditionella typen. Små krigargrupper, som drog ut för att stjäla hästar av sina grannar. Grupper, i vilka de här småpojkar fick fungera som "uppassare", vakta hästarna, hämta vatten och bränsle och sådant.

Sin första mera dramatiska upplevelse av de vita och deras soldater kan han ha haft i augusti 1854 - cirka tretton år gammal - då han kanske blev vittne till hur bruléhövdingen Conquering Bear kallblodigt mördades av löjtnant Grattans soldater i samband med ett huvudlöst försök att arrestera en ung krigare, som tidigare skjutit en lösspringande ko för en utvandrare på Oregonleden. En händelse som Ha'ska och hans vänner i så fall dock bara var passiva åskådare till. Men en händelse som ändå måste ha gjort ett djupt intryck på den unge pojken, om han nu verkligen upplevde den med egna ögon¹⁴. Så djupt att han bestämde sig för att nu på allvar söka kontakt med de högre makterna och försöka få svar på vad som var meningen med livet, vem han var och vad som var ämnat för honom. Något som alla unga pojkar förr eller senare skulle göra. Men kanske inte riktigt så här tidigt. Och definitivt inte utan vägledning! Det normala var att man sökte upp någon gammal medicinman och fick hjälp, råd och instruktioner om hur man skulle göra. Men Ha'ska, sin vana trogen, struntade i det. Han gav sig av på egen hand. Någonstans i Running Waters (Niobrara River) floddal, eller ute i det vidsträckta sandkulleområdet, sökte han upp en avlägsen kulle¹⁵. Här fastade han i ett par dygn och väntade på någon form av tecken. Men han väntade förgäves. Inget uppenbarades för honom... Till slut gav han upp. Kanske började tanken gnaga, att han inte gjort rätt. Att han inte sökt de råd och den hjälp han visste, att han borde ha gjort. På väg tillbaka till den plats, där han lämnat sin häst, blev han dock yr och illamående. Troligen var det fastan och den psykiska anspänningen som nu tog ut sin rätt och antagligen var det så att han helt enkelt svimmade. När han vaknade upp stod hans

¹⁴ Påståendet att Has'ka och hans kamrater skulle ha varit åskådare till händelsen kommer från Mari Sandoz. Hon angav inga källor i sin berättelse och det finns inga andra primära källor som stärker hennes påstående. Men det oglalaläger där han vistades låg bara ett kort stycke nordväst om brulélägret, där händelse utspelade sig och Grattans trupp hade på väg från Fort Laramie, passerat igenom oglalalägret.

¹⁵ Olika besked finns om var det här hände. I litteraturen har förekommit uppgifter om så vitt skilda platser som Nebraska Sandhills, Scottsbluff nere i Platteflodens dal och Bear Butte uppe i Black Hills. Men händelsen inträffade på hösten 1854, just när Conquering Bear hade dött av sina skottskador i Little Thunders bruléläger, där Ha'ska då vistades. Lägre var då beläget vid Snake Creeks utflöde i just Niobrara River, i nuvarande norra Nebraska, varför det är rimligt att anta att platsen låg någonstans där i närheten. Även det här påståendet kommer från Mari Sandoz berättelse och vi har inga andra primära källor som bekräftar händelsen. En händelse som för den skull inte behöver vara uppdiiktad.

far och Hump lutade över honom. De var båda oroade och i den upprörda stämningen höll Ha'ska tyst om vad han upplevt. Men han hade haft en dröm.¹⁶ En dröm som han inte förstod. Den hade inte liknat någon av de drömmar han hört att andra brukade få. Och han kunde inte själv tyda den. Han behövde rådfråga någon. Helst skulle han ha velat fråga sin far, men fadern hade varit så arg på honom, att han valde att tiga.

Om det brutala händelseförloppet när Conquering Bear dödats hade upprört den unge pojkens sinne, så gjorde säkert den hämndaktion armén bestod med i september året därpå, när general Harney anställde massaker på folket i Little Thunder's by vid Ash Hollow, ett ännu djupare intryck. En händelse under vars efterspel Mari Sandoz hävdar att Ha'ska räddade livet på en cheyennekvinna. Något som kom att inleda en period av täta kontakter med detta broderfolk. En händelse som inte går att bekräfta via några andra primära källor. Den fruktansvärda kraft, med vilken de vita utmätte sin hämnd, fullkomligt paralyserade indianerna. Det enda de lyckades företa sig, var att så småningom enas om, att hålla ett stort möte uppe vid Bear Butte, för att där möjligen bli ense om vad man borde göra.

Men det skulle dröja ända till sommaren 1857 innan Ha'ska ånyo såg sitt folk samlas i ett jättelikt läger på slätten nedanför det heliga berget. Här såg han förmodligen för första gången flera av de nordligare siouxstammarnas re-

¹⁶ Varje ung man skulle när han kommit upp i tonåren söka kontakt med andevärlden för att få råd och vägledning, om hur han skulle leva sitt liv. Det gjorde han genom att bege sig till någon avlägset belägen plats, gärna en höjd eller ett berg, där han under fasta och bön tvingade sig att vara vaken i flera dygn, ända till han i ett tillstånd av såväl fysisk som psykisk utmattning upplevde någon slags uppenbarelse. Ofta var det i form av något djur som kom och talade till honom. Dessa drömmar, eller visioner, var ofta ganska likartade - följde ett slags standardmönster kan man säga - som speglade det indianska samhällets behov. Merparten av drömmarna lät den unge mannen förstå att han var ämnad för att bli en jägare eller krigare. Men för några få uppenbarades det, att de skulle bli medicinmän, präster eller drömtydare. Några enstaka hade uppenbarelsen som innebar, att de senare i livet gick in i rollen som *vinkte* - transvestiter, ofta homosexuella - en personlighet som bland dessa indianer inte var så ovanlig. Det var personer, som man visade stor respekt för, men som man också i vissa fall fruktade. Crazy Horses ungdomskamrat, Pretty One, eller som han senare kallades, Womans Dress, blev en sådan. I sådana drömmar fick man reda på vem som var ens skyddsande. Man fick vägledning om hur man skulle bete sig, hur man skulle måla och klä sig och ofta fick man genom sådana här uppenbarelsen också förelagt sig vissa tabu, som att man till exempel inte fick äta vissa saker eller röra vid vissa saker. Man upplevde också oftast att man fick sånger eller böner av sin skyddsande, som man skulle använda i olika sammanhang. Sådana här livsregler, som för oss mest verkar som skrock, hade en helt avgörande betydelse för en indiansk man och han var oerhört noga med att genom hela sitt liv alltid leva upp till dessa förhållningsregler.

presentanter. Män som skulle komma att spela betydande roller under de kommande årtiondenas kamp för den indianska kulturens överlevnad. Där var sådana betydelsefulla ledare som den gamle hunkpapedaren Four Horns och hans allt mer omtalade brorson, Sitting Bull. Där fanns Long Mandan från two kettle-stammen och sans arc-siouxernas Crow Feather. Men här fanns också betydande ledare från de grupper han kände sedan tidigare, som hans egen stamgrupps huvudledare, Old Man Afraid of his Horse¹⁷ och miniconjousiouxernas ålderman Lone Horn, med sin son, den över två meter långa, Touch the Clouds. Bland de yngre, uppåtsträvande krigare, som redan börjat göra sig ett namn, fanns kanske också hans egen morbror Spotted Tail och Bad Facekrigaren Red Cloud. Nu såg han kanske för första gången hela den mäktiga tetonsiouxgruppen samlad¹⁸. Alla de sju stammarna i en enda stor tältcirkel. Här måste ha funnits över femtusen, kanske så mycket som tiotusen indianer! En sådan koncentration måste ha tett sig oerhört mäktig för den unge pojken. Hans folk måste i sanning ha framstått som ett helt oövervinnligt folk!

Men mellan de här dramatiska händelserna hade den unge Ha'ska ännu en avgörande upplevelse. Sommaren 1855 följde han med de unga krigare, huvudsakligen från brulé och miniconjoustammarna, som på nytt drog ner mot Plattedalen för att angripa de ständigt förbipasserande utvandrarnas foror på väg till Oregon. Indianerna gjorde säkert inte så stor skada förutom att de stal hästar och boskap och var ett orosmoment i största allmänhet för de okunniga och bristfälligt organiserade utvandrarna. Men fram emot sommaren tröttnade Spotted Tail och hans krigare på den här leken. Tillsammans med nya grupper från norr, inkluderande även en del oglalas, drog de nu längre ner mot sydost för att söka upp sina traditionella fiender, pawneeindianerna. Den grupp som Ha'ska anslutit sig till fann dock inga pawneer, då dessa nu var ute på slätterna för att jaga. I stället stötte de på en grupp omahaindianer, som de omedelbart attackerade. Det blev en typisk indiansk drabbning. Siouxerna lyckades stjäla några hästar. Omahakrigarna samlade ihop sig och kom stormande efter de

¹⁷ Hans namn, *Tasunke Kokipapi*, ska egentligen tolkas som "en man som är så fruktad, att man även räds hans häst". Han var född omkring 1802 och dog vid Pine Ridge 1887.

¹⁸ Det är dock inte säkert att Little Thunders hårt drabbade bruléband fanns med vid det stora mötet. Efter de tragiska händelserna under åren 1854 och 1855 hade de vitas myndigheter satt hård press på de sydligaste bruléerna, då närmast Little Thunders Washasha-band. General Harney hade dikterat stränga förhållningsorder för dem och ålagt Little Thunder, som han helt enkelt utnämnde till överhövding över alla bruléband, att ansvara för att dessa order efterlevdes. Little Thunder var därmed helt uppgiven och insåg det lönlösa i att försöka göra motstånd mot de vita. Spotted Tail hade själv nu suttit fängslad i två år nere i Fort Leavenworth, i Kansas, och där också upplevt de vitas verkliga makt. Även han var nu huvudsakligen för fred med de vita.

bortflyende siouxerna. En batalj uppstod. Några indianer dödades.¹⁹ Ha'ska såg en indian smyga i buskarna. Han lade en pil på sin bågsträng och siktade. Pilen fann sitt mål. Ha'ska rusade fram för att ta fiendens skalp, när han till sin bestörtning såg, att det var en kvinna han hade skjutit! Han kunde inte förmå sig att ta skalpen. Han var vid den här tiden bara omkring fjorton år gammal!

I de oroliga tider som följde närmast efter general Harneys "bestraffning" av indianerna, sände Ha'skas föräldrar honom ner till broderfolket, cheyennerna, på slätterna söder om de stora Plattefloderna. Här vistades han nästan ett helt år, tillsammans med ungdomsvännen Young Man Afraid of his Horse, i den by där Yellow Woman, den cheyennekvinna Ha'ska räddat till livet föregående höst, nu levde²⁰. Kanske hade Ha'ska's föräldrar tänkt sig att deras son där skulle "upptäcka" Yellow Woman's yngre syster. De hade nämligen med viss oro sett hur han alltmer intresserat sig för Red Cloud's brorsdotter, Black Buffalo Woman. Ett parti som de insåg kanske aldrig skulle kunna bli lyckligt på grund av de spänningar som nu fanns mellan olika grupperingar inom oglalastammen. Och på slätterna nere kring Solomonfloden levde den unge Ha'ska ett ganska behagligt liv. Han var välkommen var han än gick och cheyennernas flickor var inte så hårt påpassade som flickorna var bland hans eget folk. Här fick han också uppleva Makternas nyckfullhet. När bud nådde dem att de vitas soldater var på marsch igen spred sig oron. Men medicinmännen Ice och Dark talade lugnande till folket och sa att de hade makt att stoppa det flygande blyet från soldaternas vapen. Så de ledde folket till en liten sjö, där de doppade händerna i vattnet medan de sjöng sina sånger och utförde sina ceremonier. När de sedan bad en krigare skjuta mot dem, höll de bara upp händerna och alla kunde till sin förvåning se hur kulorna bara föll till marken utan att skada medicinmännen på något sätt. Ah-h, det här var stor medicin! Låt soldaterna komma...!

När överste Sumner så slutligen kom, med sex kompanier kavalleri, den 29 juli 1857, var cheyennerna redo. Alla hade doppat sina händer i sjön och nu satt de lugnt, med uppsträckta, tomma händer och väntade på soldaterna, som mycket förvånade formerade sina styrkor till attack. Trumpetsignaler skallade och kavalleriets linjer satte sig i rörelse. Inga tecken till oro syntes bland cheyennerna, som lugnt bara väntade, med vapnen fortfarande hängande på sina

¹⁹ Bland dem Logan Fontenelle, halvblodsson till den kände pälshandlaren och bergsman-
nen, Lucien Fontenelle. Logan Fontenelle hade vid den här tiden uppnått en aktad ledar-
ställning bland sin mors folk, omahaindianerna.

²⁰ Enligt Mari Sandoz var Yellow Woman släkt med den berömde medicinmanne Ice, som
lär ha intresserat sig mycket för den unge oglalagästen. Vi vet dock inte med säkerhet om
historien om Yellow Woman verkligen är sann eller bara del i Mari Sandoz uppbyggande
av myten om Crazy Horse.

ryggar eller på sina hästar. Då hände det! Överste Sumner beordrade sablar fram! I stället för av "ofarliga" blykolor möttes nu cheyennerna plötsligt av blänkande långa knivar! Det här hade de inte räknat med. Medicinmännens makt var bruten. Mot det här hjälpte inte deras medicin och cheyennerna vände tvärt och flydde hals över huvud i panik²¹.

Förstummad och osäker vände nu Ha'ska tillbaka till föräldrarna. Hur hade soldaterna kunnat veta...? Var de oövervinnliga? Flera gånger i rad hade nu Ha'ska upplevt hur de blåklädda soldaterna hade drivit indianerna på flykten. Men snart nog återfick han tron på de sina igen. Åsynen av det jättelika lägret där uppe vid Bear Butte var en mäktig syn. Och här träffade han återigen många av sina kamrater. Det var glädje och fest. Och horder av söta flickor plågade de ivriga tonårspojkarna med sina förstulna blickar och med sitt fnitterande. Och där var hon igen... Black Buffalo Woman! Han stod så ofta han kunde i kön utanför hennes tält, för att få chansen att stå under hennes filt för några minuters enskildhet. Men kön var alltid lång...

Efter att ledarna dyrt och heligt lovat, att inte en gång till så lätt ge efter för de vita och efter att Soldansen var avklarad, skingrades nu på nytt det stora lägret. Allt återgick till det vanliga. Ha'ska var nu omkring sexton år. Han hade länge plågats av att inte kunnat tala med någon om sin dröm. Men nu kunde han inte hålla inne med det mera. Nu kände han att han var tvungen att tala med sin far om den uppenbarelse han haft. Så de båda sökte upp en avlägsen plats, någonstans på Black Hills östsluttningar, där de byggde en svetthydda och gick igenom alla de traditionella reningsceremonier, som ett sådant här tillfälle krävde. Så berättade Ha'ska i detalj om allt han upplevt.

Om hur han hade sett en man komma ridande upp ur en sjö. Samma sjö där han själv tidigare hade lämnat sin häst. Om hur hästen hela tiden tycktes skifta i färg och hur den liksom flöt fram igenom luften. Att dess hovar knappt rörde vid marken. Hur den i stället tycktes sväva över jorden. Mannen på hästen hade suttit framåtlutad. Han hade varit klädd i enkla kläder. Helt odekorerade leggings och en vanlig, simpel skjorta var allt han hade haft på sig. Hans ansikte var inte heller målat och i det långa, bruna, oflätade håret hade han bara en fjäder. En liten, brun sten hängde bakom hans ena öra. Mannens mun rörde sig inte, men Ha'ska hade ändå, klart och tydligt, hört honom tala. Mannen hade förmanat honom att aldrig klä sig i stora fjäderskrudar eller andra utmärkande

²¹ Händelsen i sig är väl dokumenterad. Men huruvida Has'ka verkligen fanns här och upplevde händelsen, eller om det bara är Mari Sandoz sätt för att på ett naturligt sätt också få med en beskrivning av händelsen, vet vi inte. Att han fanns bland cheyennerna just då vet vi dock.

dekorationer. Heller aldrig binda upp svansen på sina hästar²², då hästen behövde sin svans för att hålla balansen och till att vifta bort flugor med. I stället hade mannen manat honom, att innan han red ut i strid, ta lite jord från en av de otaliga jordhögar, som kindpåsråttor grävde upp överallt, och stryka det över sin häst i ett speciellt mönster. Han skulle också stryka lite över sin egen kropp och i sitt hår. Det skulle skydda honom mot fiendernas pilar och kulor. Men skyddet fungerade bara, om han avhöll sig från att ta något för egen del från sina fiender! Hela tiden som mannen talat till honom hade det verkat som om han red fram genom horder av skugglika fiender. Som om han hela tiden bara föste dem åt sidan. Inget tycktes kunna stoppa eller skada honom. Han red rakt genom ett regn av pilar och kulor. Kulor som alltid bara vek åt sidan och försvann, utan att träffa honom. Men han tycktes också hela tiden vara hindrad av armar och händer, som grep efter honom bakifrån. Ha'ska upplevde att det var hans eget folk som försökte stoppa honom. Men han lyckades skaka dem av sig och bara fortsatte. Så blåste en storm upp omkring mannen. Då hade Ha'ska sett en liten zick-zacklinje målad på mannens ena kind och på hans kropp fanns små vita prickar symboliserande hagel. Stormen passerade och nu såg Ha'ska hur mannens eget folk slöt sig runt omkring honom, grep tag i honom och försökte dra ner honom från hästen. Hela tiden flög en liten rödryggad hök skrikande över mannens huvud. Så upphörde drömmen och Ha'ska hade vaknat upp av att Hump och hans far stått lutade över honom och skakat honom för att han skulle vakna²³.

Ha'ska frågade nu vad allt detta betydde. Han tyckte inte själv att han hade fått något budskap. I varje fall inget som han själv kunde förstå. Och det han varit mest rädd för var att det skulle ha inneburit att han skulle bli en Heyoka.²⁴

Hans far, Tasunke Witko, begrundade länge och väl vad sonen berättat. De rökte en pipa tillsammans innan fadern sakta började berätta vad han såg i den dröm sonen just hade beskrivit för honom. Han sa, att Ha'ska nu var en fullvuxen man och att han måste bli den man han hade sett i sin uppenbarelse. Att han alltid måste klä sig som mannen i drömmen, måla sig på samma sätt och ha en liten sten fäst bakom örat. Han skulle aldrig ha mera än en fjäder i håret, men kanske var det meningen, att han också skulle ha skinnet av en liten hök

²² Det var brukligt att krigare band upp sina hästars svansar i en knut innan de red ut i strid.

²³ Beskrivningar av Crazy Horses vision har vi från en intervju som Nebraskadomaren Eli Ricker gjorde med William "Billy" Garnett 1907, där Billy säger att han hörde Crazy Horse själv berätta för honom 1868.

²⁴ Den som drömde om åskan var enligt traditionen dömd att bli en Heyoka, en clown, som gjorde allting bakvänt.

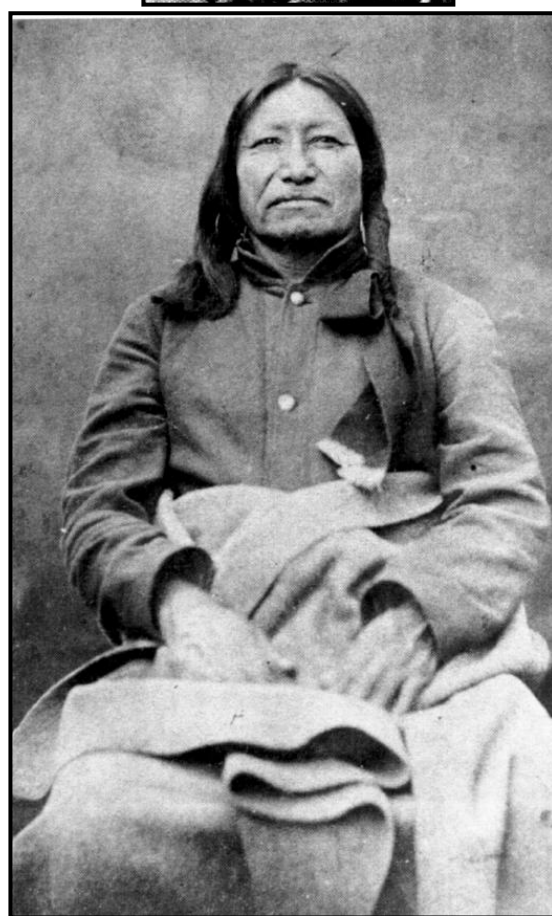
fäst på huvudet. Han skulle vara som mannen i drömmen. Han skulle göra som mannen. Han skulle ta ansvar för sitt folk och leda dem genom svåra tider. Han skulle alltid leda, vara i främsta ledet, skingra fienden och visa vägen. Även om hans eget folk hela tiden skulle försöka hindra honom. Även om de liksom skulle försöka fånga in honom och hålla hans armar bakifrån. Men det viktigaste av allt var att han hela tiden måste komma ihåg att aldrig ta något för egen del. Alltid dela med sig av sina byten till de som behövde. Han skulle vara den som skulle skydda folket. Den som "ägde" folket, som indianerna själva uttryckte det. Om han följde budet och inte tog något krigsbyte för egen del, skulle han heller aldrig kunna skadas av fienders pilar eller kulor. Han skulle vara osårbar. Det enda som till slut skulle kunna få honom på fall var hans eget folk. Och det skulle ske genom att de höll hans armar och på så vis hindra honom att försvara sig.

De båda begrundade länge vad som framkommit. Ha'ska kanske ändå inte till fullo förstod innebörden, trots faderns tolkning, men Crazy Horse den äldre insåg säkert budskapets hela vidd. Det var ett betydelsefullt budskap de hade fått. Den unge sonen skulle bli sitt folks ledare genom kommande svåra tider. Och det var stora krav som ställdes på honom. Ha'skas framtid var nu utstakad. Det var en krigares, men också en folkledares framtid²⁵. Själv var han nog mest tacksam för att fadern inte tolkat drömmen som att han skulle vara tvungen att offra till Wakinyan, Åskfågeln, och uppträda som en Heyoka.

* * *

²⁵ Jag har medvetet valt att beskriva de här första avsnitten i Crazy Horse liv tämligen ingående, därför att de är av stor betydelse för att förstå den inställning man senare hade till honom och det sätt på vilket han själv uppfattade sin roll och agerade.

ÄLDRE INDIANSKA LEDARE



överst t.v. Little Thunder t.h. Old Man Afraid of His Horses
nederst t.v. Red Cloud t.h. Spotted Tail

UNGDOMSKAMRATER



överst t.v. He Dog t.h. Little Big Man
nederst t.v. Young Man Afraid of His Horses t.h. Womans Dress

kapitel 3 KRIGAREN

Efter allt som nu hänt i landen nere kring Plattefloden och vid Fort Laramie, stod det klart att siouxerna inte längre kunde leva där. I varje fall inte de, som ville fortsätta att leva sitt traditionella, fria liv. Hela den breda dalgången var nu alldeles nertrampad och förödd av de stora skaror vita utvandrare, som ständigt drog fram där. Det fanns inget gräs kvar för indianernas stora hästhjordar och där fanns inget vilt att jaga. De stora buffelhjordarna fanns nu huvudsakligen norr och väster om Black Hill, i landet omkring Powder River - kråkindianernas land..! Så även om man hade undertecknat de vitas fredspapper, vid det stora rådslaget vid Horse Creek 1851, så kunde man nu inte längre leva upp till vad man lovat. Man kunde inte sluta fred med kråkindianerna, som avtalet stipulerade! Då hade man ju ingenstans att jaga! Man var helt enkelt tvungen att tränga undan kråkindianer och shoshoner från slätterna där uppe i Powder Riverlandet. Annars hade man inget annat val än att sätta sig nere vid Fort Laramie och tigga mat av de vita. Och det var det sista man kunde tänka sig!

Tiden närmast efter 1857 var en bra tid för oglalasiouxerna. De hade nu dragit sig undan de vita. Inga blårockar störde dem i någon större omfattning. Speciellt inte efter 1861, sedan de vita börjat strida inbördes långt borta i öster. Så siouxerna kunde nu koncentrera sig på att driva kråkindianer och shoshoner bort från landen kring Powder River. Det var "feta" tider för siouxerna. Doften av grillade buffelrevben låg alltid tung över de stora lägren. Det var gott om skinn till stora, bekväma tält och hästhjordarna växte för varje månad på kråkindianers och shoshoners bekostnad. Varje sommar drog stora krigargrupper ut och det fanns gott om tillfällen för de unga krigarna att samla på sig ära, stjäla hästar och bli rika och omtalade. Det här var tiden när Ha'ska tog det definitiva steget in i vuxenvärlden.

De flesta kände nu till innehållet i hans vision och den starka medicin han begåvats med via den. Alla visste att han inte kunde skadas. Så när årets Soldans och den stora sommarjakten var avklarade på eftersommaren 1858, var det många som ville följa med, när de hörde att Ha'ska inbjudits att delta i ett krigståg mot kråkindianerna. Följa med för att se om medicinen verkligen fun-

gerade. Crazy Horse och hans bror Long Face²⁶ hade tillverkat en liten talisman åt Ha'ska. Det var dels en liten brun sten som Ha'ska skulle fästa bakom ena örat och dels en liten uppstoppad hök, som han skulle ha fastsatt i håret. Båda var saker föreskrivna i Ha'skas vision. Alla var nu spända på att se hur väl den nya medicinen fungerade. Men strax innan gruppen skulle ge sig av inträffade en olyckshändelse i lägret, där Ha'ska råkade skada ena benet så illa, att han inte kunde följa med. Normalt var det ett dåligt omen, om en krigare skadade sig innan gruppen gav sig av, men Ha'ska var ju bara en pojke och gruppen drog iväg ändå. Några veckor senare kom de dock tillbaka utan att ha lyckats uträtta något av värde.

Medan Ha'ska hoppade omkring stödd på en grenklyka och hans ben läkte, fortsatte folket att leva gott i de nya jaktområdena. Men nere från Plattedalen och området kring Fort Laramie kom illavarslande budskap. Rykten som talade om att all boskap hade drabbats av en svår farsot. En farsot som de vita kallade mjältbrand. Och från de andra siouxstammarna, som levde längs Missourifloden, hördes klagan över att det snart inte fanns några bufflar alls kvar i deras område. Men i Powder Riverlandet gick det ingen nöd på oglalabanden. Och när vintern väl kom och buffelfällarna tätnade, kom också handelsmännen upp söderifrån som förr i tiden. Det liknade nu alltmer gamla tider. Att det var så ända upp i Yellowstonelandet förstod man, när budet kom att den gamle handelsmannen Guerrier hade sprängt sig själv i luften däruppe, sedan han råkade tappa ner tobaksglöd från sin pipa i en krutkagge, medan han höll på att mäta upp krut som betalning för en bunt skinn! Den här hösten och vintern hade en annan märklig sak inträffat. Flera vita bufflar hade setts uppe i de norra landen och många undrade vad det kunde betyda. Om det var ett omen eller ej. Och om det i så fall var ett gott eller illavarslande omen.

Ha'ska levde under den här tiden ett fritt och bekymmerslöst liv. Han rörde sig obehindrat över stora områden. Han besökte andra siouxband. Han levde tidvis tillsammans med sina cheyennevänner. Men han kunde också under långa perioder stanna ute i ensamhet i vildmarken. Han deltog sällan eller aldrig i de många danserna eller festerna som ständigt pågick. Varken i de sociala danserna eller i de mera rituella, anordnade av de olika krigarföreningarna. Vi vet inte om han redan nu tillhörde någon av dessa föreningar. Han genomgick heller aldrig Soldansens plågsamma ritualer och han hördes aldrig skryta med eller berätta om sina bravader, som brukligt var. Men alla visste, att han höll på

²⁶ Ha'ska's farbror hette från början Little Hawk. Ett namn som han skänkte till Ha'ska's yngre halvbror, när denne utfört sina första krigarbedrifter. Själv tog han sig då namnet Long Face. När Ha'ska's lillebror så stupade i strid, 1870, tog farbrodern tillbaka sitt ursprungliga namn Little Hawk igen.

att utvecklas till en av de effektivaste jägarna i stammen och hans mod och hans nästan dumdristiga företag, under olika krigståg, började bli vida känt. Själv var han dock mestadels tystlåten och tillbakadragen. Klädde sig alltid bara i enkla kläder, som inte väckte någon uppmärksamhet. Han var annorlunda. Men han levde så för att det var vad hans vision föreskrev. Och det accepterades av de flesta, även om det nog var många som ibland undrade, vad det var som gjorde honom så avvikande och om han verkligen var riktigt som han skulle. Bland en del av hans ungdomskamrater togs den här tystlåtenheten och den reserverade hållningen som ett svaghetstecken och det var åtskilliga som gjorde sig lustiga över det. Inte minst bland ungdomarna i Bad Facebandet. Sådana som hövdingesönerna Pretty Fellow, Standing Bear och Little Wolf samt No Water och hans bröder Holy Bald Eagle och Holy White Buffalo, som också kallades Black Twin och White Twin. Men han hade också kamrater i det bandet. Kamrater som han kom mycket bra överens med. Inte minst He Dog. Bandets medicinman, Horn Chips, stendrömmaren, var också en person som såg något speciellt i den märklige ynglingen och ägnade en hel del tid åt honom och hans spirituella utveckling.

Ha'skas huvudsakliga sysselsättning var, som de flesta andras, att jaga och förse sin familj och byns övriga behovande med kött. Däremellan ägnade han sig huvudsakligen åt att se över sina vapen, träna sina hästar och besöka vänner och bekanta, när han inte deltog i något krigsföretag. Dessa "krig" var alla ännu av den typiska indianska sorten. Någon äldre, erfaren krigare bestämde sig för att pröva lyckan och lät sprida ut, att han tänkte dra ut mot till exempel kråkin- dianerna för att stjäla hästar av dem. Ett antal andra krigare anslöt sig till honom och på en bestämd dag träffades de på en viss plats för att dra i fält. Ibland kunde det hända att de drog ut till fots, så säkra var de på att ha hästar att rida på när de återvände. Någon dag efter att de lämnat lägret brukade ledaren söka kontakt med sina skyddsandar för att förvissa sig om deras stöd och kanske få någon vink om vad som väntade dem. Fick han då några tecken, som gav honom en känsla av att de inte skulle vara framgångsrika, kunde han helt enkelt blåsa av det hela och gruppen vände om igen. Men oftast försäkrades han om framgång och gruppen fortsatte. Väl i kontakt med fienden var det varje man för sig själv. Aldrig några samordnade attacker. Aldrig någon taktik, som var och en skulle underordna sig. Ingen ledare, hur aktad han än var, kunde påtvinga någon annan sin åsikt. Ledarens viktigaste uppgift var nu istället att se till, att han inte förlorade någon av sina män. Ju flera som återvände och kunde berätta om utförda bragder, eller visa upp nya hästar eller annat krigsbyte, dess bättre blev ledarens rykte.

Ett sådant här krigsföretag utspelade sig under Ha'skas sjuttonde sommar, år 1858, när han tillsammans med sina vänner Hump, Lone Bear och den yngre brodern, Little Hawk, följde med en krigsexpedition ända bort mot Wind River,

i det som nu är västra Wyoming. Det här var längre bort än någon oglala tidigare färdats. Här lokaliserade gruppens spanare ett läger med människor, som talade ett för siouxerna helt främmande språk.²⁷ Ha'ska förberedde sig som hans dröm föreskrivit och som han alltid skulle komma att göra före strid. Han hade redan en liten sten bakom ena örat och han fäste en uppstoppad hök i sitt hår. Så målade han en zick-zacklinje med röd jordfärg från sin panna, ner över ögat till den ena kinden. På kroppen satte han med sitt finger sedan ett antal vita färgprickar föreställande hagel. Ur en liten skinnpåse tog han några nypor jord, som han tidigare samlat in från kindpåsråttornas högar. Jord som han sedan strödde över sin häst. Han tog också lite av jorden och strödde i sitt eget hår, där han slutligen också stack in några grässtrån. Han var redo!

Men de främmande indianerna - arapahoindianerna - var också beredda. De hade förskansat sig på en höjd, varifrån de med lätthet höll siouxerna stängna under några timmar. Då hade en av försvararna dödats och en av siouxerna sårats. Just inget annat hände, när Ha'ska plötsligt sågs rida rakt mot de förskansade fienderna. Så snabbt gick det att ingen av försvararna hann stoppa honom. Om det verkligen var ett planerat angrepp, eller om det var hans häst som blev skrämmd och skenade iväg med honom vet vi inte. Men Ha'ska hade sinnesnärvaro nog, att när han ändå var mitt bland fienden räkna coup²⁸ på flera av dem. Och han lyckades med bedriften att få kontroll på hästen, så att han oskadd kunde återvända till de egna leden. Det här var just vad indiansk krigföring gick ut på, när det utfördes efter konstens alla regler och jubel mötte Ha'ska när han åter var i säkerhet. Kanske greps han av stundens segerrus, eller insåg han kanske plötsligt att hans medicin verkligen fungerade och att hans skyddsandar var med honom. Enligt visionen kunde han ju inte dödas av fiender, så länge han bara levde efter alla anvisningar i sin uppenbarelse! Och det hade han ju gjort! På nytt vände han sin häst och startade ännu ett utfall upp för kullen. Men den här gången kom två arapahokrigare fram från sina skyddade positioner och mötte honom med vapen i hand. Den första lyckades han fälla med en

²⁷ Det troliga är att det var arapahoindianer, men det har förekommit antydningar om att det skulle ha kunnat vara gros ventres. I de gamla intervjuerna sägs bara att det var "ett folk med ett främmande tungomål". Det har också skrivits att händelsen utspelade sig vid Moreau River, i det som nu är South Dakota. Och då kan det varken varit arapaho eller gros ventres. Snarare då arikara, som också tillhörde siouxernas traditionella fiender.

²⁸ Att räkna "coup" på en fiende var den största krigsbedrift en indian kunde utföra. Med "coup" menades att vidröra en fiende med handen, eller med något föremål som man höll i handen. Lyckades man med bedriften att komma en fiende så nära, att man kunde röra vid honom och dessutom oskadd ta sig därifrån, då hade man gjort en verklig bragd. Allrahelst om fienden var beväpnad och fullt stridsberedd. Att "bara" döda en fiende, och att dessutom göra det från långt och tryggt håll med ett långskjutande eldvapen, som de vita gjorde, betrakta indianerna närmast med förakt.

välriktad pil. Den andra red han helt enkelt ned. Då, i sitt segerrusiga tillstånd hoppade han snabbt av hästen och tog skalperna av båda de fallna fienderna. Men han hann aldrig sitta upp igen, förrän andra arapahoer var över honom. Hans häst slet sig lös och själv träffades han av en pil i ett knä. Med hjälp av tillskyndande kamrater tog han sig med nöd och näppe ner för slutningen igen. Väl i skydd togs han omhand av Hump, som hjälpte honom att förbinda såret. När chocken väl släppte insåg Ha'ska, att han brutit mot sin vision. Han hade tagit de två fiendernas skalper! Och han hade gjort det för att ha något att visa upp för egen del. För att få uppmärksamhet, ära och berömmelse. Det var därför han blivit sårad! Besviknen kastade han skalperna ifrån sig.

När gruppen väl var tillbaka i byn igen blev det stor uppståndelse. Flera gånger motade man fram honom i dansringen för att han skulle berätta om sina bragder. Men varje gång backade han bara förlägen och tyst tillbaka. Ändå kände han säkert en viss tillfredsställelse över att se sin mor dansa i spetsen för skalpdansarna, med de två skalperna svängande från sin stav. Den enda kvinna som hade två skalper att visa upp! De två skalper, som Hump hade tagit reda på sedan Ha'ska kastat bort dem. Hela menigheten sjöng Ha'skas lov och det var en stor fest. Nästa dag hade Crazy Horse tagit fram sin stora ceremonipipa och gått flera varv runt lägercirkeln och sjungit en sång som han diktat till sin sons ära.

*Min son har kämpat mot ett folk med okänt tungomål
och han har utträttat modiga ting.
För det ger jag honom ett nytt namn,
sin faders namn, och många fäders före honom.
Man ska kalla honom Tasunke Witko.*

Från den dagen kallade han sig själv för Worm (Masken), det ringaste av alla kryp på jorden! Och Ha'ska var nu Crazy Horse. En stor krigare hade börjat sin bana. Han hade känt den mäktiga kraften i sin vision och från den här dagen skulle han alltid komma att rida i spetsen för alla krigare. Han visste att han var osårbar! Han visste, att följde han bara de föreskrifter han fått i sin vision, så var det endast om hans eget folk höll honom tillbaka, som han riskerade att skadas.

De närmaste åren skulle Crazy Horse komma att delta i otaliga liknande krigståg och hans framgång och rykte som en djärv och skicklig krigare skulle bara växa. Vi har många historieberättelser målade på skinnhudar, som i mycket noggranna detaljer beskriver många av dessa hjältedåd. Men inga av dessa bilder går att koppla direkt till varken tid eller plats. En av de få händelser vi kan tidsbestämma är en som inträffade i juni 1861. Återigen var det i landen

borta i väster, nära Wind River. En stor grupp shoshoner, under ledning av sin berömde hövding Washakie, jagade buffel i området kring Sweetwater River. Lägrets stora hästhjordar utgjorde en oemotståndlig lockelse för siouxerna, som anföll direkt. Överraskningen var total och siouxerna kunde snabbt dra sig tillbaka med merparten av shoshonernas hästar. Men Washakie gav sig inte så lätt. Han satte efter hästtjuvarna med sina krigare, så fort de samlat ihop tillräckligt med reservhästar. Den stora hästhjorden hindrade siouxerna från att snabbt rymma fältet och det dröjde därför inte länge förrän shoshonerna var dem i häsorna. En vild jakt tog sin början. Några av siouxerna stannade med jämna mellanrum upp för att hålla shoshonerna tillbaka, medan deras kamrater fortsatte att driva hästhjorden vidare. Crazy Horse, och hans yngre bror Little Hawk, var bland dem som oftast stannade i utsatta positioner och frenetiskt kämpade för att hålla tillbaka shoshonerna. Till slut blev de så hårt pressade, att de nästan blev kringrända. Först föll Little Hawks häst och sedan skadades Crazy Horses häst i ett ben. Slaget såg ut att vara förlorat. Men shoshonerna blev för ivriga. I stället för att gå systematiskt till väga rusade ett par hetlevrade krigare fram för att göra slut på inkräktarna. Båda mötte sina öden i form av välriktade pilar och såväl Crazy Horse som hans bror kunde sitta upp på de dödade shoshonernas hästar och fly undan. Jakten fortsatte. Washakie lyckades vid ett tillfälle, med en sidomanöver, ta tillbaka en del av hästhjorden. Men fortfarande hade siouxerna kontroll på merparten och många av shoshonerna började ge slaget förlorat. Därför började den förföljande skaran att splittras och tunnas ut. Nu var det endast de mest uppretade och hetlevrade som fortsatte jakten. Så kom det sig att en speciell krigare till slut var långt före sina kamrater i jakten på de bortflyende siouxerna. När siouxerna såg det väntade de bara på ett lämpligt tillfälle att snabbt vända sig mot honom och slå till. Det dröjde heller inte alltför länge innan ett tillfälle yppade sig. Shoshonekrigaren kom ridande rakt emot siouxerna, vilt skjutande med två pistoler. Han lyckades träffa ett par av siouxerna, innan han själv dukade under för den nu mångdubbelt övermäktiga fienden. När siouxerna väl tagit den stupades skalp upptäckte de, att det inte var någon mindre än Washakies egen son de dödat. Men det här blev också slutet på den vilda jakten och siouxerna kunde därefter i lugn och ro återvända till hembyn. Det hade varit en stor framgång och gruppen återvände i triumf, för att nu återgå till en lugnare vardag. Det här hade varit nog med krig för det här året²⁹.

²⁹ Senare återlämnade siouxerna den tagna skalpen till Washakie och berättade då för honom hur tapper hans son hade varit. Något som det påstås värmde den gamle krigarens hjärta!

Varje sommar deltog Crazy Horse i liknande krigsäventyr mot kråkindianer, shoshoner eller pawneeindianer. De flesta av dessa var lyckosamma företag. Till stor del beroende på, att de krigare som deltog i dem så fullt och fast litade på den mäktiga medicin de visste att Crazy Horse besatt, att deras självförtroende och segervisshet översteg normal nivå. Crazy Horses rykte som krigsledare ökade. Det var nu många som ville följa med honom. Inte minst sedan han året 1862, eller möjligen 1863, fått ännu en lyckobringande amulett. Det var medicinmannen Chips som då gav honom en liten genomskinlig vit sten, som han skulle bära i en rem under den vänstra armen, närmast hjärtat. Det har varit en allmän åsikt bland de gamla krigare, som intervjuats om hans liv och leverne, att den stenen ytterligare förstärkte hans förmåga att gå oskadd genom även de mest omöjliga situationer.

Redan på hösten året innan, 1861, hade Crazy Horse intresse för att uppvakta den nu vuxna Black Buffalo Woman tagit fastare former. Han var nu snart över tjugo år och det var tämligen sent för en framstående siouxkrigare att först nu på allvar pröva sina framgångar på den amorösa banan. Egentligen hade de två nog haft ögon för varandra tidigare också, men det var först nu, kanske efter påtryckningar från sina vänner, som Crazy Horse på allvar började propa på en plats i beundrarkön utanför hennes föräldrars tipi. Men Black Buffalo Woman var dotter till en betydande familj i Red Cloud's Bad Faceband, faktiskt brorsdotter till Red Cloud själv, och Crazy Horses far var inte någon betydande ledare. Tvärtom, bara en fattig drömydare och det fanns många som stod i kön för att få hålla den unga kvinnan i sin filt för några intima minuter. Red Cloud såg säkert inte Crazy Horse som något önskvärt förstahandsval för sin brorsdotter, även om den "märklige mannen" bara blev alltmera omtalad för sina djärva krigarbedrifter. Normalt sett skulle ju Crazy Horse aldrig komma att bli någon hövding, med inflytande i de kretsar Red Cloud gärna själv ville frotera sig med. Red Cloud var visserligen inte heller själv någon hövdingearvtagare, och det fanns dessutom många som såg honom som den direkta orsaken till att Bull Bear dödats för tjugo år sedan, vilket bidragit till den svåra splittringen inom oglalastammen. Ett förhållande som gjorde att många höll sig på ett visst avstånd från honom. Men Red Cloud hade ambitioner. Han tänkte minsann inte stillatigande acceptera det faktum, att han inte var "någon". Bad Face själv, hövdingen för bandet som bar hans namn, det som Red Cloud och Black Buffalo Woman tillhörde, hade en son som ur den aspekten kunde vara ett bättre parti. Men han hade på senare tid börjat visa tecken på att vara en *vinkte*³⁰, så det var ju inte så bra. Men det fanns andra lämpliga kandidater i

³⁰ En *vinkte* var en man, som i stället för att utveckla de vanliga manliga egenskaperna som jägare eller krigare, visade intresse för typiskt kvinnliga göromål, som att bereda hudar, syssla med pärlbroderier, hjälpa kvinnorna att sätta upp och ta ner tälten och sådant. En

bandet. Black Twin var redan en betydande man i rådet och hans bror No Water var en stor och orädd krigare, som även hade visat intresse för den nu gif-tasvuxna flickan. Så om Red Cloud kunde påverka det hela, så skulle nog inte Crazy Horse ha så stora förhoppningar!

Sommaren 1862 satte Red Cloud det hela på sin spets. Han lät meddela att han tänkte leda en stor krigsexpedition mot kråkindianerna. Och han bjöd också in Crazy Horse att delta. Hela gänget från hunkpatilabandet med Crazy Horse, hans yngre bror Little Hawk, och hans hunka, Hump i spetsen, accepterade med glädje. Det här skulle bli ett stort krigståg. Men redan andra dagen ute från lägret började No Water oja sig över en tilltagande tandvärk. Alla visste att hans viktigaste skyddsamulett var grizzlybjörnens två stora hörntänder, så tandvärk kunde inte vara något annat än ett budskap från andarna, att han nog inte borde följa med på det här krigståget. Det var inget konstigt med det. Alla visste att sådana bud från gudarna skulle man inte nonchalera. Så No Water vände hem igen.

Gruppen var borta i ett par veckor, lyckades stjäla några hästar och hade i största allmänhet en lyckad utflykt. Men ännu någon dag innan de åter nådde hemlägret möttes de av Woman's Dress, han som tidigare hade kallats Pretty Fellow. Den smilande vinkten drog Crazy Horse åt sidan och viskade med illa dold skadeglädje i hans öra, att Black Buffalo Woman under tiden gruppen varit borta, hade gift sig med No Water!³¹ Crazy Horse var som träffad av blixten! Helt förkrossad vägrade han först acceptera vad han hört! Väl hemma i lägret såg han dock att det var sant.

Det tog honom flera dagar att komma över det. Och sin vana trogen reagerade han genom att ensam ge sig iväg på ett nytt krigståg mot kråkindianerna. Ingen visste vad han hade för sig under den här perioden, men när han äntligen kom tillbaka, fram emot hösten, hade han två skalper med sig. Skalper, som han föraktfullt kastade till hundarna. Det var de enda skalper han tagit sedan den där första, ödesdiga gången för fem år sedan. Från den här tiden blev hans sätt om möjligt ännu mera inåtvänt. Men han slutade för den skull ändå inte att uppvakta sin stora kärlek. Till en början dock tämligen diskret, men efter hand alltmera öppet och utmanande. Och det var helt tydligt, för vem som ville se, att hans uppvaktning inte precis avvisades.³²

person som enligt våra normer snarast skulle ha betraktats som transvestit, eller homosexuell och som i extremfallet även gick klädd i kvinnokläder.

³¹ Det har aldrig bevisats att det här var något som medvetet arrangerats av Red Cloud, men det har alltid funnits sådana misstankar.

³² Indianska kvinnor bland siouxerna var tämligen fria att själva välja på vilket sätt de ville leva i ett äktenskap. Så även om giftermål utåt sett nästan alltid ingicks efter en "affärs-uppgörelse" mellan brudgummen och brudens far eller äldre bröder, så hade kvinnan sin

Under den här tiden, efter 1860, hade siouxerna egentligen ett gyllene tillfälle att stoppa de vitas expansion, om de bara hade förstått det. Det var tiden då de vita ägnade all sin kraft åt att bekämpa varandra inbördes³³ långt borta i öster. Vildmarksfronten i väster lämnades praktiskt taget utan militärt skydd. Och även om antalet utvandrare snarare ökade än avtog, som en följd av kriget, så kom dessa ofta i små och dåligt organiserade grupper. Och de hade en mycket vag uppfattning om vad som väntade dem. Indianerna skulle med lätt-het ha kunnat stoppa den här trafiken. Men de lyckades aldrig samla sig till nå-got effektivt agerande. Cheyennerna söder om Plattefloden bjöd för all del på ett visst motstånd och längre västerut var arapaho och shoshoner ett ständigt gissel för utvandrarerna. Men oglalasiouxerna levde nu gott uppe i Powder Ri-verlandet. De tycktes nöjda med att jaga buffel och då och då skicka någon kri-gargrupp mot kråkindianer eller shoshoner. De upplevde, att de nu var fria från de vita. Något som de tycktes nöjda med. De saknade helt enkelt den organisa-tion och ledning, som behövdes, för att som grupp kunna agera på ett strate-giskt vis. De visste inte ens om, att deras kusiner, santees Siouxerna, just nu ut-kämpade en bitter kamp mot nybyggarna längre österut, i Minnesota. De hade över huvud taget ingen aning om vad som hände utanför deras egen lilla värld och det fanns inte i deras samhällsmodell någon plats för en centralistisk styr-ning, som innebar beslut som var bindande för alla, uppbackade av en organi-serad maktapparat, som kunde ge order och få saker uträttade. Siouxerna var och förblev individualister ända ut i fingerspetsarna. Bland dem fanns inte hel-ler någon vidsynt ledare, som förstod det här och kunde påverka inställningen. Inte ens Crazy Horse. Han var minst lika inriktad - om inte mera - på det indi-vidualistiska tänkandet som någonsin någon av de andra ledarna. Den ende som möjligen hade haft förmågan var bruléernas ledare Spotted Tail. Men han var redan en fredsivrare, efter att ha blivit hjärntvättad under två fängelseår i Fort Leavenworth. Så, i Powder River-landet var allt lugnt. Old Man Afraid, och de andra äldre ledarna, var också nöjda så länge de kunde hålla sina unga krigare borta från de vita.

Men det var ändå inte så att alla oglalasiouxer snällt höll sig uppe i norr. Unga krigarna lämnade med jämna mellanrum lägren för att hälsa på sina syd-liga släktingar, eller för att besöka cheyenner och arapahoer söder om Platte. Troligen lockades de av alla rika krigsbyten, som den här enkla krigsföringen mot de vitas nästan försvarslösa vagnståg innebar. Stora amerikanska hästar, mängden av lättillgängliga eldvapen i form av gevär och ammunition, yxorna

fulla rätt, att när som helst avsluta ett äktenskap hon inte fann tillfredsställande för att i stället gifta sig med en annan man.

³³ Nordamerikanska Inbördeskriget 1861 till 1865.

och knivarna av äkta Sheffieldstål och alla de andra märkliga sakerna, som dessa dumma och lättskrämda vita förde med sig. Det var säkert inte någon brinnande längtan, att till varje pris stoppa och driva de vita ut ur landet, som drev dem att förena sig med sina broderfolk i söder. Nej, snarare var det just lockelsen i den här lättare krigföringen. Även Crazy Horse var här med jämna mellanrum. Vad hans bevekelsegrunder var, kan vi bara spekulera i. Men han drevs säkert inte av något medvetet hat mot de vita. Tvärtom påstås det, att han var mycket god vän med flera vita, som regelbundet vistades bland indianerna. Bland dem den unge löjtnanten Caspar Collins, son till kommandanten på Fort Laramie, överste William O. Collins. Den unge Collins lär ha spenderat merparten av vintern 1863-64 bland siouxerna. Han lärde sig deras språk och tog del av deras seder och bruk och han lär ha varit en uppskattad gäst i de olika lägren.

Men nere vid Oregonleden pågick ett ständigt gerillakrig. De stackars utvandrarna kunde inte känna sig säkra någonstans. Och gårdar och handelsstationer längs vägen var ständigt utsatta för överfall och hot. De fåtaliga trupper överste Collins hade till sitt förfogande räckte knappt ens till att försvara de små arméposter han lät upprätta längs leden. Än mindre till att patrullera vägen, reparera de ständigt nedrivna telegrafledningarna och samtidigt ge alla de utspridda utvandrarkaravanerna skydd. Situationen blev ständigt bara allt värre. Under de här omständigheterna är det kanske inte förvånande att territoriet Colorados guvernör, John Evans, i augusti 1864 manade territoriets inbyggare att själva bilda försvarsgarden, vilka han beordrade att "söka upp alla indianer de kunde och döda alla de stötte på". Colorados militärbefälhavare var en skrytsam, arrogant och föga förstående man. Överste John M. Chivington, en före detta Metodistpastor, uppmanade nu även han alla att "döda alla indianer man såg - stora som små". Han hade satt upp ett helt infanteriregemente av frivilliga, för tjänstgöring i etthundra dagar, med den enda målsättningen att "döda så många indianer som möjligt". I gryningen, den 29 november 1864, attackerade han och hans 600 män Black Kettle's fredliga läger vid Sand Creek, i det som nu är sydöstra Colorado. Trots att Black Kettle hade såväl en amerikansk flagga som en vit fredsfana vajande i sitt läger och befann sig på en plats som han tidigare anvisats av armén - just för att undvika att bli hopblandad med vad som betraktades som fientliga indianer - så slog Chivington till hårt och skningslöst. Hans mannar dödade över etthundra cheyenner, många av dem kvinnor och barn. Men indianerna gjorde tappert motstånd och trupperna var inte heller utan förluster. De mest vederstyggliga krigsförbrytelser begicks av de odisciplinerade soldaterna. Faktisk så barbariska, att vissa officerare vägra beordra sina soldater att delta i slakten!

De cheyenner som överlevde flydde norrut, där de vädjade till sina sioux-bröder om hjälp. En krigspipa sändes runt i de norra landen. Även om Old Man Afraid inte lät sig påverkas, var det många av hans unga krigare, som nu strömmade söderut för att hjälpa till att hämnas det fruktansvärda som hänt deras sydliga bundsförvanter. Bland dem också Crazy Horse. Över åttahundra tält - närmare ett par tusen krigare - samlades så småningom på slätterna kring Smoky Hill Rivers källflöden. Normalt brukade inte indianerna samla sig till några större krigsföretag på vintern, men det här var en speciell situation. Nu måste de vita ges en läxa! Så den 7 januari 1865 anföll den förenade indianhären diligensstationen vid Julesburg, Colorado, vid Södra Plattefloden. Den fåtaliga styrkan i den lilla arméposten Camp Rankin³⁴, några kilometer väster om diligensstationen, gjorde ett tappert försök att stoppa indianerna, men lyckades med knapp nöd undgå att helt utplånas, sedan de jagats in och lyckats förskansa sig i sin befästning. De följande dagarna var ett enda festande i de stora indianlägren. Aldrig hade man sett så mycket krigsbyte. Och man nöjde sig inte med att bara plundra diligensstationen och varuhuset där, utan man spred nu i stor skala skräck och förödelse längs hela vägen i flera mil både öster och väster om Julesburg. I Denver var det domedagsstämning. Man väntade på fullt allvar, att indianerna skulle anfalla vilken dag som helst. I nästan en hel månad varade indianernas järngrepp om regionen. Den 2 februari började dock det stora lägret att packa ihop för att dra sig tillbaka norrut. Men innan de gav sig av gjorde indianerna ett nytt försök att locka ut soldaterna från Camp Rankin. Crazy Horse var en av de unga krigare som fungerade som lockfåglar, men soldaterna höll sig förståndigt nog innanför sina skyddsvallar och indianerna lyckades inte tillfoga dem någon skada. I stället återvände de en sista gång till Julesburg, tog vad som eventuellt fortfarande fanns kvar i varumagasinen och satte sedan eld på hela byn.³⁵

Väl tillbaka uppe i Powder Riverlandet återgick indianerna till sitt gamla liv som om inget hade hänt. De jagade och skickade då och då ut någon liten krigargrupp mot kråkindianer eller shoshoner. Livet var härligt! Först i april började tiden bli mogen att tänka på sommarens gemensamma aktiviteter. På Red

³⁴ Camp Rankin kom senare att kallas Fort Sedgwick. En liten militärpost som fick stå som förebild (åtminstone vad avser namnet) för arméposten i filmen "Dansar med Vargar", även om namnet där stavades Fort Sedgewick - med ett "e" - och att den ursprungliga stornyn egentligen utspelade sig i Texas bland comancheindianer.

³⁵ Idag finns ingenting kvar av platserna, men det finns, i den nuvarande staden Julesburg (den fjärde i ordningen), ett litet museum och Visitor Center, som berättar historien och man kan åka en liten grusväg som leder förbi de gamla, tämligen väl utmärkta platserna. Platser som dock ligger på privat mark och som man alltså inte kommer in till. Bara kan betrakta på avstånd.

Clouds inrådan beslutade ledarna, att man till sommaren skulle göra en samlad attack mot de vita någonstans längs Norra Plattefloden. Under tiden fortsatte de unga krigarna, bland dem Crazy Horse, att sätta skräck i utvandrarerna och nybyggarna nere i Plattedalen. De slog till en här, en där. Blixtsnabba räder av några få indianer på flyfotade hästar. De flesta offren hann knappast ens märka något. Resultatet blev det eftersträvade. Den nye kommandanten på Fort Laramie, överste Thomas Moonlight, ryckte ut med hela sitt kavalleri. Han marscherade västerut. Naturligtvis utan att hitta några indianer! Allt längre och längre marscherade han, medan indianerna hade dukat bord på andra sidan om Fort Laramie. Den lilla styrka Moonlight lämnat kvar i fortet kunde inget göra. De vågade sig inte ens ut utanför militärpostens relativa trygghet. Kanske var det frustrationen över det, eller så var det bristande omdöme,³⁶ som gjorde att den tillfällige befälhavaren i fortet, under sin överordnades frånvaro, nu begick ett allvarligt misstag. Två oglalahövdingar, Two Face och Blackfoot uppenbarade sig en dag vid fortet. Med sig hade de en vit kvinna, Mrs Eubanks, som hade varit cheyennernas fånge sedan mera än ett halvt år. De två hövdingarna påstod sig ha köpt loss henne från cheyennerna och ville nu visa sin goda vilja genom att överlämna henne till soldaterna. Men Mrs Eubanks var alldeles hysterisk och anklagade alla, inklusive sina två räddare, för de mest hårresande saker. Den onyktr kommandanten lyssnade med stigande irritation till hennes tirader och var till slut så uppretad, att han utan prut beordrade hängning av de båda indianerna, vilket omgående verkställdes utan några vidare ceremonier. Något som fick även de fredsälskande indianerna i wagluketlägret utanför fortet att förfasas. Och i de nordliga lägren fick krigsivrarna vatten på sin kvarn. De vita var inte att lita på! Det kunde ju vem som helst se nu! Two Face hade till och med haft ett sådant där papper han fått av soldathövdingarna, som talade om att "han var en god indian"! Men till vilken nytta hade det varit? Nu, om inte förr, så såg man ju att han var just det - "en god indian"! Och inte nog med det. Nu hördes också tal om, att nya soldathövdingar krävde, att alla siouxer skulle flytta ända bort till Missouri-floden. För nu klarade man inte av att frakta de varor, som myndigheterna hade lovat förse indianerna med, hit upp till Fort Laramie längre! Ingen kunde förstå det heller. Armén hade ju inga svårigheter att transportera sina egen förnödenheter hit upp! Eller ännu längre, för den delen... Så lägren surrade av ilska och alla talade om att man måste sätta stopp för de vita nu än gång för alla. Men först skulle man jaga och så skulle man fira sin Soldanshögtid.

³⁶ Den tillförordnade kommandanten var dessutom onykter när denna händelse inträffade. Något som tyvärr inte alls var ovanligt i armén vid den här tiden.

Men nu var de vitas krig långt borta i öster slut och nya soldater strömmade ut till de hårt ansatta vildmarksfronterna. Och med dem nya officerare, som inte hade någon erfarenhet av indianer. När den nye kommandanten för militärområde Missouri, generalmajor G. M. Dodge, väl installerat sig förvånades han över att en stor grupp siouxer var lägrade alldeles intill Fort Laramie. När han irriterat undrade varför de inte angripits, försökte lokala officerare förklara, att det här var fredliga indianer, som hade rätt att leva där. Dodge kunde inte förstå det och beordrade att de omgående skulle sändas ner till Fort Kearny, längre nerför Plattefloden. När Spotted Tail hörde det, protesterade han uppriktigt. Det skulle ju vara som att sända försvarslösa direkt i döden, påstod han. De flesta av de fredliga innevånarna i waglueläget hade ju tidigare blivit avväpnade och nu skulle de, vapenlösa, tvingas rakt i gapet på sina dödsfiender, pawneeindianerna! Det här var orimligt! Det kunde inte vara soldathövdingens mening! Men, jodå, Dodge stod på sig och den 11 juni 1865 startades 1500 oglala och bruléer, tillsammans med många av de halvblod och vita, som sedan flera år hade levt med sina familjer i wagguläläget. Förflyttningen blev till en mardröm för indianerna. Det dryga hundratalet soldater, som hade till uppgift att vakta flyktinggruppen, tog sig efter hand allt större friheter. De plågade indianerna på alla upptänkliga sätt. Små barn kastade de i den bubblande Plattefloden, för att sedan skrattande se på hur de stackars livet kämpade för att ta sig ur det kalla vattnet igen. Om nätterna förde de bort unga flickor från läget och förgrep sig på dem. Deras anförare, den whiskystinkande och illa omtyckte kapten Fouts, skrek och gormade åt dem när det inte gick tillräckligt fort. När siouxerna uppe i norr fick höra talas om det här, sände de genast en krigargrupp till undsättning. Crazy Horse var med i gruppen och på natten den 13 juni smög han in i flyktingläget för att konferera med deras ledare. En flyktplan upprättades och på morgonen den 14 juni vägrade indianerna ta ner sina tält. Kapten Fouts kom ridande tillbaka, tillsammans med några soldater, för att se vad som stod på. När han började skrika åt indianerna att skynda på, sköts han helt sonika ner av någon i flyktinggruppen. De andra soldaterna flydde direkt i riktning mot soldatläget, som låg en bit bort. Alla indianerna strömmade nu ner mot floden, tog sig över och hjälptes upp på andra stranden av andra tillskyndande siouxer. Alla lyckades ta sig över, utom en stackare, som tidigare hade försetts med fångkedjor och nu inte förmådde fly. Han dödades genast av soldaterna, som också tog hans skalp! De rädda soldaterna tordes inte ta upp jakten på de bortflyende, men de brände allt som flyktgruppen lämnat efter sig. Först när överste Moonlight var tillbaka i Fort Laramie och fick höra om händelsen, utrustade han en trupp, som satte av efter indianerna. Men uppe vid White River lyckades indianerna ta alla hästarna från honom och han hade inget annat val, än att slokörad vända tillbaka till Fort Laramie. Indianerna fick sig ett gott skratt, när de såg hur hans soldater, med svansen mellan benen och

själva bärandes på sina tunga sadlar, till fots återvände till fortet. Det kändes som lite plåster på såren i alla fall.

Även om många av de nya indianerna inte kände sig så helt tillfreds här ute i vildmarken, vana som de nu hade blivit vid det lata livet nere vid Fort Laramie, så innebar det ändå ett rejält tillskott av krigare inför de planerade sommaraktiviteterna. Så när cheyennerna hade förnyat sina Medicinpilar och sio-uxerna hade haft sin Soldans, föreslog Red Cloud, Big Road och cheyennernas krigsledare, Roman Nose, att man skulle genomföra ett samlat anfall mot soldaternas fäste vid bron där Oregonleden passerade över Plattefloden³⁷. Det skulle bli ett riktigt, gammaldags krigsföretag, med pipbärare och akicita och hela det traditionella ceremonielet. Samtidigt hade man lyckats få de norra sio-uxerna, under Sitting Bull, att planera något liknande mot de vitas soldater uppe vid Fort Rice. För nu skulle soldaterna drivas bort för gott! Spejargrupper sändes ut, men några andra krigståg tilläts inte längre. Allt för att hästarna nu skulle få en chans att äta upp sig och bli starka och snabba. De unga krigarna rådfrågade de gamla, hur man skulle förbereda sig och medicinmännen hade fullt upp att göra med att tillverka skyddsamuletter och ge råd. De olika krigarföreningarna höll sina fester och man plockade fram sina traditionella fetischer och genomförde alla de heliga riterna. Ceremonier, som skulle försäkra grupperna om framgång.

Crazy Horse deltog inte i det här skådespelet, men han lät medicinmannen Chips tillverka en liten stenamulett, som skulle fästas i svansen på en synnerligen flyfotad häst, han nyligen hade rövat från kråkindianerna och inte ville förlora.

I slutet av juli började så det jättelika lägret sakta förflytta sig söderut. Deras spejare rapporterade efterhand rader av nya tält intill den lilla militärposten där på flodens södra sida och stora häst- och mulånehjordar strax utanför. Så indianerna drog sig försiktigt, för att inte röra upp så mycket damm, tillbaka en bit för att hålla rådslag. Här utsåg de ett tjugotal lockfåglar, som skulle försöka locka ut soldaterna från fortet³⁸. Crazy Horse var en av dem. En annan var handelsmannen William Bents halvblodsson, George Bent, som nu levde bland cheyennerna. I det första grå gryningsljuset den 25 juli 1865 red de tjugo utvalda sakta och försiktigt nerför de norra sluttningarna mot floden. Väl nere på

³⁷ Vid Platte Bridge Station, i det som nu är staden Casper i mellersta Wyoming.

³⁸ Med sin överlägsna numerär skulle indianerna lätt ha kunnat angripa själva fortet, eller bränt bron och därigenom stoppat alla trafik på utvandarleden. Men sådana strategier var inte de indianska ledarna förmögna att genomdriva. Deras enda idé var den gamla vanliga, att försöka locka sina motståndare in i bakhåll. Den enda organiserade taktik indianer någonsin varit kapabla att nyttja.

flodslätten började de manövrera för att locka till sig soldaternas uppmärksamhet. De pekade mot hästhjordarna och gestikulerade ivrigt, samtidigt som de låtsades vara så överdrivet försiktiga, att soldaterna skulle bli övermodiga. Tricket fungerade och snart öppnades portarna och en truppavdelning kavalleri strömmade ut över bron. Bakom dem rullades också en kanon ut. De tjugo gjorde allt för att låtsas skrämda och började sakta retirera. Till en början verkade det också som att soldaterna tänkte förfölja dem. Men så stannade de upp och några salvor avlossades med kanonen. Några av lockfåglarna besvarade elden. Inget allvarligt menat, utan mest för att upprätthålla intrycket av att man gjorde motstånd. Men det var tillräckligt för att de ivriga krigarna, som hittills hållits gömda bakom kullarna, inte längre kunde hållas tillbaka. De bröt igenom akicitans vaktande ring och strömmade upp på åsarna i hundratal, rädda för att gå miste om allt det skojiga. Mera behövdes naturligtvis inte för att de fåtaliga soldaterna snabbt skulle dra sig tillbaka över bron igen och Red Cloud, Roman Nose och Young Man Afraid kunde inte göra annat än besviket och ilsket ryta åt sina krigare att komma tillbaka. Roman Nose sände krigaren High Back Wolf ner för att återkalla lockfåglarna. Men de vägrade lyssna på honom. Söder om fortet hade de upptäckt en liten grupp soldater på väg uppför Oregonleden. Nu kunde de inte motstå frestelsen, för när den första planen hade misslyckats, tänkte de åtminstone göra vad som gick av situationen. Kanske kunde man räkna någon coup på någon av de där skrämda soldaterna. Kanske kunde man få med sig några av soldaternas hästar eller mulåsnor. Så utom räckhåll för fortets kanoner korsade de floden och satte full fart mot den lilla soldatgruppen, med Crazy Horse, sin vana trogen, i spetsen för gruppen. Några siktade på hästhjordarna. Andra krigare, High Back Wolf bland dem, störtade hals över huvud rakt emot soldatgruppen. Soldaterna var panikslagna, men i desperation sköt de med allt vad de hade mot de anfallande indianerna, samtidigt som de red allt vad tygen höll. Från fortet kom en liten grupp soldater till undsättning och High Back Wolf vände och red rakt in bland dem. Ingen såg hur det gick till, men plötsligt låg han död på marken, alltför nära fortet för att hans kamrater skulle kunna hämta honom tillbaka. Crazy Horse försökte några gånger, men det var omöjligt. Det fullständigt misslyckade företaget fick avbrytas och det var säkert med både ånger och skam som Crazy Horse och hans medlöpare återvände upp mot de norra kullarna, bortom floden, där de fick sig en välförtjänt utskällning.

Först strax före gryningen, morgonen därpå, lyckades man återföra kvarlevorna av High Back Wolf, men därefter gjorde man ändå ett nytt försök att locka ut soldaterna. Samma gamla taktik och egentligen lika misslyckat igen! Inga soldater lät sig luras ut! Först när indianerna givit upp och höll på att dra tillbaka sina lockfåglar hände något. En kavalleritropp, ledd av en ung officer på en stor grå häst, kom utridande över bron. Lockfåglarna skyndade sig tillba-

ka nerför sluttningen, men såg till sin förvåning, att soldaterna inte alls verkade bry sig om dem! I stället svängde de av västerut, längs vägen³⁹. Allt närmare punkten där merparten av cheyennerna nu var gömda kom de. De siouxer, som hade gömt sig bland kullarna söder om bron, kunde nu inte hållas tillbaka längre. I en störtflod av vajande fjädrar, blänkande vapen och virvlande hästhovar strömmade de ner från kullarna bakom soldaterna och skar av deras reträttväg till bron. Först nu blev några av ledarna varse, att den unge officeren var deras vän, Caspar Collins! Flera av dem signalerade åt honom att vända om och de höll till en början inne med sin eld. Men cheyennerna kände inte igen honom och deras blod rann hett av hämndbegär för High Back Wolf. När därför cheyennerna plötsligt dök upp på kullarna framför honom, insåg Collins att han inte hade en chans. Han försökte vända om och åtskilliga av siouxerna öppnade faktiskt en reträttväg för honom. Men han var redan sårad och när hans vett-skrämda häst sedan skenade med honom, var det inget siouxerna kunde göra. Flera av dem var sedan uppriktigt ledsna för att den unge soldathövdingen hade behövt dö, medan cheyennerna snarast var upprörda över att siouxerna inte hade stoppat flera av de flyende soldaterna⁴⁰.

Trots hårda ord var de flesta nog ändå tämligen nöjda. Tjugosju skalper hade de att fira. Många av de unga cheyennerna var klädda i soldatuniformer, när de dansade den natten. Men ledarna muttrade surmulet, att det här var min-sann inte ens lön för mödan. Så många indiankrigare och så klen byte! Och inte blev det bättre av att Sitting Bulls akicita inte heller kunde hålla tillbaka krigarna, så även däruppe vid Fort Rice hade indianerna misslyckats att köra bort soldaterna. Det stod klart för många att man inte kunde jaga bort de vita, om man inte ändrade sitt sätt att kriga. Något måste göras... Kanske behövde man återupprätta det gamla ledarskapssystemet. Kanske borde man återupprätta "The Big Belly Society" (Tjockbukarna), de gamla traditionella hövdinge-systemet. Sju gammelmanshövdingar, som hade att utse fyra medhjälpare. De som skulle vara de verkliga ledarna. De som i gamla tider hade kallats "Skjortbärare" på grund av de rikt dekorerade skinnskjortor, som var och en förärades

³⁹ Det var löjtnant Caspar Collins, med tjugofem man ur Kansas Elfte Frivilliga Kavalleriregemente, kompani I och K, som nu red ut med order, att eskortera en inkommande vagnsfora, som befann sig straxt norr om posten. Se vidare mitt kapitel "I elfte timmen" i "KRIGSÖRN OCH KONDOR", INDIANKLUBBENS årsbok 1971.

⁴⁰ Fyra soldater förutom löjtnant Caspar Collins dog och åtta andra sårades, några av dem svårt, men ingen livshotande, i det som senare kommit att kallas "striden vid Platte Bridge Station", den 26 juli 1865. Den vagnsfora som Collins var på väg att möta, angreps dock senare några kilometer från fortet. Där fick cheyennerna till slut upprättelse för vad de tyckte var ett misslyckat angrepp på fortet. För här lyckades de inringa hela vagnsforan, döda 22 av de 25 soldaterna och bränna alla vagnarna.

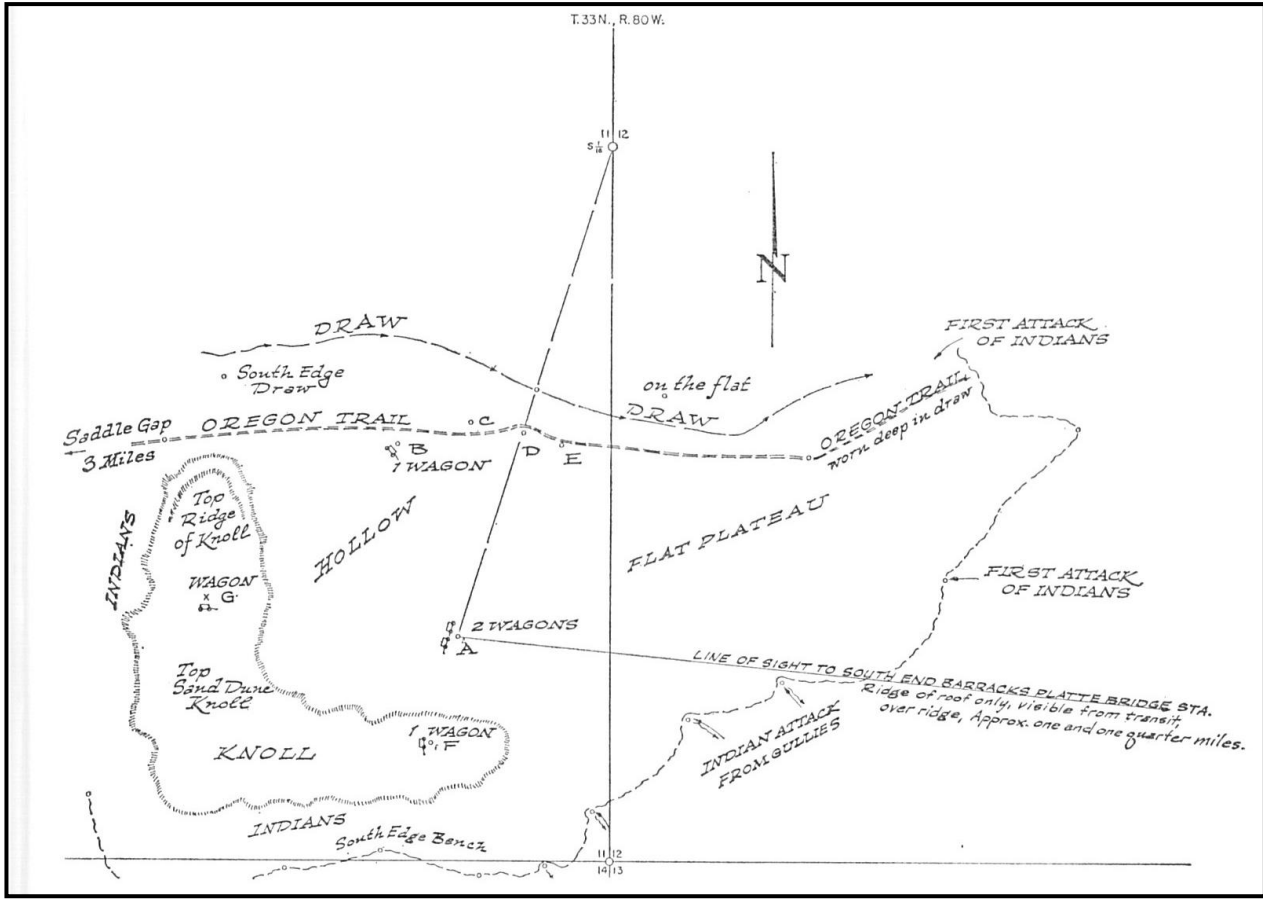
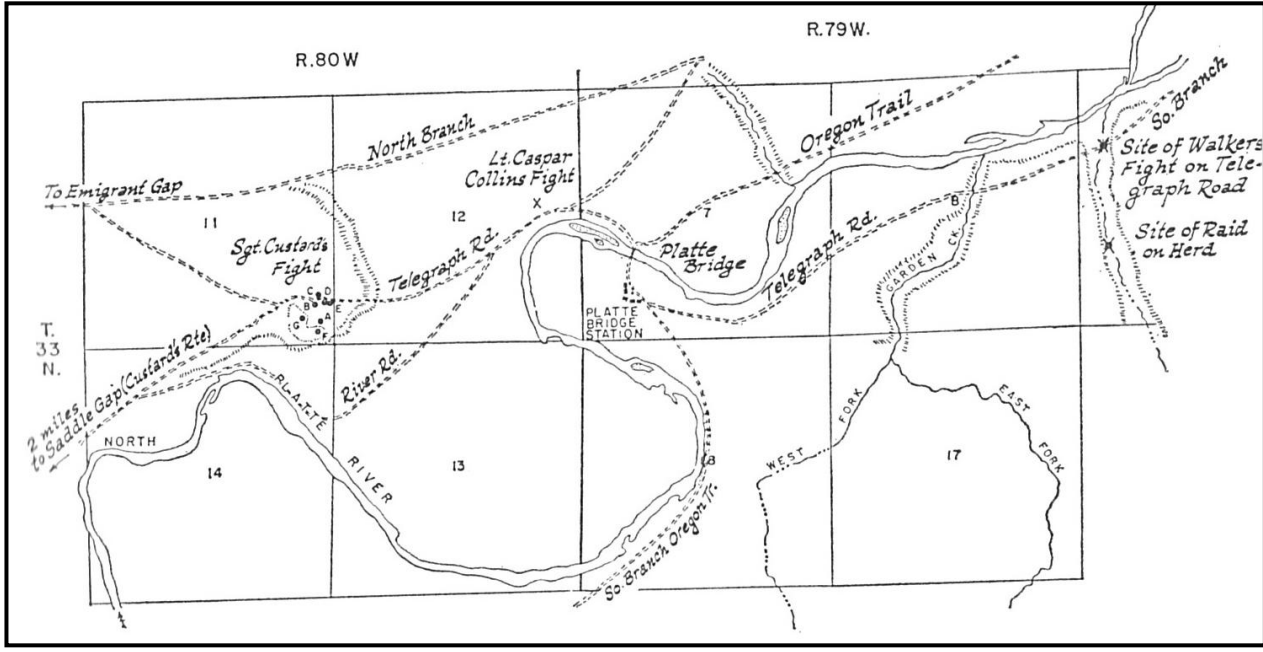
som ett tecken på sin myndighet⁴¹. Fyra stycken Skjortbärare skulle det vara. Fyra unga män, vars uppgift var att se till, att de gamla ledarnas påbud blev genomförda. Fyra unga, dugliga män - gärna en från vart och ett av de fyra banden. Men vilka skulle man välja? Ja, förr hade det varit vanligast att de gamla bandleddarna utsåg sin äldste son. Och så skulle det säkert bli nu också, trodde många. Old Man Afraid skulle säkert utse sin son, Young Man Afraid of His Horses. Sitting Bear, ledaren för True Oglalas, skulle säkert också föreslå sin son, American Horse. Även Brave Bear, Oyukhpehövdingen hade en duglig son. En som kallades Owns A Sword, eller bara Sword i dagligt tal. Men Bad Face...! Alla rynkade på näsan. Bad Face hade förvisso en son, men honom kunde man ju bara inte välja. Womans Dress, en winkte! En som gick klädd i pråliga kläder varje dag och som hellre satt bland kvinnorna och broderade än skaffade sig krigarära. En winkte kunde man ju inte ha som Skjortbärare! Problemet var bara att Red Cloud skulle naturligtvis aldrig gå med på att deras band inte skulle vara representerat bland Skjortbärarna. Så visst var det ett problem... Och Red Cloud själv då...? Nej, han var ju inte ens av hövdingasläkt!

Nu behövde man dock inte bry sina hjärnor med det för stunden, för plötsligt kom en budbärare från söder, som visste berätta, att de vita skickat ut nya soldater. Många soldater! Soldater, som skulle komma och straffa siouxer och cheyenner, för vad de hade gjort nere vid Shell River. Floden som de vita kallade Platte. Budbärarna kunde också berätta att den nye soldathövdingen, som kallades Connor, hade utlovat att alla indianer över tolv år skulle dödas! Det hade han dikterat, trots att många av hans soldater hade vägrat att följa med honom och att han fått lov att tvinga dem genom att rikta sina kanoner mot dem! Det var verkligen svårt att förstå sig på de vita... Hur kunde en soldathövding vara så säker på att lyckas, när krigarna inte ens ville vara med? Och hur kunde en ensam soldathövding bestämma över sina krigare på det sättet? Indianerna i de norra lägren sög förundrade på sina pipor och skakade på sina huvuden. Men låt så soldaterna komma...

Nu såg inte siouxerna så mycket av dem, trots att det var tre olika truppkolonner, med sammanlagt över tvåusen soldater. För Connor själv drog sig längre västerut och angrep arapahoerna, medan hans båda andra kommandanter, överstarna Cole och Walker irrade runt i öster ända upp mot Black Hills, innan de helt vilse och utmattade med slutkörda hästar och helt utan förråd i

⁴¹ Mari Sandoz uppfattade att det här skedde redan sommaren 1865. Men ett flertal samstämmiga källor hävdar i stället att det skedde i juni eller juli 1868, efter att Red Clouds krig var över. Jag väljer därför att återkomma till den här ceremonin längre fram i berättelsen. Ett stöd för Sandoz ställningstagande kan dock vara att He Dog vid ett tillfälle sade att Crazy Horse hade varit en Skjortbärare i minst fem år vid tidpunkten för bråket om No Waters hustru, vilket inträffade 1870. Det är alltså något osäkert när det skedde.

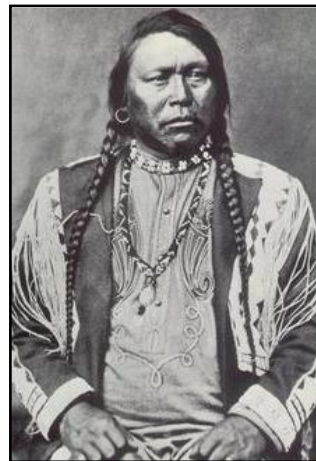
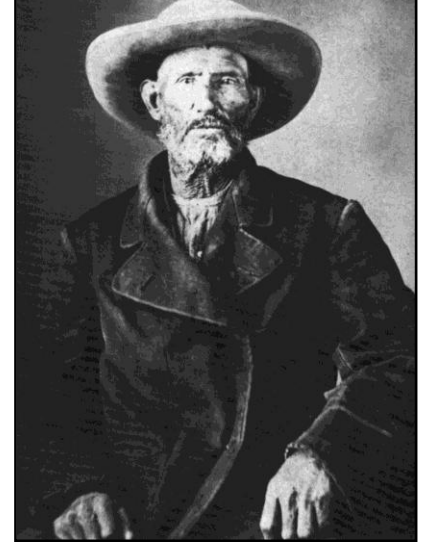
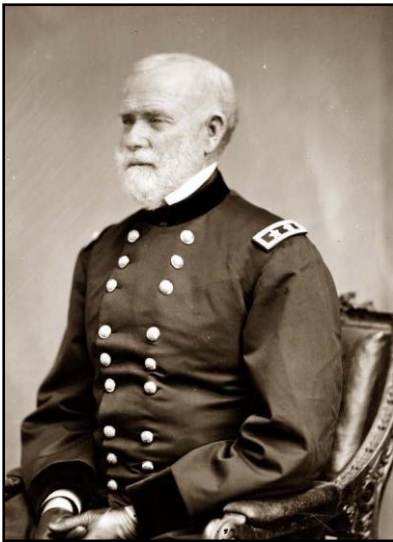
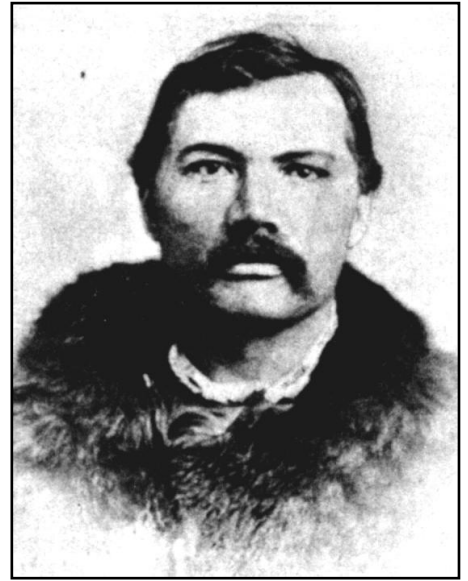
sista stund räddades av Connors pawneespejare. Siouxerna skrattade gott åt dem.



*

Striderna vid Platte Bridge Station i juli 1865
 ovan översiktskarta över hela området med de båda striderna
 nedan specifikt striden kring sergeant Custards vagntåg

KRIGSMOTSTÅNDARE - VITA OCH RÖDA



Översta raden fr. v.: överste Henry Carrington, löjtnant Caspar Collins, Frank Grouard
Mellersta raden : general William Harney, Chief Washakie (Shoshone), Jim Bridger
Nedre raden: representanter för traditionella indianska fiendestammar..

Fr. v.Brave Chief, Pawnee; Chief Mountain, Blackfoot; Ouray, Ute; Bears Belly, Arikara

kapitel 4

LEDAREN

Ovetandes för indianerna hade de vitas regering långt borta i öster, samtidigt som de sände stora soldatstyrkor för att skydda alla utvandrare, också bestämt sig för att finna fredliga lösningar på problemet med de upproriska siouxerna och cheyennerna, som nu hindrade de vita att öppna ännu en ny väg genom deras land. Den här gången upp till de guldfyndigheter man just funnit i Montana. En väg som de kallade Bozeman Trail, efter John Bozeman, en pionjär som tidigt försökte ta en vagnsfora upp genom Powder Rivers dalgång, öster om Big Hornbergen, längs ett spår som gamle Jim Bridger hade föreslagit redan för flera år sedan. Indianerna hade då nyfiket bara sett på, samtidigt som de undrade vad Bozeman skulle ta sig till och vart han var på väg. Snart skulle de få veta...

Redan innan snön helt hade smält av från kullarnas sydsluttningar hade Big Mouth kommit upp till lägren i Powder Riverområdet. Han hade tidigare låtit sig enrolleras som ledare för en grupp wagleindianer nere vid Fort Laramie, vilka hade börjat samarbeta med soldaterna där. "Indianpolis" kallades de och de hade fått fina soldatrockor, hästar och till och med nya gevär av soldaterna. Men nu kom de utan att vara klädda i sina nya soldatrockor, för det här var känsligt! Så känsligt att ingen annan ens hade vågat sig upp i de norra lägren med budet. Inte ens handelsmännens halvblodssöner! Med sig hade nämligen Big Mouth ett påbud från de vitas myndigheter, att indianernas ledare borde komma ner till Fort Laramie för att diskutera den nya vägen och nu, en gång för alla, få till stånd fred i området. Ytterligare en ny väg! Som om det inte var nog problem med den gamla! Big Mouth förstod att det här krävde diplomati. Och då kunde man ju inte komma som soldater eller som polis! De var därför de inte var klädda i sina nya soldatrockor. Som seden bjöd togs de emot i rådsförsamlingen och man lyssnade högtidligt på dem, även om det inte var någon mera än Swift Bear som tog emot deras pipa. Den gamle Swift Bear som, trots att soldaterna för bara 12 år sedan nästan utplånat hans läger vid Blue Water, hade blivit så van vid att leva sida vid sida med de vita nere vid Fort Laramie, att han nu upplevde livet här i vildmarken som obekvämt. Men även om det bara var Big Mouth som öppet tordes komma med soldaternas påbud, så började rykten snart strömma norrut. Rykten som visste berätta, att alla de vitvänliga hövdingarna där nere redan skrivit på avtalen och fått sina presenter. Och nu började det också klarna vad det var de vita ville. De ville inte bara öppna en ny väg, utan de ville också bygga fort längs den, för att skydda trafiken! Soldatus mitt i de sista fria jaktområdena! Otänkbart! Inte ens Spotted Tail kunde ta sådant tal på allvar. Ändå dröjde det inte länge förrän hans band sågs packa ihop och dra söderut. Hans dotter hade drabbats av någon av de vitas svåra

sjukdomar och skulle troligen snart dö. Och det sades, att hon övertalat sin far, att få bli begravd nere bland de vita som hade blivit hennes vänner. Crazy Horse kände det säkert svårt att se sin morbror, som han en gång högaktat, nu vekna allt mer inför de vitas lockelser. Men de andra ledarna var kallsinniga.

Fler och fler rykten hördes. För varje dag nya och allt märkligare. Det sades bland annat, att de vita nu redan hade köpt Powder Riverlandet. Att alla indianer nu var fredliga. Att det bara var att följa det utstakade spåret upp genom Powder Rivers dalgång, ända till Yellowstone! "Mark väl lämpad för vagnar hela vägen"! Så en del vita började komma. Två av bröderna Richards kom med sina handelsvagnar och började bygga en handelsstation ända uppe vid Clear Fork. Men de skulle snart bli varse sitt misstag! Indianerna drev utan misskund omedelbart ut dem, trots att Richards var släkt med självaste Red Cloud!

Men ryktena fortsatte att surra. Berättelser om vilka fina presenter alla fick som skrev på de vitas papper. Till och med en del vapen och ammunition! Så till slut kunde inte Man Afraid och Red Cloud bara sitta och lyssna. De fick lov att ta sig ner till Fort Laramie för att se själva. Men inga andra lät sig lockas. Dock såg de till att de hade pålitliga budbärare, Little Big Man bland andra, som hela tiden red fram och tillbaka för att meddela vad som utspelade sig därnere. Och de hade mestadels lugnande besked att komma med. Man Afraid lät sig inte övertalas till något. Allra helst inte till att sälja ut Powder Riverlandet. Och Red Cloud höll sig avvaktande och sade inget. Men så var han ju inte heller någon hövding som kunde föra folkets talan. De vita försökte på alla sätt att locka dem. Man lovade att det inte skulle innebära några eftergifter alls för indianerna. Bara rätt till att färdas på den nya vägen! Inget skulle tas ifrån indianerna!

Så, mitt under de allra mest insmickrande övertalningsförsöken rapporterades plötsligt en lång soldatkaravan på väg mot Fort Laramie! Red Cloud reste sig. Vad skulle så många soldater göra här? De vita påstod ju att de ville ha fred! Några av de fredliga siouxerna lyckades smita in i soldatlägret och kunde snart berätta, att soldaterna hade kommit för att bygga fort längs den nya vägen! Överste Carrington, som förde befäl över trupperna, hade godtroget och naivt berättat för dem att han, med sina 700 man, hade order att bygga fort i Powder Rivers dalgång, för att skydda trafiken på den nya vägen. Red Cloud blev mörk i uppsynen. Både han och Man Afraid svepte filtarna omkring sig och reste sig för att indignerade lämna förhandlingarna. Men innan de gick deklarerade Red Cloud med skärpa i rösten:

"Den vite fadern sänder oss presenter och ber att få köpa en ny väg, medan hans soldathövding kommer för att stjäla den, innan indianerna varken hunnit säga ja eller nej". Och så lade han till med eftertryck: "Varje vit som nu vågar sig norr om Powder's Dry Fork kommer att mötas med våld"!

Handsken var kastad! Crazy Horse jublade säkert inombords över att ledarna inte fallit till föga som så många gånger tidigare. Genast gav han sig söderut, tillsammans med några andra unga krigare, för att bevaka soldaternas förhållanden. Vid det årsgamla Fort Reno började han att irritera de två kompanier Carrington lämnat där. Soldater, som oförsiktigt lämnade posten i alltför små grupper angreps genast, och mulor och hästar försvann så fort de lämnades obevakade det allra minsta lilla ögonblick. Men några stora angrepp blev det aldrig. Red Cloud, som nu var den ledare alla väntade sig skulle ta initiativ gjorde ingenting. Många av hans unga krigare valde därför att i stället flytta över till Crazy Horses läger, där de visste att det alltid fanns en chans att något hände. Det här sågs säkert inte med blida ögon i Bad Face-lägret, men tills vidare var det ingen som sade något.

Under tiden hade överste Carrington fortsatt uppför Bozemanvägen, som den nya vägen på östra sidan av Big Hornbergen nu kallades. Där Piney Creek delade på sig började han bygga ännu ett fort,⁴² medan indianerna mest bara satt på kullarna runt om och såg på. Man väntade på vad Red Cloud skulle föreslå i stamrådet. Och beslutet blev så småningom, att en pipa skulle sändas runt till alla stammarna i området med ett bud, att nu göra gemensam sak mot de vita intränglingarna. Men inget annat hände. Först var det Soldanstid och sedan skulle de stora höstjakterna klaras av. Under tiden lämnades de vita mer eller mindre i fred med sitt bygge. Längs vägen var det dock inte lugnt. Alla vagnskaravaner attackerades. Inga grupper kunde längre färdas över vägen med mindre än att de samlade ihop sig i stora, välbeväpnade grupper. Timmerhuggarna, som avverkade virket till de nya byggena, angreps med jämna mellanrum och måste hela tiden försvaras av stora truppstyrkor. Ändå försvann mer än 50 av Carringtons 700 man under den här sommaren och hösten. Även handelsmannen Gasseau, som hade följt efter soldaterna upp till Powder Riverlandet, dödades tillsammans med sex av sina medhjälpare, trots att han var gift med en lakotakvinna. Crazy Horse, Hump, Big Road och Young Man Afraid ledde alla om och om igen små krigargrupper, som slog till en här en där. Ibland så långt ner som vid Fort Reno, ja till och med ända nere vid Laramie, i sin jakt på hästar, vapen och ammunition. Men Red Cloud gjorde inget och tiden gick! Crazy Horse var dock ofta i hans läger vid den här tiden och han varken kunde eller ville undvika kontakter med Black Buffalo Woman, som trots att hon nu redan hade ett par barn, ändå öppet visade att hon inte på något sätt kände sig störd av Crazy Horses uppvaktning. Hennes man, No Water, såg också vad som pågick och han var inte glad över vad han såg. Men bland sioxerna var det brukligt att män inte skulle nedlåta sig till att visa, att de brydde sig om sådana trivialiteter. Och särskilt en så betydande man som No Water

⁴² Fort Phil Kearny

förväntades bara vända ryggen till. En Lakotakvinna hade sin frihet att välja vilka män hon ville ha kontakt med, även om hon var gift. Och en betydelsefull man hade viktigare saker att ägna sig åt, än att beklaga sig över en otrogen kvinna!

Först när snön hade börjat krypa allt längre ner för Big Hornbergens sidor hade Red Cloud lyckats samla alla kringströvande band till ett stort läger, som nu sakta drog sig uppför Tongue och Prairie Dog Creek, mot de vitas nya fort vid Piney. Tidigt i december gjordes så det första försöket. Det var det gamla vanliga tricket. Några krigare sändes fram för att locka ut soldaterna från fortet. Men lockfåglarna var så ivriga att hinna tillbaka för att kunna ta del i striden, när fällan slog igen, att soldaterna blev misstänksamma och retirerade. Ledarna dundrade och talade om att det nu inte längre bara gällde att räkna coup och samla på sig personlig ära. Nu var man tvungen att strida mot de vita på de vitas vis! Crazy Horse tog ingen del i diskussionerna.⁴³

Två veckor senare försökte man igen. Den här gången skulle Hump, Crazy Horses hunka, ansvara för lockfåglarna. Och han påminde sina krigare om, att de nu vid flera tillfällen hade spolierat sina möjligheter att locka fienden i fällan, därför att alla bara tänkte på sig själva och på sina personliga möjligheter att vinna ära. Så nu ansåg han att de unga krigarna behövde en riktigt stark ledare. En ledare, som kunde visa dem, hur de skulle göra. Han pekade på Crazy Horse. Crazy Horse, sa han, skulle leda lockfåglarna och han själv skulle ge tecknet när soldaterna var i fällan. Ingen skulle tillåtas att visa sig för tidigt den här gången! Den här gången skulle det lyckas...⁴⁴

Vad som nu hände har alltsedan Mari Sandoz skrev sin berömda bok varit en "god historia". Men egentligen vet vi inte i detalj hur det gick till. Vi vet inte om Crazy Horse agerade som något slags "lockfågel". Vi vet över huvud taget inte om det förekom något försök att locka med sig soldaterna med hjälp av några få flyfotade "lockfåglar", som skulle låtsas bli skrämde av de marscherande soldaterna. Vi vet inte varför kaptan Fettermans soldater passerade över Lodge Trail Ridge, vilket överste Carrington ända till sina döddagar dyrt och heligt svor på att han uttryckligen förbjudit Fetterman att göra. Men kanske det var en efterhandskonstruktion av honom för att rädda sitt eget skinn. Vi vet inte. Ingen vit man överlevde för att berätta något. Vad vi däremot vet är att

⁴³ Här ser man tydligt Crazy Horses säregna beteende. Om han verkligen hade ambitioner att vara en betydande krigsledare borde han ha varit en ledande och samlande gestalt i sådana här företag. Men i stället höll han sig tyst och avvaktande i bakgrunden.

⁴⁴ Det här är Mari Sandoz version av vad som hände. Det finns dock inga belägg för att Crazy Horse verkligen var lockfågelnas ledare. Inte heller att det var Hump som arrangerade det hela. I stället har American Horse i intervjuer sagt att det var han som ledde lockfågelsgruppen.

gruppens kavallerister stupade åtskilliga hundratals meter ifrån infanteristerna. Kanske var det så att den impulsive löjtnant Grummond, som hade befäl över kavalleristerna, inte följde kapten Fettermans order om en samhållen framryckning och därmed gjorde det lättare för indianerna att kämpa ner soldaterna, när de blivit utspridda i mindre grupper långt från varandra. Vi kommer aldrig att få veta den verkliga sanningen...

Så kom det sig ändå att 81 soldater, kommenderade av kapten Fetterman, när mörkret sänkte sig den 21 december 1866, låg döda på norrsluttningen av Lodge Trail Ridge, bara några kilometer från fortet.⁴⁵ Den ås som överste Carrington, om och om igen, hade betonat för Fetterman, att han på inga villkors vis fick korsa...

De var naturligtvis en stor seger för indianerna och en stor seger för Crazy Horse, som nu äntligen fick se att det gick att genomföra ett sådant här företag enligt uppgjorda planer, utan att några hetsporrar tillåtits att spräcka planerna.⁴⁶ Men han hade också gjort en förlust. En smärtsam förlust, som säkert satte sina spår i den unge krigarens sinne. Längre letade han den eftermiddagen och kvällen, i den tilltagande iskalla vinden och den drivande, stickande snöyran, efter sin vän och ungdomskamrat Lone Bear. Den glade Lone Bear, som man alltid skämtade med, för att han hade sådan otur. Han som alltid blev sårad, eller fick sina hästar skjutna under sig. Men den här gången var det värre. När Crazy Horse till slut fann sin vän fanns där inget mer att göra. Blodet, som hade vället fram ur det gapande såret i bröstet, hade redan frusit till is och kroppen hade redan stelnat i den tilltagande kylan.⁴⁷

I Fort Phil Kearny väntade man nu bara på nådestöten. Men indianerna drog sig i stället tillbaka, nöjda med vad de hade åstadkommit. Vintern hade redan börjat hård och kall och det krävdes mycket för att försörja ett så stort läger med mat. Allt längre var krigarna tvungna att färdas för att hitta jaktvilt, men Red Cloud lyckades ändå på något sätt hålla den stora gruppen samlad genom hela vintern och hotet mot de tre forteten upphörde aldrig riktigt. Trafiken på Bozemanvägen låg så gott som helt nere. Crazy Horse ägnade även han mycket tid åt att jaga. Men han och hans bror, Little Hawk, hade tur och lyckades fälla

⁴⁵ Se mitt kapitel "Hundra i handen" i "SPÅR MOT VÄSTER", INDIANKLUBBENS årsbok 1965. Men läs det kapitlet med kritiska ögon, då det baserar sig på den gängse uppfattning man hade om händelsen på 1960-talet. Se också föregående not.

⁴⁶ En av de få gånger i historien som det här urgamla tricket fungerade mot amerikansk trupp - om det nu verkligen var så det gick till.

⁴⁷ Frank Grouard, "Grabber", som vid den här tiden levde bland siouxerna, har påstått att Lone Bear dog i armarna på Crazy Horse och att Hump stod bredvid och grät. Låter som en romantisering, men helt omöjligt är det naturligtvis inte.

ett stort antal hjortar, som på en gång gav mat åt många människor i hans by för lång tid. Alla hjorttänderna tog han dessutom reda på. De skulle han ge till Black Buffalo Woman vid något lämpligt tillfälle.⁴⁸

Med våren kom också nya propåer och fredsinviter från de vita. Men Man Afraid och Iron Shell var kallsinniga. De kände sig stärkta av vinterns krigsframgångar och det enda de sade sig vara intresserade av var vapen och ammunition. Red Cloud sa inget alls i diskussionerna med fredsförhandlarna. Han var ju inte någon hövding... Ändå fanns det de som menade, att han nog bara väntade på det rätta tillfället. Det fanns de som misstänkte att Red Cloud nog kunde tänkas förhandla med de vita, om bara förutsättningarna var de rätta. Det hade börjat viskas man och man emellan. Från Waglukelägren nere vid Fort Laramie strömmade de unga männen norrut i takt med att våren gjorde sitt intåg. De lockades av möjligheterna att få följa Crazy Horse i något krigståg, antingen mot de vita eller mot de traditionella fienderna pawnee eller kråkindianerna. Många av Bad Faceklanens unga krigare besökte också allt oftare Hunkpatilabandets läger. Alla tyckte att Red Cloud var alltför passiv och chansen att få vara med om något spännande var bättre i Long Faces⁴⁹ band, eller Crazy Horses band, som det numera allt oftare kallades. En situation som nog säkert observerades med viss irritation av Red Cloud och kretsen kring honom. Den unge krigaren höll på att få alltför stort inflytande, även om han inte tycktes varken eftersträva det, eller gjorde några egentliga försök att utnyttja situationen. Men för en person med ledaraspirationer, som Red Cloud, var det naturligtvis illavarslande. Och slitningarna mellan Shota- och Matofraktionerna låg där hela tiden fortfarande i öppen dager, hur tydligt som helst. Ett sår, en varböld i oglalastammen, som inte tycktes vilja läka.

Först efter att Soldansen hade genomförts, året de vita kallade 1867, började ledarna planera för nya samlade försök att kasta ut soldaterna ur Powder Riverlandet. Det var första tillfället där Red Cloud lyckats samla såväl siouxer, arapaho och cheyenner och det var mycket festande, mycket dansande och mycket diskuterande. Men ledarna hade svårt att komma överens om vad som borde göras. Återigen visade Crazy Horse sin totala likgiltighet inför sitt ledarskap. Han lämnade allt och drog ut på ett eget krigståg mot kråkindianerna! När ledarna hade bestämt sig kunde de meddela honom, sa han...

Så småningom beslutade de i alla fall att göra en gemensam ansträngning. De skulle slå till mot de båda nordliga forten, Fort Phil Kearny och Fort C. F. Smith samtidigt. Red Cloud skulle leda sina styrkor mot timmerhuggarlägret

⁴⁸ Hjorttänder användes för att dekorera kvinnornas kläder och ansågs mycket värdefulla.

⁴⁹ Long Face var Crazy Horses farbror, bror till Worm, Crazy Horses far. Long Face som tidigare kallats Little Hawk, men givit sitt namn till Crazy Horses lillebror, när denne vuxit upp och blivit en betydelsefull krigare.

väster om Fort Phil Kearny, medan en styrka huvudsakligen bestående av cheyenner skulle angripa fortet uppe vid Big Hornfloden. Båda de här försöken kom att bli präktiga fiaskon och resulterade inte i någon förändring alls av situationen, annat än att de vita på nytt sände ut budbärare för att locka de verkliga krigsledarna att komma in och sluta fred.⁵⁰ Något som de dock bara skrattade åt. Red Cloud, Black Twin och de andra lät hälsa att de nu var alldeles för upptagna. Kanske nästa år... Och upptagna var de sannerligen, för under hela hösten höll de hela området i ett järngrepp. Trafiken på Bozemanvägen låg helt nere och alla tre forten var i praktiken avskurna från yttervärlden. De vitas myndigheter var oense om vad som skulle göras. Fredsivrarna sände ut den ena fredstrevaren efter den andra, medan militären hotade med att skicka stora straffexpeditioner norrut. Men inget hände. Indianernas största problem var att de saknade vapen och ammunition. Och det var ett av de lockbeten de vita använde. Man skickade ständigt ut budbärare från de vänligt sinnade grupperna nere vid Fort Laramie, som kunde berätta om vilka underbara presenter som väntade alla som kom in och skrev under fredstraktaten. Även ammunition utlovades. När så vintern kom var det många av sommarfåglarna som strömmade tillbaka söderut. Snart lät de sända bud norrut, att de vita nu hade börjat tala om, att de tre förhatliga forten faktiskt skulle stängas snart. Så hövdingarna tog sig motvilligt söderut för att höra om det verkligen var sant. Crazy Horse följde med för att observera vad som blev sagt. Men inget nytt tycktes komma ut av det heller. Så när en indian plötsligt blev skjuten av en nervös soldat och de vita vägrade lämna ut mördaren startade Crazy Horse ett eget litet krigståg ner längs Plattevägen. Vid Horseshoe Ranch, den gamla vägstationen, blev hans krigare beskjutna, när de fredligt närmade sig för att försöka handla till sig vapen och ammunition. Så Crazy Horse, American Horse och Little Big Man brände ner stationen och jagade de vita därifrån⁵¹. En bit bortom Twin Springs hann de ifatt de flyende och omringade dem bland några låga kullar. Efter desperat motstånd gav till slut de kvarvarande vita upp och Crazy Horse satte sig att förhandla med dem. Eftersom han tyckte att de hade uppträtt modigt, så ville han låta dem gå, mot att de överlämnade alla sina vapen och sina förråd till indianerna. Ett beslut som dock inte gillades av Little Big Man och de unga krigarna. Men Crazy Horse hade situationen i sin hand och de kvarvarande vita tilläts löpa.

Vintern 1867 till 1868 vistades Crazy Horse som vanligt i lägren uppe i Powder Riverlandet. När han inte vaktade på soldaterna i de hatade forten, eller

⁵⁰ Se mitt kapitel "Så slutade Red Clouds krig" i "STRIDSYXA OCH FREDSPIPA", INDIANKLUBBENS årsbok 1968.

⁵¹ Se min dubbelnummerberättelse "TWIN SPRINGS" i Indianklubbens tidning "Nordamerikas Indianer" utgåvorna vintern 1989 och våren 1990.

var ute och jagade för att försörja sitt stora följe, vistades han ofta i Bad Face-lägret, där han mer eller mindre öppet fortsatte att uppvakta Black Buffalo Woman, trots att hon under hösten nu hade fött sitt tredje barn. Det viskades allt mera upprört om det olämpliga i att en blivande bandledare så öppet åsidosatte sina förpliktelser för att stilla sina egna begär och många var oroliga för hur det hela skulle sluta. No Water visade också allt tydligare att han inte stillatigande tänkte acceptera en förlust av sin hustru.

Nere i Fort Laramie fortsatte fredsmäklarna att ständigt sända ut nya budbärare. Nu senast var det några av handelsmännen och halvbloden, som hade släktingar där uppe i de nordliga lägren. Med sig hade de dock mest fagra ord. Knappast några bytesvaror och definitivt inte några vapen eller någon ammunition. Handelsmannen John Richards, som indianerna kallade Lean Elk, hade ännu tidigare uppenbarat sig i lägren längre norrut. Först trodde man att han kommit för att göra affärer som vanligt. Men han hade inte så mycket saker med sig. Senare visade det sig att han egentligen flytt från soldaterna. Det påstods att han varit inblandad i ett bråk därnere. Ett bråk där en soldat hade dött. Men till slut framgick det, att han i själva verket också var utsänd för att locka indianernas ledare ner till de förhandlare, som skulle komma för att diskutera det nya fredsavtalet. Och om han lyckades med det, sades det, skulle han visst få soldaternas förlåtelse för vad han hade gjort.

Men ledarna var fortsatt ståndaktiga, även om krigströttheten nu började märkas så smått. Många talade öppet om att det skulle vara bra om man nu äntligen fick fred. Så i maj skrev Little Wound och hans sydliga band på avtalet. Man Afraid var med Little Wound den dagen och skrev också på avtalet⁵², för att få de attraktiva gevären, som fredsmäklarna lockade med, mot militärens vilda protester. Nu var isen bruten och även om Crazy Horse, i frustration över att stammens ledare nu en efter en gav upp, på nytt drog ut på rövartåg mot kråkindianerna, kunde han inte hindra att ännu flera hade fallit till föga när han återvände. Det var nu bara hans egen släkt, Red Cloud och Red Dog som fortfarande höll stånd. Uppe i norr vägrade också Lone Horn och Sitting Bull att skriva på. Inte förrän alla soldater har lämnat Powder Riverlandet, upprepade Red Cloud gång på gång.

De gamla ledarnas vacklande och obeslutsamheten inom de olika banden om hur man skulle ställa sig till de vitas nya fredspropåer, spred en osäkerhet

⁵² Det har alltid rått oklarhet om när Man Afraid egentligen skrev under avtalet. Charles E. Geren, som var fredskommissionens tolk, meddelade Indianbyrån den 1 juli 1868, att Man Afraid hade skrivit på innan kommissionärerna Harney och Sanborn hade lämnat Fort Laramie (slutet på maj). Men den officiella kopian av avtalet visar att Man Afraid satte sin signatur på avtalet först den 6 november.

inom hela stammen. Vem skulle leda folket om de gamla ledarna nu så här enkelt bara sålde bort folkets frihet. Talet om att förnya ledarskapet kom igång igen. Men de olika banden hade haft fullt upp med sina egna problem för att kunna samla sig kring en så stor fråga.

Det var först nu, när allt började lugna ner sig, som de på nytt kunde samla sig för ta itu med planeringen för ceremonierna kring upprättandet av det nya ledarskapet. De olika banden strålade efterhand samman till ett jättestort läger i Powder Riverlandet. Det var nu högsommar och tid för den årliga Soldansen, så det var ändå naturligt att samlas. Det stora rådstältet, som stod i lägercirkelns mitt, hade sidorna upprullade, så att alla skulle kunna se och höra vad som pågick. Efter en del tveksamheter hade även Bad Facebandet nu anslutit sig och hela den nordliga delen av oglalastammen var samlad. Det hade länge varit tveksamt om Red Cloud, Big Road, Bad Face och de andra i deras band verkligen skulle gå med på att utse en Skjortbärare vardera från de fyra banden. Kanske skulle de själva i stället välja sina egna Skjortbärare, hade det sagts. Kanske kände de på sig att deras hövdingeson, Womans Dress, inte var någon lämplig kandidat till att vara en wicasa yatapika, en "ägare av stammen", en stammens beskyddare och bevarare.

Det var spänning i luften när hövdingarna till slut sände sina hjälpare ut på den första rundan i lägercirkeln med en stor amerikansk häst som gåva till den de utsett som den förste Skjortbäraren. De stannade inte oväntat framför Old Man Afraid of His Horses och räckte hästens tyglar till hans son, Young Man Afraid, som stolt tog emot dem och satt upp på hästen. Allt under folkets jubel. Under nästa runda stannade hjälparna framför True Oglalas läger och pekade på Sitting Bears son American Horse. Det var också väntat. Och nästa runda skulle då komma att innebära att Owns A Sword, Oyukhpehövdingen Brave Bears son valdes. Jodå, så blev det. Men vem skulle den fjärde bli? Alla sneglade bort mot Bad Face och Red Cloud, som stod där med armarna i kors över bröstet och såg väldigt spända och allvarliga ut. Skulle ledarna falla till föga och välja Womans Dress...? Ett sus av uppståndelse gick genom församlingen när ledarnas hjälpare på den fjärde rundan passerade förbi Bad Face och ännu en gång stannade framför Hunkpatilalägret. Hunkpatilalägret - vem skulle de välja där? Young Man Afraid var ju redan tagen...! Krigarna såg sig om innan de försvann in i folkmassan. Ett nytt sus av uppståndelse gick på nytt genom folkmassan, när de efter en stund kom ut med - Crazy Horse! Ett sus som direkt förbyttes i ett jubel. Deras "märklige man". Alla visste att Crazy Horse utan jämförelse var den bästa jägaren och den djärvaste krigaren - ja, kanske med undantag för hans yngre bror, Little Hawk, då möjligen. Men att han skulle utses till Skjortbärare! Det hade nog ingen väntat sig. Allraminst Red Cloud, som direkt sågs försvinna från åskådarcirkeln, tillsammans med Bad Face, Womans

Dress, No Water och de andra unga krigare, som gärna syntes i cirkeln kring Red Cloud. Skulle det här nu bli ytterligare en orsak till ännu större splittring av stammen? Eller skulle Red Cloud för en gång skull acceptera, att han inte fick sin vilja igenom? Många kände oro och olust. Men samtidigt kändes det bra, att ledarna ändå hade valt den unge Crazy Horse och inte Womans Dress. Vad Crazy Horse själv tänkte och kände, vet vi inte. Han var ju inte den som delgav någon sina innersta tankar. Men antagligen upplevde han det här som en börda. Ett ansvar han egentligen inte ville ha. Hela hans väsen var ju utpräglat egoistiskt. Han var en enstöring och inte någon samlade ledartyp, annat än som krigsledare. Han var inte den som i första hand bekymrade sig om andra. Som kunde planera för allas bästa. Som kunde hålla tal och få till stånd samstämmighet. Han var en handlingens man. Han var ledaren som ledde genom sitt eget exempel, genom sina handlingar. Inte genom sina ord! Allt det ansvar, som nu lades på honom, kändes förmodligen bara hämmande. Och inte skulle han längre öppet kunna uppvakta en annan mans hustru, även om sådant inte alls var något ovanligt bland "vanligt" folk! För nu måste han börja tänka på vad han gjorde. Inte vara den som skapade osämja och oro. För som Skjortbärare skulle han nu främst värna och måna om folkets lycka och framgång och inte i första hand tänka på sig själv. Kanske smärtade det honom mest, att veta, att han nu aldrig skulle kunna få Black Buffalo Woman. Vi vet inte - men omöjligt är det inte.⁵³ Vi ser också att Crazy Horse inte heller fullt ut anpassade sig till den här rollen. Även om han säkert försökte. I stället fortsatte han sitt ensamma liv. Eventuellt blev han nu till och med ännu mera inbunden och vistades i ännu högre grad borta från byn. Det var bara när han ledde krigståg, antingen mot de vita, som bara blev fler och fler, eller mot kråkindianer eller shoshoner, som han samlade många unga krigare omkring sig. Inte heller lyckades han helt avhålla sig från att se Black Buffalo Woman med viss regelbundenhet, även om det inte var lika öppet och demonstrativt som tidigare. Black Buffalo Woman gjorde det inte heller lättare för honom, genom att hon på alla sätt lät honom förstå, att han fortfarande var välkommen. Trots att hon nu redan hade ett par barn att ta hand om. Bland folket viskades det och No Water var inte glad, även om han än så länge försökte behärska sig.

⁵³ Beskrivningen av ceremonierna med invigningen av fyra nya Skjortbärare kommer huvudsakligen från intervjuerna med He Dog, American Horse och Billy Garnett, som alla var där. He Dog säger, att han också blev vald till Skjortbärare på samma gång som Crazy Horse. Men det var en månad senare, när de missnöjda Bad Facebandet valde två egna Skjortbärare. Förutom He Dog valdes då Big Road. Så inte heller där fick Red Cloud se någon av "sina egna" bli vald till det här betydelsefulla uppdraget.

Men alldeles efter att indianerna hade genomfört sina ceremonier och utsett sitt nya ledarskap kom så beskeden nere från Fort Laramie. Det var i månads-skiftet juli, augusti 1868, som dagen kom när områdeskommendanten, general Augur, beordrade trupperna att lämna de tre forten längs Bozemanvägen. Redan innan dammet hunnit lägga sig efter de bortdragande vagnskaravanerna, var indianerna där och satte de förhatliga forten i brand. Därmed var det som kallats Red Clouds krig egentligen slut. Men för de vita var det inte över förrän man fått Red Clouds signatur på fredstraktaten. En nog så kinkig fråga, för Red Cloud var ju ingen hövding och hade följaktligen ingen rätt att underteckna ett sådant avtal! Något som de vita aldrig lyckades förstå. Så därför dröjde det ända till i början av november innan alla parter hade hittat alla de kompromisser som behövdes för att protokollen skulle kunna skrivas under. Då hade Old Man Afraid redan trätt tillbaka och lämnat över huvudledarrollen till sin son Young Man Afraid och Brave Bear gjort detsamma till förmån för sin son, Owns A Sword. Men viktigast av allt var att man lyckats enas om att göra Red Cloud till något som aldrig tidigare funnits i stammen. Till en "avtalshövding"! Någon som hade rätt att skriva på de vitas fredspapper - och bara det! De gamla och de traditionella skakade på sina huvuden. Aldrig hade man hört talas om något liknande! Då var det lättare att acceptera att Bad Face-klanen samtidigt hade utsett ännu en Skjortbärare bland sina egna. Att Black Twin var en av Red Clouds egna förtrogna brydde man sig inte så mycket om. Men Red Cloud själv...? För de vita var han en stor och betydelsefull hövding. Men hur skulle man egentligen betrakta honom? Bland indianerna var han en krigsledare och nu var hans krig slut! Vad var han då?

Allt var förvirrat. Även de vita verkade förvirrade. De civila myndigheterna bråkade med de militära. Och nybyggarna i området, som bara väntat på att landet skulle öppnas för dem, var otåliga. Och inte dröjde det heller länge förrän de vita började göra saker som de ledare, som skrivit på fredsavtalet, inte hade sagt något om. Inga handelsmän fick längre komma till indianernas läger uppe i norr och snart hördes tal om att alla indianer skulle vara tvungna att flytta till en plats som hette Whetstone, ända borta vid Missouri-floden! Men avtalet hade ju stipulerat, att indianerna nu hade rätt att leva och jaga i Powder Riverlandet...! Till och med Spotted Tail protesterade. Så många av de sydliga indianerna från lägren nere vid Fort Laramie, kom nu på nytt upp till sina släktingar i Powder Riverlandet. Bland dem flera av handelsmännens halvblodssöner, som den unge Billy Garnett, som nu kallade sig Hunter, sedan hans mamma hade gift om sig. Ja till och med några av de gamla handelsmännen själva, som James Bordeaux och Nick Janis, sa att det nu var så svårt att leva nere i Plattelandet, att de föredrog att skicka sina familjer upp i norr. Den unge Billy visste berätta, att de som inte ville eller kunde dra norrut, egentligen inte hade något annat val än att flytta till Whetstone, som de vita krävde. För nere vid

Fort Laramie fick de inte längre några matransoner och där fanns inget att jaga. John Richards, som tidigare försökt övertala ledarna att komma ner till Fort Laramie, kom nu med nya budskap. Den här gången ville de vita att Man Afraid, Brave Bear och några andra ledare skulle fara ända till Washington och träffa Presidenten, meddelade han. Men eftersom de samtidigt misstänkte, att de skulle vara svårt att övertala hunkpatilafolket, så ville de att Richards skulle försöka förmå Red Cloud att komma i stället.⁵⁴ Richards sa att det var viktigt för de vita. Så viktigt att de givit honom fria händer att locka med nästan vad som helst. Kanske skulle man till och med göra Red Cloud till överhövding för alla oglalasiouxer, hade han sagt..! Otroligt! Så, de vita skulle nu till och med bestämma vilka som skulle vara indianernas egna huvudmän..! Och Red Cloud som inte ens var hövding för Bad Facegruppen - bara en krigsledare... De vita var sannerligen outgrundliga. Men det var också en del som bakom sina filter tyst viskade, att det här nog var precis vad Red Cloud egentligen själv ville. Så medan Spotted Tail till slut fick ge efter för de vitas krav och flytta till Whetstone med vad han hade kvar av sitt följ och medan Red Cloud själv tillbringade vintern borta i Wind Riverlandet, så fortsatte de vita att bråka om hur man skulle hantera indianerna. Särskilt Black Hills var ett område som stora delar av den vita befolkningen inte kunde acceptera att man för all framtid skulle vara utestängda ifrån. Indianernas största bekymmer var i stället var man skulle kunna idka den byteshandel, som man nu förväntade sig skulle komma igång igen, sedan man slutit fred. Red Cloud föredrog att få fortsätta att handla vid Fort Laramie, medan myndigheterna envist vägrade någon som helst handel, annat än vid de platser som indianerna nu förväntades slå sig ner på. Och när det gällde siouxerna så var det Whetstone, borta vid Missouri! Åtminstone om de högsta militärledningarna fick bestämma.⁵⁵ Men andra insåg snart det omöjliga i en sådan situation och ett förslag, som det till och med påstods att Red Cloud hade godkänt, var Rawhide Buttes, några mil norr om Fort Laramie. Något som det dock ännu skulle dröja länge innan det kunde bli av. Under tiden hade John Richards fortsatt sitt "medlingsuppdrag" att försöka få till stånd ett möte mellan Presidenten och Red Cloud. Först i maj 1870 var dock allt klart för att han, Spotted Tail och några andra av de fredsivrande ledarna kunde gå

⁵⁴ Vi vet inte om Richards agerade på eget initiativ eller ej. Men kanske ville han hjälpa Red Cloud på något sätt. Han var ju ingift i familjen! Eller kanske var det Red Cloud som utnyttjade honom för sitt eget intrigerande - just för att han var en släkting! Vi får aldrig veta det.

⁵⁵ Så allvarlig blev den här situationen att soldater till och med öppnade eld och sårade en indian som ändå försökte närma sig Fort Laramie för att handla.

med på att besöka Presidenten för att, som de trodde, få lägga fram alla sina klagomål om hur illa de behandlades.⁵⁶

Crazy Horse hade under hela den här tiden fortsatt att leva sitt vanliga liv, oberörd av de förändringar, som de senaste åren ändå inneburit. Han kunde inte tänka sig något annat liv än det hans förfäder alltid hade levt. Och han såg förmodligen, med stigande förakt på, hur Spotted Tail och Red Cloud nu alltmer började köpslå med de vita. Köpslå för att få ut det mesta möjliga ur en situation, som de ansåg ändå redan var förlorat. Crazy Horse vägrade dock acceptera att allt var förlorat. Så han gjorde det enda han var bra på. Han drog ut på nya krigståg mot de traditionella fienderna pawnee, shoshone och kråkindianerna. Han var och förblev en krigare. Hans roll som Skjortbärare innebar, att han egentligen nu skulle ha tagit ledningen för sitt folk och lett det in på de nya vägar, som nu låg framför dem. Men det var han oförmögen till. Han var en krigare och inget annat. Om nu krigen var slut... vad var han då? Säkert kände han sig förvirrad. Inte gjorde det saken bättre, att han inte kunde acceptera, att hans stora kärlek, Black Buffalo Woman var utom räckhåll för honom. Egentligen kunde han inte som Skjortbärare stjäla en annan mans hustru och därmed så split inom stammen. En Skjortbärare skulle alltid sätta folkets bästa framför sina egna önskemål. Så kanske var de ständiga krigstågen hans sätt att hålla tillbaka sina personliga känslor. Men även om det var så lyckades han inte helt hålla sig borta. Han sågs i stället allt oftare i No Waters by och folk viskade mer och mer om hur han och Black Buffalo Woman öppet underhöll sig med varandra. Så det var kanske inte någon överraskning när ett par av Red Clouds handgångna män, en bror till No Water och Standing Bear, bror till Womans Dress, plötsligt kom på besök hos Worm, Crazy Horses far. Deras budskap var, att No Water inte accepterade att Crazy Horse skulle få ta Black Buffalo Woman ifrån honom! Ett märkligt besked! Ett desperat besked! Bland siouxerna var det kvinnan som själv avgjorde vem hon ville leva med, men i det här fallet hade det gått prestige i frågan. No Water var en mäktig man och han tänkte inte tillåta att hans kvinna ratade honom. Eller var det kanske Red Cloud själv som låg bakom det hela? Upplevde han det stötande, att en ledande man i hans egen krets skulle bli så förnedrad. Kanske hade det i slutändan att göra med den gamla slitningen mellan Bad Face- och hunkpatilabanden, den som Red Cloud själv, för snart trettio år sedan, hade förorsakat, när han dödade Bull Bear. Budskapet var hur som helst ett ultimatum, en varning. Kanske var det också

⁵⁶ Den här resan till Washington och New York 1870 kom att bli av avgörande betydelse för Red Cloud. Dels för att han för första gången fick en uppfattning om de vitas egentliga makt och dels för att han själv gjorde en formidabel succé och blev till ett stort namn i den indianvänliga Östern. Det var här han insåg vilken makt det kan ligga i att vara politiker.

det som blev droppen som fick bägaren att rinna över. För när Crazy Horse drog ut på sitt nästa härnadståg skulle avgörande saker inträffa.

Den här gången skulle det bli ett riktigt, gammaldags krigståg. Ett stort, kombinerat jakt- och krigsföretag, där kvinnorna skulle följa med för att sköta matlagning och lägerbestyr. Men just innan de var färdiga att dra ut, beslutades att man skulle förära både Crazy Horse och He Dog utmärkelsen, att bli krigarföreningen Crow Owners lansbärare.⁵⁷ Och inte nog med det, de äldste ville också förärade dem oglalastammens två lansar. Lansar som inte hade använts på så lång tid att ingen kunde minnas. Efter de påföljande festerna blev det ett storslaget uttåg, präglad av all den högtidlighet och ceremoni ett sådant skulle innehålla. Uppe vid Little Bighorn River fann de ett stort läger med kråkindianer, som de omedelbart angrep. De var lyckosamma och alltmedan kvinnorna stod på höjderna omkring och sjöng uppmuntringssånger, lyckades krigarna erövra en del mycket fina hästar och ta några skalper. När sedan kråkindianerna samlade ihop sig och gick till motangrepp, så förde Crazy Horse och He Dog lansarna med sådan auktoritet, att krigarna lyckades vända motangreppet och i stället jaga kråkindianerna tillbaka ända upp till sin agentur, där de till slut räddades av soldaterna som fanns där.⁵⁸ I flera dagar stannade siouxerna kvar i området för att riktigt visa sin dominans. Segerfest på segerfest avlöste varandra. Men Crazy Horse deltog inte i festerna. Det gjorde han ju aldrig. I stället försvann han. En tid senare dök han på nytt upp i den del av lägret, som ännu var kvar uppe vid Yellowstonefloden. Nu hade han Black Buffalo Woman med sig! Situationen var laddad. Säkert var även Crazy Horse osäker på hur de två skulle tas emot. Men allt gick väl och efter en kort tid var allt som vanligt igen. Så, en dag när Crazy Horse satt tillsammans med He Dogs bror, Little Shield, Little Big Man och några andra vänner i ett tält och festade, slogs tältfliken plötsligt och oväntat upp. Där stod No Water!

"Min vän, jag har kommit!" utropade han och riktade en revolver mot Crazy Horse. Det blev dödstyst i tältet för ett kort ögonblick. Crazy Horse grep efter sin kniv och försökte resa sig. Little Big Man tog tag i hans arm, som för att försöka avstyra, att Crazy Horse gjorde något förhastat. Då exploderade plötsligt hela tältet. Ett skott brann av från revolvren. Kulan träffade Crazy Horse i ansiktet, just under den vänstra näsborren, följde käkbenet runt och passerade ut under det vänstra örat. Blod sprutade ut ur såren och Crazy Horse föll ihop

⁵⁷ En lansbärare var en ledare som till varje pris skulle försvara sina kamrater. Med lansen skulle han i händelse att de blev angripna nagla fast sig vid marken på en plats som han inte fick lämna annat än om någon av hans kamrater i ett desperat läge befriade honom genom att dra upp lansen. Annars var han tvungen att strida där tills han dog.

⁵⁸ Den här händelsen kom att anses så betydelsefull, att man i flera vinterkalendrar kallar det här året för "vintern då de jagade kråkindianerna ända hem".

över elden. No Water försvann omedelbart. Han tvingade till sig en häst och flydde i hast söderut, där han sökte upp sin bror, Black Twin, som tog honom under sitt beskydd. Black Buffalo Woman flydde också från lägret, så fort No Water uppenbarade sig. Hon tog sin tillflykt till sin kusin Bad Heart Bulls tält, där hon bad om hjälp och skydd. Stor uppståndelse rådde. Crazy Horse anhängare ropade redan högljutt på hämnd. De unga krigarna lät sin frustration gå ut över den stackars mulåsna No Water kommit ridande på. De fullständigt hackade den i småbitar i vildsint raseri. De mera sansade männen, bland dem Crazy Horses egna farbröder Bull Head, Ashes och Spotted Crow, såg problemets fulla vidd och gjorde vad de kunde för att gjuta olja på vågorna. Splittningen i stammen var redan stor nog, utan att man nu skulle behöva ha ytterligare en blodsfejd, att oro sig för. Också Bad Face-gruppen hade sina sansade män, som på sin sida försökte lugna ner det hela. Bad Heart Bull, vars revolver No Water hade lånat, var bedrövad och förkrossad. Hans vapen hade varit orsak till att stammens "märklige man" hade dödats. Hur kunde det ha hänt...? Nu ville han bara förhindra att mera blod spilldes. Blod alldeles i onödan. Så kom beskedet att Crazy Horse fortfarande andades. Han var inte död! Medicinmän skickades efter. De kom och de började vissla i sina örnbenspipor över den medvetlöse Skjortbäraren. Han var inte död, även om hans käkben var avslaget och han hade obeskrivliga plågor...

Väl tillbaka i Bad Face by skyndade No Water till sin bror Black Twin. No Water var i upplösningstillstånd. Han hade dödat Crazy Horse! En Skjortbärare! De ungas idol! Nu var han illa ute... Black Twin tog emot honom och lugnade honom. De lät bygga en svetthydda för att rena sig. Familjen slöt upp kring förövaren. Nu gällde det familjens ära. Bandets ära sattes före stammens sammanhållning. "Vill de ha strid, då ska vi ge dem det!" I ett försök att grumla klarsynen, över vad som hade hänt, anklagade Black Twin medicinmannen Chips för att ha tillverkat en kärleksmedicin, som hade fått Black Buffalo Woman att överge sin man och i stället följa med Crazy Horse. Det var inte No Waters fel, att Crazy Horse nu var död! Det var Chips fel..! Chips försökte freda sig, men fick ändå till slut lov att rymma fältet och flytta från Bad Face läger. Stämningen var upprörd överallt. No Water gömde sig och de äldre männen på båda sidor gjorde vad de kunde för att tysta ner och lugna. Inget skulle bli bättre av ett större blodbad! Och Crazy Horse levde ju faktiskt fortfarande! No Water ägde två mycket fina hästar. Han lät sända dem och ytterligare en fin häst till Crazy Horses far som ett tecken på att han ville gottgöra vad han hade ställt till med. Worm tog emot hästarna för att visa, att också han ville, att inget mera våld skulle komma ut av händelsen. Bad Heart Bull, som hade släktingar i båda lägren, var tvungen att gå mycket försiktigt tillväga. Alla visste nu, att det var hans revolver No Water hade lånat, men ändå gjorde han vad han kunde för att lugna ner alla upprörda känslor. Och Black Buffalo Woman, som gömde

sig i hans tält, fick inte komma till skada! Hon hade inget gjort! Genom idogt förhandlande och övertalande lyckades han arrangera, att hon skulle kunna återvända till No Water utan att behöva riskera att bli straffad.

Det hela underlättades av det faktum att Crazy Horse fortfarande levde. I flera dagar låg han visserligen medvetslös och var endast vaken kortare stunder. Stunder då han plågades mycket svårt. Men så småningom blev de vakna stunderna allt längre och snart kunde han via teckenspråk börja meddela sig med omgivningen. Hans första och ständigt upprepade besked, var att inget mera våld fick förekomma. Och Black Buffalo Woman skulle inte straffas för vad de hade gjort! Situationen började lugna ner sig. De stora lägren flyttade för att förbereda årets Soldans, för nu var ledarna som varit i Washington tillbaka och även de som suttit nere vid Rawhide Butte och väntat på att få börja handla med handelsmännen hade kommit tillbaka norrut. Men Crazy Horses läger stod fortfarande kvar. Han var ännu inte tillräckligt stark för att kunna flyttas, även om det nu såg ut som att han i alla fall skulle överleva. Ingen visste dock om han någonsin mera skulle kunna tala eller röra på ansiktet. Men han blev starkare och starkare för var dag. Genom tecken hade han nu börjat fråga efter sin bror, Little Hawk, som tidigare hade givit sig av, tillsammans med en annan krigargrupp, för att stjäla hästar från shoshonerna. Men ingen tycktes veta något. Budbärare, som skickats ut, hade kommit tillbaka utan att ha funnit något.

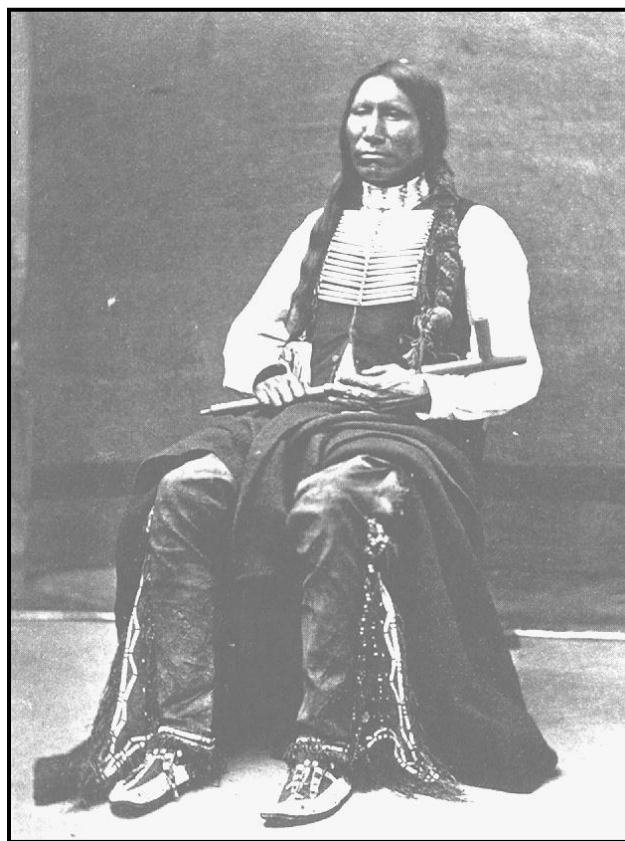
Först långt efter att Soldansen var avklarad hade Crazy Horse blivit så stark, att han kunnat börja röra sig. Hans läger flyttades upp mot buffelmarkerna vid Yellowstonefloden och själv kunde han börja rida lite försiktigt. Han kunde till och med ta del i jakten under kortare tider. Han hade också kunnat börja röra på munnen igen och det gick att höra vad han sade, även om det var otydligt. Då, en dag, kom två av krigarna från den grupp Little Hawk varit med, inridande till Crazy Horses läger. De var målade till tecken på sorg och de kunde nu meddela, att Little Hawk hade blivit kvar borta i shoshoneland. Inte dödad i ärofull strid med de gamla fienderna, utan skjuten av några vita, ifrån bakhåll, när de var på väg hem igen. Chocken och sorgen tog hårt på Crazy Horse. Men kanske var det här det som gav honom närmast onaturlig kraft nästa dag, när han av en händelse råkade stöta på No Water. Genast vaknade hämndbegäret och trots sin svaghet och sina smärtor satte han iväg efter den bortflyende No Water. Men No Water hade ett försprång och när han tvingade sin häst ner i den strida Yellowstonefloden, gav Crazy Horse upp jakten. Från den stunden syntes inte No Water mera i de nordliga lägren. Många tyckte säkert det var skönt att slippa ha den konflikten inpå knutarna. Nu kunde det kanske bli lugnt igen. Men nya bekymmer väntade runt hörnet. Efter ett par dagar annonserade ledarna - Big Bellies - att Crazy Horse nu inte längre var värdig att vara Skjortbärare och att han var tvungen att lämna skjortan ifrån sig. Genast hördes då tal

om att det nu inte var mer än rättvist att skjortan skulle ges till en Bad Face! Deras store - Red Cloud - borde vara självskriven som Skjortbärare. Mycket käbbel hördes i lägren om det här⁵⁹. Men ledarna var tysta och skjortan delades aldrig ut till någon annan. Även organisationen med ledarrådet - Big Bellies - upphörde i och med det. De sju möttes aldrig mera i några rådslag.

* * * *

⁵⁹ Man kan se av mycket av det som skrivits om denna händelse att kunskapen och förståelsen kring de här ceremonierna, liksom kunskapen om hur de olika stamgrupperna förhöll sig till varandra, är rätt så bristfällig. Man måste vara medveten om att oglalastammens inre organisation ingalunda var fast och entydig. Snarare verkar det som att det för det mesta var kaos och att de olika bandens ställning varierade från tid till annan mycket styrt av tillfälligheter och av hur starka deras ledare för tillfället råkade vara. Den här händelsen med att utse nya Skjortbärare är ett typexempel på det. När några band inte fick som de ville, löste man det genom att helt enkelt skapa en ny rutin och utse sina egna representanter. "Ämbetet" med Skjortbärare som en slags ledarmodell var alltså inte definitivt förankrad inom stammen.

SKJORTBÄRARNA



Fyra Oglalakrigare utnämnda till Skjortbärare 1868
överst fr. v. Young Man Afraid of His Horses; American Horse;
nederst fr. v. George Sword (då jag inte hittar någon bild på Owns
A Sword får ni här i stället hans bror, George Sword); Crazy Horse
(då det inte finns någon säkert bekräftad bild på Crazy Horse får vi
använda en avbildning från en så kallad "ledger drawing")

kapitel 5

MANNEN AV FOLKET

Crazy Horse var nu om möjligt ännu mera innesluten i sig själv, tyst och tillbakadragen. Hela lägret påverkades av hans dysterhet. I hemlighet träffades flera av de ledande männen flera gånger för att diskutera vad som kunde göras för att få honom på andra tankar igen. Man fruktade till och med att han inte ville leva längre. Till slut hade He Dog och Crazy Horses farbror Spotted Crow föreslagit, att han borde skaffa sig en kvinna och bilda familj. Först hade Crazy Horse mest skrattat åt dem, men när han förstod att många stod bakom det här förslaget och till och med redan hade vidtalat en kvinna, som de trodde skulle passa, så gav han något överraskande efter och gick med på deras förslag. Men bara under förutsättning att kvinnan ifråga också godkände arrangemanget. Så kom det sig att Crazy Horse gifte sig med Black Shawl, en kvinna från Big Roads band. Hon var en mogen kvinna, ungefär lika gammal som Crazy Horse själv, men som trots det ännu aldrig varit gift. Och hon visste vad hon gav sig in på. Det skulle inte bli lätt. Men hon var förständig och hon hade tålamod. Hon begärde inte så mycket för egen del och tämligen snart hittade de båda ett sätt att umgås som var till nytta och glädje för dem båda. Black Shawl följde med Crazy Horse på en lång vandring ända bort till shoshoneland, där de letade reda på kvarlevorna efter Little Hawk och fick honom begravd på ett riktigt sätt. De var borta en hel månad och under den månaden fick med största sannolikhet åtskilliga vita plikta med livet, för att Crazy Horses lillebror inte längre fanns bland dem. I en gåvoceremoni gav Crazy Horse bort alla Little Hawks hästar och därefter tog hans farbror, Long Face, tillbaka sitt gamla namn, Little Hawk. Det som han en gång givit till brorsonen, när denne gjort sina första krigarbedrifter. Livet började återgå till det normala. Även vännen Hump var nu tillbaka. Det verkade som om Crazy Horses hunka hade varit borta en tid. Crazy Horses förhållande till Black Buffalo Woman hade varit det enda de båda vännerna inte var riktigt ense om.

Red Cloud var nu tillbaka från sin resa till Östern och besökte det ena lägret efter det andra. Där talade han om för alla som ville höra på hur väl mottagen han blivit av deras Store Vite Fader. Han berättade om allt underbart han sett och om alla de fina presenter han nu lyckats utverka åt alla. Så var det något om en agentur och ett reservat, men det ville inte Red Cloud tala så mycket om. Bara att det inte var så brådskande att bestämma det och att han sagt att han helst ville ha sina varor levererade vid de gamla byggnaderna ovanför Fort Laramie och inte vid Rawhide Buttes, som de vita hade pratat så mycket om. Crazy Horse deltog aldrig i de här mötena, men han såg till att han höll sig underlättad om allt vad som sades. Han såg också till att han alltid hade någon av sina förtrogna där, som kunde säga ett och annat ord, som Crazy Horse gärna

ville skulle bli sagt. Han avskydde de här tillställningarna där man var tvungen att förhandla och bråka för att få sin rättmätiga del. Och inte blev han det minsta förvånad när de vitas presenter äntligen kom och skulle delas ut. Inte det minsta förvånad att det blev bråk om hur utdelningen skulle ske. De vita hade bestämt att det var Red Cloud som skulle fördela allt, så nu fick till och med folkvalda ledare som Man Afraid snällt stå i kön för att vänta på sina allmosor. Allmosor som fördelades av en Bad Face. En Bad Face som inte ens var hövding i sitt eget band...

Även Hump reagerade mot den tilltagande girigheten och det ständiga hagglandet. "Vi drar ut mot shoshonerna", föreslog han sin vän. Så även om Crazy Horse ännu inte var fullt frisk, kunde han inte säga nej till sin hunka. Men väl komna till Wind Riverlandet kände Crazy Horse att det var något som inte var rätt. Vädret var uruselt och moralen i gruppen var låg. Han föreslog att de skulle blåsa av alltihopa och vända hem igen. Men Hump var envis och blev nästan lite irriterad, så Crazy Horse gick med på att fortsätta. Så gick det som det gick. Shoshonerna var starka och snart var siouxerna på vild flykt, med Hump och Crazy Horse i eftertruppen, för att om möjligt stoppa, eller i varje fall fördröja förföljarna. Alla hade jämnt göra att klara sig själva och Crazy Horse mera anade än såg, att hans vän hade problem. Så han försökte ett motanfall, men det var försent. Hump var redan nere, omgiven av många välbeväpnade shoshoner, så Crazy Horse kunde inte göra något.

För Crazy Horse var det här ett svårt slag. Så tätt inpå de andra tragedierna, med förlusten av Black Buffalo Woman och det sätt på vilket det hade skett. Så brodern, Little Hawk. Och nu det här. Det var nästan för mycket. Några dagar senare återvände Crazy Horse, tillsammans med Black Shaws yngre bror, Red Feather, för att söka efter den döde Hump⁶⁰. De fann bara hans huvud och några ben, eftersom coyoterna redan hade haft kalas där.

När vintern äntligen var över och folk nere från Laramie på nytt kom norrut, kunde de berätta, att Black Buffalo Woman nu hade en ny liten dotter. En dotter med ljust hår. Precis så som Crazy Horse hade varit som lite, sa man. Det kom också andra besökare. Folk från Sitting Bulls hunkpapaläger uppe i nordost. Och de berättade, att Sitting Bull nu hade en av de där halvbloden, kanske en son till någon handelsman, i sitt läger. En som de hade hittat för flera år sedan, mitt ute på prärien och som då knappt varit mer än ett barn. Han hade stått med händerna uppsträckta och bara väntat på krigarna, så de kallade honom för

⁶⁰ Det här var alltså Hump d.ä. Den Hump, som var Crazy Horses ungdomskamrat, var troligen en son till den äldre och levde ända till 1908. Jag har ingen bild på Hump d.ä.

Grabber.⁶¹ Som någon som räcker ut sina händer för att gripa efter något. Han var märklig sa de, för han var både vit och svart! Son till en svart vitmanskvinna! Men han hade varit till god hjälp åt Sitting Bull, för han kunde läsa och skriva. Så Sitting Bull hade nu mycket lättare för att veta vad de vita hade för sig. Men oglalasiouxerna var lite misstänksamma mot sådana. De hade själva haft så många, som kommit och gått i byarna de senaste åren. Och alla var inte att lita på. Men det var något annat, som den här våren upptog Crazy Horses sinne. Black Shawl var med barn! Kanske skulle han nu få en son, som han skulle kunna lära allt om jakt och krig. Precis som hans morbror, Spotted Tail, en gång hade lärt honom. Under tiden som han väntade, skrattade han gott åt Red Clouds alla krumbukter och finter, för att behålla sin dominerande ställning bland de vita. Det sades att han begärt att all handel med de nordliga indianerna skulle stoppas omedelbart. Antagligen för att de därigenom skulle bli tvungna att komma ner till hans agentur för att få sina varor. Och hela sommaren hade han fått vänta på sin nya agent. När han äntligen kom var det inte den som Red Cloud ansåg sig ha blivit lovad och på nytt fick han söka upp de vita och protestera. Då fick han också veta, att han nu måste gå med på de vitas förslag om var hans agentur skulle placeras, annars skulle det inte bli några mera presenter! Till slut fick Red Cloud lov att medge, att han inte ensam kunde fatta sådana beslut, utan var tvungen att rådgöra med de andra ledarna. Men de fanns uppe i norr, så det skulle ta lite tid. De vita kunde inte förstå... Så inget hände och när folket började bli hungriga, kom de fredliga hövdingarna, en efter en och skrev på de vitas papper. Ett papper som pekade ut en plats vid Horse Creek som den nya platsen för Red Clouds agentur. Och själv kunde inte Red Cloud göra något annat än sitta med förtrytelsen och låta de vilda krigarna från norr komma och räkna coup på honom, som på vilken fiende som helst. Och var det sant, som det sades, att de vita nu också hade börjat tala om Black Hills? Vad tänkte Red Cloud göra åt det? Kunde det tänkas att han skulle skriva på det också? Crazy Horse bara skakade på huvudet. Man kunde inte lita på Red Cloud längre. Han hade nu blivit en politiker. Inte en ledare, som folket kunde lita på. För resten, det hade han ju aldrig varit...

⁶¹ Frank Grouard var son till en mormonmissionär, som hade sänts till de västindiska öarna, där han fått flera barn med en infödd kvinna. Barn som han sedan tog med sig tillbaka till Utah när hans missionärsuppdrag var slutfört. Frank hade adopterats av en familj i Utah, varifrån han rymde som 15-åring och på många och krångliga omvägar slutligen hamnat i Montana. Fyra år senare blev han tillfångatagen av siouxerna, uppe vid Milk River, när han red med post. Frank Grouard är en sådan person, om vilket många historier har berättats och det är svårt att avgöra riktigt vad som är sant och vad som bara är skrönor.

Till hösten nedkom Black Shawl med sitt första barn. Det var en flicka. Crazy Horse var överförtjust. They Are Afraid of Her⁶², kallade han henne och hon kom att bli hans ögonsten de närmaste åren. Hon var en av de få orsaker som kunde få hans ögon att lysa och hans stenhårda ansikte att skina upp. Annars var han mest bekymrad för det mesta. Det var svårt att förse de stora lägren med tillräckligt med mat. Bufflarna blev bara allt färre och vapen och ammunition att jaga dem med var svåra att komma över. Det som handelsmännen nu mest hade med sig var den fördärvliga whiskyn. Osämjan ibland folket var omöjlig att bemästra. Bland waglekefolket nere vid agenturen gnälldes det ständigt över hur agenten lurade dem på deras ransoner, medan andra sa, att de sålde sina varor för att kunna köpa whisky. Avundssjuka och bråk hörde till vardagen. En dag nåddes de av budet att Lean Elk, den som de vita kallade John Richards och som var den som hade lockat Red Cloud till förhandlingarna den där första gången, nu hade hackats i småbitar där nere, sedan han i fyllan och villan skjutit Yellow Bear, som var bror till hans två hustrur. Crazy Horse skakade på huvudet. Och nu talades det om att Red Cloud eventuellt skulle träffa Presidenten igen. Alla undrade vad han skulle sälja den här gången...

Mitt i sommaren kom så budbärare från hunkpapasieuxerna uppe i norr. Fyrahundra soldater, många av dem hästsoldater, hade siktats på väg uppför Yellowstoneflodens dalgång. Och tillsammans med dem många andra vita.⁶³ De fann soldatlägret vid Arrow Creek, men Sitting Bulls unga män kunde inte vänta, utan förstörde det hela genom att tidigt på morgonen smita förbi akicitan, i ett misslyckat försök att stjäla soldaternas hästar. Det hela blev sedan till en typisk, meningslös demonstration från indianernas sida, där till och med Sitting Bull själv var tvungen att visa sitt mod, genom att helt enkelt gå ut och sätta sig på marken, mitt i soldaternas skottlinje, och i lugn och ro röka en pipa. En riktig krigarbragd, men knappast något som skrämde bort soldaterna. Sedan blåstes hela aktionen av, utan att något blivit uträttat. Crazy Horse var bekymrad. Han hade nu insett, att skulle man stoppa de vita från att ta över mer och mer av de indianska markerna, så kunde man inte strida som man hade gjort i alla år mot kråkindianer, shoshoner, pawnee och andra indianstammar. Mot de vita var man tvungen att strida som de vita gjorde själva. Och det kunde man inte göra utan vapen och ammunition! Bekymrad vände han hemåt igen. Det hjälpte inte att spanare snart kom ifatt honom och berättade att soldaterna hade vänt

⁶² Det här namnet valde Crazy Horse troligen som en slags hågkomst av sin egen mors yngre syster, som först hette Looks At It, men senare fick namnet They Are Afraid of Her.

⁶³ Det var ett utsättarteam som, sommaren 1872, under beskydd av en stor truppstyrka, kom uppför Yellowstone för att staka ut en lämplig sträckning för Northern Pacific, den nya järnvägen.

om igen. Han visste att det var bara en tidsfråga innan de på nytt skulle komma tillbaka. En annan orsak till att han helst nu bara ville komma hem, var att hans lilla flicka inte hade varit bra, när han gav sig iväg. Hon hade haft de vitas sommarsjuka, med svåra magkramper, när han hade lämnat henne. Han visste att den lilla inte var så stark och han var orolig.

Men ännu en vinter gick och ytterligare en sommar kom. Bufflarna blev bara alltmer sällsynta och allt flera stammar konkurrerade nu om de små rester som fanns kvar. Så siouxerna hade under sommaren en stor strid med kråkindianerna uppe i Yellowstonelandet. En strid där de gamla taktikerna fortfarande gällde, även om det bland kråkindianerna också fanns flera vita. Troligen sådana som tidigare hade levt i bergen som pälsjägare. Crazy Horse såg här Mitch Boyer, en son till en handelsman nere från Plattelandet och han undrade vad han gjorde här. Men Mitch talade själv om, att han bara var där för att förmå kråkindianerna att komma till sin agentur, för att tala med nya fredsförhandlare. Ahh, ständigt dessa fredsförhandlare, ordvrängare och lurendrejure...

Senare på sommaren gick larmet igen. Nya truppstyrkor hade siktats uppe i Yellowstonedalen. Den här gången kände cheyennerna igen den långhårige soldathövdingen, som hade mördat kvinnor och barn vid Washita och i Republikandalen för inte så länge sedan. Nu var de så heta på att ta revanch på Long Hair, att de helt enkelt red ifrån Sitting Bulls hunkpapas och sans arcs och därmed på nytt förstörde möjligheterna att ta soldaterna med överraskning. Så det enda de till slut kunde göra var att ständigt störa soldaterna och se till att de inte kunde känna sig säkra någon gång. Resultatet blev att de lyckades ta några hästar då och då och ett par av soldaterna. Men köra bort soldaterna, det kunde de inte. Tvärtom var det Long Hair, som de vita kallade general Custer, som gjorde vissa försök att jaga indianerna.⁶⁴ Men inget ytterligare kom ut av det. Det kändes dock frustrerande att se soldaterna där mitt i indianernas eget land, utan att kunna göra något alls åt det. Crazy Horse var frustrerad. Och inte blev det bättre av att de fredsvänliga där nere vid Fort Laramie nu låtit de vita flytta Red Clouds agentur bort från fortets närhet och en bra bit upp i det land, till vilket inga vita enligt avtalet hade rätt att komma. Och nu satt de plötsligt där ändå, i sina nybyggda hus, nästan ända uppe vid Crow Butte.⁶⁵ Och allt hade skett med Red Clouds tillåtelse. Även om han nu försökte pressa de vita för att få dem att uppfylla sina löften om alla de presenter han påstod att han blivit lovat. Och vapen, glöm inte vapnen... Tio gevär för varje band i stammen! Men

⁶⁴ Expeditionen under överste Stanley, med general Custers 7:e kavalleri, i Yellowstonedalen sommaren 1873.

⁶⁵ Vid en plats straxt väster om nuvarande staden Crawford, i nordvästra Nebraska. En plats som senare kommit att kallas Fort Robinson.

inga vapen delades ut... Som om inte det var illa nog hade Crazy Horse på senare tid lagt märke till att Black Shawl hade börjat magra. Och under kalla, fuktiga vinternätter hördes allt oftare hostattacker från hennes sovplats. En hosta som han visste kom från någon otäck vitmanssjukdom, som medicinmännen inte hade någon bot för.

Den nye agenten där nere på Red Clouds agentur, Saville, hade börjat bråka om att alla indianer skulle räknas. Ingen förstod varför och Red Cloud vägrade, om han inte fick de vapen han blivit lovad! Red Dog, High Wolf och de andra backade upp honom och sa, att de hade gått med på att flytta till White Earth River bara för att de skulle få sina vapen. Nu väntade de på att de vita skulle uppfylla sitt löfte. Men inga vapen delades ut. Det var så mycket bråk där nere, att den rädde agenten hade börjat ropa på soldatbeskydd. Och snart kom också bekräftelse på att soldater nu slagit upp sina tält alldeles utanför agenturens pallisader. Crazy Horse suckade. De vitas soldater redan inne i det reservat, som Red Cloud hade sagt för alltid skulle tillhöra bara indianerna! Vad skulle komma härnäst... Crazy Horse drog sig tillbaka till ensamheten för att försöka få kontakt med Andarna och få något råd om vad han borde göra. Men ingen uppenbarelse kom till honom.

Vintern var lång och hård. Men inte bara för indianerna. När våren äntligen kom och med den handelsmännens halvblodssöner nere från Laramie, kunde de berätta, att även de vita i sina stora städer hade haft det svårt. Många skulle nu säkert i desperation komma västerut för att söka lyckan. Och i tidningarna talades det om att Custer, soldathövdingen Long Hair, som de hade slagits mot uppe vid Yellowstone förra året, nu förberedde en stor expedition till Paha Sapa. Paha Sapa..!? Black Hills... deras allra heligaste område... området där gudarna bodde och dit indianerna alltid kunnat dra sig tillbaka för att söka kraft, råd och hjälp! Det var omöjligt! Dit kunde inga vita tillåtas komma! Då skulle ju området vanhelgas. Det skulle vara katastrof. Vad skulle de vita där att göra..? "Guld", förklarade Grabber, som nu mestadels levde i Crazy Horses läger, sedan han kommit på kant med Sitting Bull. Ahh, alltid denna sjuka! De vitas obegripliga hunger efter den gula metallen. Men den här gången skulle de sannerligen inte komma någonvart. De vita hade ju själva skrivit i avtalet, att det var indianerna som ägde området och att inga vita skulle tillåtas att vistas där! "Så länge gräset växer och vattnet i floderna rinner", hade det stått och även Red Cloud hade talat sig varm för det och sagt, att den här gången menade de vita verkligen allvar. Och att det var därför han hade skrivit på. Crazy Horse hade ändå en obehaglig känsla av att det skulle komma att hända mycket den närmaste tiden. Redan nu fanns det rykten, som visste berätta, att enstaka vita fanns i kullarna, där de rotade i marken och skopade upp vatten i bäckarna. Och nu soldater...! Crazy Horse var tvungen att se för sig själv. Och visst fann han spår av vita i kullarna. I sin frustration bådade han, i vanlig ordning, upp

ett krigståg och drog norrut mot kråkindianerna för att avreagera sig. Med några nya hästar återvände de hem, enbart för att mötas av ett läger i sorg. Under tiden Crazy Horse varit borta hade hans lilla dotter dött. Dött av den vite mannens hostande sjukdom. Crazy Horse var som träffad av blixten. Skulle det aldrig vara någon ände på alla katastrofer. På allt elände som de vita förde med sig. På allt som inte ens en krigare kunde värja sig mot. Till vad nytta skulle alla hans krafter vara, när fienden förfogade över sådan makt, att han till och med kunde sända död och förintelse in i indianernas egna tält. Och död åt ett litet oskyldigt barn! Crazy Horse var förkrossad. I flera dagar sörjde han. Talade inte med någon. Gjorde ingenting. Så bara försvann han. Det sägs att han sökte upp den ställning, på vilken Black Shawl och Worm hade placerat den lillas kropp. Där, hopkrupen bredvid sitt lilla barn, låg han så i djup bedrövelse och sorg i flera dygn. Otröstlig, desperat, oförmögen att ta sig för med något annat.

När han till slut återvände möttes han av nya, oroande besked. Det stod nu klart, att vårens rykten om att Long Hair Custer skulle invadera Black Hills, verkligen var sant. Med hundratals soldater och många andra vita i släptåg och ett vagnståg lika stort som de man tidigare sett på den stora Platteleden, hade han nu trängt ända in i hjärtat av deras heliga kullar. Vagnshjulen hade brutit upp en bred väg, som skar rakt in bland bergen. "Tjuvarnas väg", hade indianerna redan börjat kalla den. Men ingen hade gjort något för att stoppa honom. Det fanns ingen ammunition och soldathären var alldeles för stark. Crazy Horse kunde heller inget göra. Annat än sitta på kullarna och bistert se på, hur den stora truppen drog fram genom kullar och dalar och hur både soldater och andra rotade och grävde i alla bäckar och alla backsluttningar de kom fram till. Rotade runt i deras heliga land, där många av deras förfäder var begravda och där många, gång på gång sökte möten med sina skyddsandar. Inget kunde göras för att stoppa de vita och när Custer väl var borta igen, så började det strömma in andra vita i bergen. Soldaterna nere vid agenturerna försvarade sig med, att de visserligen hade order att hålla de vita borta från området, men området var stort och det var svårt att hitta alla. Så en man, som hette John Gordon, lyckades till och med, tillsammans med några följeslagare, bygga ett litet fort vid French Creek, där det sades, att de hade hittat guld. Först tre månader senare lyckades soldaterna hämta Gordon och sätta honom i fängelset i Fort Laramie. Men skadan var redan skedd. Strömmen av vita in i kullarna var nu så stor, att även soldaterna gav upp. I stället började myndigheterna tala om att köpa kullarna av indianerna!

Crazy Horse kunde inte göra annat än att på egen hand jaga så många in-
tränglingar han kunde. Ofta var han borta från lägret under långa perioder. Ingen visste vad han gjorde, men djupt inne bland bergen fann man den ena guld-

grävaren efter den andra död. De var aldrig skalperade, men alla var fastnaglade vid marken med en pil.

Nere vid agenturerna var det nya bråk under uppsegling. I slutet av oktober ville agenten sätta upp en flaggstång vid agenturen. Genast opponerade sig indianerna. Det skulle inte vara någon vitmansymbol vid deras agentur. Så när en lång trädstam transporterades in formade de unga krigarna en grupp som stormade in och högg upp stammen med sina yxor, samtidigt som de också hotade de vita vid agenturen. Soldater kom från soldatlägret vid sidan om agenturen, men de var så få att krigarna helt kringrände dem. Ett tag var stämningen mycket hotfull, ända till Young Man Afraid, Little Wound och Drum On His Back, som de vita kallade Sitting Bull,⁶⁶ lyckades samla ytterligare några fredsvänliga indianer och hjälpte soldaterna innanför palissaderna. Det sades också att agenten hotade med att stoppa alla matransoner, om indianerna inte lät honom räkna hur många de var. Red Cloud vägrade. Men Young Man Afraid och Owns A Sword förde sina anhang till agenturen och lät agenten räkna. Så osämjan bara ökade och de arga, unga männen, som inte tyckte att deras ledare längre var att lita på, skyndade åter mot norr för att i stället följa med Crazy Horse mot de vita i Black Hills. Att sådana som Little Wound och Man Afraid skulle göra allt för att vara de vita till lags, kunde man förstå. De hade ju alltid varit för fred och samförstånd. Och att Young Man Afraid, Owns A Sword och de andra yngre ledarna kanske klarare såg vad som var möjligt och insåg att man skulle bli tvungna att samarbeta, var kanske inte heller så svårt att förstå. Men Red Cloud, vad gjorde han? Många började tycka, att han mest bara väntade för att se varåt det lutade, innan han bestämde sig för vilken sida han skulle stå på. Och oftast verkade det mest som att han sa nej, bara för att visa att han hade makt. Hade han inte nu också börjat kräva att på nytt få träffa Presidenten? Många undrade vad han hade för baktanke med det. Inte kunde det väl vara så att han trots allt var inställd på att sälja Black Hills och nu ville manövrera för att få så mycket som möjligt? Men sedan såg man hur det var. När alla de stora ledarna väl var på väg, då kom en ny stor grupp, med soldater helt öppet i följe, på väg rakt in i Paha Sapa.⁶⁷ Ett nytt trick av de vita för få ledarna ur vägen! Och bland de som fanns kvar i wagluketägren fanns det nu många som menade att landet ändå var förlorat. Så varför inte se till att man nu i stället fick så mycket som möjligt för det. Det var nu man kunde få det. Inte senare, när de vita redan hade lyckats ta för sig merparten av det. Men Crazy

⁶⁶ En oglalakrigare, som inte ska förväxlas med hunkpapahövdingen Sitting Bull. För att kunna skilja dem åt kallades han ibland Sitting Bull den gode, eller Sitting Bull of the South.

⁶⁷ Den vetenskapliga Jenney-expeditionen, sommaren 1875, som verkligen skulle utreda om det fanns guld i Black Hills.

Horse ville inte höra på det. "Man säljer inte jorden människorna måste ha för att gå på", sa han bara.

Ändå dröjde det inte länge förrän nya budbärare kom nerifrån Laramie. De vita ville att indianerna skulle komma till Red Clouds agentur i september för en diskussion om Black Hills! Ledarna som hade varit i Washington försäkrade om och om igen, att de inte hade givit några löften om Paha Sapa. Tvärtom, upprepade de, hur överraskade de hade blivit när deras Store Vite Fader hade tagit upp frågan. Crazy Horse fnös bara föraktfullt åt sådant tal. Och nu kom till och med miniconjouledaren, Crazy Horses riktiga morbror Touch the Clouds, norrut, besviken och frustrerad sedan hans far Lone Horn of the North hade dött. Dött i skam över att inte ha kunnat avstyra de här diskussionerna, hade han sagt. Men vad hjälpte det. Nere vid agenturen grälade redan de vitvänliga ledarna om hur mycket man skulle begära för kullarna. Och om var förhandlingarna skulle hållas. Inte vid Missouri, i alla fall. Och inte vid Red Clouds agentur heller, sa Spotted Tail.⁶⁸ Nej någonstans mitt emellan de båda konkurrerande ledarnas agenturer fick det bli. Och den här gången fick Red Cloud ge med sig.

Alla var nu inställda på att möta myndigheternas förhandlare, men alla visste att utan Crazy Horse, som representerade de fientliga grupperna i norr, skulle det inte bli något resultat.⁶⁹ Så till slut sändes Young Man Afraid upp för att tala sin gamla ungdomskamrat till rätta. Crazy Horse tog emot honom värdigt och hjärtligt, som seden krävde, men han delade inte sin tidigare kamrats inställning. Och det gjorde inte saken bättre att Young Man Afraid nu kom i egenskap av nyutnämnd polischef för agenturens egen indianpolis, även om han varit noga med, att han och hans poliser inte kom klädda i de nya uniformerna. Så även om de två skildes i fullt samförstånd och utan någon osämja fick Young Man Afraid återvända tomhänt. Det var också oroande att han kunde rapportera, att de fientligas läger uppe i norr nu bestod av minst tvåtusen tält, även om Crazy Horses eget band bara omfattade hundra tält, med ett par hundra krigare. Bland alla de här fanns också en tidigare så trofast anhängare till Red Cloud som Black Twin, som även han nu kategoriskt vägrade att komma in. Men inte bara det. Sitting Bull, med ett ännu större följe, hade också han kategoriskt vägrat att ha något med de vitas förhandlare att göra. Ändå anlände senator Allison, med följe till förhandlingarna i september, fullt överty-

⁶⁸ Spotted Tail, som nu hade fått en egen agentur bara några mil öster om Red Clouds, var engagerad i en allt bittrare maktkamp med Red Cloud om de vitas gunst och om att få kalla sig huvudledare för alla siouxer.

⁶⁹ I 1868 års avtal var det inskrivet, att alla framtida överenskommelser om ytterligare landavträdelser skulle vara undertecknade av minst tre fjärdedelar av alla vuxna män i stammen för att vara bindande.

gade om att nu en gång för alla lösa problemet med Black Hills. På en plats en och en halv mil öster om Red Clouds agentur hade man satt upp ett jättetält bestående av flera hopsatta tipidukar. Där tog de vita förhandlarna plats med sina tolkar och bakom dem ställdes ett drygt hundratal soldater upp plus indianpolisens i sina nya rockar, för att ge dem skydd och säkerhet. Alla väntade nu bara på indianernas förhandlare. Men de skulle få vänta. För bland det indianska ledarskapet pågick en bitter diskussion om hur man skulle ställa sig till de vitas bud. Young Man Afraid menade, att de vita inte skulle nöja sig med Black Hills heller och därför var det bättre att hålla fast vid vad man hade i dagsläget, medan flera andra såg möjligheter att tjäna stora pengar här. De var ju flera som nu hade varit i Östern ett antal gånger och börjat lära sig vad det där med pengar var för något. Och så hade man det eviga problemet med att Spotted Tail och Red Cloud inte kunde komma överens om någonting. Ingen ville ge efter för den andre. De kunde inte ens enas om vem som skulle komma först till förhandlingarna! Men till slut lyckades de kompromissa sig fram till att de båda skulle komma tillsammans och förhandlingsplatsen började fyllas av folk. Flera tusen indianer cirkulerade nu runt de fåtaliga vita där i förhandlingstältet och mitt på dagen den 23 september hände något som säkert fick senatorns hjärta att hoppa upp i halsgropen. Över kullarna i norr strömmade plötsligt stora horder krigsmålade indianer ner mot församlingen. Under isande tjut och med vapen fullt synliga omslöt de snart hela förhandlingsplatsen i en vildsint ringritt. När de hållit på så en stund stannade allt plötsligt av. Mitt framför de vita förhandlarna delade folkmassan på sig och där kom Little Big Man i full krigsskrud och med en Winchester höjd över huvudet. Han vrålade att han kommit för att döda de vita som var här för att stjäla indianernas land.⁷⁰ För ett ögonblick var alla som förlamade av stundens allvar, men Young Man Afraid fann sig snabbt och i egenskap av polischef steg han djärvt fram och tog geväret ifrån Little Big Man. De två stirrade varandra djupt i ögonen under några dramatiska ögonblick, innan Little Big Man saktade backade undan. Under ännu några ögonblick stod det och vägde. Den upphetsade folkmassan gungade fram och tillbaka och ingen visste vad som skulle komma att hända. Spotted Tail försökte omgående förmå de vita att lämna platsen medan de kunde och Louis Richards, en av tolkarna, som förstod vad de uppretade krigarna skrek, viskade i örat på senator Allison: "Här kommer helvetet att bryta ut om några minuter om vi inte försvinner, och vi kommer att bli de första som stryker med!" Men Young Man Afraid, som även de fientliga hyste stor respekt för se-

⁷⁰ Om Little Big Man var här på uppdrag av Crazy Horse eller ej vet vi inte, men Crazy Horse hade för vana att aldrig själv träda fram i sådana här församlingar, utan i stället använda sig av verkställare av den här typen. Little Big Man hade många gånger i andra sammanhang spelat just den rollen.

dan tidigare, stod som en klippa i mitten och med ljudlig stämma läxade upp rebellerna. "Gå hem och lugna ner er!" ropade till dem och efter ett tag började allt större grupper att dra sig tillbaka. Krisen var över. De vita förhandlingarna kunde slutligen skärade dra sig tillbaka. Alla var i livet, men deras uppdrag... vad hade det blivit av det? De kunde ju inte bara åka hem med svansen mellan benen och säga att de hade skrämmts iväg av en flock skrånande vildar! Så även om det nu stod helt klart att de aldrig skulle kunna uppfylla avtalets krav på tre fjärdedels majoritet för ett godkänt avtal fortsatte de under ett par dagar diskussionerna främst med Red Cloud och Spotted Tail. Dessa kände nu att de hade övertaget och nu tävlade de snarast i att överbjuda varandra i att ställa krav på myndigheterna. Så något avtal blev det naturligtvis inte.

Indianerna trodde naturligtvis, att det var de som avgått med segern, även om många retade sig på, att de nu inte skulle få något av allt det där, som ledarna från början hade sagt, att de skulle få som kompensation för att sälja ut kullarna. Men i Washington var man inte sen att handla. Det här var droppen som fick bägaren att rinna över för myndigheterna. President Grant visste att han inte längre skulle kunna hålla alla vita lycksökare utanför Black Hills och det här hade varit ett sätt, att i den egna befolkningens ögon rättfärdiga det hela och slippa stå där med skammen av att vara de som bröt mot det tidigare avtalet. Nu var den chansen försutt. Det enda som nu återstod, var att så snabbt som möjligt se till, att de indianer som stod i vägen för utvecklingen röjdes ur vägen. I ett kabinettsmöte med den högsta styrande församlingen och med överbefälhavaren, general Sherman närvarande, beslutades, att det var de fientliga indianerna uppe i Powder River-landet som var problemet och som måste passiveras och tvingas in på reservat. I och med det här kände sig inte armén heller längre bunden av det tidigare uppdraget, att förhindra vita lycksökare att tränga in i Black Hills. Något som de för övrigt ändå aldrig skulle haft en chans att göra. Den 6 december proklamerade så President Grant : "Alla indianer i de oavträdde landområdena skall ha rapporterat till sina respektive reservat före den 31 januari 1876. I annat fall kommer de att betraktas som fientligt sinnade och överlämnas åt de militära myndigheterna att ta itu med"! Det här var ord och inga visor, men både Sitting Bull, Crazy Horse och de andra ledarna uppe i Powder River och Yellowstonelandsen bara skrattade åt påbuden.

Även på reservaten uppfattade man nu, att man kommit till vägs ände och det nu gällde att ta ställning. Många smågrupper hade redan börjat lämna reservaten för att ansluta sig till de fria styrkorna uppe i norr. Men samtidigt hade en del av de nordliga banden övervägt att lyda befallningen och dra ner till reservaten. Problemet var bara att det var så mycket snö och så kallt och alla visste att där nere fanns ingen mat och inget vilt att jaga. Det var svåra beslut att ta. Den 31 januari kom och gick utan att så mycket hade hänt. Men så kom

en häftig töperiod i februari och snön smälte snabbt och gjorde markerna för en kort tid till rena träsken. Men mellan lägren uppe i norr och reservaten gick ändå en ständig ström av informatörer. Så Crazy Horse, Black Twin, He Dog, Touch the Clouds, Big Road och de andra ledarna visste hela tiden vad militären gjorde och de flesta bara väntade. Men även för dem var det svåra tider. Alla visste att det skulle bli hårt för kvinnor och barn när soldaterna väl kom. Och många gånger ältades i rådstälten frågan om vad som var bäst att göra. För Crazy Horse var det ingen tvekan. Men det var svårt för honom när vännen He Dog en dag i mars tog sin familj och vände mot söder. Han visste också att Old Bear och Two Moons cheyenner skulle ge sig av så fort hästarna hade fått tillbaka krafterna. Knappt hade han förlorat He Dogs band ur sikte förrän det första beskedet om marscherande soldater nådde honom. Visserligen långt borta, men ändå på väg. De vitas hotelser hade alltså inte varit enbart tomma ord... Men där var inte bara besked om Three Stars⁷¹ marscherande soldater. Där var också bud från Red Cloud och reservaten: "Våren är här, vi väntar på er!" Vad menade han? Det förstod han väl att ingen nu skulle tillåtas komma in, med soldater redan marscherande. Var det en fälla? Kanske hade de vita tagit honom fången och använde honom som lockbete. Man kunde inte veta.

Lika fort som snön hade smält bort, lika fort kom vintern tillbaka igen. En fruktansvärd Nordan slog till, som fullkomligt isolerade allt och alla. Ingen kunde röra sig ur lägren. Crazy Horse hade sitt läger i en skyddad dal öster om Little Powder, men He Dog! He Dog måste vara mitt ute på slätten nu! Hur hade han klarat sig? Crazy Horse tänkte på sin vän. När vädret så klarnade en smula kom en ny budbärare. Den här gången från området nere kring Fort Fetterman. Det var ett förbryllande besked. "Crazy Horses läger har blivit överfallet och förstört!" Crazy Horses läger...? Alla var förvånade. De satt ju här och inget hade hänt dem. Men så signalerades att människor var på väg över kullarna i söder. Något måste ha hänt. Något förfärligt... Crazy Horse fångade in de starkaste hästarna och hans krigare drog ut för att möta de som kom, vilka de nu var.

I spetsen för det eländiga följet fann de He Dog och den unge Two Moon. He Dog hade sökt sig till Old Bears cheyenneläger när vädret slog om. De hade känt sig säkra i en skyddad ravin, längs Powder River. Överraskningen hade varit fullständig, när soldaterna väl upptäcktes.⁷² Då var de redan inne i hästhjorden. Knappast något hade kunnat räddas. Många var döda och folk var nu alldeles utblottade. Crazy Horse tog sig an de frusna och utsvultna flyktingarna. Hur hade de kunnat hända? Hur kunde soldaterna finna dem så långt upp i

⁷¹ General George Crook.

⁷² Överste Joseph Reynolds attack på Old Bears cheyenneläger i Powder Rivers floddal den 17 mars 1876.

deras eget land och i ett så skyddat läge? Ingenstans kunde man tydligen känna sig trygg nu längre. Det var Grabber. He Dog sa att han sett Grabber leda soldaterna, för att sedan skynda tillbaka till de trupper de vita hållit i reserv. Ahh, den opålitlige Grabber, som hade kommit till Crazy Horse, när han inte längre kunde hålla sams med Sitting Bull. Halvblodet som nu alltså hade gått över till soldaterna, för att avslöja var indianernas gömställen fanns. De var opålitliga en del av de där halvbloden. Men det fanns pålitliga också, sa man. Som Billy Hunter, Big Bat och Nick Janis. He Dog sa, att han sett Big Bat hålla tillbaka en del soldater och att han räddat flera kvinnor att fly.

Men det var en katastrof. Mitt i allt elände var ändå Crazy Horse glad att han fått tillbaka vännen He Dog. Och nu var det inte längre någon tvekan var He Dog ville höra hemma. De vita kunde man inte lita på och agenturen fick vänta. Men det var ju också tydligt att inte ens här, i Powder Riverlandet, var man längre säker. Ledarna beslöt därför att söka upp Sitting Bulls band uppe vid Chalk Buttes. De märkte snart att de inte var ensamma. Mängder av indianer strömmade redan norrut från reservaten, där myndigheterna nu trasslade så mycket med allt, att det snart inte gick att överleva. Ingen mat fanns det och allt annat bråkade man också om. När sedan Sitting Bull skickade budbärare åt alla håll, med budskap som vore de författade av den bästa reklamfirma : "Kom norrut och ta del i sommarens stora strider med de vita! Det ska bli en storslagen Soldans och riktig gammaldags buffeljakt. Fantastiska fester och goda chanser för alla att räkna coup och stjäla hästar i mängd! Kom norrut nu och förena er med oss nu!" Ja, då var det inte lätt att hålla varken gamla ärrade krigare eller unga, nyfikna tonåringar borta. Många av de senare hade aldrig varit med om något krigståg, aldrig räknat coup och ägde varken hästar eller vapen. Nu verkade det ju finnas goda chanser att få uppleva allt det där som de äldre ständigt berättade om. Många ville också komma ut och se de omtalade ledarna Sitting Bull, Crazy Horse och allt vad de hette. De som de ju bara hört talas om. En av dem var Red Clouds egen son, Jack Red Cloud, som kom utrustad med sin fars stora fjäderskrud och det silverbeslagna Winchestergeväret fadern fått i gåva när han var i Washington. Men Spotted Tail och Red Cloud själva satt surmulet kvar nere vid sina agenturer, alltmedan de såg sina skaror tunnas ut dag för dag. Även agenterna såg det här, men försökte hålla det hemligt så länge de kunde, för att inte myndigheterna skulle skära ner ytterligare på tilldelningen av varor.

Med den situation som rådde, med landet svärmande av soldater, som nu fått klartecken att skjuta på alla indianer de träffade på utanför reservaten, förstod alla att den enda säkerheten låg i att hålla samman i så stora antal som möjligt. Därför flockades nu alla kring Sitting Bull, vars läger nästan fördubb-

lades för varje vecka som gick. Och man höll ihop, trots svårigheterna att föda ett så stort läger. Alla, oavsett var man kom ifrån, sökte sig hit och till slut var det här den största samling indianer som någonsin förekommit på prärien. Man visste också mycket väl vad som hände runtomkring. Man hade spejare ute, som ständigt bevakade de olika truppers rörelser. Så man visste att Three Stars, som de vita kallade general Crook, på nytt var på väg upp från Fort Fetterman. Och man visste att Long Hair Custer nu hade startat från öster. Det berättades också att trupper kom nerför Missouri och Yellowstone, ledda av de gamla fienderna, kråkindianerna. Men låt dem komma! Indianerna var beredda! När de såg sitt jättelika läger breda ut sig i Rosebudflodens dalgång kände de sig helt obetvingliga. Låt långknivarna komma! Den här gången skulle man inte låta sig överraskas. Den här gången stod det också klart att man inte längre skulle strida som man alltid gjort förr. Det gick inte att varje man stred för sig själv, bara med målet att samla så mycket ära som möjligt för egen del. Nej, den här gången skulle man vara tvungen att möta de vita med samma metoder som de tillämpade. Så nu behövdes en ledare, som kunde styra de stora styrkorna, så att man disponerade sina krafter på bästa sätt. Alla vände sig till Crazy Horse. Han var det självskrivna valet. Men först skulle Soldansen hållas. Så lägret flyttade upp till Deer Medicine Rocks i Rosebuddalen. En plats som jägare ofta uppsökte för att förvissa sig om Makternas hjälp i jakten. Här höll man tidigt i juni en Soldans, som det skulle komma att talas länge om. Här lät Sitting Bull själv offra hundra bitar av sitt skinn för att blidka gudarna och få besked om vad som väntade den stora indiankoncentrationen under sommaren. Och besked fick han! I sitt utmattade, trancelika tillstånd såg han soldater falla från skyn, med huvudena neråt, rakt ner i lägret. Folk var överväldigade. Det här var en stor vision! En vision som talade om att indianerna snart skulle vinna en stor seger över soldaterna. Snart! Alla var uppslupna. Nu skulle det ske!

Så kom besked att Three Stars redan befann sig vid Goose Creek. Med honom var flera hundra av deras bittraste fiender, både kråkindianer och shoshoner, rapporterade det. Var det här de soldater som gudarna hade sänt och som indianerna nu skulle besegra? Ja, säkert var det så. Indianerna var i alla fall segevissa, när de under Crazy Horses ledning nu drog söderut för att möta blårockarna. Visionen hade visserligen talat om, att soldaterna skulle falla rakt ner i lägret, men nu var krigarna så ivriga, att de inte kunde vänta. Hoppo! Nu skulle det ske! Crazy Horse hade bestämt att bara drygt tusentalet krigare skulle följa honom uppför Rosebud, medan resten av lägret skulle flytta över till Little Bighorndalen där resten av krigarna skulle fungera som försvar om andra soldater kom. För första gången i historien accepterades ett sådant här centralt fattat beslut och på eftermiddagen den 16 juni 1876 drog Crazy Horse söderut i väl organiserad ordning. Här skulle inga hetlevrade ungdomar få rida i förväg

och spoliera deras plan. Nu skulle de vita mötas av en ny typ av fiende. Det var alla överens om.

Tidigt på morgonen den 17 juni, var indianhären strax norr om Rosebudflodens stora krök. Just där floden i ett par kilometer flyter rakt österut. Spejare hade rapporterat general Crooks styrkor i läger nere i floddalen. Crazy Horse kröp försiktigt upp på kullarna i norr, för att få en överblick. Där nere låg soldatlägret. Det var stort - 1200 man, utspridda över hela dalbotten! Det verkade som om soldaterna satt och åt. Deras hästar var samlade i flera stora hjordar söder om floden och upp mot de sydliga sluttningarna. Nu gällde det!

Men knappt hade Crazy Horse hunnit få den här första överblicken förrän Crooks indianspejare upptäckte dem. Nu fanns ingen tid till någon planering. Här gällde det att anfälla, medan det ännu fanns något kvar av överraskningsmomentet. Det enda man nu kunde rikta in sig på var hästarna. Förhindra att soldaterna nådde sina hästar. Med ens var striden igång...

* * *

De två striderna - den mot general Crooks styrkor vid Rosebud Creek den 17 juni 1876 och den påföljande, mot general Custers Sjunde Kavalleri, den 25 - 26 juni, har det skrivits så mycket om i andra sammanhang, att jag väljer att inte här redogöra för dem i detalj.

I stället kommer resten av den här boken att handla om konsekvenserna av dessa strider och om hur det kom att påverka och slutligen drabba Crazy Horse.

Den delen är skriven i en lite friare romanform och mycket av upplägget har påverkats av Terry Johnstone's ypperliga berättelse i boken "Turn the Stars Upside Down".

Därför har heller inga fotnotter infogats i den här delen av texten, då jag uppfattar Terrys uppgifter, med några få undantag, som mycket väl utforskade och trovärdiga.



SLUTET

* * *

kapitel 6 SLUTSTRIDERNA

Crazy Horse försökte koncentrera sig på sina böner till Makterna. Koncentrera sig på att hålla sina sinnen skärpta för att kunna uppfatta, om de försökte förmedla något budskap till honom. Men det var svårt. Han hade suttit så nu i ett par dygn, i visionsgropen på berget och han var både trött och frusen. Han hade försökt åtskilliga gånger den senaste tiden, men det var som om Gudarna hade vänt honom ryggen. Han uppfattade inget. Han kände inget. Absolut ingenting! Ändå hade han haft hjälp av Horn Chips. De två hade suttit i svetthyddan och Chips hade talat om för honom vad han skulle vara uppmärksam på. Han hade stenarna med sig. Stenarna som Stendrömmaren hade givit honom. Men de var kalla och de talade inte till honom. Kanske var det för att han hade så svårt att koncentrera sig... Men tankarna gled ständigt tillbaka till tiden som gått, sedan de haft de två stora kraftmätningarna där uppe i norr. Först den vid Onjinjintka Wakpa, som de vita kallade Rosebud Creek, och sedan den stora kampen vid Greasy Grass. Striderna med ”Three Stars” Crook och med ”Long Hair” Custer. Han kunde inte frigöra sig från tankarna, att de våldsamma striderna först hade verkat som stora segrar, men att de tämligen snart hade synts alltmer meningslösa, ja nästan ödesdigra. Han tänkte på hur han och några av de andra ledarna hade inpräntat i krigarna, att de den här gången var absolut tvungna att strida på samma sätt som de vita. Inte tänka på enskilda bragder, utan bara ha som mål, att med förenade ansträngningar slå tillbaka fienden. Han kom också ihåg, med en viss tillfredställelse, hur krigarna hade svarat på hans kommando, där vid Rosebudfloden, mot Three Stars soldater. Hur han hade förmått att dirigera utfall, reträtter och motanfall och hur han kunnat se att det hade haft effekt. Speciellt där på den västra delen av slagfältet på eftermiddagen. Hur han där fått stora skaror krigare, att koncentrera sina attacker mot de soldater, som hållit kavalleristernas hästar, bakom de stridande och hur de så när hade lyckats att därigenom isolera en stor del av soldatgruppen. Hade de bara kunnat fullfölja där, hade de säkert kunnat vinna hela striden den dagen. Om de ändå bara hade haft lite mera ammunition... Men så tänkte han på hur en av soldaternas shoshonespejare, mycket modigt, hade ställt sig bredbent över en av de vitas officerare. En som var mycket svårt sårad och låg medvetslös på marken. Han kunde inte låta bli att känna beundran för hur denne shoshonespejare, med risk för sitt eget liv, hade räddat livet på officeren. Det hade faktiskt haft en avgö-

rande betydelse för stridens utveckling just i det skedet. Men han kom också ihåg hur den modiga cheyennekvinnan Buffalo Calf Road Woman hade ridit med i striden, som en krigare, tillsammans med sin bror, Comes In Sight, och hur hon hade räddat honom, när hans häst störtade. Det var några av de personliga bragder som hade utförts den dagen, även om de inte uppmärksammades och firades på samma sätt som man tidigare gjort. Själv kom han mest med bitterhet ihåg hur hjälplöst det hade känts, när de ändå fått lov att dra sig tillbaka på eftermiddagen, därför att all deras ammunition tagit slut. Att de inte hade kunnat slutföra uppdraget till den totala seger, som han hade känt låg inom räckhåll. Då hade han definitivt insett, det han många gånger befarat, att de aldrig i det långa loppet skulle kunna besegra de vita. Inte ens nu, när de äntligen lärt sig att strida taktiskt, skulle de kunna stå upp emot övermakten, annat än i enskilda strider eller i korta perioder. Men så tänkte han också på hur Sitting Bulls stora vision verkligen gått i uppfyllelse åtta dagar senare i Greasy Grass dalgång. Och han tänkte med tillfredsställelse på hur hans krigare ånyo hade lytt hans kommando. Hur han hade fått dem att rida bort från den intensiva striden i slutningen upp från floden, för att rida runt kullen och dyka upp på andra sidan precis i rätt ögonblick för att stoppa soldaternas flykt åt det hållet. Det hade varit en taktisk triumf. Det hade varit det som gjorde att de lyckats förintna hela Long Hairs soldatgrupp den dagen. Men inte ens då kände han, att deras stora seger hade haft någon avgörande betydelse. Det hade visserligen gått nästan ett par månader, innan soldater på nytt var dem i hämlarna, men redan när de stod där i dalen och segern var ett faktum, hade de fått dra sig tillbaka från slagfältet och lämnat det i fiendernas händer, då det signalerades att flera soldater var på väg uppför Bighornfloden. Så inte ens i detta, deras största segerögonblick, hade de kunnat känna sig som riktiga segerherrar. Allt hade bara känts som ett uppehållande tillstånd. Dessa stora segrar hade så småningom i stället bara resulterat i, att de på nytt fick fly. Fly undan i sitt eget land! När de inte ens här kunde känna sig som herrar, vart skulle de då ta vägen? Men han såg också att det inte var många av hans folk som förstod. Alla trodde att man nu segrat. Alla trodde att allt nu skulle bli som förr. Nu hade man jagat ut de vita ur det land, som alltid varit indianernas. Man hade verkligen visat vem som var det här landets rättmätiga ägare! Det var den allmänna uppfattningen. Och alla hade stora bedrifter att berätta om. Festandet hade pågått i alla byar och läger och alla var fyllda av tilltro och stolthet över vad de hade uträttat. Men Crazy Horse såg längre. Ingenstans hade de kunnat slå sig ner där de själva ville. Ingenstans kunde de längre själva bestämma när och vart de skulle flytta. Hela tiden jagades de runt i sitt eget land och var tvungna att bränna gräset bakom sig, för att hindra de vitas trupper från att komma ifatt dem. Ingenstans kunde de längre finna tillräckligt med jaktvilt för att kunna hålla de stora krigarkoncentrationerna samlade, utan de hade blivit tvungna att dela upp sig i

mindre grupper. Grupper som inte längre var lika slagkraftiga och som inte längre ingav den respekt, eller utgjorde det hot mot de vita, som de hade varit under en kort tid sommaren 1876. Nu drev de i stället runt i små grupper, som hade svårt att hålla kontakt med varandra. Grupper som var för små för att riktigt kunna försvara sig mot soldaterna. Grupper som den som Iron Plume, som de vita kallade American Horse, hade försökt att gömma inne i de Heliga Kullarna. I Paha Sapa, Black Hills, där man alltid hade känt sig fredad och trygg. Men han hade aldrig ens hunnit dit! För en regnig höstdag, vid Slim Buttes, just norr om kullarna, hade de hunnit upp honom... Blårockarna! Hästsoldaterna! Och på nytt hade de varit vägledda av... Grabber... Förädaren..! Ahh.., alltid dessa opålitliga halvblod! Om man bara hade att slåss mot de vitas soldater kanske... Men mot folk av sitt eget kött och blod...

Som om inte den här vissheten varit tillräckligt svår att bära hade vintern också kommit tidigt. Och den hade varit skoningslöst hård. Ingenstans fanns längre något jaktvilt. Lägren var hela tiden tvungna att flyttas. Hästarna, som inte själva kunde finna tillräckligt med gräs under snön, blev bara allt svagare och kunde knappt ens dra släporna längre, nu när de heller aldrig fick någon vila. Folket led och Crazy Horse visste det. Han hade hört viskningar om att det var lika bra att ge upp. Det ryktades att flera familjer hade sagt, att de skulle ta sig ner till reservaten så fort de kunde. Men ledarna hade kommit överens om, att det var bäst att alla höll ihop nu. Om en började, skulle snart andra följa efter. Så det var bestämt, att ingen skulle tillåtas lämna de kringflyttande lägren uppe i Powder Riverlandet. För då skulle det inte dröja länge förrän deras kamp var över. Då skulle det inte finnas någon chans för någon alls. Då skulle de alla snart sitta inspärrade på reservaten!

Så hade katastrofen med Dull Knifes folk kommit. För andra gången det här året hade frusna, livrädda och utblottade cheyenner kommit vandrande genom snön. Många knappt ens med kläder på kroppen! Flera av mödrarna bärande på spädbarn, som frusit ihjäl i deras famnar, under den omänskliga flykten. Flykten undan de jagande soldaterna. I elva dygn hade de vandrat över Big Hornbergen, i djup snö och med ständiga minusgrader. Många bara med skinnbitar lindade om fötterna. Crazy Horse rös, när han tänkte på det. Dull Knife hade lämnat dem i september, i hopp om att kunna ta sitt läger så långt in i Big Hornbergen, att soldaterna inte skulle hitta honom. Men det hade inte hjälpt. Soldaterna hade haft hjälp av pawneeindianer och av shoshoner, deras urgamla fiender. Men värst av allt, de hade också haft hjälp av flera av deras egna stamfränder! Oglalas nere från reservaten... Och av cheyenner, ledda av Long Knife, som de vita kallade William Rowland. Han som var deras tolk på reservatet vid White River och som var gift med Old Frogs dotter. En av Folket! En som de hade litat på! Och där hade alltså också funnits oglalas! Deras egna bröder!

Samtidigt hördes de första ryktena om att Paha Sapa skulle vara sålt! Ingen kunde tro att det var sant! De flesta visste ju att tre fjärdedelar av alla vuxna män skulle säga ja innan ett sådant steg kunde tas. Så ingen tog ryktet på allvar. Om någon skrivit på något måste de ha varit påverkade av de vitas eldvatten, trodde man. Hur många var det som hade skrivit på? Trettio eller fyrtio, trodde någon. Ja, det var ju bara löjligt! Ingen kunde sälja Paha Sapa, när alla ledarna satt här uppe i norr och inte ens var tillfrågade. Och Drum on His Back hade ju i vredesmod slagit självaste Red Cloud med sin ridpiska, när Red Cloud inte protesterade. Sedan hade han lämnat reservatet, mörk i uppsynen. Men ryktet hade talat sant. När Drum on His Back väl hade försvunnit, hade de vita tagit fram papperet igen och på nytt hotat med att flytta alla till Missourifloden, eller ända bort till det som kallades Indianterritoriet! Och inte skulle de längre få några ransoner, om de vägrade att flytta! Ingen hade då längre protesterat, utan till slut hade de skrivit på. Spotted Tail hade skrivit på! Till och med Red Cloud hade satt sitt märke på avtalet! Trots att han först hade försökt komma undan genom att flytta sitt läger långt bort från agenturen. Men det värsta av allt... Många satte händerna för munnen i pur förvåning, när de hörde det. När Red Cloud äntligen hade skrivit under fick han beskedet, att alla hästar och vapen skulle tas från hans folk, för att han bråkat och flyttat sitt folk bort till Chadron Creek! Det var alltså tacken... Och som för att riktigt förödmjuka Red Cloud hade soldathövdingarna bestämt, att låta pawneespejarna, i sina blå soldatrockar, utföra avvapningen och ta hand om hästarna. Pawneeindianerna... deras gamla dödsfiender! Det måste kännas oerhört förödmjukande för Red Cloud, tänkte Crazy Horse. När han nu hade gjort allt de vita begärde av honom. Han hade försökt att vara till lags på alla sätt, för att få fortsätta att upprätthålla den ledarroll, han nu äntligen lyckats tillskansa sig. Men vad fick han för det? Inte ens de vita kycklingarna, som hans hustru ägde, hade de fått behålla! Och som om inte det heller varit nog, så hade "Three Stars" Crook kommit till reservatet och begärt att oglalakrigare skulle hjälpa honom, att jaga deras släktingar! De som alltså fortfarande vistades uppe i Powder Riverlandet! När Red Cloud hade vägrat, hade Three Stars i vredesmod sagt åt honom, att han nu inte längre fick vara hövding för sitt band och i stället sagt att Spotted Tail skulle kallas hövding över alla siouxer! Det var så otroligt, att alla bara hade skakat på huvudena. Spotted Tail, en sicangu, en brulé, hövding över alla oglalas! Spotted Tail som bara suttit nere vid Platte och White River de senaste femton åren! Crazy Horse torkade sig i ögonen. Han kunde inte koncentrera sig på sina böner. Ständigt kom bara tankarna tillbaka på allt som hänt. Han skulle egentligen suttit ett dygn till på berget, men han kände att det var meningslöst, så han började mödosamt klättringen ner igen.

Det var tidig morgon och det var kallt, när han närmade sig lägret. Allt verkade lugnt. Ingen rök syntes ännu från några kokeldar. Han passerade några mindre hästhjordar. Även hästarna stod fortfarande och sov med hängande huvuden. De måste vara lika tröttkörda som människorna, tänkte han. Inte heller såg han till några av de unga pojkar, som borde varit ute och vaktat hästarna. Men han var själv så trött och frusen nu, att han inte orkade reagera på det. Egentligen märkte han det inte först. Han mera liksom kände på sig att något inte var som det skulle. Så såg han. Några hundra meter bort försvann mörka skuggor in bland träden bortom lägret. Med ens insåg han vad som höll på att hända. Han såg de tydliga dragmärkena efter släporna i snön. Några av lägrets innevånare höll på att trotsa förbudet att ge sig av! Det tog en stund innan han sansade sig och kunde tänka klart. Det här måste stoppas! Samtidigt kände han det svårt att tvinga någon att stanna mot sin vilja. Men det måste göras... Om han inte gjorde det nu skulle snart halva lägret vara på flykt. Han sprang de hundra metrarna fram till utroparens tält och slet upp tältfliken, utan att vänta på tillåtelse att få komma in. Den gamle utroparen satte sig yrvaken upp, men hade snart bilden klar för sig. Sedan dröjde det inte länge förrän akicitan satte iväg efter de bortflyende familjerna.

Crazy Horse satt tyst i tältet, försjunken i tankar, medan de andra ledarna strömmade till. Han höll sin kortskaftade pipa i händerna och strök med dess skaft runt hakan. Han stirrade med tom blick in i den lilla eld, som Black Shawl just hade gjort upp. He Dog satt bredvid honom, men flera av de andra ledarna hade ännu inte kommit. Ingen sa något. Crazy Horse tänkte, med en känsla av obehag, på de stackars familjer, som i rädsla och desperation, hade valt att ge upp för att söka det de trodde var en större säkerhet nere på reservatet. Tänkte med bitterhet på, att de nu hade blivit straffade av sin egen ledare. Av honom själv! Han som egentligen skulle ha varit deras skydd och som de skulle ha satt sin tillit till. Nu hade akicitan, enligt sina order, slagit männen med sina ridpiskor, för att få dem att vända om. Familjernas tillhörigheter hade förstörts. Alla deras tältstänger hade brutits av och deras tältdukar skurits sönder. De flesta av deras hästar hade dödats. Det var hårt... Men det fanns ingen annan utväg. Alla var tvungna att hålla samman! Så hade man bestämt. Det var för lägrets bästa...

När väl alla ledare var på plats diskuterade man det inträffade och konstaterade, att det inte hade funnits någon annan utväg. Man slog på nytt fast att det var nödvändigt att stå emot. Stå emot kölden, hungern, oron, tvivlet... Annars skulle snart allt vara förlorat. Men någon visste berätta, att hunkpapakrigare hade blivit väl mottagna i det nya soldathuset uppe vid Yellowstone. Soldathuset de kallade Fort Keogh, efter en av de soldathövdingar, som visst hade dött tillsammans med Long Hair i somras, sades det. Och någon annan sa, att en av

de cheyennekvinnor, som soldathövdingen där uppe, ”Bear Coat” Miles, hade hållit fångna sedan ett tidigare överfall på Two Moons läger, nu hade sänts tillbaka. Med sig hade hon haft tobak och andra presenter och beskedet, att soldaterna nu välkomnade alla familjer som ville ge upp den krigiska tillvaron och komma in till deras fort. Crazy Horse sög på sin slocknade pipa. Han nickade sakta. Jo, han hade ju själv talat med hunkpapakrigarna och visste, att de hade tagits emot vänligt. Men, det fanns ju så många vitmanslöften som inte visat sig vara något värda...

Till slut hade de ändå bestämt sig för att söka upp Bear Coat, för att höra vad han hade att erbjuda. Black Shawl hade redan börjat packa. Sakta drog de sig nerför Tounge River. Snön låg djup och de små hästarna hade det svårt. När de vid tiden de vita kallade Jul hade nått höjderna söder om Fort Keogh, hade de slagit läger utom synhåll från fortet. Kom in med en vit flagga väl synlig, hade Bear Coat sagt. Ledarna hade utsett Drum on His Back, som kunde tala engelska, att leda sju män ner till fortet, medan resten väntade på kullarna för att se vad som hände.

Med en vit mjölsäck på en lans hade Drum on His Back tagit täten för den lilla gruppen. Med sig hade de en liten hjord hästar, som de hade stulit från soldaterna, månaden innan. Drum on His Back hade hållit den vita fanan, soldaternas eget fredstecken, högt över sitt huvud, när de sakta närmade sig fortet. Då, plötsligt, hade en grupp kråkindianer, deras gamla dödsfiender, som nu var anställda som spanare av armén, störtat fram från sitt läger vid sidan om fortet. Innan någon hann reagera hade de börjat skjuta på förhandlarna. Drum on His Back var den förste att störta från sin häst och flera andra sågs också falla, innan resten av gruppen hunnit kasta om sina hästar och satt av i galopp bort från det farliga grannskapet. Inte heller soldaterna hade hunnit reagera, men nu kom de springande och började i sin tur skjuta på kråkindianerna, samtidigt som de vinkade och ropade åt siouxerna att komma tillbaka. De väntande siouxerna uppe på kullarna kunde inget göra. Fem män låg nu kvar där nere i snön. Fem män, som hade litat på de vitas budskap. Och en vit flagga hade de haft med sig, precis som Bear Coat hade sagt åt dem...

Crazy Horse vände sig bort i ilska och besvikelse. Ännu ett vitmanslöfte brutet... Inget hade de kunnat göra. Det hjälpte inte att de såg att Bear Coat tog hästar och vapen från kråkindianerna och genast skickade en budbärare ut till de väntande siouxerna. En budbärare som förde med sig tobak och tolv av kråkindianernas hästar som en ursäkt till Crazy Horse. Men Crazy Horse bara vände sig bort. Här hade de inget att hämta... Black Shawl såg tyst på sin man och vände med tunga steg tillbaka till lägerhästarna. Det var bara att spanna fast packningen igen...

Vintern var fruktansvärt hård. Den drivande vinden byggde upp jättelika snödrivor och varken djur eller människor kunde röra sig utan stora besvär. Det

var oerhört svårt för de indianska jägarna att finna nog med föda för det stora lägret. Ett läger, som egentligen skulle ha behövt dela upp sig i många små grupper och sprida ut sig i landskapet. Men med soldater överallt tillät inte Crazy Horse någon att avvika. Efter upplevelsen uppe vid Fort Keogh var han nu övertygad om att alla som nu försökte närma sig någon av de vitas militärposter skulle bli skjutna. Planlöst drev de nu omkring i det vita havet. Jägarna fick färdas långa vägar för att hitta nog med jaktvilt. Ändå var det inte tillräckligt. Crazy Horse var inte omedveten om den klagan som fanns bland folket. Han visste att om han släppte det allra minsta på disciplinen skulle mer än halva hans läger genast smälta bort. Och inte gjorde det saken bättre, att det ständigt kom bud från såväl "Bear Coat" Miles uppe i norr och från "Three Stars" Crook nere i Fort Fetterman, som lockade med en det ena en det andra. Crazy Horse visste att det höll på att byggas upp ett missnöje i takt med de ständigt ökande strapatserna och det svåra lidandet. Men än lyckades han, med hjälp av några andra ståndaktiga, hålla gruppen samlad. Han hade också haft kontakter med Sitting Bull uppe i norr. Hunkpapaledaren planerade att dra sig upp till Kanada och hade försökt övertala Crazy Horse att följa med. Det fanns många bland Crazy Horses följe som tyckte att det hade varit en bra lösning och det fanns också de som lyckades smita förbi den vakande akicitan och dra sig norröver. Men Crazy Horse hade sedan länge, i de kalla vinternätterna, hört de tilltagande hostattackerna från Black Shawls fällar. "Nätterna uppe i Farmoderns land är ännu kallare och längre", hade han svarat Sitting Bull, "och även sommarens nätter är kallare och fuktigare". Så för honom var inte landsflykten något alternativ. Men vad återstod då...? Han sökte på nytt ensamheten. Varje dag hoppades han på att Makterna skulle uppenbara något för honom och visa honom vad han skulle ta sig till. Men inga tecken fick han. Och han var så småningom tvungen att gå med på att folket fick sprida ut sina lägerplatser i Tongue Riverdalen. Det gick helt enkelt inte att försörja de stora lägren, varken med mat till folket eller med foder till hästarna.

Löjtnant William Philo Clark, som indianerna kallade "Chief with the White Hat", vände sig till Frank Grouard.

- "Vad i helsike är det alla går och muttrar om här?" utbrast han. "Har du inte också lagt märke till, att så fort jag kommer, så blir alla tysta och dom som kan, dom bara försvinner!"

Han såg uppfordrande på halvblodstolken, som bara skruvade på sig. Grouard såg sig om, innan han lutade sig fram mot den unge löjtnanten och halvviskade.

- "Jo, nå't e' de' säkert. Men ingen säger nå't till mig heller. Så jag vet inte... Men nå't sattyg e' de'!"

- "Ta' reda på det då!" muttrade Clark, samtidigt som han kastade en lång blick bort mot en grupp indianer, som stod utanför hans kontor med huvudena tillsammans. Löjtnant Clark var general George Crooks förlängda arm och infor-

matör här vid Camp Robinson. Han hade fått befälet över den grupp indianer, som hade låtit enrollera sig som reservatpolis. Men han hade framför allt uppgiften, att hela tiden hålla Crook informerad om allt som försiggick på reservatet. Löjtnanten hade tjänstgjort under Crook sedan föregående sommar, då Clark hade flyttats från general Terrys kommando till Crooks. Terry hade berömt den unge adjutanten, som under hans kommando hade haft åtskilliga krävande uppgifter. General Crook behövde inte heller lång tid för att se vilka kvaliteter "Philo", som han kallades av sina officerskollegor, hade. De utvecklade snart ett ovanligt intimt förhållande för att vara mellan en general och en löjtnant. Crook lärde sig snabbt att lita på sin drygt trettioårige adjutant, som han hade märkt var både noggrann och ambitiös. Han hade till och med insett att Clarks ambition var så stark, att han vid något tillfälle kallat löjtnanten "samvetslös". En egenskap som kunde komma väl till pass i vissa situationer! Och sådana situationer verkade det finnas gott om i umgänget med de uppriska och opålitliga oglalasiouxerna. Så Clark var definitivt Crooks man! En man som man kunde anförtro även känsliga saker. Och en sådan man behövde general Crook, för ibland behövdes det någon som höll i yxan, när obehagliga saker skulle göras. Och situationen här ute kunde under den kommande våren mycket väl komma att kräva sådana. Red Clouds och Spotted Tails agenturer var båda veritabla krutdurkar. Men värst var det vid Red Clouds. Allt kunde hända. Och där uppe i norr fanns fortfarande de okuvliga orosmomenten, som militärledningen helst ville se oskadliggjorda, så fort som möjligt. Men Crook visste att det inte skulle bli lätt. Han hade själv vid ett par tre tillfällen den gångna sommaren fått känna på hur stridbara och omedgörliga Crazy Horses krigarhorder var och han hade full respekt för vad som kunde hända om han inte tämligen snart lyckades passivera dem på ett eller annat sätt. Så det var viktigt att ha en pålitlig kraft i händelsernas centrum. En kraft som han visste att han kunde lita på i alla väder. Och han visste med sig, att han inte gjort det lättare, när han i hastigt mod och under stor irritation hade fockat Red Cloud och satt in Spotted Tail som högste ledare för båda reservaten. Kanske hade det varit fel... Men det var inte lätt att alltid fatta rätt beslut, när man inte själv kunde finnas på plats och följa utvecklingen. Därför kändes det nu tryggt att ha Clark på plats.

Senare på dagen hade några av ledarna för indianspejarna kommit till White Hat och bett att få träffa Three Stars - general Crook. Clark hade skickat efter någon av sina tolkar, även om han faktiskt själv förstod en del av vad siouxerna sa. Han hade under det senaste året verkligen ansträngt sig för att försöka lära känna indianerna. Han hade lärt sig lite av deras språk. Så pass, att han då och då till och med kunde tillrättavisa tolkarna, när han tyckte att de inte översatte som han själv uppfattade det. Och faktum var att flera av tolkarna nog inte var

så mycket bättre på språket, än han själv. Särskilt Frank Grouard hade han en viss motvilja mot. Karl'n gav ett intryck av att vara rädd eller feg...

Nu ville spejarna tala med Three Stars själv. Clark förklarade för dem att generalen inte kunde lämna sin post nu, men sedan han lovat framföra deras synpunkter började de lägga fram sina idéer. De sa, att de var villiga att själva söka upp de fientliga lägren och övertala Crazy Horse och de andra att komma in, om bara Three Stars lovade att sluta jaga deras släktingar i snön. De visste, sade de, att deras släktingar led oerhört och nog inte var alldeles ovilliga att ge upp. De sa, att de kunde ge sig av med detsamma, om de bara fick med sig tillräckligt med förnödenheter och ett löfte, att Three Stars skulle sluta jaga deras släktingar nu och i stället låta dem få ha en egen agentur uppe i norr. Något som de menade att de hört generalen säga tidigare. Löjtnant Clark telegraferade till Crook. Svar kom omgående från Crook, att några sådana löften kunde han inte ensam ställa ut, men han skulle göra vad han kunde för att försöka utverka något liknande. Clark lovade dock se till att de fick rikligt med presenter med sig, så Young Man Afraid, Owns A Sword och de andra ledarna troppade av igen för att förbereda en grupp att söka upp Crazy Horse.

I indianlägren uppe i norr rapporterades nu att Bear Coat Miles på nytt var på väg uppför Tongue River med sina soldater. Många soldater, i stora buffel-skinnspälsar, och med kanoner i vagnståget. Crazy Horse insåg att hans folk helt enkelt inte orkade fly undan ännu en gång. Därför samlade han sina krigare och red ner till de längst ner belägna byarna. Där mötte de Bear Coates soldater på nyårsdagen 1877 och höll dem tillbaka medan kvinnor och barn flyttade längre upp i dalen. Men det var bara början. Bear Coat gav inte upp. Han fortsatte att pressa på och krigarna fick på nytt kasta sig in emellan hans soldater och de hotade lägren. Återigen fick kvinnor och barn ge sig av. Crazy Horse beordrade dem till slut upp ur den skyddande dalen, över mot Rosebud, i hopp om att soldaterna då skulle stoppa. Men Bear Coat gav sig inte. Så på nytt, den 8:e januari, angrep han. Och nu var det Crazy Horses eget läger som var målet. Det var en kall dag. Den fuktiga luften i dalen frös till rimfrost på allt. Till och med själva luften tycktes vilja frysa till is. Ut ur dimman och rimfrosten hade soldaterna kommit. Nedanför lägret hade de dock stannat och gjort upp eldar, som om de tänkte slå läger. Det verkade som de gjorde sig redo att äta. Den härliga kaffedoften spred sig snart i dalen och många av de väntande krigarna fick något längtansfullt i blicken. Men så började kanonerna tala. Folket i byn hade redan hunnit dra sig upp ur dalen, så soldaternas eld åstadkom inte någon större skada. Men Crazy Horse och hans krigare gjorde ändå vad de kunde för att få soldaterna att tro att lägret var kvar i dalen. De flesta hade redan lämnat de skyddade lägena nere i dalen och var på väg upp mot vattendelaren mellan Tongue River och Rosebud Creek. Så Crazy Horse beordrade även krigarna att

följa efter kvinnorna och barnen. Men Big Crow, en cheyennekrigare som förlorat sina anhöriga i överfallet på Dull Knifes läger ett par månader tidigare, ville inte fly längre. När dimman lättade reste han sig i sin fulla längd högst uppe på åsen. Därifrån ropade han ut sin förtvivlan och uppmanade soldaterna att möta honom om de tordes. Han lyfte sin lans emot dem, medan deras kulor började hagla omkring honom. Det dröjde inte länge förrän han träffades och fick släpas tillbaka av några tillskyndande krigare, alltmedan soldaternas kulor rev upp kaskader av snö och jord omkring dem. Till slut var det bara Crazy Horse, He Dog och några cheyenner kvar på åsen. Men de gjorde vad de kunde för att få soldaterna att tro att krigarna fortfarande var kvar. Småningom övergick det dimmiga och fuktiga vädret i ett kraftigt snöfall. I skydd av de drivande snösjoken gav sig så slutligen även Crazy Horse och de sista krigarna av i spåren efter det bortflyende lägret. Snöfallet var så tätt, att inte ens soldaternas kråkspejare förmådde följa dem någon längre sträcka. Så Bear Coat blev till slut tvungen att vända om.

Hela natten vandrade de trötta indianerna genom den pinande nordanvinden och mot den drivande snön. Även nästa dag fortsatte de envist mot nordväst, mot Rosebud och mot Little Bighorndalarna. Big Crow dog under vägen. Tillsammans med de två siouxer, som också dött under soldaternas angrepp, var det en stor förlust, som på intet sätt kunde uppvägas av att Bear Coat faktiskt också hade tre soldater döda. Så i desperation fortsatte folket att fly. För nu hade det till slut visat sig att inte ens Crazy Horse berömda medicine hjälpte längre. Inte ens i Crazy Horse egen by kunde de känna sig trygga längre. Och inte hjälpte det mycket att spejare kom tillbaka med det lugnande beskedet, att "Bear Coat" Miles nu hade vänt tillbaka till sitt soldathus. Flykten bara fortsatte. Men nu berodde det mest på, att de befann de sig på marker som indianerna själva hade bränt under höstens flykter. Så under snön fanns bara svart sot. Inget gräs alls för hästarna! Här kunde man helt enkelt inte stanna! Naturligtvis kunde inga andra djur heller finna föda här, så Crazy Horse hade inget annat val än att komma ännu längre västerut. Så långt att folket på nytt kunde finna något att jaga.

Här såg de en dag ryttare på kullarna i söder. Det visade sig vara George Sword, bror till den Owns A Sword som blivit utsedd till Skjortbärare samtidigt som Crazy Horse. Nu kom han, tillsammans med trettio andra medlemmar från de olika banden nere på reservatet. De var inte utsända som spioner, förklarade de, utan de hade frivilligt kommit för att de visste att deras släktingar hade det svårt. Med sig hade de förnödenheter, mat, kläder och till och med en del ammunition. Det var från agenten på Red Clouds reservat, sade de, för att visa hur bra deras bröder kunde få det, om de bara övergav det här kringvand-

rande livet och kom in till agenturen. Där skulle de få alla de förnödenheter de behövde och sedan kunde de vända tillbaka hit upp igen! För Three Stars hade nu lovat, att de kunde få en egen agentur här uppe i Powder Riverlandet! De behövde inte längre gå varken till Missouri eller till Indianterritoriet!

Det var överraskande nyheter! Det var goda nyheter! Långt bättre än vad de tidigare hört! Och också mycket bättre än vad Bear Coat hade lovat dem uppe vid Fort Keogh. För där skulle de minsann bli tvungna att lämna ifrån sig både sina hästar och sina vapen! Så det här var mycket bättre... Många av krigarna såg hoppfullt på varandra. Men Crazy Horse bara skakade på huvudet. Han ville inte röra vid presenterna. "Gå till He Dog och till Big Road", sa han, "gå och fråga vad de vill göra!" Han sa, att han var glad att se så många vänner, som kommit den långa vägen i det här vädret för att hjälpa dem, men han kunde inte bestämma vad var och en skulle göra. Det måste de besluta själva. Det lilla hopp, som hade tänts hos många, släcktes igen. Alla blev tysta på nytt. Inte ens den fest, som de nyanlända ordnade, förmådde lätta upp stämningen nämnvärt. Crazy Horses oförmåga att leda visade sig ännu en gång. Genom att frånsäga sig ansvaret i det avgörande ögonblicket, men ändå tydligt markera vad han ansåg att man *inte* borde göra, bakband han de andra ledarna och hindrade dem från att fatta beslut. Många kände säkert en stor olust över det här, men ville ändå inte stöta sig med den som de fortfarande såg som sin enda garant för friheten. I varje fall den ende som fortfarande orubbligt vägrade att ge upp det traditionella livet. Det gamla, fria livet! Så länge deras "märklige man" stod upp för den idén fanns det kanske hopp. Så man tog tacksamt emot de festgåvor som vännerna bjöd på, men samtidigt sneglade man förstulet på Crazy Horse, som lika orubbligt vägrade ta del i festen. Nästa dag var Crazy Horse borta igen. Alla förstod att han givit sig ut i ödemarken för att söka sina skyddsandar. För att be om råd och vägledning. Alla visste att han ju gjorde det allt oftare numera. Det var inget ovanligt, att han då var borta flera dagar i sträck. He Dog hade flera gånger förebrått honom, för att han övergav sitt folk, när de som bäst behövde honom. De båda hade börjat få ett spänt förhållande till varandra, även om de utåt försökte att inte visa det. Den gamle medicinmannen Black Elk hade nyligen funnit Crazy Horse ute i kullarna, utan något annat skydd mot kyla och vind, än en buffelfäll. Men som svar på Black Elks omsorger, hade Crazy Horse bara svarat, att det fanns gott om grottor och hålor han kunde ta skydd i och det var bara här han kunde förvänta sig att få någon kontakt med Andarna. Och nu var det bråttom! Det gick inte längre att bara gömma sig. Nu måste det hända något snart, om de överhuvud taget skulle överleva. För Crazy Horse var livet vid agenturen nämligen detsamma som döden. Han kunde inte leva instängd, hunsad av de vita, som Spotted Tail och Red Cloud. Hade inte till och med White Twin kommit tillbaka norrut, trots att han var en av Red Clouds starkaste bundsförvanter..? Och hade inte Touch the Clo-

uds försökt att ta sitt folk till Spotted Tails agentur, men kommit tillbaka...? Så många oroade sig. Man visste inte vad man skulle göra. De flesta skulle säkert ha upplevt ett beslut att ta sig ner till agenturerna, som en lättnad, men samtidigt litade man inte på de vita. Och när inte Crazy Horse visade några tecken till att vilja ge upp var man villrådiga. Många talade med Worm, Crazy Horses far, men han hade heller inget besked att ge. ”Kanske min son måste förbereda sig för något mycket svårt”, svarade han dem bara.

Det gick nu knappast en dag utan att bud från någon av de olika soldathövdingarna nådde de kringvandrande lägren uppe i norr. En var det från Bear Coat Miles, en från Three Stars. Det verkade nästan som om de två tävlade om vem som slutligen skulle lyckas övertala Crazy Horse att ge upp. Men det var hela tiden samma villkor, så Crazy Horse vägrade konsekvent att ta emot de presenter budbärarna hade med sig. Den senaste i raden hade varit Big Leggings, Johnny Brughier, ännu en av de där handelsmanssönerna. Han som nu var tolk vid Fort Keogh. Med sig hade han haft en av de tidigare tillfångatagna cheyennekvinnorna, Sweet Taste Woman, och en hel del presenter. Men varken Big Road eller He Dog hade rört presenterna och Crazy Horse var ute i vildmarken, sade man. Så även Big Leggings hade fått återvända lika tomhänt som alla tidigare budbärare.

General Crooks motdrag var nu att satsa på en riktigt betydelsefull delegation. Han lyckades förmå självaste Spotted Tail, att göra ett försök att övertala sin systerson. Så i ”Månaden då det knäpper i träden” - februari - hade Spotted Tail utrustat ett stort följe, hela tvåhundra femtio personer, med mängder av varor, presenter och långt gående löften från generalen, för att slutligen övertala Crazy Horse. Den stora gruppen drog norrut och spred sig så småningom i alla riktningar för att finna rebellerna. Spotted Tail själv gjorde sig ingen brådska. Han passade på att ägna en hel del tid åt att jaga väster om Black Hill, innan han på allvar började söka efter Crazy Horse. Norr om Black Hills hittade en annan grupp Touch the Clouds miniconjousiouxer, som trots att de nyligen varit nere vid agenturerna och åter flytt norrut, nu sade sig vara beredda att komma in igen. Bara snön gick bort och vädret blev bättre... Till slut hade Spotted Tails spanare lokaliserat Crazy Horses läger, uppe vid Powder, och i ”Snöblindhetens månad” - mars - kunde så Spotted Tail äntligen slå upp sitt läger intill dem. Det var många kära återseenden mellan vänner, som inte sett varandra på länge. Men Crazy Horse höll sig borta! ”Min son söker Andarna”, hade Worm svarat, när Spotted Tail frågat efter sin systerson. Så i väntan på Crazy Horse hade man festat och Spotted Tail hade haft flera långa samtal med Horn Chips och med Worm. Spotted Tail hade talat mycket om att det nu var nya tider. Att det gamla livet var över. De gamla jaktmarkerna och även Black Hills var redan förlorade och det enda som fanns kvar av de en gång så stora

buffelhjordarna, var de vitnande skallar man nu och då kunde finna ute på slätterna. Så därför hade de nu kommit hela den här långa vägen, trots det svåra vädret, för att verkligen övertyga sina vänner om hur bra de skulle komma att få det, bara de följde med Spotted Tail ner till Three Stars, i stället för att lyssna till Bear Coats löften. För de hade med sig hälsningar både från agenten och från Three Stars själv. Generösa löften! Mycket frikostigare än de som Bear Coat erbjudit! Löften om mat och kläder och allt de behövde - och visst - det **var** sant att de också sedan skulle få en egen agentur här uppe i norr! Bara de nu följde med Spotted Tail ner till hans agentur! Så till slut lovade Horn Chips att tala med Crazy Horse. När han kom tillbaka...

Så Spotted Tail fick nöja sig med det. Worm hade sagt till honom innan de skildes: "Crazy Horse skakar sin morbrors hand genom mig och överväger att komma in till Red Clouds agentur när vädret så småningom tillåter". Det var kanske inte riktigt vad Spotted Tail ville höra, men mera kunde han inte åstadkomma. Så han vände nu åter för att meddela generalen den "goda" nyheten. Mera kunde ingen göra med mindre än man träffade Crazy Horse själv. Och han höll sig borta! Avsiktligt eller ej kan ingen veta.

När väl Spotted Tail kommit tillbaka i april och det blivit allmänt känt att Crazy Horse nu verkligen övervägde att komma in, hade det blivit ett surrande vid de båda agenturerna. Spotted Tail menade, att systersonen naturligtvis skulle komma till **hans** agentur. Men Worm hade ju sagt, att det var till Red Clouds agentur Crazy Horse ämnade sig! Så ingen visste riktigt säkert. Spotted Tail och Red Cloud talade inte direkt med varandra. För det var spänningen dem emellan alltför stor. Båda ansåg att det var självklart, att Crazy Horse skulle komma till just deras agentur, men ingen av dem ville egentligen ha honom där. Det var bara den status det innebar, att få bestämma över den unge krigsledaren, de var ute efter. Däremot var löjtnant Clark ursinnig. Han hade aldrig tyckt om general Crooks beslut, att sätta Spotted Tail som ledare för båda agenturerna. Det hade ju inneburit att Red Cloud hade förlorat i status och därmed hade även betydelsen av hans agentur minskat i de militära ledarnas ögon. Den agentur, där den unge Clark nyligen hade satts att vara chef för indianspejarna, vid sidan av den militäre agenten, löjtnant Charles A. Johnson. Fast egentligen var hans viktigaste uppdrag att vara general Crooks egen underrättelseofficer. Clark hade funderat mycket på hur han skulle kunna återupprätta Red Clouds status igen, även om han inte gått så långt, att han dristat sig till att öppet kräva ändring av Crooks beslut. Men det här skulle ju kunna vara ett gyllene tillfälle! Han måste arrangera så att det var Red Cloud, som var den som såg till att Crazy Horse kom in och att den unge krigsledaren kapitulerade vid **hans** agentur! Han såg framför sig hur han själv stod där och tog emot Crazy Horses kapitulation. Det skulle komma att ge eko i de militära kretsarna.

"Löjtnant William Philo Clark tvingar den omtalade Crazy Horse att kapitulera!"

Han såg tidningsrubrikerna framför sig. Han skulle för evigt komma att bli in-skriven i historieböckerna! Så skulle det bli... Han kallade genast till sig Red Cloud. På Clarks kontor gick de minutiöst igenom alla händelser sedan Crook degraderat Red Cloud. Han fick oglalaledaren att inse, att de nu hade chansen att ändra på den nesliga situationen. Red Cloud förstod och kände sig rätt belå-ten. Det här passade honom bra. Med White Hats hjälp skulle han åter kunna bli hövding över oglalafolket. Kanske till och med hövding över alla siouxer! Nya tider stundade! Det skulle naturligtvis bli ett problem, att ha den populära krigsledaren på reservatet, men det fick han ta itu med senare. Säkert kunde han, när han väl blivit hövding, få resa till Washington igen och tala med presi-denten. Då skulle de nog kunna finna någon bra lösning på det problemet. Tids nog... Nu kändes det som han äntligen hade ett övertag på Spotted Tail igen...

När Spotted Tail väl hade lämnat de nordliga lägren kom Crazy Horse in igen. Han hade nu långa samtal med sina övriga ledare. Flera av dem förordade kapi-tulation. Two Moon, Ice och Little Wolf, med sina cheyenner, hade redan be-slutat att ge upp. Hans egen morbror, miniconjouledaren Touch the Clouds, hade också beslutat att lägga ner vapnen. Den senaste tiden hade allt flera smu-git sig förbi akicitan och tagit sig antingen norröver till Sitting Bull, eller sö-derut till agenturerna. Det gick inte att stoppa längre. Själv förstod han, att han egentligen inte hade något annat val heller, men det var ändå ett svårt beslut att fatta. Horn Chips talade mycket med honom. Talade om det gamla livet och om det nya livet. Om den röda vägen och om den svarta vägen. Hur livets heli-ga cirkel innehöll både en röd väg, livets väg, och en svart väg, dödens väg, och att den alltid hade gjort det. Så om nu inte den heliga cirkeln skulle bli bru-ten, så var de tvungna att gå båda vägarna. Chips påminde om, att det i alla ti-der hade skett förändringar. Hur folket i gamla tider hade brutit upp från att ha varit fattiga jordbrukare i de stora sjöarnas land. Hur de blivit bortjagade av starkare fiender, men i stället funnit ett nytt liv på prärien. Ett härligt liv, med hästen och med buffeln. Nu var det livet också slut, men säkert skulle det komma ännu ett liv. Ett liv som de ännu inte visste något om. Kanske skulle det gå så mycket som sju generationer innan de visste vad det livet innebar, sade han. Men det gick inte att hindra. För då skulle den heliga cirkeln brytas!
- "Jag tror inte att vi, du och jag, kommer att se den nya vägen, men vi måste ändå gå den, för det finns ingen annan", sa han. Så hade han varit tyst en lång stund. Till slut såg han på Crazy Horse och sa stillsamt:
- "Ingen enskild individ kan tvingas att gå den främmande vägen."
Så var han tyst ännu en stund, innan han avslutade med:
- "Men folket måste!"

Så bestämde de att de skulle sätta upp ännu en svetthydda, så att Crazy Horse på nytt kunde rådfråga Makterna. Men innerst inne visste han, att han redan hade bestämt sig.

* * *



kapitel 7

KAPITULATIONEN

När så det första budet kom, att Crazy Horse var på väg söderut, hade löjtnant Clark skyndsamt utrustat ett rejält uppåd för att under ledning av Red Cloud möta krigarna från norr, innan de nådde fram till agenturen.

- ”Gå nu ut och möt honom!” hade han sagt till Red Cloud. ”Och jag vill inte veta av att Spotted Tail kommer före dig! Se till att vi kan säga, att det är du som har fått Crazy Horse att ge upp!”

Så hade de talat om, att när Crazy Horse väl kapitulerat skulle Clark se till så att både Red Cloud och Spotted Tail fick träffa presidenten för att nå en uppgörelse om deras agenturer. Det gamla problemet, där Clark på eget bevåg hade ställt i utsikt, att det nog skulle gå att riva upp det fruktade beslutet, att siouxerna skulle vara tvungna att flytta ända bort till Missouri-floden, om bara Crazy Horse överlämnades till militären. Clark förklarade också att de högsta militärmyndigheterna nu inget hellre önskade, än att visa upp Crazy Horse för den högsta statsledningen, för att därigenom bevisa att de nu verkligen hade vunnit det stora siouxkriget. Och han tillade, att om Red Cloud var den som lämnade över Crazy Horse till militären, skulle Clark betrakta honom som ”den mest betydelsefulle av alla siouxernas hövdingar och tillse att han fick tillbaka sin gamla ställning som ledare! Kanske till och med få en ännu högre ställning!

- ”Jag kommer att se till, att du får all den utrustning och allt det stöd du kan behöva, för att lyckas med uppdraget att föra Crazy Horse hit!”

Så Clark lät Red Cloud ta med sig etthundra man och mängder av mat och andra presenter, för att utan dröjsmål söka upp Crazy Horse. Den 27 april möttes de två grupperna i trakten av Powder Rivers källflöden. Återseendet var hjärtligt mellan många gamla vänner och släktingar, även om många av ledarna var spända och allvarliga. Sedan de gamla krigarbröderna utväxlat sedvanliga hälsningar och rökt en pipa, tog Crazy Horse fram sin krigarskjorta och överlämnade den till Red Cloud. Det var det traditionella tecknet på kapitulation. De enda ord han yttrade var:

- ”Mitt folk löser upp knutarna på hästarnas svansar!” Det han syftade på var att krigarna alltid band upp hästarnas svansar i en knut, när de gjorde sig redo för strid. Nu löste de i stället upp knutarna som ett tecken på, att de inte längre avsåg att fortsätta att strida. Red Cloud tog tyst emot sin gamle vapenbroders kapitulation, men började sedan tala. Först i en mycket försonlig ton. Nästan lite faderligt.

- ”Allt är bra!” sa han. ”Var inte rädda! Kom bara med mig in till min agentur!” Men sedan blev Red Cloud mera högmodig och började anklaga Crazy Horse för att han varit så envis med sitt motstånd. Hur han ställt till pro-

blem för sina bröder nere vid agenturerna, genom att bara fortsätta striderna, trots att allt ju redan var förlorat. Crazy Horse svarade ingenting på anklagelserna, men tänkte i sitt stilla sinne att allt kunnat vara annorlunda om inte Red Cloud hade givit upp så lätt. Crazy Horse tog också stillatigande emot beskedet, att soldaterna skulle komma att ta ifrån indianerna alla deras vapen och hästar. Det hade han förstått, så han var beredd på det, även om det var svårt. Speciellt att lämna ifrån sig alla hästar! Hans krigare mumlade, men Crazy Horse bara nickade och signalerade att det var i sin ordning.

Clark fick hela tiden rapporter från Red Cloud om hur det gick och när han fick beskedet, att de två grupperna hade haft sin första kontakt, utverkade han genast att löjtnant Rosecrans, med en tropp ur Fjärde Kavalleriregementet, Billy Hunter som tolk och ytterligare femtio av sina indianspejare sändes ut, med ännu mera förnödenheter. Tio vagnslaster med mat, kläder och andra presenter, plus en hjord på etthundra nötkreatur. Allt i avsikt att verkligen övertyga de vilda siouxerna, att det var ett riktigt beslut att komma till just hans agentur! Så Crazy Horse, He Dog, Big Road och de andra hade till slut startat sin vandring söderut, mot agenturen och den definitiva kapitulationen. Många var lättade. Nu äntligen skulle det hårda, osäkra livet vara över. Snart skulle de kunna äta sig mätta och inte behöva ligga vakna om nätterna i rädsla för att soldater skulle angripa deras läger. Men Crazy Horse var osäker. Han uppsökte gång på gång ensamheten och grubblade mycket över vad som skulle hända med hans folk, när de väl kom till agenturen. Skulle de bli skjutna, som Drum on His Back och de andra där uppe vid Fort Keogh? Skulle han verkligen få en egen agentur här uppe i norr, eller skulle de vita lura honom och skicka honom och hans folk till Indianterritoriet? Så när Lame Deer bröt sig ur gruppen och vände tillbaka mot norr för att jaga buffel en sista gång, kunde han inte stå emot utan tog sina närmaste och sa, att han tänkte ansluta sig till miniconjoubandet. He Dog blev irriterad och de två hade en skarpt ordväxling, men inget hjälpte och Crazy Horse försvann. Några dagar senare hade han dock tänkt över situationen och återvände. Så nu, när Red Cloud stannade, för att han siktat soldater längre upp i dalen, var inte Crazy Horse och hans folk så långt bakom honom.

Löjtnant William Rosecrans var nervös. Han såg nu ryttare närma sig över kullarna. Hans spejare hade nyligen kommit tillbaka och upphetsat meddelat att de mött Red Cloud, som nu var på väg tillbaka efter att ha uträttat sitt uppdrag. Och Red Cloud hade sagt, att Crazy Horse var alldeles bakom honom. Löjtnanten vände sig om mot Billy Hunter, som red snett bakom honom.

- ”Kan de’ va’ han?” sa han spänt, samtidigt som han höjde handen för att stoppa sin trupp.

- ”Kan inte va’ nå’n annan, sir”, svarade halvblodstolken och red upp jämsides med den unge löjtnanten. ”Måste va’ dom. Finns ingen annan så stor grupp här ute nu. Å’ där e’ Red Cloud!”

Han pekade på en lång karavan, som sakta kom emot dem nere i dalen. De två betraktade för en kort stund den väldiga processionen. Så vinkade löjtnanten till sig en korpral och beordrade honom att rida tillbaka för att skynda på vagn-tåget med de tio vagnarna och boskapshjorden. På utsidan om kavalleristerna kom nu American Horse och hans femtio indianspejare framridande. Utan ett ord red de förbi löjtnanten, som blev lite tagen på sängen och inte visste riktigt vad han skulle göra. När han småningom bestämt sig för att beordra tillbaka spejarna, såg han att American Horse sa några ord till sina spejare och de spred ut sig på ett långt led rakt över den smala dalgången. Där satte de sig på mar-ken, med sin ledare i mitten. Löjtnant Rosecrans såg frågande på Hunter, som lutade sig mot honom och förklarade, att Crazy Horse nu av ren hövlighet skulle få lov att skänka var och en av de tidigare vännerna en eller ett par hästar när de möttes. För så var seden. Och hästar var något som var av stor betydelse för indianerna nere från reservaten! De hade ju fått alla sina hästar konfiskerade tidigare och var nu mycket fattiga, sett utifrån indiansk synvinkel, medan Crazy Horses folk tvärtom var fattiga på allt annat - utom just hästar! De hade nämligen fortfarande en hjord på flera tusen djur, även om många av dem nu inte var mycket mera än skinn och ben. Så Rosecrans lät spejarna sitta, medan han oroligt vände sig om och spanade efter vagnarna. Nu skulle han snart träffa Crazy Horse! Vilden, som alla pratade om, men ingen hade mött, annat än på slagfältet. Och där hade han ju visat sig vara en svår motståndare. Han hade till och med tvingat självaste general Crook att vända om förra sommaren! För att inte tala om vad han hade ställt till med för Arméns stolthet - det Sjunde Kavalleriet, och deras firade överstelöjtnant, den riksbekante general Custer!.. Och Miles!.. Till och med ”Påfågeln” Miles hade stått sig slätt och inte fått ut någonting av sin vinterkampanj mot Crazy Horses krigare där uppe i Montanater-ritoret. Crazy Horse!.. Han måste vara något alldeles speciellt! Och nu skulle han själv - den unge, oerfarne löjtnant William Rosecrans - som den förste re-presentanten för USA,s armé, snart stå öga mot öga med denne vilde! En skälkning av spänning och förväntan gick genom hans kropp. Vad skulle han säga? Han tog av sig handskarna, men satte dem nervöst på sig igen. Han såg sig om på nytt, för att se om inte vagnarna snart var på väg.

- ”Hur ser han ut?” frågade han Billy Hunter.

- ”Ja, ja’ vet inte så noga, sir,” svarade den unge tolken tvekande. ”Ja’ har ju inte sett honom se’n ’sexti’ fem! Ja’ va’ bara tio år då. De’ va’ när de gjorde honom till ”Skjortbärare”. Ja’ va’ med min mor i de’ lägret då.” Hunter tog av sig hatten och torkade sig i ansiktet med rockärmen. Efter ytterligare en stund sa han dröjande. ”Ja’ vet inte riktigt, sir... De’ e’ ju tolv år se’n!”

De vilda krigarna från norr hade nu nått fram till American Horses spejare. Processionen hade stannat och flera av vad Rosecrans uppfattade som ledare för indianerna gick nu runt bland spejarna och omfamnade dem. Efter en stund kom American Horse tillbaka till Rosecrans och började teckna något, som den unge löjtnanten inte förstod. Rosecrans vände sig till Billy och sa:

- ”Jag är inte lika bra som Philo Clark på det här! Vad säger karl'n?”

Billy Hunter var inte heller så säker på teckenspråket, men sedan han ställt några frågor på lakota till spejarledaren förklarade han, att Crazy Horse nu var redo att möta soldathövdingen och att han ville att det skulle ske mitt emellan de båda grupperna.

- ”Bara du och jag?” frågade Rosecrans, en smula oroligt. Billy bara nickade och sneglade bort mot indianerna. Rosecrans tittade på American Horse, som satt orörlig på sin häst och inte gjorde någon min av att ha förstått frågan. Men så vände sig Rosecrans om och vinkade till sig sin sergeant, samtidigt som han steg av hästen och tecknade åt Billy att göra detsamma.

- ”Håll hästarna!” sa han till sergeanten, när denne kommit fram.

- ”Är det så välbetänkt det, sir?.. Jag menar att bara ni två ska gå ut där?” sa sergeanten, medan han tog hästarnas tyglar och nickade bort mot indianerna.

- ”Håll hästarna!” var det enda Rosecrans svarade.

- ”Yes, sir!” sa sergeanten och svängde hästarna, så att han på nytt fick fritt synfält framåt. Men samtidigt ropade han bakåt till manskapet:

- ”Beredda karlar! Men inget förhastat!”

Någon hördes ropa bakom soldatlinjerna:

- ”Ska vi cirkla vagnarna, löjtnant?”

Löjtnant Rosecrans vände sig om, men behövde inte svara, för sergeanten svarade i hans ställe.

- ”Nej det behövs inte, men se till att hålla boskapen igång, så dom inte får för sig att konstra! Driv dom i en cirkel!”

- ”Aj,aj serg’,” hördes från de bakre leden.

Löjtnant Rosecrans kastade en hastig blick på Billy Hunter och så började de gå fram mot indianernas linjer. Han kände sig torr i munnen. Det var en mäktig anblick han såg framför sig. Det måste vara ett par hundra krigare, som satt där på sina små raggiga hästar. Alla med sina vapen fullt synliga. De enda indianer Rosecrans tidigare hade sett, var de passiverade tiggare som alltid brukade finnas i närheten av militärposterna. Han hade ju knappast ens varit över vid Red Clouds agentur, fastän den bara låg någon dryg kilometer öster om Camp Robinson.

- ”Good Lord”, viskade han liksom för sig själv, samtidigt som han på nytt tog av sig handskarna. På samma gång som de började gå, såg de att ett par av indianerna lösgjorde sig från gruppen med spejare och började gå dem till mötes.

Det var nog bara något femtiotal meter som skiljde dem åt. När bara tio meter återstod stannade indianerna. Den mindre av de två satte ifrån sig sitt gevär mot en salviabuske och ställde sig med armarna i kors över bröstet.

- ”Bäst vi också lägger ner vapnen, löjtnant,” hörde han Billy Hunter viska. Försiktigt spände de båda av sig sina vapenbälten och lät dem falla till marken. American Horse, som hela tiden ridit snett bakom Rosecrans, sade något på lakota, som löjtnanten inte förstod. Men han uppfattade något som lät som ett mycket förvrängt ”löjtnant”. De två indianerna, som nu åter tog några steg framåt och stannade alldeles framför officeren, flyttade sina blickar från American Horse till löjtnant Rosecrans och nickade. Löjtnanten såg sig osäkert om, utan att kunna fästa blicken riktigt på någon.

- ”Vad gör jag?” frågade han, mest liksom för sig själv. ”Hur vet jag vem det är som är Crazy Horse? Är det någon av de här två, eller finns han fortfarande där borta i den andra gruppen?”

Han såg vädjande på American Horse, men denne visade inte med en min att han förstod löjtnantens dilemma. Så såg han på Billy Hunter, som bara skakade på huvudet. Till slut sträckte han dock fram handen mot den av indianerna som stod mitt framför honom. Indianen, som var kortare än löjtnanten, gjorde inte en min av att ta den utsträckta handen och Rosecrans började känna sig obehaglig till mods. Gjorde inte indianer så här kanske? Han kanske skulle ha gjort honnör i stället. Han skulle just till att sänka handen, när indianen, utan ett ord, i stället tog ytterligare ett steg fram och grep löjtnantens vänstra hand. Så yttrade han några ord på lakota och såg löjtnanten i ögonen. Rosecrans såg sig förvirrad om. Billy Hunter stod bara och gapade, som om han hade sett ett spöke.

- ”Va’ är det? Va’ säger han?” frågade Rosecrans Billy, medan indianen fortfarande höll kvar hans vänstra hand.

- ”Han säger.. han säger, att Crazy Horse skakar hand med soldathövdingen med den vänstra handen för att...” Billy tittade på nytt på indianen, som nu gjorde ett tecken mot sitt hjärta och sedan, med en mjuk rörelse, lät fingrarna löpa ner längs vänstra armen. Samtidigt lade sig American Horse i samtalet, då han lutade sig fram och på stapplig engelska sa till Rosecrans:

- ”Crazy Horse ta hand.. första gång... vänstra hand.. närmast hjärta..” Mera blev det inte, men löjtnant Rosecrans förstod innebörden och sken upp. Men så vände han sig till Billy Hunter igen.

- ”Ä’.. är det här alltså... Crazy Horse?” stammade han. Billy bara nickade och sa:

- ”Ja, de’ verkar.. de’ e’ han... Ä’ han säger att han skakar hand med vänster hand, för att den är närmast hjärtat. Han säger att den högra handen e’ den som gör allt ont, så nu visar han att vill göra gott genom att använda vänster hand... Skulle tro att American Horse menar att löjtnanten e’ den första soldat han nån’sin tagit i hand!”

Löjtnant Rosecrans kände en ilning i kroppen. Fortfarande höll han krigarens hand i ett hårt grepp. Han såg på indianen. Crazy Horse! Tänka sig... Så blev han varse att han nu hållit indianens hand i vad som för honom kanske hade verkat som en evighet och snabbt släppte han greppet. Han slog lite meningslöst med handskarna mot byxbenet, som om de vore dammiga. Indianerna såg tysta på honom och han kände sig nu alldeles tom i huvudet. Han harklade sig, men visste ändå inte vad han skulle säga. Så han vände sig mot Billy Hunter, men snurrade snabbt runt igen när American Horse sade något som han inte förstod.

- ”Vagnarna å’ presenterna, löjtnant!” viskade Billy Hunter, som förstått vad American Horse hade sagt.

- ”Javisst..., naturligtvis”. Plötsligt släppte löjtnantens handlingsförlamning.

- ”Säg till honom”, sa han vänd mot Billy Hunter, ”att vi ska föra honom till Red Clouds agentur, där han ska möta högre officerare”.

Så var han tyst en stund, innan han tillade, just som Billy skulle börja översätta.

- ”Men säg också till honom, att han och hans folk först ska få vila här. Säg att vi har förnödenheter med oss, som hans folk ska få här och nu och att mera väntar när vi kommer in till agenturen. Så be honom slå upp sitt läger här, så att vi kan börja dela ut mat och kläder!”

- ”Ska vi ta deras vapen, löjtnant?” hörde han sin sergeant fråga.

- ”Nej, för tusan! Jag har inte fått några instruktioner av Clark om det, så vi ser bara till att få in dom så fort som möjligt. Skulle tro att dom inte kommer att bråka nu när dom nu får både mat och annat”.

I tre dagar stannade man i lägret, vid Sage Creek, alldeles intill vägen mellan Laramie och Black Hills. Där fick både människor och djur vila upp sig och man festade på alla förnödenheter soldaterna haft med sig. Stämningen var uppsluppen och glad. Man åt, dansade och sjöng. Löjtnant Rosecrans sände bud till Clark, att han nu hade indianerna samlade och att de lovat följa honom in till agenturen, när de väl vilat upp sig.

Löjtnant William Philo Clark var spänd. Så fort han fått budet från Rosecrans, att indianerna var på väg, hade han börjat planera för hur han skulle ta emot dem. Han skulle minsann se till att det var till honom personligen och inte till någon annan som den store krigsledaren Crazy Horse kapitulerade. Det här skulle ge eko i de militära kretsarna. Och samtidigt skulle det sätta fokus på ”*hans*” agentur igen. Så därför hade han nu, med en mindre eskort, tagit sig ut till en slätt, någon halvmil nordväst om Camp Robinson, för att personligen möta de vilda banden. Det var den 6 maj 1877 och löjtnant Clark såg nu, med stigande spänning, hur den långa karavanen sakta vindlade sig nerför kullarna och började sprida ut sig över slätten. Löjtnant Rosecrans hade ridit i förväg ner till honom och avlagt rapport. De två såg nu hur ett dussintal av indianernas

ledare närmade sig, medan deras krigare bildade en kompakt mur mellan dem och resten av folket.

- ”Vem av dom är Crazy Horse?” frågade Clark och lutade sig snett bakåt mot Rosecrans.

- ”Han, den mindre i mitten. Han som just nu håller ut armen där mot de andra”, svarade den yngre löjtnanten och manade fram sin häst.

- ”Den!?” Löjtnant Clark vände sig förvånat mot Rosecrans. ”Den lille..? Han kan väl inte va’ nå’n hövding?! Han ser då inte ut att va’ nå’n som liknar en ledare! Är du säker..?”

- ”Jodå,.. å’ han till vänster om honom e’ He Dog. Och .. Big Road... där”. Han pekade. ”Men White Twin ser jag inte”.

- ”Jo, han e’ där.., till höger. Honom känner jag igen,” svarade löjtnant Clark och pekade också han. ”Å’ där... där är Red Cloud. Han måste va’ förbaskat nöjd nu.” Ett lätt skratt undslapp Clark, samtidigt som han lutade sig fram och mumlade för sig själv:

- ”Tusan så bra! Äntligen..!”

Han tittade på sitt fickur. Alldeles efter klockan tio på förmiddagen. Indianerna var nu så nära, att Clark kunde se Red Clouds ansikte. När deras blickar möttes tyckte sig löjtnanten se en mycket nöjd och belåten Red Cloud. En Red Cloud som visste att han gjort sin del av överenskommelsen och nu bara väntade på sin belöning. Men tids nog fick han ta itu med det, tänkte han. Just nu kände han sig själv mest nöjd med det faktum, att hela hans plan hade fungerat in i minsta detalj. För bara ett par månader sedan hade general Crook lyckats lirka Crazy Horse ur general Miles grepp. Då hade Spotted Tail varit den som varit mest säker på att få äran av sin systersons kapitulation. Men nu hade Clark sett till att Red Cloud hade snuvat sin rival på den godbiten. Och han själv kände det nästan som att han, löjtnant William Philo Clark, höll på att snappa åt sig bytet från generalen själv! Medan Red Cloud och hans anhang sakta drog sig åt sidan, lämnade de nordliga ledarna sina hästar och satte sig i en halvcirkel på marken. Clark vinkade till sig Billy Hunter, när indianerna tecknade åt soldaterna att komma fram. Tillsammans med tolken och med löjtnant Rosecrans ett halv steg bakom, lämnade de hästarna och gick de korta stegen fram till indianerna.

- ”De’ e’ han i mitten. Han med den röda filten om midjan”, sa Billy Hunter. Clark nickade.

- ”Ja, jag har förstått de’.” Samtidigt tänkte han, att den här såg då sannerligen inte ut som den fruktansvärde krigsledare han föreställt sig att Crazy Horse skulle vara. Inga storslagna fjäderbuskar eller andra dekorationer. Inga målningar. Ingen stor och respektingivande kropp. Ansiktet närmast magert, utan de typiska höga kindkotorna. Det långa håret, i två flätor insvepta i skinn, hängde ända ner till midjan fram på bröstet. Det var ljust jämfört med de andra

indianernas. När indianledaren reste sig förvånades Clark över hur kort han var. För ett ögonblick såg de varandra i ögonen. Clark noterade ett tydligt ärr i krigarens ansikte, men kunde inte se något av de ärr, som många andra indianer ofta hade på sitt bröst. Så räckte Crazy Horse fram sin vänstra hand mot Clark. - "Det är hans sed", viskade Billy Hunter.

Så löjtnant Clark tog den utsträckta handen, samtidigt som Crazy Horse sa några korta ord på sitt språk. Löjtnant Clark uppfattade något om fred, redan innan Billy förklarade, att Crazy Horse nu sagt, att han skakade hand med sin vänstra hand för att visa, att han ville att den här freden nu skulle bli evig. Clark nickade och log mot sin opponent, när han med höger hand försiktigt klappade Crazy Horse på armen och helt stilla sa:

- "Waste!.. Det är bra... Mycket bra..!"

Crazy Horse såg hastigt upp, när han hörde soldaten uttrycka sig på hans eget språk och för ett ögonblick tyckte sig Clark se en glimt av ett litet överraskat leende. Men mera blev det inte. Så lutade sig en av de andra ledarna fram mot Crazy Horse och sa några korta ord. Löjtnant Clark hann uppfatta ordet "wak'u", som han visste betydde "att ge något". Men mera förstod han inte. Crazy Horse nickade till svar och den andre indianen gick tillbaka till de väntande krigarna, där han hämtade ett par föremål. Under tiden satte sig Crazy Horse ner igen. Clark visste inte riktigt vad han skulle göra, så han förblev stående och skulle just vända sig mot tolken, när Billy själv tog löjtnanten i armen och pekade.

- "Han där", sa han, "han som nu kommer tillbaka me' de där sakerna. Han heter He Dog. Han e' en av Horses mest lojala vänner. Skulle tänka mig, att de' e' han som kommer å' föra talan nu. Crazy Horse, han sä'jer sällan eller aldrig nå't själv."

Clark nickade och studerade indianen, som nu kom fram mot honom. Han var också kort. Ungefär samma längd som Crazy Horse, men mycket kraftigare och med ett tämligen grovhugget ansikte. Över ena armen bar han en överdådig dekorerad hjortskinnsskjorta och i händerna höll han en målad råhudscynder. För ett ögonblick såg de två på varandra, innan He Dog började tala. Hunter översatte så fort han kunde och löjtnant Clark förstod snart, att det var nu den egentliga kapitulationen skulle komma. Han hade hört tidigare, av Red Cloud, att en sådan stadfästes bland de här indianerna, genom att den kapitulerande ledaren lämnade ifrån sig sin krigsskjorta till sin besegrare. Men Crazy Horse hade bara en helt vanlig, enkel skjorta på sig. Ingen, som Clark tyckte verkade vara någon "riktig" krigarskjorta. Han undrade om det triumferande leende, han såg i Red Clouds ansikte, kunde bero på att Crazy Horse redan hade lämnat sin skjorta till sin gamle krigarvän, när de möttes uppe vid Bear Lodge Creek för någon vecka sedan. I så fall var det ju till Red Cloud Crazy

Horse hade kapitulerat och inte till honom, löjtnant Clark! Han kände en viss irritation över det.

- ”Crazy Horse har ingen krigsskjorta och har heller aldrig haft nå'n fjäderhuva, så jag ger soldathövdingen min i stället”, sa nu He Dog helt överraskande, samtidigt som han ur råhudstuben skakade fram en mycket imponerande fjäderskrud. Han gjorde ett något otydligt tecken mot Clark, som inte förstod vad han ville.

- ”Hatten, löjtnant! Ta' av hatten...”, viskade Billy Hunter.

- ”Oh, ja..”, sa Clark med en hastig blick på tolken. ”Menar han att jag...? Att jag ska ha den där?”

- ”Javisst!” svarade Billy. ”Både fjäderbusken och skjortan. Som ett tecken på deras kapitulation. Vi har gjort de', sir! Vi har fått Horse, å' hans anhang, att ge upp! Nu e' kriget slut, löjtnant..! Tack å' lov!.. Generalens förtjänst. Yes sir! Utan general Crook hade vi inte stått här nu. Damn it!”

Han spottade på marken när han svor. Han brukade inte svära, men nu upprepade han svordomen en gång till, som för att ge riktigt eftertryck åt den lättnad han kände. Löjtnant Clark kastade en något syrlig blick på sin tolk. Han visste att den unge Hunter hyste mycket höga tankar om general Crook. Men själv tyckte han nog, att det mest var hans egen förtjänst, att allt nu hade gått i lås. Det var han, löjtnant William P. Clark, som hade fått saker att hända. Inte nå'n höjdare, som bara satt på sitt kontor långt borta i Omaha och skickade telegram. Så vände han sig mot He Dog igen, som nu hade börjat tala högtidligt och avmätt.

- ”Han säger att Crazy Horse aldrig har haft nå'n fjäderhuva, så nu vill hans gode vän, som alltid kämpat vid hans sida, He Dog, i stället ge soldathövdingen sin egen som ett tecken på deras kapitulation”, översatte Hunter. ”Å' han säger, att eftersom Crazy Horse gav sin krigarskjorta till Red Cloud för nå'ra da'r se'n, så ger han nu också sin egen skjorta till soldathövdingen i stället”.

- ”Jag tackar He Dog”, sa Clark, som nu var helt överväldigad. ”Å' jag tackar Crazy Horse”, lade han till, när han för ett ögonblick kunde slita blicken från de vackra sakerna. Han noterade att Crazy Horse inte med en min rörde vad som rörde sig i hans inre. Så fortsatte han:

- ”Det är helt rätt av er att göra det ni nu gör. Att kapitulera här och nu till mig. Det är rätt och det är bra för era kvinnor, barn och gamla, som nu kommer att kunna leva i trygghet på den plats som er Store Vite Fader låter iordningställa för er, om ni nu bara kommer med mig”.

Därefter satte He Dog den imponerande fjäderskruden på löjtnantens huvud. En ung krigare hade samtidigt kommit fram med en långskaftad pipa, som han lämnade över till He Dog. Clark förstod att de nu skulle röka pipan som en bekräftelse på kapitulationen. Så han blev inte överraskad när He Dog tog ett steg framåt och fortsatte:

”Om du verkligen menar allvar med vad du nu säger så vill jag att du röker den här pipan med oss nu”.

Men så överraskades han av att He Dog, innan han tände pipan, fortsatte:

- ”Jag talar för Crazy Horse, när jag säger, att vi kommer att lämna över alla våra soldatgevär till soldaterna”.

Clark svalde och svarade ivrigt:

- ”Ja, de' e' bra!”

He Dog fortsatte:

- ”Vi kommer också att lämna över alla våra hästar som Red Cloud förklarat, att vi måste göra. Vi lämnar tillbaka alla våra vapen, för att de är gjorda till att användas i krig. Och nu ska vi aldrig mera strida! Nu ska vi leva i evig fred. Det är vad vi har lovat varandra här idag.”

Löjtnant Clark jublade inombords.

- ”De' e' bra!” sa han, ”mycket bra! Några av hästarna kommer ni att få tillbaka senare, men gevären kommer soldaterna att behålla, så att det aldrig mera ska kunna användas i några strider. Det här e' bra! Bra för oss att nu sluta fred här”.

Han såg ner på den underbara skjortan han höll på armen. Han kände en lätt rysning. Stundens allvar grep honom och han viskade tyst:

- ”Allsmäktige Gud, ha förbarmande med de här människorna! Ha förbarmande med oss alla!”

Så rätade han på ryggen och lät blicken svepa över alla de församlade ledarna:

- ”Kom nu med mig!” sa han och gjorde en svepande gest med den lediga armen. ”Kom nu med mig till agenturen... å' till ert nya liv!”

* * *

kapitel 8

KRIGSFÅNGENSKAP

Crazy Horse kunde inte räkna dem alla. Än så länge var de bara som en böljande massa, som i en allt stridare ström nu välde ut från soldathusen, där nere under de vita klippväggarna. För ett ögonblick vände han sig om och såg ut över sitt eget folk. Längs hela Soldier Creeks dalgång, vart han än såg, såg han människor och djur i rörelse. Gamla och unga, kvinnor och barn. Det var för dem han hade givit upp, försökte han intala sig. För att kvinnor och barn inte längre skulle behöva leva i fruktan för soldaterna och för att ingen längre skulle behöva svälta eller stå ut med kyla, snö och regn. Men vad var det egentligen han nu ledde dem till? Var det till den trygghet, som White Hat så insmickrande hade lovat dem. Eller var det till en förnedrande fångenskap. Eller kanske till och med till ond bråd död? Crazy Horse hade en obehaglig känsla av det senare. För egen del hade han inte haft något som helst problem att välja. Men nu var det för kvinnorna, barnen och de gamla, för folket, som han hade valt att lita på soldaterna. Red Cloud hade sagt, att man kunde lita på White Hat och att Crazy Horse borde komma till Red Clouds agentur. Till oglalafolkets agentur! Till hans eget folk och inte till bruléernas agentur, även om Spotted Tail nu råkade vara hans morbror. Så även om Touch the Clouds och till och med Worm, hans egen far, hade valt att följa med Spotted Tail, så hade Crazy Horse ändå lovat att föra sitt folk till Red Cloud. Och där nere låg nu soldathusen, där man först skulle lämna ifrån sig vapen och hästar, innan man fick sig en plats anvisad att slå läger på. Crazy Horse kände både obehag och rädsla inför vad som nu skulle komma. Han hade aldrig varit vid något soldathus tidigare, annat än för att kämpa mot soldaterna.

I flera dagar hade de väntat. Ända sedan beskedet kom för tre dagar sedan, att White Hat nu skakat hand med Crazy Horse, hade folket vid agenturen väntat på att få se Crazy Horse och de sista vilda lakotakrigarna komma in och överlämna sig till soldaterna. Många hade känt både glädje och sorg i en märklig blandning. Glädje över att nu kanske på nytt få förenas med släktingar och vänner. Sorg över att nu även deras "Märklige Man", den siste "riktiga" krigaren också varit tvungen att ge upp. Det var som om lakotafolkets själ nu lämnade dem för gott. Nu fanns inte längre något att hoppas på. Men många kände också spänningen inför vad som skulle komma. Hur skulle de där vilda krigarna se ut. Många hade aldrig ens sett Crazy Horse! Vad skulle hända? Skulle krigarna verkligen frivilligt lämna ifrån sig sina vapen? Eller skulle det bli bråk? Vad skulle Crazy Horse göra, när han väl hade kommit tillräta på agenturen? Skulle han låta sig styras av Red Cloud och klanen kring honom,

eller skulle det nu uppstå ytterligare en maktkamp på reservatet? Så kom beskedet. Ryttare uppe bakom klippbranten!

Först red löjtnant Clark tillsammans med Red Cloud och flera av hans lojala män. Bland dem Womans Dress, Black Twin och No Water. Bakom dem kom American Horses indianpolis, i sina blå rockar, tillsammans med den lilla truppen ur 4:e Kavalleriet. Sedan tycktes det bara som ett stort dammoln. Men ur dammolnet började så småningom ryttare att framträda. Här kom de sista fria oglalakrigarna! Från de folkmassor som nu strömmade ut från agenturen och militärposten hördes plötsligt sång. Kvinnor stämde upp sina tungrullande hyllningar. Gamla krigare började sjunga sina, sedan länge, nästan bortglömda medicinsånger. Sånger som snart övergick i ett allt starkare jubel. Flera tusen indianer strömmade till för att ta emot sina släktingar och vänner. Hela dalen fylldes av folk. Även de inkommande skarorna stämde efterhand också upp sina sånger och gråtande och skrattade människor började omfamna varandra. Men i spetsen för de kapitulerande red en oansenligt klädd figur. Han hade en zick-zacklinje målad på ena kinden och på kroppen kunde man se små vita prickar. I håret hade han en uppstoppad hög, men annars kunde man inte se några utsmyckningar eller anslående detaljer. Framför sig, tvärs över den lätta sadeln, hade han ett Winchestergevär. Crazy Horse! Ett sus gick genom massan. Många lutade sina huvuden ihop och viskade och pekade. Men ingen lyckades fånga hans blick. En outgrundlig blick, som tycktes fäst på något osynligt långt borta vid horisonten. Hans ansiktsuttryck förrådde inte vad han tänkte eller kände. Men hela hans inre var i uppror. Känsloerna korsade varandra. Ömsom rädsla för det okända, det främmande som väntade. Ömsom glädje och stolthet för det mottagande hans folk fick av Red Clouds skaror. Ömsom besvikelse, förtvivlan och saknad av det han nu definitivt lämnade bakom sig. Han var inte alls oberörd av massornas stora hyllningar, men han bemödade sig om att inte visa sina känslor. Bakom honom kom, på en rad, alla andra ledare, som hade hållit ut tillsammans med honom ända in i det sista. Där var He Dog, Big Road, White Twin och Little Big Man. Och där var också hans farbror, Little Hawk och hans hustrus yngre bror, den unge Red Feather. Bland de andra unga männen, som nu aldrig skulle komma att få uppleva det gamla, fria livet var Black Elk. En kusin till Crazy Horse, som liksom honom skulle visa sig besitta en del märkliga förmågor till kontakter med den andra världen. Stundtals trängde folkmassorna på så att karavanen nästan stoppades upp, men Crazy Horse och de andra ledarna banade sig ändå väg fram mot soldathuset. På trappan till adjutantens kontor stod löjtnant Clark tillsammans med dagofficeren, löjtnant Henry L. Lemley och den unge löjtnant Rosecrans. Straxt nedanför stod kapten Kennington och studerade de inkommande krigarna genom en kikare.

- ”Det här är förbanne mig ingen kapitulation!” sa han vresigt i och med att han sänkte kikaren och vände sig till Clark. ”Det här är inget mindre än en regelrätt triumfmarsch! Varken mer eller mindre! Sanna mina ord!”

- ”Men nu har vi dom ju där vi vill ha dom, inte sant kapten? Nu har vi dom här under våra gevärsmynningar! Dom har ju kommit in, för tusan!” sköt den yngre löjtnant Rosecrans in.

- ”Jag vet inte jag”, sa löjtnant Clark bekymrad, ”det här ser inte alls bra ut. Måste se till att få bort deras vapen så fort som möjligt! Jag litar inte en sekund på den där jädrans vilden! Se på honom bara! Så självsäker..! Skulle bra gärna vilja veta vad som rör sig i hans huvud nu.”

Så sträckte han ut huvudet under taket och såg bort emot Red Cloud, som stod lite grann vid sidan. Han tyckte sig se en något bekymrad min hos agenturledaren. Och han hade säkert all anledning att vara bekymrad, tänkte Clark, med det mottagande som de här vildarna just fått av hans egna undersåtar. Löjtnanten såg för sitt inre hur en kommande maktkamp skulle kunna ställa till det på reservatet. Här gällde det att agera beslutsamt.

- ”Hunter!” ropade han över axeln. Han såg sig sökande om: ”Hunter!.. Har nå'n sett Hunter?”

I samma ögonblick kom den unge tolken springande. Han var nervös. Det syntes på långt håll.

- ”Billy, där är du ju. Bra! Du vet slätten, där nere bakom bäcken.” Han pekade med tummen bakom sig. ”Där söder om förläggningen...”

Billy Hunter nickade.

- ”Säg till Crazy Horse, att han ska ta sitt folk dit ner och att de får sätta upp sitt läger där, så kommer jag snart ner och talar med dom där.”

Billy svalde och nickade igen.

- ”Javisst, sir!”

Billy kastade en vädjande blick på den äldre Big Bat Pourier, som stod längre bort, tillsammans med Frank Grouard och några andra civila. Men då ingen tycktes vilja komma till hans undsättning, torkade han sig om munnen och badade sig väg fram till Crazy Horse, där han stammande framförde löjtnant Clarks direktiv. Crazy Horse sa ingenting, men tecknade åt sina övriga ledare, att de skulle fortsätta förbi husen.

- ”Är det där nere du tänker ta ifrån dom deras vapen?” frågade kapten Kennington.

- ”Japp. Å' fortast möjligt dessutom!” svarade Clark beslutsamt. ”Så,.. Lemley,.. kalla ut vakten omgående!”

- ”Ska ske, Philo!” svarade löjtnant Lemley och hastade iväg.

Det mesta av Crazy Horses läger var redan uppsatt, när löjtnant Clark anlände med sin eskort av indianpolis, uppbackade av två kompanier soldater. Fram-

för honom i en halvcirkel på marken satt nu redan alla indianledarna. Clark gjorde ingen ansats att använda någon tillkrånglad diplomati. Han gick direkt på saken och talade om för dem, att de nu var tvungna att lämna ifrån sig sina eldvapen. Han pekade på en plats på marken framför sina stövelspetsar där alla gevär, revolverar och pistoler skulle läggas. Crazy Horse svarade ingenting, men gjorde en gest mot sina krigare, som innebar att de skulle göra som soldathövdingen sa till dem. Några av ledarna, som satt på marken, lade olika långa stickor på marken och förklarade:

- ”Den här långa käppen representerar mitt gevär och den här korta min pistol. Jag ska låta sända efter dem från min tipi.”

Crazy Horse lämnade själv in tre Winchestergevär och hans farbror, Little Hawk, två. Men för övrigt gick det väldigt trögt och långsamt och löjtnant Clark började förlora tålamodet, när det fortfarande bara fanns omkring trettio bakladdningsgevär och några gamla mynningsladdare i högen.

- ”Tror dom verkligen, att vi inte fattar att det finns fler’ vapen!” muttrade han ilsket till en officerskollega vid hans sida. ”Ger mig tusan på, att de grävde ner dom bästa nå’nstans uppåt Hat Creek, när Red Cloud talade om för dom, att de skulle lämnas in”.

Spänningen steg i takt med att Clarks irritation blev allt tydligare. Billy Hunter fruktade att löjtnanten snart skulle göra något förhastat. Då kom American Horse fram till Billy och viskade något, som den unge tolken sedan översatte för Clark. Löjtnant Clark såg sig om bland indianledarna. Så harklade han sig och sa:

- ”Billy, säg till de här ledarna, att mina spejare har observerat, hur flera krigare har försökt smugla undan vapen på olika ställen. Säg därför till Crazy Horse, att jag nu tänker låta American Horse och hans män ta dessa vapen ifrån de krigare som inte varit ärliga!”

Billy Hunter drog häftigt efter andan.

”Ska ja’ verkligen sä’ja det, sir? Inte varit ärliga...”

- ”Ja, precis så ska du säga! Säg dom, att de har kapitulerat till mig, här idag, och att det betyder, att de ska lämna ifrån sig alla sina vapen! Varenda ett! Inte ett enda ska gömmas undan!..”

Nu var den unge tolken verkligen rädd, men den reaktion han befarade uteblev. Crazy Horse bara vände sig helt lugnt till He Dog och gjorde tecknet för att det var okey. He Dog i sin tur reste sig och gick runt bland krigarna och påpekade för dem, att Crazy Horse hade givit sitt ord till White Hat och det fick inte lov att brytas. Så American Horses män lyckades samla in ytterligare ungefär lika många vapen till, som alla kastades i den vagn, som körts fram för ändamålet. Löjtnant Clark var ändå långtifrån nöjd, men insåg att det inte gick att göra mera för tillfället.

- ”Bara etthundrafjorton vapen sammanlagt...”, muttrade han misslynt och Billy Hunter trodde för en stund att löjtnanten tänkte ställa ytterligare ultimatum.
- ”Säg nu till dom att mina män kommer att leda bort alla deras hästar!” sa han sedan i skarp ton till Hunter.
- ”Alla...? Menar löjtnanten verkligen.. alla...? Också deras jakthästar...?”
- ”Ja, jag menar alla!.. Men de kommer att få tillbaka några senare, när vi har räknat dom och ser behovet. Å’ så vill jag ha ett samtal med Crazy Horse, så snart det här är klart. Ingen förhandling! Bara tala om för honom vad det är som gäller här från och med nu. Vilka regler vi har här och som han och hans folk måste rätta sig efter.”

Efter att de ett par tusen hästarna hade drivits bort mot en äng, längre bort, samlades nu på nytt de surmulna ledarna framför löjtnant Clark, som också satte sig på marken. Utan några inledande krusiduller och utan att bry sig om den pipa, som de indianska ledarna hade redo, vände han sig till Billy Hunter och sa:

- ”Jag vill nu tala om för dom, hur vi kommer att räkna dom. Notera dom i ett register, familjevis. Förklara för dom att vi redan gjort det med Red Cloud och hans folk och med de cheyenner, som tidigare kapitulerat här.”

Så fortsatte han, efter det att tolken mycket mödosamt fått indianerna att förstå det första kravet.

- ”Säg också till dom, att jag vill, att Crazy Horse och några av hans huvudmän ska följa med mig och Red Cloud till Washington City snart. Så fort vi är klara med alla registreringar vore det nämligen bra om alla de här nya ledarna fick träffa Den Store Fadern i Öst och med egna ögon se hur mäktigt de vita folket är.”

Efter det mumlades det en hel del mellan indianerna, innan He Dog på nytt vände sig till Clark och svarade:

- ”Min hövding säger, att det tids nog kan bli tal om en sådan resa. Men först efter att White Hat har visat var Crazy Horse och hans folk ska ha sin egen agentur. Den som Three Stars lovade, om vi förde folket hit ner.”

- "Egen agentur! Är de' va' han säger?... Egen agentur! Va'... Three Stars...! Generalen! Har han lovat nå't sån't?" Löjtnant Clark hade tagits på sängen. Han såg från Crazy Horse till Billy Hunter och tillbaka igen. "Billy, är de' de' han säger? Att han blivit lovad en egen agentur!"

Billy Hunter bara nickade.

- "De' e' va' han sä'jer... Just att general Crook har lovat dom en egen agentur. Jag vet inte..."

He Dog tog Billy i armen och fortsatte:

- "Crazy Horse säger... ", han började teckna så att även löjtnant Clark förstod det mesta, "han säger att det finns en fin liten plats uppe väster om Beaver Creeks källor. Crazy Horse vill ha sin agentur där!"

- "Jaså, han tycker de!" Löjtnant Clark muttrade irriterat, medan Crazy Horse själv började teckna och He Dog talade vidare till Billy.

- "Gräset är högt och saftigt där. Och det finns fortfarande en del bufflar kvar där."

- "All right!" avbröt Clark bryskt, "säg till Crazy Horse, att det där kan vi tala om senare. De' viktigaste just nu e' att han kommer till Washington och får träffa presidenten. Säg till honom, att myndigheterna har beslutat att skicka hans folk.. ja, för resten alla siouxer, österut, till Missouri River, så det här kanske är hans bästa chans att kunna tala med presidenten om de ska få stopp på de planerna".

Nu var det Hunter som blev tagen på sängen.

- "Till Missouri? Varför de'? Alla...? Spott' också?... Men varför...?"

- "Lättare att transportera deras ransoner och avtalsvaror," viskade Clark tillbaka.

Under tiden som de viskade, viskade också Crazy Horse och He Dog med varandra och He Dog tog slutligen till orda igen:

- "Om Three Stars säger att Crazy Horse inte kan ha sin agentur i landet uppe vid Beaver Creek, så finns det en annan plats uppe där Goose Creek delar sig..."

Löjtnant Clark, nu röd i ansiktet av irritation, avbröt He Dog, innan han talat färdigt:

- "Det blir inget tal om någon agentur, någonstans, förrän Crazy Horse har varit med mig i Washington!"

- "Men general Crook har ju lovat..." försökte Billy Hunter.

Clark, nu ännu ilsknare, vände sig mot sin tolk, hötte med fingret och röt:

- "Du ska påminna Crazy Horse, att han har inte kapitulerat till general Crook! Han har kapitulerat till mig! Förstått!.. Det betyder att Crazy Horse, He Dog och hela jäkla högen ska fara till Washington med mig, om jag säger det! Se'n kan vi kanske prata om var hans höghet ska ha sin agentur! Till dess ska de alla stanna här, vid Red Clouds agentur! Vid hans, och min agentur!!! Och det betyder, att från å' med nu, ska Crazy Horse vara så vänlig å' ta sina order från Red Cloud,.. eller mig!"

Efter att Billy Hunter, med darrande röst, försökt förklara allt för indianerna blev det tyst en lång stund. Crazy Horse såg ner i marken, innan han lutade sig fram och viskade något till He Dog.

- "Crazy Horse ger er sitt ord på att han inte kommer att lyfta något vapen mot några soldater mera. Han säger att han ska lyssna på vad Red Cloud har att säga och han ska lyssna på vad Three Stars och White Hat har att säga. Men

han säger också att varje lakotaman måste bestämma för sig själva. Han kan inte tala för dom."

- "Va'..!" utbrast Clark irriterad, "säg då till Crazy Horse, att han nog gör klo- kast i att sätt igång å' göra ett jäkla bra jobb med att få alla andra att bestämma sig!" Löjtnanten reste sig och dammade av byxbaken. "Den här kapitulationen är ju det bästa för dom, för tusan! Fattar dom inte de'?! För resten,.. de' e' de' enda dom har att göra! Damn it!"

Crazy Horse var en fånge nu. Inte så mycket fysiskt kanske, men psykiskt. Från den lite undanskymda platsen, inne i en ravin i de höga kalkstensklipporna, just nordost om agenturen, där han tillåtits sätta upp sitt läger, hade han i det när- maste full frihet att röra sig hur han ville inom området. Men en jägare utan vapen och en krigare utan häst, vad var det? Den mesta tiden vistades han där- för någonstans uppe på klipporna, i ensamhet. Han lät ofta blicken glida bort mot den mäktiga siluetten av Crow Butte, någon mil öster om agenturen. Dit önskade han att han kunde gå. Men utan häst var det för långt. Det var lustigt för resten, det där med hästarna, tänkte han. Från Big Bat hade han hört, att alla deras hästar hade tagits ner till Fort Laramie, där de hade sålts på auktion till vita ranchägare och farmare. Så även hästarna var nu fångar hos de vita! De vita hade då en förunderlig makt. Varför hade Wakan Tanka givit dem sådan makt och dessutom tillåtit dem att komma hit? Komma hit till lakotas land! Och vad skulle det nu bli av hans folk? Att bara sitta här kunde ju inte vara ett liv! Han hade otaliga gånger sökt kontakt med Andarna, men inte fått några svar. Skulle han ändå ha följt med Sitting Bull till andra sidan medicinlinjen?.. Han hade rannsakat sig om och om igen. Men, nej, han kunde inte se att det hade varit bättre. Och Black Shawl skulle inte ha klarat det. Han oroade sig för henne. Hennes sjukdom hade inte blivit bättre, trots att Chips, och flera andra medicinmän, hade gjort allt vad de kunde för henne. Och hela tiden var han rädd för vad som skulle hända med resten av hans folk. Han hade nyligen sett hur Little Wolf och Morning Star och deras cheyenner hade förts bort. Till den fruktade "platsen av hetta och sjukdom", där jorden var hård som sten och vatt- net i bäckarna var varmt, om det över huvud taget fanns något. Han hade också hört att de allra sista lakotabandet, Lame Deers minniconjouband, som hade hållit sig undan uppe i norr, till slut ändå hade hittats av soldaterna. Så Lame Deer var död. Det fanns inte längre några fria lakotas!

Löjtnant Clark kunde inte förneka att han blev mer och mer fascinerad av den tystlåtne oglalaledaren. Men nästan varje dag hörde han gnäll och käbbel från Red Cloud och de andra ledarna, om hur opålitlig Crazy Horse var. Hur sur och motsträvig han var, och hur orättvist de tyckte det var, att så många av soldat- hövdingarna ändå tycktes hedra och hylla honom. Så Clark började bli allvar-

ligt trött på allt baktalande och allt skvaller han jämt och ständigt fick höra. Hans reaktion blev i stället snarast ett ännu större intresse för den lite hemlighetsfulle och mystiske Crazy Horse. Det var som någon obehaglig kraft drog honom till indianledaren. Han besökte honom allt oftare i hans läger. Och även om Crazy Horse sällan sade så mycket, så tog han alltid emot sina gäster med en rättframhet och hövlighet som fick de flesta att radikalt ändra sina åsikter om honom. Många var självfallet mycket nyfikna på den krigare som så effektivt och i så många år hade lyckats stå emot Arméns framstötter. Många kände säkert lite av en skräckblandad förtjusning över att nu personligen sitta öga mot öga mot denne fruktansvärde motståndare. Och ändå gick de flesta därifrån med en helt annan uppfattning. Så också Clark, som samtidigt blev mer och mer övertygad om vilken otrolig ledarkraft Crazy Horse besatt. Han meddelade sin överordnade "att antingen måste Crazy Horse bringas att samarbeta eller så måste han bort". Om och om igen beklagade han sig också för sina överordnade, hur han förgäves försökte få Crazy Horse att gå med på att resa till Washington. Vad Clark inte visste var att Red Cloud, och hans gelikar, i smyg gång på gång såg till att Crazy Horse fick "välmenande" varningar, om att de vita planerade mörda honom, när han väl kom till Washington! Så Crazy Horse framhärdade. Först en egen agentur uppe i Powder Riverlandet, sedan ett besök hos Den Store Vite Fadern! Osäkerheten och oron Crazy Horse kände över att ingen förstod honom och att han misstänkte att man höll på att lura honom, innebar att han bara blev mer och mer tillknäppt och svårtillgänglig. Men löjtnant Clark gav inte upp. I mitten av maj föreslog han att Crazy Horse skulle välja ut några av sina dugligaste krigare och ta anställning som arméspejare. Det här innebar att Crazy Horse på nytt skulle få en häst och ett gevär. Så den 15 maj förklarades Crazy Horse vara anställd som sergeant i US Indian Scouts, tillsammans med femton av sina krigare. Som för att bekräfta det positiva i det här första steget mot samarbete, fick Crazy Horse en mycket fin kniv av den militäre befälhavaren vid Camp Robinson, överstelöjtnant Luther Prentice Bradley. Men något löfte om att fara till Washington gav han ändå inte!

Red Cloud sände bud efter sina släktingar. En efter en droppade de in. Womans Dress med sina bröder Standing Bear och Little Wolf. Efter en stund kom också No Water. Red Cloud var arg.

- "Idag har jag hört att White Hat ska avskeda de Bad Facekrigarna, som ingår i spejarkåren. I stället har han anställt Crazy Horse och hans krigare! Det betyder att de kommer att få hästar och vapen. De kommer att bli farliga!"

Alla såg på varandra och mumlade, medan de rökte. Till slut sa Womans Dress:

- "Jag har hört att White Hat till och med tänker göra Crazy Horse till överhövding här på reservatet."

Red Cloud såg hastigt upp.

- "Vem har sagt det? White Hat har ju lovat mig att jag ska bli det. Och det är inte mer än rätt efter allt vad jag har gjort! Var det inte jag som fick Crazy Horse att komma in, kanske?!"

- "Överhövding för alla lakotas!" muttrade No Water, "det borde sättas ett pris på hans skalp!"

Red Cloud sa inget mera. I sitt stilla sinne tänkte han, att den där No Water borde ha goda förutsättningar för att bli ett villigt redskap i den kamp om makten, som nu för varje dag blev allt skarpare. Det skulle han kunna utnyttja.

General Crook upplevde att han ständigt fick en mängd motstridiga uppgifter om vad som pågick vid agenturen. Därför begav han sig själv, i slutet av maj, till Camp Robinson, den lilla militärpost som etablerats en dryg kilometer från Red Clouds agentur, för att på plats ta reda på hur det låg till. Det fick nu bli ett slut på officerarnas duttande med honom! Men ingen visste riktigt hur, eller vad man skulle göra för att lyckas med övertalningen. Spänningen ökade på alla håll. Den ende, som nu fortfarande hade mycket gott förhållande till Crazy Horse, var läkaren vid militärposten, major Valentine McGillicuddy och hans hustru, Julia. I sin förtvivlan över att de egna medicinmännen inte förmådde göra hans hustru, Black Shawl, fri från sin sjukdom, tillät han, efter mycket grubblande och på inrådan av Billy Hunter, att militärdoktorn skulle få ta sig an henne. Även det här noterades snart av Red Cloud och falangen kring honom, som nu började anklaga Crazy Horse, för att ha övergivit sin egen tradition och nu förlitade sig på de vitas häxkonster i stället! McGillicuddy konstaterade dock snabbt att Black Shawl hade tuberkulos och han talade öppet och ärligt om för Crazy Horse, att han aldrig skulle kunna bota henne. Men att han ändå skulle kunna lindra hennes plågor och stoppa de uppslitande hostattackerna. Så en mycket skeptisk Crazy Horse lät honom prova sina mediciner på hustrun. Det dröjde heller inte länge förrän Crazy Horse, till sin lättnad, såg att den vite medicinmannens trollkonster var mycket bättre än de egna medicinmännens och en försiktig vänskap började utvecklas mellan de två. McGillicuddy kom att bli en regelbunden gäst i Crazy Horses tipi. Ofta hade han då en kvinna med sig som tolk. Den unga halvblodskvinnan, Brown Eyes Woman, eller Helen "Nellie" Larrabee som hon kallades bland de vita. Hon var dotter till handelsmannen Long Joe Larrabee och var en ung, vacker kvinna, som just kommit upp i giftasvuxen ålder. Crazy Horse lade nog säkert märke till henne, även om han inte inför andra visade några som helst tecken på något intresse. Ändå skulle det här visa sig bli upptakten till ett lite märkligt spektakel, som hans vänner iscensatte, för att bryta Crazy Horses surmulna och motsträviga isolering. Flera av hans vänner var nämligen oroliga för att deras ledare bara sjönk allt djupare in i vad de tyckte var en depression, så de träffades i hemliga mö-

ten för att försöka hitta på något, som på nytt skulle kunna få honom att leva upp.

Spotted Tail hade kommit tidigt till mötet med general Crook. Dels för att det var lång väg från hans agentur, men dels också för att han ville samtala med Crazy Horse.

- "De säger att du är dyster, *tunnska*, illvillig och kanske till och med farlig," sa han och log mot sin systerson.

De visste båda att många rykten spreds överallt. Många illvilliga rykten. Både bland de vita och bland agentursiouxerna. Det fanns till och med de som påstod att Crazy Horses eget folk höll på att vända honom ryggen. Spotted Tail tyckte synd om sin systerson. Han själv visste hur svårt det var att leva instängd på ett reservat. Ingen hade någonsin tillräckligt att äta. Utdelningen av matransoner var alltid sena och aldrig tillräckliga. Man hade inte tillstånd att lämna reservatet, så man kunde bara jaga där alla andra redan hade jagat och där det följaktligen inte fanns något vilt kvar. Männena, som inte kunde jaga, hade inget att göra. De kunde bara sitta och se på hur deras kvinnor och barn svält och de blev alltmer frustrerade. Till slut så stressade, att många grep till alkoholen. Sedan var det inte långt till att de började slåss inbördes och det hela slutade ofta med att någon blev dödad. Spotted Tail hade lärt sig att leva med det här. Lärt sig hur han skulle manövrera för att bäst utnyttja situationen för sig och sitt folk. Men Crazy Horse var ingen politiker. Han förstod inte att det var ett spel och hade ingen aning om spelets regler.

- "De säger att du är sur för att du tycker att Crook har lurat dig. Att du är så arg, att du tänker bryta dig ut och ta upp kriget igen?"

Spotted Tail sade det nästan som en fråga. För ett kort ögonblick glimmade det till ögonen på Crazy Horse, men så sänkte han blicken igen.

- "Mitt folk har löst upp knutarna på hästarnas svansar," sade han bara helt stilla och stirrade på nytt in i elden.

- "Alla?.. Har alla dina krigare gjort det?"

- "Var och en måste bestämma för sig själv", svarade Crazy Horse, "alla måste leva sitt liv så som deras Andar råder dem. Men jag kommer inte att leda mitt folk i strid igen! Aldrig mer..!"

Väl samlade till konferensen med general Crook, såg både He Dog och Crazy Horse misstänksamt på Frank Grouard, som skulle vara tolk. De røjde dock inte med en min, att de misstrodde honom mycket djupt och då Long Joe Larabee också var med och kunde tolka, sade de inget. Inte heller Grouard kände sig särskilt väl till mods. Det här var första gången han stod öga mot öga med Crazy Horse, sedan han bytt sida och gått över till hans motståndare. Han viss-

te inte riktigt vad som nu skulle hända. Stämningen var förtätad, när He Dog öppnade upp samtalet med att säga:

- "Crazy Horse säger sig inte känna soldathövdingen han har framför sig. Men han vill ändå sätta sin tillit till honom och han kommer inte att misstro hans ord, förrän det har visat sig, om de är falska. Han vill lita på soldathövdingen."

- "Lita på!" svarade Crook irriterat, "visst kan han lita på mitt ord!"

Vänd till Grouard sa han:

- "Säg honom att han kommer aldrig att få höra några falska ord från mig! Men förstår han, att han måste komma med en delegation till Washington och träffa president Hayes, innan det kan bli tal om någon egen agentur för hans del. Förstår han det?"

Grouard översatte och vände sig sedan till generalen med det överraskande beskedet:

- "Ja, det förstår han! Och han säger att han ska åka med till Washington, för att nu litar han på, att när han kommer tillbaka, så får han en egen agentur för sitt folk uppe i Powder Riverlandet, som Three Stars har lovat."

Det blev alldeles tyst för ett ögonblick. Alla vita var tagna med fullständig överraskning. Till slut samlade sig Crook på nytt, harklade sig och spände ögonen i Grouard:

- "Frank, jag måste vara hundra procentig säker på vad He Dog just sa. Så.., vad exakt sa' He Dog alldeles just nu, angående Crazy Horse och hans resa österut tillsammans med Red Cloud?"

Grouard svalde och kastade en hastig blick på Joe Larrabee, innan han på nytt såg på He Dog. Till slut sa han:

- "Crazy Horse säger till soldathövdingen, att han är beredd att gå med Red Cloud. Och när han återvänder kommer soldathövdingen att ge honom och hans folk en egen reservation uppe i Powder Riverlandet."

Grouard släppte sakta ut andan och såg från He Dog till general Crook. Det var alldeles tyst i lokalen för ett ögonblick, innan general Crook slog sina handskar mot låret och utbrast:

- "By damn, det var just precis vad jag ville höra! Där ser ni mina herrar!"

Han såg sig triumferande om bland sina officerskollegor, som alla visade upp mycket överraskade anleten.

- "Crazy Horse kommer att resa till Washington och en gång för alla få se vad det är han så enträget har satt sig upp emot. Mina herrar, det här kommer att lösa sig fint!"

- "Vad blir det med hans reservat då, general?" sköt Grouard in.

Det blev tyst på nytt medan Crook såg på tolken som vore det något katten hade släpat hem.

- "Ja, du kan tala om för Crazy Horse..." han tvekade lite, "du kan säga, att när han kommer tillbaka efter att ha varit hos president Hayes... då kanske vi kan

ordna nå't... Kanske kan vi ordna så att han och några av hans följeslagare kan få ge sig ut på en jakttur... Ja, just det! En jakttur ska de få göra! Upp till de gamla landen vid Powder. Säg de' till honom. En jakttur, nå'n gång på hösten, innan han kommer tillbaka hit."

Generalen slog ut med armen och såg nöjd ut.

- "Men..., komma tillbaka hit?" frågade Grouard misstänksamt och Crook mörknade igen i ansiktet.

- "Grouard, du ska bara tala om för dom, att de ska få fyrtio dagar på sig att ta en vända upp till Powder, men att de ska vara tillbaka här inom fyrtio da'r. Fyrtio da'r, hör du! Kanske en så'n tripp kan få dom att glömma sina idéer om att flytta tillbaka upp, där bara general Miles kommer att jaga dom igen."

När han såg att Grouard ändå inte var nöjd och tänkte opponera sig igen, satte han upp en hand och fortsatte:

- "Nu är de' så att myndigheterna kommer att flytta alla siouxer, både Red Clouds folk och Spotted Tails folk bort till Missouri innan vintern för att det blir billigare att föda dom där. Och det kommer de att göra oavsett vad varken du eller jag säger. Så nu pratar vi inte mera om några omöjliga idéer om egna reservat långt uppe i vildmarken. Berätta nu bara för dom om jakten å' bekymra dig inte om nå't som du ändå inte kan göra nå't åt!"

Crazy Horse røjde inte med en min vad han kände och tänkte, när Grouard med darrande röst, liksom vägande orden på guldväg för att inte provocera indianerna alltför mycket, delgav dem generalens budskap. Ändå stod det klart för honom, att det löfte han trott på, om en eget reservat uppe i norr, nu inte längre var så säkert. I och med det kände han sig inte heller bunden av sitt eget löfte att följa med till Washington. Men han sa inget. Så mötet slutade, utan att ha bringat någon nämnvärd klarhet i någon av frågorna. General Crook hade dessutom bråttom att ge sig iväg och inga konkreta beslut fattades. Den ende som rapporterade något positivt var agenten Charles A. Johnson, som i sin månadsrapport för maj, daterad den 4 juni, bland annat noterade att diskussionerna vid mötet med general Crook hade "förts i en positiv anda och att indianerna från och med nu lovade att göra allt som Den Store Vite Fadern begärde". Samtidigt som han också noterade, att indianernas huvudsakliga önskemål var att få ett besked om sin utlovade agentur uppe i trakterna av Bear Butte.

* * *

kapitel 9

SAMMANSVÄRJNINGEN

Crazy Horse blev nu ännu mera sluten, efter att han känt sig lurad under mötet med general Crook. Redan innan mötet hade flera av hans vänner antytt, att han kanske borde skaffa sig en annan hustru. En yngre hustru, vid sidan av Black Shawl. Någon som kunde få honom att se lite ljusare på livet. Black Shawl var ju inte så stark längre! Crazy Horse hade mest skrattat åt dem och viftat bort det, som om han mest uppfattade det som ett dåligt skämt. Men nu tog hans egen farbror, Little Hawk, upp det med honom. Och när Crazy Horse förstod att det inte var något skämt lyssnade han. Då det dessutom visade sig, att flera av hans vänner hade lagt ner stor möda på att utverka det här, tyckte han inte att han bara kunde avfärda dem. Man kunde inte vägra en hedersgåva från sina vänner. Det skulle vara ofint. De hade till och med förslag på en lämplig kandidat, sade de... Brown Eyes Woman! Long Joe Larrabees dotter! Handelsmannen Larrabee? Crazy Horse såg först överraskad på dem. Kunde de ha märkt att han tittat på henne, när den vite medicinmannen hade besökt dem? Men hon är ju av Red Clouds folk! Det skulle aldrig Red Cloud gå med på! Jodå, American Horse hade redan talat med Red Cloud om det och det var inget problem! Men... hon själv då? Är hon villig? Jodå, Long Joe tyckte det skulle bli en stor ära, att hans dotter fick bli gift med en så betydelsefull person! Så stor ära, att han till och med kunde bortse från, att Crazy Horse inte hade så många hästar att betala med! Till och med White Hat hade sagt att han trodde det kunde vara ett bra förslag! White Hat!?!.. De är då sannerligen underliga de där vita! Först predikar de, att det är barbariskt att ha mera än en hustru, men ändå säger White Hat, att det kanske vore bra!.. Crazy Horse bara skakade på huvudet. Men, å andra sidan, han hade ju inte kunnat undgå att se, hur flickan kastat förstulna blickar på honom varje gång hon kommit med medicinmannen. Så eftersom man inte kunde avvisa en sådan gåva, gick Crazy Horse med på att hon skulle föras till hans tält. Det kunde ju kanske vara bra för Black Shawl, om hon fick lite hjälp, nu när hon var så dålig! Vad han inte visste var, att Red Cloud, Red Dog och de andra i gruppen runt agenturledaren, hade lovat Long Joe tio hästar ytterligare, utöver de två han nu skulle få av Crazy Horse! Men de skulle överlämnas först när det stod klart, att flickan lyckats övertala Crazy Horse att inte fara till Washington! Red Cloud ville nämligen inte utsätta sig för risken, att de vita skulle upphöja Crazy Horse till någon firad ledare, om han kom till de stora städerna i Östern. Att de kanske till och med skulle upphöja honom över både Red Cloud och Spotted Tail! Det gick ju sådana rykten. Så här gällde det att agera taktiskt. Flickan skulle kunna vara ett medel.

Crazy Horse passade också på tillfället att tala med sin far och Touch the Clouds, som båda hade valt att flytta över till Spotted Tails agentur. Han frågade ut dem om hur det var där och fick intrycket att allting var lugnare och säkrare där. Inte samma intrigerande som här vid Red Clouds agentur. Senare på natten anförtrodde han Little Hawk, He Dog och Big Road, att han eventuellt övervägde att flytta med sitt folk till Spotted Tail. He Dog höll med om att det kunde vara bättre för Crazy Horse att vara bland sina släktingar, men menade samtidigt att det var inte alla i hans läger som hade släktingar där. Underförstått att han själv kanske inte ville flytta. Crazy Horse nickade. Men så fortsatte han:

- "Men vi måste ha tillstånd", sa han med en suck, "kanske White Hat kan hjälpa oss."

Så vände han sig till sin farbror.

- "Kan du inte gå till White Hat och fråga?"

Alla kände instinktivt, att det här var Crazy Horses svaghet. Att inte själv kunna ta itu med den här typen av problem. Alla visste också att Crazy Horse egentligen inte alls ville ha det ledaransvar han hela tiden kände att folket lade på honom. Ofta hade han på senare tid försökt skjuta fram just sin farbror som en mera lämpad ledargestalt. Men fortfarande var det Crazy Horse folket såg upp till och förväntade sig skulle lösa deras problem. Leda dem in i den här nya, svåra tiden.

Löjtnant Clark tyckte att han hade bra kontakt med "sina" indianer. Han ansträngde sig verkligen för att lära känna dem. Han kunde nu till och med förstå en del av deras språk. Så långt som till att tala det hade han visserligen inte kommit, men däremot började han bli något av en expert på deras teckenspråk. Det var huvudsakligen genom det han nu allt oftare kommunicerade med Crazy Horse. Det tycktes också som att oglalaledaren uppskattade de stunder de hade tillsammans. Ofta satt de då och pratade om fantastiska jaktäventyr och om strider från förr. Clark var noga med att inte ställa känsliga frågor, som till exempel vem det var som dödat general Custer, även om han visste att flera andra av hans officerskollegor inte visade samma finkänslighet. Kanske var det just det här, eller så var det de små presenter han nästan alltid hade med sig, som lite kaffe och socker, tobak eller ett paket russin då och då, som gjorde att han tyckte, att Crazy Horse började öppna sig mer och mer. Ändå kunde han aldrig riktigt förstå varför Crazy Horse var så känslig för små och till synes obetydliga saker. Som att till exempel ständigt vägra att låta sig fotograferas. Eller att tala om namnen på sina släktingar, eller på de vänner som inte längre var i livet. Han insåg dock att det var av ren hövlighet som Crazy Horse följde med till vissa danser, när någon bad honom. För till och med Clark själv insåg, att många av de här tillställningarna inte var något annat än jippon, iscensatta av indianerna därför att de trodde, att de vita ville ha det så. Det var ofta föreställ-

ningar, där någon medicinman förevisade sin fingerfärdighet, mot att han fick några dollar av de förstummade gästerna. Men idag skulle det bli något annat. Idag skulle siouxerna hålla en traditionell soldans, på en plats ett par kilometer från agenturen. En plats de redan börjat kalla Sundance Creek. Även om Crazy Horse inte dansade själv, så skulle han vara där och löjtnant Clark såg verkligen fram mot att också få ta del av skådespelet. För det här var fortfarande äkta. Det här var tradition. Åtminstone trodde han det. Vad han inte visste var, att även det här var ett arrangemang, som indianerna gått med på efter att högre officerare vid Camp Robinson och Camp Sheridan bett dem om det. Och det var mängder av vita där. Soldater. Officerare med fruar. Handelsmän och andra civilanställda. Alla var de nyfikna på, vad man kallade, "de vilda och barbariska riterna". Även mängder av indianer hade samlats runt den lövklädda danshyddan. Det hade inte hållits någon soldans på flera år på reservatet och nu, när de vilda indianerna från norr hade kommit, var det många som ville dansa tillsammans med dem. Det var som om något av det gamla hade uppstått igen. Även om det inte var "på riktigt", så var det ändå många som ville se. Många av de unga agentursiouxerna hade aldrig upplevt någon soldans och de var nu lika nyfikna som soldaterna. Alla visste också att Crazy Horse skulle vara på plats, även om han inte själv dansade. Det gjorde han ju aldrig. Men flera unga krigare hade lovat att offra sitt skinn för honom och för folkets framtid. Och det var nu det skulle hända. De skulle låta sig bindas fast vid soldansträdet och offra sig för folket. Spänningen och förväntningarna var höga. Man hade också förberett en traditionell stridsuppvisning. Red Clouds folk, från agenturen, skulle föreställa soldater och Crazy Horses vilda krigare från norr skulle spela indianer. De båda grupperna hade redan intagit sina platser och alla var klara att starta, just när Clark och några av hans officerskollegor anlände. Det hela började också enligt protokollet. Red Clouds unga män kom ridande i formering, som soldater brukade göra, medan deras motståndare cirklade runt och red fram och tillbaka, alltmedan de blåste i sina örnbenspipor.

- "Så där gör de alltid inför en strid", förklarade Clark, med insiktsfull min, för läkaren McGillicuddy och hans hustru. "Crazy Horse har berättat för mig att de alltid hetsar sina hästar, så att de ska komma in i andra andningen, innan de ger sig in i en strid".

Dammet yrde och snart hade de båda grupperna blandat sig med varandra, så att man knappt såg någonting.

- "Slåss de på riktigt?" frågade McGillicuddys hustru Julia, en smula ängsligt, "Jag tycker det ser våldsamt ut!"

Hon hade vissa bekymmer att hålla sin häst, som kände spänningen och själv började trampa och ville röra på sig. Hon satt som vanligt i damsadel och läkaren och löjtnanten red upp tätt inpå hennes häst, från var sin sida, för att hålla den lugn.

- "Nej", svarade Clark lugnande, "det är bara på låtsas".

I samma ögonblick small ett skott. Och snart ett till, följt av flera. Rörelsemönstret i den böljande gruppen ändrades och hetsiga röster hördes över hästarnas skriande och dånet från deras hovar. Flera av åskådarna reste sig och såg förvånat på varandra. Young Man Afraid sågs vinka till sig American Horse och tillsammans började de försöka samla sina indianpolis.

- "Vem har vapen däruppe?" hördes någon av de vita officerarna ropa, utan att få något svar.

Stridsyxor sågs blänka och flera av såväl Red Clouds män, som deras motståndare, visade nu öppet att de hade både revolverar och allehanda andra vapen i händerna. Allt höll på att bli ett enda kaos. Uppvisningen höll på att urarta i ett verkligt handgemäng. Då sågs en ensam man komma springande. Rakt in bland de kämpande och kringvirvlande krigarna sprang han, med sina händer lyfta. I ena handen höll han en pipa... Crazy Horse!

- "Hunter! Va' i helvete säger han?" ropade löjtnant Clark oroligt till Billy Hunter, som just råkade komma fram till dem. "Å' vem fan e' de' som har vapen däruppe? Vi tog ju ifrån dom vapnen, när dom kom in här".

- "De' e' Red Clouds folk som skjuter", svarade Hunter, "dom e' ju spejare, å' har egna pistoler."

- "Men Crazy Horse då, va' tusan e' de' han säger? Tänker han också ge sig in i bråket?"

Billy Hunter reste sig i stigbyglarna och lyssnade intensivt ett ögonblick, innan han snabbt började översätta:

- "Bröder, säger han, bröder sluta! Ni skjuter ju på ert eget folk! Lägg ner era vapen! Vi slåss inte mot våra egna! Tänk på vad ni gör! Sluta innan nå'n blir skadad! Ser ni inte va' ni gör?!"

Skrikandet och skjutandet tystnade. De båda grupperna skildes efterhand åt och även om flera såg surt på varandra, så såg man att de respekterade den lille mannen, som nu stod mitt i dammet med pipan höjd i skyn. De visste alla vem han var. Ingen annan hade kunnat göra det han just gjort och nu när de tyglat sin värsta stridiver, kände de flesta en tacksamhet över att han stoppat dem. Hade han inte gjort det hade det hela kunnat utveckla sig till ett riktigt blodbad. Något hade gått över styr. Spänningen mellan nykomlingarna från norr och de etablerade agentursiouxerna var så stark, att det mycket väl kunnat bli en allvarlig urladdning här.

Inga vita tilläts komma till den riktiga soldansen, som hölls någon vecka senare, på den gamla soldansplatsen i Beaver Creeks dalgång. Inte heller här dansade Crazy Horse själv, men fem av hans yngre krigare hade lovat hedra honom för vad han gjort för folket, genom att offra av sitt eget kött och blod. Kicking Bear, Black Fox och Flying Eagle var de första att låta sig bindas vid soldans-

trädet. Men även Eagle Thunder och Walking Eagle offrade i Crazy Horses ställe. Även om Crazy Horse, sin vana trogen, inte själv dansade, så var hela ceremonin tillägnad honom, för att han, med Gudarnas hjälp, skulle kunna fortsätta att uträtta stordåd för oglalafolket. Den avgudan och närmast hjältelika dyrkan, som nu bestods Crazy Horse, stack naturligtvis i ögonen på både Red Cloud och Spotted Tail. De, som i nästan tio års tid, tyckte sig ha kämpat för sina folk i den nya miljön på reservaten, såg nu hur den status de, med uppoffrande slit och hårt arbete, hade uppnått, i ett nafs höll på att undermineras. Crazy Horse själv var uppfylld av andra tankar och sökte sig upp på Beaver Mountain för en fyra dagar lång fasta.

I fyra dagar och fyra nätter kämpade han mot hunger, törst och kyla, för att om möjligt komma i kontakt med Andarna och få svar på sina frågor om vad som skulle ske. Skulle han få sin agentur uppe i norr, om han följde med Red Cloud till Washington? Skulle hans folk kunna känna trygghet. Skulle de få tillräckligt med mat och kläder och hur skulle det gå för de unga, som nu tvingades växa upp i den totala meningslösheten här på reservatet. Skulle de kunna stå emot den fördärliga alkoholen? Skulle de kunna behålla sin värdighet, eller skulle de också börja käbbla inbördes? Vad skulle det bli av dem, nu när de varken kunde jaga eller skaffa sig ära och berömmelse på krigsstigen? Och vad skulle det bli av honom själv? Han kände att ansvaret vilade tungt på honom. Helst skulle han inte alls vilja vara någon ledare. Helst skulle han bara vilja försvinna. Försvinna bort från allt prat och intrigspel här vid agenturen. Tillbaka upp till de fria vidderna, i norr, där det fortfarande gick att leva som hans förfäder alltid hade gjort. Han skulle tala med sin farbror, Little Hawk, tänkte han. Little Hawk skulle vara en mycket bättre ledare än han själv. Han skulle tala med Little Hawk. Och han skulle tala med Spotted Tail. Kanske var det bättre vid morbroderns agentur. Åtminstone sade Touch the Cloud, som nu levde där, så. Kanske skulle det vara bättre att komma bort från all misstänksamhet och all avundssjuka vid Red Clouds agentur. Och kanske skulle det vara bättre för hans folk här i Beaver Valley.

Vid flera tillfällen under fastan återupplevde han sin stora visionsdröm. Han gick i sitt minne igenom den gång på gång, för att se om han kunde finna några tecken i den som han eventuellt inte uppmärksammat förr. Men varje gång slutade den på samma sätt. Med att hans eget folk grep efter honom och höll fast hans armar. Det var vad han alltid vetat, att han aldrig skulle kunna skadas, annat än om hans eget folk höll hans armar. En gång under drömmen såg han den lilla höken, sin skyddsande, segla över honom som vanligt. Men i nästa ögonblick låg den på marken och dess blod färgade marken röd. Han vaknade upp ur sin dröm med ett ryck. Men inget annat hände.

Ryktesspridningen tycktes bara öka. Överallt verkade det finnas spioner. Soldathövdingen hade sina informatörer. Agenten sina. Och Red Cloud tycktes nästan omgående veta allt som hände. Även sådant som hände i Crazy Horses eget läger. Ja till och med i hans eget tält! Vem som var vän och vem som var fiende kunde man bara ana sig till. Även bland Crazy Horses egna, mest lojala krigare, fanns det olika uppfattningar om vad som pågick. Black Elk var en av de mest misstänksamma. Han var helt övertygad om att Crazy Horse skulle råka illa ut, om han följde med Red Cloud till Washington. Gång på gång sade han att de vita, när de väl hade fått Crazy Horse ur vägen, skulle passa på tillfället att flytta hans folk till den nya agenturen vid Missouri. Ett rykte som hade cirkulerat en längre tid nu. Men ännu mera oro spred den unga Nellie, som efter varje besök vid fortets handelsbod, eller hos sina egna släktingar, varnade Crazy Horse för att de vita soldathövdingarna planerade att fängsla, eller till och med döda honom där borta i staden, när han väl kom dit. Nu hade det dessutom kommit en ny agent också. Den militäre agenten, Charles A. Johnson, som inte hade gjort så mycket väsen av sig, hade den 1 juli bytts ut mot en civil agent. Doktor James Irwin, hade varit agent hos shoshonerna, på Wind River, men nu flyttats över hit, för att bättre styra upp administration och kostnader. Indianbyrån hade länge varit kritisk till hur den militäre agenten hade skött sådant. Men nu skulle det bli ordning och reda. Indianerna skulle räknas ordentligt. Alla regler för hur distribution och transporter sköttes skulle granskas. Allt för att Indianbyrån skulle kunna svara på näsvisa frågor från överbefälhavaren, general Sherman, som i ett telegram till områdesbefälhavaren, general Sheridan, redan den 9 april hade ifrågasatt, om inte indianerna borde flyttas närmare Missourifloden. Just i syfte att förbilliga transporterna av alla förnödenheter. Doktor Irwin kände det här uppdraget snarast som en straffkommendering och hans inställning till allt och alla var från början negativ. Därför bombarderade han nu sina chefer med det ena telegrammet efter det andra, där han ömsom beklagade sig över att han inte fick några instruktioner, om vad han skulle göra och ömsom spydde galla över den "vilde" Crazy Horse. Hur motsträvig, surmulen och omedgörlig Crazy Horse var. Hur han ständigt vägrade gå med på en det ena en det andra. Att vägra, för agenten så banala saker som att signera ett kvitto för de varor som tilldelats hans folk, eller som att uppge namnen på sina familjemedlemmar, var saker som doktor Irwin inte kunde förstå. För en så bildad man som doktorn var det här inget annat än tecken på vilken låg intelligensnivå Crazy Horse besatt och hur omöjlig han var att samarbeta med. För att ytterligare förstärka sina påståenden meddelade han också hur Red Cloud och de andra ledarna ständigt klagade hos honom över hur opålitlig Crazy Horse egentligen var och hur farligt det var att militären bara höll på att dalta med honom. Han gick till och med så långt som att påstå,

att Crazy Horse uppträdde diktatoriskt även mot sitt eget folk och att många därför börjat dra sig undan honom.

Crazy Horse, som vid general Crooks besök hade lovat resa med till Washington, började nu alltmer oroa sig för vad han gått med på. Så vid ett tillfälle, när Billy Hunter befann sig i hans läger, lutade han sig fram mot den unge tolken och började ställa frågor till honom. Frågor om hur det var i Washington. Hur Den Store Vite Fadern såg ut. Hur lång tid det tog att komma dit. Vad man åt och mycket annat.

- "Du måste visa mig hur man äter på de vitas sätt", sa han, "hur man använder en sådan där..."

Han höll upp tre fingrar på ena handen.

- "En gaffel?" svarade Billy.

Crazy Horse försökte upprepa ordet. "Ja, jag behöver veta hur man använder en sådan, när jag åker till Den Store Vite Fadern, så att jag inte skämmer ut mina oglalabröder. Och så har jag en annan fråga..." sa han lite dröjande.

- "Om hur man äter?"

- "Nej... men, hur... hur gör man... när man behöver... göra ifrån sig, när man är i det där vitmanshuset som rullar på järn?"

Billy Hunter skrattade till för ett ögonblick. Så lutade han sig fram mot Crazy Horse och sa lugnande:

- "Det blir inget problem. Säg bara till soldaterna, så visar de dig till ett litet rum i vagnen, där du kan vara ensam och göra vad du behöver."

Han skrattade igen. Men Crazy Horse såg fortfarande bekymrad ut.

- "Men... det jag lämnar efter mig... kommer det då att ligga där i det lilla rummet?"

- "Oh, nej då", Billy Hunter slog skrattande ifrån sig med ena handen, "nej, där finns ett litet hål i golvet, så att det du gör kan falla ut vid sidan om järnvägsspåren."

- "Ahh.., det var bra!" svarade Crazy Horse, uppenbart lättad. "Jag var rädd ett tag, att det där lilla rummet annars skulle ha luktat ännu värre än de där små husen, som de vita använder, i stället för att gå ut bland buskarna."

Alla de som satt runt om i tältet småskrattade förnöjt.

- "Innan du ger dig av på din resa, ska jag lära dig allt du behöver veta om de vitas sätt, det lovar jag!" sa Billy lugnande och klappade Crazy Horse på armen.

Crazy Horse sög på sin kortskaftade pipa och nickade. Det blev tyst ett tag, innan Crazy Horse på nytt tog till orda.

- "Det kommer säkert att bli en lugn sommar här på reservatet", sa han, liksom mest för sig själv. Men så såg han upp på Billy igen, log och fortsatte:

- "Men så ska vi ha en riktig buffeljakt, när jag kommer tillbaka. Precis som Three Stars har lovat. Då vill jag att allt mitt folk ska komma med. Även kvinnor och barn. Och också Three Stars själv och hans soldathövdingar, så att jag kan visa dom var vi vill ha vår egna agentur."

De andra nickade och såg nöjda på varandra.

Dagarna gick och Billy Hunter var nu en ständig gäst hos Crazy Horse. De två talade mycket om de vitas alla märkliga beteenden. Crazy Horse var uppenbart nervös för den resa han skulle göra.

- "Jag vill att enbart män som jag kan lita på ska följa med till Washington", förklarade han vid ett tillfälle, "män som Little Hawk, Iron Hawk, Little Big Man, Big Road och sådana. Kanske också He Dog och Touch the Clouds. Jag vill inte att sådana som Spotted Tail, Little Wound och Red Cloud ska komma med! De är så opålitliga!"

Billy Hunter försökte få honom att förstå, att han aldrig skulle få gehör för sådana idéer. Att Crazy Horse inte var i en position, som gjorde att han kunde diktera de villkoren. Men Crazy Horse ville inte höra på det örat.

- "Några av mina män har redan varit vid Spotted Tails agentur och talat med Touch the Clouds och de andra", fortsatte han.

Den nye agenten, doktor Irwin, hade fortsatt att bombardera Indianbyrån med en mängd klagomål och krav på en det ena en det andra. Till slut hade det bestämts att byrån skulle sända ut en specialagent till reservatet, för att reda ut alla oklarheter och för att hjälpa Irwin med planeringen inför de indianska ledarnas besök i Washington. Så fredagen den 27 juli var ett stort antal oglalaledare samlade till ett stort möte vid Red Clouds agentur, där planerna för resan skulle fastställas. Ett sjuttioital indianer, bland dem Red Cloud, Young Man Afraid, Crazy Horse och Little Big Man lyssnade nu spánt medan löjtnant Clark läste upp ett långt telegram från general Crook.

- "Så snart vi har lagt fast planerna för vår resa till Washington City", läste Clark, "så kommer de nordliga siouxerna att tillåtas börja förberedelserna för den höstjakt general Crook tidigare lovat".

Ett mummel utbröt i den stora gruppen, så snart Billy Hunter hade översatt. Bland Crazy Horses anhängare sågs glada miner. Nu var det här inte längre bara ett rykte, en from förhoppning. Nu fanns det ett riktigt löfte, om att man verkligen skulle få genomföra en jakt i de gamla områdena! Men bland Red Clouds anhängare syntes bistra miner. Hur kunde de vita vara så orättvisa! Här hade Red Clouds folk i många år gjort allt som de vita krävde av dem. De fick ingenting, medan in kommer de där vildhjärnorna, som säkert bara är här för att äta upp sig lite, innan de på nytt ger sig tillbaka norrut och tar upp kriget igen. Men de får allt möjligt. Det är orättvist! Mycket orättvist! Fattar inte de

vita att Crazy Horse bara lurar dem? Att han bara väntar på det rätta tillfället att sticka igen? Red Cloud bestämde sig för att tala med den nye agenten omedelbart.

- "General Crook ger er tillstånd att vara borta i tjugo dygn, varefter ni ska vara tillbaka här. Under den här tiden förväntas ni koncentrera er på att jaga för vinterbehovet, sköta er exemplariskt och vara tillbaka här i laga tid, utan att någon enda av er saknas! Och så fort ni kommer tillbaka, efter att ha lagt in vinterförråden och hudarna", fortsatte löjtnant Clark att läsa, "så kommer resan till Östern att påbörjas. Det bör bli omkring den 15 september. Inför den resan uppmanas ni att utse aderton betrodda representanter, som kan föra fram era synpunkter på allt vad ni anser orätt och dåligt till presidenten. Då kan ni argumentera mot den planerade flytten av de här två agenturerna till den nya platsen vid Missouri. Och därför ska ni välja män som verkligen kan föra er talan och inte bara sådana som åker för sitt nöjes skull!"

Nytt mummel, men ingen begärde ordet för att varken opponera sig eller ställa frågor. Löjtnant Clark stoppade ner telegrammet i fickan igen och såg på agent Irwin.

- "Ja, då var det väl klart då?" sa han.

- "Ja, det verkar ju inte vara några frågor", sköt den av Indianbyrån utsände specialagenten, Benjamin K. Shopp in, "kanske du skulle avisera festen då, James?"

Han vände sig mot agenten James Irwin.

- "Ja... ja visst... naturligtvis! Men kanske du vill säga det, Ben?"

Specialagent Shopp nickade och reste sig. Han vände sig till tolken.

- "Mister Hunter, jag vill att ni nu till dessa män säger hur glad och tacksam jag är för allt vad som utträttats här och för det goda samförstånd som förevarit och som har gjort att vi nu kommit så här långt i vår planering för att ett möte med president Hayes. Att vi faktiskt är så nöjda att vi nu beslutat om en extra tilldelning, för att ni ska kunna hålla en ordentlig fest!"

Mumlet upphörde och alla spetsade sina öron, när någon i gruppen frågade när festen kunde hållas.

- "Å... så fort ni själva bestämmer! Agent Irwin här kan se till att tre stutar sändes över inom ett par dagar, tillsammans med kaffe och socker och sådant", svarade Shopp.

- "Vem ska då få äran av att stå som värd för festen?" frågade No Water, som stod snett bakom Red Cloud.

- "Värd?" specialagent Shopp såg frågande ut.

Agent Irwin drog honom i rockskörtet. Han hade redan lärt sig att alla fester formellt "gavs" av någon och att det betraktades som en stor ära att få anordna en sådan. Så nu viskade han förklarande att indianerna själva måste utse någon, som på det här sättet skulle hedras. Det dröjde heller inte länge förrän Young

Man Afraid of His Horses steg fram i cirkeln, hängde sin filt på armen och vände sig till församlingen. Han såg sig om en extra gång, innan han vände sig till de vita och sa:

- "Det skulle vara lämpligt att hålla den här festen som en hyllning till... Crazy Horse".

Han vände sig mot den unge krigsledaren när han sa hans namn. Nytt mummel uppstod bland de församlade. Red Cloud och Red Dog sågs utväxla mörka blickar, medan Little Big Man sken upp och dunkade Crazy Horse i ryggen.

- "Det har gått en lång tid nu, sedan Crazy Horse förde sitt band hit till agenturen, utan att vi kunnat hålla någon välkomstfest för honom", fortsatte Young Man Afraid. "Därför borde vi nu hålla den här festen i hans läger!" Sedan löjtnant Clark och de båda agenterna viskande samtalat en stund, bad agent Irwin Billy Hunter meddela indianerna, att festen skulle hållas i Crazy Horses läger, så snart indianerna själva så önskade.

När Billy, med något darrande röst, meddelat beskedet såg han hur Red Cloud omedelbart reste sig, svepte filten om sig och banade sig väg ut ur församlingen, tätt följd av Red Dog, No Water och Womans Dress. Alla andra satt alldeles tysta under deras uttåg. Det kom något olycksbådande över hela tillställningen. Men beslutet stod fast och mötet var över.

Specialagent Shopp och agent Irwin satt i den senares kontor, med en flaska brandy och samtalade om ditt och datt, när det knackade på dörren.

- "Va' nu då? Så här dags på dygnet?" Agent Irwin såg på sitt fickur. Klockan var redan tio och kvällsmörkret hade redan lagt sig över agenturen. James Irwin reste sig och gick till dörren. Där utanför stod två mörka figurer, insvepta i filter, så att man inte såg vilka de var. De tilltalade agenten på lakota och han förstod inte ett ljud.

- "Jag är inte i tjänst så här sent", sa han burdust, "ni får komma igen i morgon".

Han försökte stänga dörren, men de två stod på sig. En av dem satte sitt ben innanför dörren, så att Irwin inte kunde stänga den.

- "Prata... tolk", sa en av dem på mycket bruten engelska.

Agent Irwin såg sig om mot sin kompanjon.

- "Kanske bäst vi försöker få hit nå'n", sa han. Han kände en smula obehag över att han inte bemästrade situationen helt. Allra helst inte som Indianbyråns speciellt utsände också var här.

Efter en stunds letande hade de fått tag i Frank Grouard. Billy Hunter stod inte att finna någonstans.

- "Va' e' de' frågan om?" sa Grouard surt, när han klev in i det svaga lampljuset på agentens kontor. "Varför hämtar ni inte Hunter? Han e' väl tolk här, eller...?"

- "Vi kunde inte hitta honom å' de här två ger sig inte med mindre än att de får säga nå't, Vad det nu kan vara", försvarade sig Irwin och pekade mot de två mörka figurena, som höll sig så långt ifrån lampan de kunde. Båda två drog upp filtarna, så de nästan täckte deras ansikten, när Grouard lutade sig fram för att se vilka de var.

- "Jaha..." sa han och såg ömsom på indianerna ömsom på agenten. "Å' varför e' ni här?" sa han slutligen, på lakota, vänd till indianerna.

- "Vi har kommit för att tala med agenten om en mycket viktig sak", sa en av de två.

Grouard kunde inte placera rösten och han visste fortfarande inte vilka de två var.

- "Jaha, å' vad e' det då?" Grouards röst var irriterad. "De' här e' agenten!" sa han och pekade på Irwin.

- "Vi vet", svarade indianerna och sedan började de tala i viskande ton till Grouard, som efter en stund vände sig till agent Irwin.

- "Vad är det?" frågade agenten en smula oroligt, "är det bekymmer?"

- "Kanske de'..." svarade Grouard dröjande. "De här två kommer direkt från Red Cloud. Han säger att han e' arg för att de' tydligen ska hållas en fest för Crazy Horse. De' vet ja' ju inget om, men han tycks va' arg för att ni låter Crazy Horse få äran att hålla festen. Han menar att de' borde varit han som skulle hållit den."

De båda agenterna såg på varandra.

- "Var det han som försvann, när vi tog beslutet om festen?" frågade agent Shopp sin kollega. Irwin bara nickade. Det var tyst en lång stund innan Irwin på nytt vände sig till Grouard.

- "Du lär ju ha erfarenhet av livet bland de här hedningarna. Vad skulle du säga vore ett riktigt beslut att ta här? Vore det oklokt att gå emot Red Cloud? Är det din uppfattning, att vi kanske borde låta Red Cloud hålla festen?"

- "Ja..., ja' håller me' de här två", svarade Grouard.

- "Om festen...?"

- "Ja. Ja' sa ju att ja' håller me' de här två, både om de', å' om va' de' säger om Crazy Horse". Frank Grouard kliade sig i nacken och såg upp i taket.

- "Vad säger de om honom då?" undrade specialagent Shopp.

- "Dom säger att Crazy Horse inte alls e' så vänligt sinnad. Att han inte har insett, att han måste ställa om sig. Han e' inte alls nå'n agenturindian. Inte alls!.. Å' e' de' nå't ja' e' den förste att skriva under på, så e' de' det!" Grouard lutade sig fram mot Shopp, som nästan ryggade tillbaka för den fräna tobaksdoften från Grouards väläktade tuggbuss. "Han må hända har kommit in här å' kapitulera formellt, men han har då inte gett upp! Inte på långa vägar! Sanna mina ord! Han bara väntar på rätt tillfälle! Sanna mina ord..., gentlemen! Vänta får ni se!"

De båda agenterna lutade sina huvuden ihop och mumlade en stund. Irwin hade ju inte vid något tillfälle känt sig speciellt säker på Crazy Horse. Det här fick honom att känna sig ännu osäkrare.

- "Synd, synd", sa Shopp och skakade på huvudet, "när vi lagt ner så mycket arbete på den här förbaskade resan".

- "Men det kanske inte är bortkastat ändå", sa Irwin, med en glimt av förhoppning i rösten. "Kan vi bara få honom med oss bort härifrån, så har vi ju alla chanser att se till att han hamnar på nå't lämpligt ställe i Florida, eller var det nu var Sheridan ville ha honom."

- "Grabber!" sa en av besökarna och drog Grouard i rockärmen, varefter de båda började prata i mun på varandra.

- "Vad är det dom säger nu?" frågade agent Irwin oroligt.

- "Dom e' förbannat oroliga. Å' ja' måste hålla me' dom!" Grouard vände sig till de båda agenterna igen.

- "Om vad då, Frank?" frågade Irwin.

- "Om att ifall Clark verkligen går vidare med general Crooks plan, å' ger dom här vildarna hästar å' vapen, å' låter dom ge sig av upp i Powderlandet igen... ja, då kan ni se i månen efter dom! Ja' bara säger de'! Dom kommer aldri' mer igen!"

Det blev dödstyst i rummet. Efter en lång stund lutade sig Shopp fram emot Irwin och sa:

- "James, kanske har dom rätt."

- "Ja, kanske vi skulle vara lite försiktiga med den där Crazy Horse... Jag har då aldrig lyckats få något förtroende för honom. Han är alltid så sur och motsträvig."

- "Kanske vi borde ställa in den här förbaskade festen", föreslog Shopp, "åtminstone till vi kunnat prata igenom det med några flera."

Agent Irwin, med en bekymrad rynka i pannan, vände sig mot Grouard, tog honom i armen och sa:

- "Säg de här två, att de kan meddela Red Cloud, att det inte blir någon fest. I varje fall inte för tillfället och definitivt inte med Crazy Horse som värd!"

Crazy Horse satt ensam i en lite trädunge vid White River. Han grubblade över sin situation. Hade det varit rätt att ta folket hit ner? Det här var ju inte en plats för jägare och krigare att framleva sina liv på! Och var det rätt av honom att låta sig mutas med en ny, ung hustru? Vad var det de andra ville ha i utbyte? Och nu det här brutna löftet om festen. Ännu ett brutet löfte! Kunde man över huvud taget lita på de vita? Kunde det verkligen vara sant, allt det där som Nellie försökte säga honom? Skulle de vita verkligen ta honom till fånga och skicka bort honom till någon avlägsen plats, om han följde med till Washington? Eller skulle de till och med döda honom? Det vore egentligen bättre i så

fall. Att sättas i fängelse skulle han aldrig stå ut med. Aldrig! Hellre fick de döda honom då! Man kunde inte lita på de vita! Så därför hade han låtit orden flyga om att han kanske inte längre ville följa med till Washington. Löjtnant Clark hade blivit väldigt upprörd, när ryktet hade nått hans öron, men inget mera hade hänt därefter. Så hörde han hovslag bakom sig. Och någon som ropade:

- "Tasunke Witko!.. Äntligen har vi funnit dig!"

Det var Young Man Afraid, Good Weasel och He Dog, som kom ridande. Crazy Horse reste sig och såg oroat på dem. Han steg åt sidan lite, när de stoppade sina hästar alldeles framför honom och dammet virvlade upp.

- "Crazy Horse... äntligen hittar vi dig!" utropade He Dog.

- "Allvarliga nyheter", fyllde Young Man Afraid i.

- "Något som har att göra med att jag kanske inte reser med Red Cloud till Washington?" Crazy Horse såg frågande på de tre.

- "Nej, men White Hat är rasande över vad han menar är ett svek från din sida", svarade Young Man Afraid. "Nej, det nya är att jag, när jag var i soldathuset, fick höra av Big Bat, att det kommit allvarliga meddelanden över de vitas sjungande trådar. Meddelanden om nya krig!"

- "Krig...? Med vilka?" frågade Crazy Horse, som direkt antog att det nu var Sitting Bulls tur. Att Sitting Bull inte längre stått ut uppe i Farmoderns land och nu hamnat i klorna på Bear Coat och hans soldater. "Jag visste inte att Sitting Bull hade återvänt", sa han.

- "Nej", sköt Good Weasel in, "det är inte hunkpapas som soldaterna jagar. Det är Pogehloka-folket från väster om bergen. Dom kommer över bergen nu. Ner mot vårt land. De' här är allt vad soldaterna nu pratar om. Dom är mycket upphetsade. Det verkar som om soldaterna härifrån också kommer att bli inblandade."

Alla satt tysta en stund.

- "Om nu "de genomborrade näsorna" kommer ner i våra buffelmarker, då kommer det att bli svårt för oss att få jaga där som Three Stars har lovat oss", sa He Dog eftertänksamt.

- "Men tänk också, om alla soldater härifrån ska skickas för att stoppa Pogehlokas, ja då kanske det ger oss en möjlighet att själva bryta oss ut härifrån", fyllde Crazy Horse i med en gnutta hopp i rösten.

Alldeles i månadsskiftet juli, augusti hade löjtnant Clark på nytt kallat alla ledare in till soldathuset. Red Cloud, nu ännu mera irriterad över att Crazy Horse fortfarande åtnjöt soldaternas förtroende och följakligen också hade blivit kallad, vägrade själv att komma. Men han hade sett till att ha några av sina förtrogna där i sitt ställe.

- "Grouard, jag vill att du talar om för alla de församlade hövdingarna varför jag har kallat dem hit idag", började löjtnant Clark och viftade med ett telegram han höll i handen.

- "Får allt bli ett tusan så positivt besked det", muttrade agent Irwin, som fortfarande var djupt irriterad över, att Crazy Horse nu tydligen inte längre tänkte följa med på resan till Washington.

- "Alla här behöver vi säkert få lite positiva besked", svarade Clark med ett skevt leende, "kanske det här är ett besked, som kan få Crazy Horse på bättre tankar igen."

- "Ja, annars får vi ta mej tusan tala om för honom, att han inte för ett ögonblick ska inbilla sig, att han ska få någon egen agentur någonstans!"

- "Ja, ja, nu tar vi en sak i taget", svarade Clark och höll upp telegrammet. "Här har jag ett telegram från general Crook, daterat den 28 juli, som säger att den tidigare utlovade jaktutflykten för de nordliga siouxerna nu är officiellt godkänd". Han såg sig triumferande om och noterade enbart glada miner bland hunkpatilafolket, medan han såg gott om sura miner bland Red Clouds folk. "Det står vidare här att agenturens handelsman har tillstånd att sälja erforderlig ammunition till indianerna från nu och fram till dagen före jaktutflykten."

- "Bra för Johnny Dear ja", muttrade agent Irwin, "men hur i helvete kan militären utrusta dom här vildarna med vapen och ammunition?!"

Clark kastade en hastig blick på agenten, innan han var tvungen att vända sig till Frank Grouard igen för att få veta vad He Dog just sade. Frank översatte:

- "He Dog frågar om de kan ta ordentligt med hästar med sig".

Löjtnant Clark bara nickade.

- "Å' så säger han, att dom måste ta sina kvinnor och barn med sig."

- "Va'..." utbrast Clark, "de' fattar dom väl, att vi inte kan släppa iväg deras kvinnor och barn upp där nu, med alla nez percées farandes runt där som bålge-tingar! Vi har ju ingen aning om va' dom tar sig till, eller vart dom e' på väg!" Han blev tyst en kort stund.

- "De' kan jag i alla fall inte besluta, utan att först tala med general Crook", lade han till, när han sansat sig lite. "Varför i helvete ska dom ha kvinnfolk å' ungar med sig, för resten?" Han vände sig undrande mot Grouard.

- "De' e' deras sätt, löjtnant. Männen jagar, å' kvinnorna slaktar. Å' nå'n måste ju se efter ungarna, så..." Grouard ryckte på axlarna.

- "Nu jäklar har ni väl ställt till det riktigt för er!" muttrade agent Irwin syrligt, reste sig och lämnade sällskapet. Clark såg långt efter honom. Red Clouds män mumlade också tillsammans och följde sedan efter Irwin. Just innan agenten var utom hörhåll, vände han sig dock om och ropade till Clark:

- "Jag vill att ni ska veta det, löjtnant, att jag det första jag gör i morgon, ska skicka general Crook en kraftfull protest! Bara så mycket så ni vet det!" Han fortsatte att gå medan han muttrade för sig själv:

- "Fattar dom inte hur farligt det är, att sälja ammunition till de här fångarna! Vem i helvete kan veta vad dom kulorna ska användas till! Till jakt... eller till... mord!!"

Det var nu uppenbart att mötet var över och när agent Irwin väl försvunnit, reste sig också Crazy Horse och hans vänner och lämnade rummet. Men så fort de hunnit ut, kom Frank Grouard tillbaka, med några av Red Clouds hejdukar i släptåg.

- "Va' e' de' nu då?" snäste Clark irriterat.

- "De här männen... de vill tala me' löjtnanten", svarade Grouard.

- "Jaha, å' va' vill dom då?" undrade Clark, nu ännu mera irriterad.

- "Ja' vill också att löjtnanten ska veta, att ja' faktiskt håller me' dom."

- "Om vad då? Om att Irwin är irriterad för det där med ammunitionen?"

- "Nej,.. ja,.. just va' ja' sa förut. Att den där jaktturen, generalen har planerat, inte e' nå'n bra idé. Kommer att göra mer' skada än nytta! Att låta Horse å' hans gelikar ge sig upp i sina gamla jaktmarker..." han skakade på huvudet, "ni kommer aldrig mer å' se röken av dom!.. Tro mig!"

- "Ja, ja... Jag ska skicka ett telegram till Crook, så får vi se."

Så spände han ögonen i Grouard och sa:

- "Va' får dig att tro, att dom här figurerna vet bättre än generalen?"

- "De' e' väl uppenbart," svarade Grouard syrligt, "dom e' ju lakota själva!"

Bara någon dag senare blev alla indianledare på nytt kallade till soldathuset. Där samlades de i det största av alla rum som fanns i någon av byggnaderna. Kommendantens, överstelöjtnant Bradleys, vardagsrum. Men överstelöjtnanten själv var inte närvarande. Han visste inte ens, att ett möte pågick i hans eget hus! I stället var det löjtnant Clark, som nu uppenbart mycket nervös, åter viftade med ett telegram han just fått från general Crook.

- "General Crook behöver ha er hjälp!" sa han och vände sig till Frank Grouard, som reste sig för att översätta.

Grouard sneglade lite bort mot Louis Bordeaux, tolken från Spotted Tails agentur, som den här dagen hade följt med Touch the Clouds grupp. Spotted Tail själv var inte närvarande, utan den över två meter långa minnicjouledaren var idag hans representant på mötet.

- "Nez percéindianerna har brutit sig ut från sitt reservat i väster", fortsatte Clark, "Armén vet inte riktigt vart de tänker ta vägen, men det verkar som om de är på väg mot Yellowstoneområdet. Så därför meddelar general Crook..." han tog ett djupt andetag, "därför kan vi inte just nu låta den nordliga siouxerna få dra iväg dit upp för den utlovade höstjakten."

Han torkade sig nervöst om munnen, medan Grouard mödosamt försökte förklara för de församlade indianerna. Ingen sa något, men indianerna såg undrande på varandra. Clark skyndade sig därför att fortsätta:

- "Generalen vill nu ha er hjälp! Han vill anställa ett stort antal spejare, från båda agenturerna, som kan hjälpa honom, när han nu ska marschera norrut för att stoppa nez percéerna."

Indianerna började viskande diskutera vad de just fått höra. Under en lång stund pågick ett märkligt dividerande runtom i rummet. Inte så mycket med ord, som med gester och tecken. Clark såg sig oroligt omkring. Han såg på Red Cloud, som satt rak i ryggen och med ett stenansikte. Han såg på Grouard, som inte visade några tecken på engagemang och han såg på Louis Bordeaux, som inte heller deltog i diskussionen. Han kunde inte göra annat än vänta. Men han behövde inte vänta så länge. Little Hawk, Crazy Horses farbror, reste sig snart och sa:

- "Crook vill att vi ska dra norrut och hjälpa honom att spåra upp nez percéerna...?"

Clark bara nickade.

- "Betyder det, att han vill att vi också ska hjälpa honom att strida mot nez percéerna?"

- "Ja, det betyder att ni går med oss norrut och strider vid vår sida, om det skulle visa sig bli nödvändigt."

Det blev på nytt en lång, tystlåten diskussion i lokalen, innan Little Hawk på nytt reste sig och vände sig till Clark:

- "Det här är de ord vi har att säga om saken."

- "Ja,.. Bra, får vi höra då!"

- "De vita och deras soldathövdingar ville att vi, de nordliga lakotafolket, skulle komma in från de norra landen."

Grouard översatte och Clark nickade.

- "Folket gjorde det och löste samtidigt upp knutarna på krigshästarnas svansar. Det betyder att vi nu har förbundit oss att hålla fred. Att sluta föra krig!"

Little Hawk såg sig om i kretsen, medan Grouard översatte.

- "White Hat kom till vårt läger och begärde att vi skulle lämna ifrån oss alla våra vapen och alla våra hästar. Det gjorde vi, därför att så var överenskommelsen. Överenskommelsen, som sa, att vi då skulle få en egen agentur uppe i vårt eget land. Ett löfte, som vi inte har hört något mera om sedan dess. Snart ville soldathövdingen i stället, att Crazy Horse skulle åka med Red Cloud till Den Store Vite Fadern, innan vi kunde få vår agentur. Så Crazy Horse sa, att han var villig att göra det. Då fick vi ett nytt löfte om, att få göra en höstjakt i väntan på att få flytta norrut igen. Ett löfte som nu tas ifrån oss!"

Grouard hade uppenbara problem att hinna med att översätta Little Hawks svada.

- "Nu..," fortsatte Little Hawk och pekade med ett knotigt finger på löjtnant Clark, "nu vill White Hat, att vi ska gå ut i krig igen!" Han gjorde en ny konstpaus och såg sig om bland de församlade. "Vi kom hit, för att den fred ni talade

om, skulle vara bra för våra kvinnor och barn. Säg till Three Stars, att vi har gjort allt vad han krävde av oss, men vi vill *inte* ha något mera krig! Det enda vi vill är att få jaga, så att våra familjer inte behöver svälta i vinter."

Löjtnant Clark var nu märkbart irriterad. Han vände sig till Grouard och hans röst var spänd.

- "Grouard, säg till dom att det är fullkomligt omöjligt! Det pågår ett krig där uppe! Fattar dom inte! Då kan vi ju inte låta dom komma dit för att jaga!"

Grouard avbröt honom med en handrörelse, för att hinna med att översätta.

- "General Crook behöver ha deras hjälp som spejare. För tusan! Säg dom det! Men bara männen! Inga kvinnor och barn inne i ett krigsområde! Då.. De.."

han stakade sig på orden, "då.. med kvinnfolk och ungar skulle ju vita i området kunna tro, att oglalas hade flytt från reservatet igen, å' då skulle det bli ett herrans liv! Krav på soldater, å' vi skulle snart ha ett riktigt indiankrig på hal-sen igen!"

Clark såg stint på Crazy Horse för ett kort ögonblick. Så tog han Grouard i armen:

- "Vi kan *inte* tillåta någon jakt nu! Hörde du? *Ingen* jakt nu!" Han var alldeles högröd i ansiktet. "Säg till dom, att dom måste göra som Three Stars säger! Dom måste ställa upp som spejare åt honom, å' han...", han pekade med ett darrande finger på Crazy Horse, "han måste fara till Washington!... Om så inte sker... ja, då blir det ingen buffeljakt alls.., å' ingen egen agentur för dom heller... någonsin!.. Säg dom det!"

Det var ord och inga visor och hela församlingen satt alldeles tyst. Alla såg på Little Hawk för att höra svaret. Men i stället reste sig Crazy Horse själv. Alla drog andan. Vad skulle nu ske? Men Crazy Horse överraskade församlingen med att börja tala. Lågt och avmätt, utan några gester eller åthävor sa han:

- "Little Hawk har givit er mina ord. Vi kom hit för fred. Vi är trötta och vill inte ha mera krig. Du, White Hat och Three Stars och agenten, alla har ni ljugit för oss. Ni har givit oss löften, som alla varit som vinden... Ändå ska vi göra som ni säger. Om Three Stars vill att vi ska komma med norrut och ta upp kampen med Pogehlokas,..." Frank Grouard gjorde en kort paus, som om han tänkte efter vad det var Crazy Horse sa, "då ska vi rida norrut och slåss, till inte en vit man finns kvar!"

Löjtnant Clark studsade till.

- "Va'!.." skrek han och hans ansiktsfärg skiftade snabbt mellan rött och vitt. "Va' i helvete säger karl'n? *Till inte en vit man finns...!?!"*

Den uppenbara ilskan i löjtnantens ord skrämde indianerna, även om de inte förstod vad han sa. Även Grouard såg lite skärrad ut. Och nu reste sig Louis Bordeaux för första gången. Bakom honom även Touch the Clouds, som förstod att något inte stod rätt till. Louis Bordeaux spände ögonen i Grouard och väste ilsket åt honom på lakota:

- "Du är väl en förbannad lögnare! Han sa inget om att döda vita! De' vet du lika bra som jag. Du e' bara rädd för honom och vill se till att han kommer ur vägen, ditt jäkla svin!"

Han spottade på golvet och tog ett hotfullt steg mot Grouard. Löjtnant Clark insåg faran och hoppade omedelbart emellan de två. Han knuffade undan Bordeaux samtidigt som Grouard försökte översätta något som Touch the Clouds hade sagt.

- "De förstå inte varför du skriker åt dom, löjtnant".

- "Vad jag vill?" Clark höjde rösten igen. "Jag vill att de ska ställa upp som spejare åt Crook, å' så får jag höra att den här..." han snubblade på orden i sin upphetsning, "den här.. kungen.. som tycks tro han är Gud Fader själv", han pekade på Crazy Horse, "säger att han ska rida norrut och döda varenda vit man han ser...! Är det underligt om jag blir förbannad?!"

Louis Bordeaux höjde en arm igen och ropade för att överrösta tjattret, som nu kommit igång:

- "Han sa inget om att döda vita, i Kristi namn! Du är en förbannad lögnare, Grabber! Precis som du alltid har va'tt!" Han hötte med näven mot Grouard, som instinktivt tog ett steg tillbaka.

- "Du håller käften, Louie Mato!" svarade Grouard, mellan sammanbitna tänder, samtidigt som han vände sig till Clark och ropade:

- "Varenda ord var den förbannade sanningen. Spelar ingen roll vad den här djävla bastarden säger! De' jag berättade förut e' precis va' den där djävla rövaren tänker!" Han pekade med ett darrande finger på Crazy Horse.

För ett ögonblick var det alldeles dödyst i rummet, medan Frank Grouard och Crazy Horse utväxlade hatfyllda blickar. Så, med ens tog Grouard några snabba steg och försvann ut genom dörren. Alla såg häpna på varandra. Clark var den som fann sig snabbast. Han gick nu fram till Louis Bordeaux, tryckte ner honom i stolen igen och spände ögonen i honom.

- "Så du menar att Frank ljuger?"

Tolken sa ingenting. Han stirrade nu bara ner i golvet och knep igen munnen. Clarks röst blev gäll igen:

- "Så, du tänker inte tala till mig. Okey då.., skit i de' då, om de' e' så du vill ha det. Du är ju ändå från Spotted Tails agentur, så dig kan jag ju i alla fall inte lita på!"

Han vände sig till en av soldaterna, som vaktade dörren:

- "Se till att få hit tolken som heter Billy Hunter! Snabbt! Så vi får nå'n här som vi kan lita på."

Mötet hade upplösts utan att någon ordning hade lyckats återställas. Billy Hunter hade försäkrat löjtnant Clark, att Crazy Horse inte alls hade sagt något om att döda vita, utan bara hade lovat att de skulle hjälpa general Crook, att stoppa

nez percéerna. Men skadan var redan skedd. Clarks förtroende för Crazy Horse hade fått sig en ordentlig knäck. De kommande dagarna utväxlades en livlig trafik via telegrafledningarna. Redan den 4 augusti hade agenten, James Irwin, skickat ytterligare ett av sina kritiska telegram till Indianbyrån, där han bland annat noterar:

Det verkar nu klarlagt att Crazy Horse inte har uppträtt ärligt mot Arméns representanter. Han har hela tiden varit ytterst motsträvig, tystlåten och ovillig att gå med på några överenskommelser. Han har uppträtt översittande och diktatoriskt mot såväl sina egna som andra siouxer här vid agenturen och vid Spotted Tails agentur. Han talar bara om en egen agentur, som han anser sig blivit lovad uppe i norr och säger nu att han tänker ta sitt folk dit. Han vägrar att underteckna kvitton för de förnödenheter som tilldelas hans folk och har betett sig obstruktivt gång på gång här vid agenturen, något som jag rapporterat till den militäre kommandanten. Det verkar nu inte längre som om de militära myndigheterna heller har något större förtroende för Crazy Horse. För nu kommer han och säger på nytt, att han vägrar resa till Washington och han har också satt sig emot, att hans krigare skulle hjälpa general Crook i kampen mot nez percéerna. I stället säger han, att han tänker ta sitt band och dra norrut igen...

Dagen därpå hade kommandanten vid Camp Robinson telegraferat till distriktsbefälhavaren och meddelat:

Jag tror inte det kommer att innebära något omedelbart problem att skjuta upp den lovade jaktutflykten för indianerna. Ska fortsätta att försöka övertala Crazy Horse att resa till Washington, men för tillfället vägrar han. Kan delegationen till Washington få utökas till 25 personer? Behöver få snart svar.

Bradley, Lt.Colonel

Den 18 augusti hade så löjtnant Clark tänkt över situationen så pass, att han satte sig och skrev ett långt telegram till general Crook, där han redogjorde för allt som hade inträffat den senaste tiden. I det här telegrammet beklagar han sig för första gången över Crazy Horses omedgörlighet och här framgår det helt tydligt, att hans tidigare positiva inställning till indianledaren, nu helt har svängt. Han skriver bland annat:

Maktspråk är det enda som nu duger mot den här mannen, då han betraktar alla försök till kompromisser som ett tecken på svaghet. Hans huvud-

män är all right, men gör inget utan hans samtycke. Extremt tystlåten, men mycket modig och generös, har han haft ett enormt inflytande. Men hans dominans kan nog ganska lätt brytas i det här läget - vilket jag också tror är absolut nödvändigt. Jag erkänner det här med yttersta ovilja, då jag alltid har förfäktat uppfattningen, att alla kan påverkas på ett eller annat sätt. Men jag måste erkänna att absolut tvång faktiskt är nödvändigt i hans fall...

Även den högre militära ledningen började nu ifrågasätta vad som pågick och nya telegram skickades. Den 31 augusti satt general Crook på tåget, på väg till Camp Brown, på Wind River Indian Reservation, varifrån han skulle börja uppbyggnaden av de styrkor han skulle leda mot nez percéindianerna. Vid stoppet i Fremont, Nebraska, fick han ett telegram från distriktshögkvarteret. Bekymrad och lite irriterad läste han:

Bifogat meddelande från general Bradley har just anlänt. Crazy Horse och Touch the Clouds har idag, på morgonen, meddelat löjtnant Clark, att de tänker ta sitt folk norrut. Det antas betyda alla de fientliga från förra året. Antagligen behöver mera trupper föras ut där, om inte det här stoppas. Kan kanske general Crooks egen närvaro ha en lugnande effekt? Var vänlig bekräfta mottagandet och ge mig era instruktioner.

*R. Williams
Adjt. General*

Från nästa stopp, i Grand Island, Nebraska, sände så Crook ett eget telegram till Bradley, i Camp Robinson.

Kan inte komma till Robinson. Om Spotted Tail, med sitt folk och de trupper, som nu finns vid Camp Sheridan, kan ta hand om Touch the Clouds, så borde du ha tillräckliga styrkor för att göra detsamma med Crazy Horse. Skulle det behövas, kan ni rekrytera mera trupp från Fort Laramie, men gör det diskret, så att ni inte provocerar indianerna till något oförhastat. Och framför allt är det viktigt, att ni gör era insatser samordnat. Då tror jag inte det ska behöva bli några problem. Men använd största försiktighet i ärendet. Bäst är att inte säga något till någon förrän natten innan ni slår till, då ni kan konsultera huvudledarna och låta dem utse pålitliga män från sina egna grupper, som kan utföra uppdraget. Agera snabbt! Fördröjningar är ytterst farligt i sådana här sammanhang!

*George Crook
Brigadier General*

Om nu Crook hade trott, att han med det här skulle slippa ha sina egna fingrar i syltburken, blev han omgående tagen ur den villfarelsen. För i Sidney, redan innan tåget hunnit igenom Nebraska, kom nästa telegram. Nu direkt från områdesbefälhavaren, generallöjtnanten Phil Sheridan:

Jag tror din närvaro är viktigare vid Red Clouds agentur än vid Camp Brown. Därför vill jag att du debarkerar i Sidney och snarast tar dig till Red Cloud. Överste Bradley tror, att Crazy Horse och de andra kommer att ställa till bråk, om Clark skickar iväg de spejare, som redan rekryterats. Jag ska meddela Bradley, att han håller spejarna kvar till du når Red Cloud...

* * *

kapitel 10

FLYKTEN OCH MORDET

Crazy Horse och Little Big Man samtalande lågmält, där de stod i trädningen en bit ifrån Crazy Horses läger, medan morgondimman ännu låg tung nere vid floden.

- "Jag kom tidigt, för jag saker att tala om för dig", sa Little Big Man. "De vitas talande trådar har varit fulla av tal om Crazy Horse. Jag vet det för jag har hört från de halvblod som inte är fientliga mot oss."

Crazy Horse nickade. Han förstod att det måste vara den unge Billy Hunter.

- "Varje gång du inte gör som wasicus säger, så ställer du bara till det för dig. Fattar du inte det?"

- "Är det de' du vill säga, att jag själv ställer till det för mig?"

Little Big Man nickade och såg sig om.

- "Soldaterna tror på kärringarna runt Red Cloud och Spotted Tail. Du fick dom att tro att du verkligen ska ta ditt folk och fly norröver".

- Ah.. Strunt! Men jag blir så trött på dom. Dom bara pratar och pratar. Och ständigt ändrar dom sig. Man kan inte lita på något av vad de säger. Jag tror faktiskt inte att Three Stars alls vill att vi ska hjälpa honom mot Pogeelokas. Å' varför skulle vi göra det egentligen? Nej, jag tror att det är vår broder, Sitting Bull, han vill att vi ska fånga åt honom!"

- "Men varför skulle han vilja det?" Little Big Man såg frågande på Crazy Horse.

- "Jo, för att de är rädda att Sitting Bull vill försöka komma och möta Pogeelokas för att hjälpa dom."

Little Big Man funderade en lång stund.

- "Så det är därför du inte vill skicka våra krigare med Three Star."

Han var tyst ytterligare en stund, innan han fortsatte:

- "Men ändå sa du att du ville ta dig norrut?"

Det var mera en fråga än ett konstaterande. Crazy Horse nickade och såg sig om en gång extra, innan han svarade:

- "Några få av oss kan alltid sticka. Dom kommer inte att leta efter bara några få. Bara du och jag och några andra av våra gamla vänner... Ta dig en funderare på det!"

Little Big Man skakade på huvudet.

- "Nej, **du** kan inte sticka. Dig kommer dom alltid att leta efter. Några av de andra kanske, men inte du."

Han skakade på huvudet igen och lade till:

- "Å' jag kan inte heller. Min vän, du vet att jag lever ett annat liv nu."

Han vek undan sin filt och pekade på polisbrickan, han bar på skjortbrösten.

- "Du vet att jag är ett "Metallbröst" nu. Så du vet, agenten och soldathövdingen kommer att skicka mig efter dig."

Crazy Horse tog sin vän om axlarna och såg honom i ögonen.

- "Kommer du att göra det, kola?"

Little Big Man slog ner blicken och svarade tyst:

- "Ja, min vän. Jag är ett Metallbröst nu. Jag är akicita! Det är betydelsefullt och jag måste göra som agenten och soldathövdingen säger. Annars är jag inte akicita mera!"

Men i nästa stund såg han upp på Crazy Horse och tillade:

- "Ja, gamle vän. Men även om jag nu är ett Metallbröst och måste lyda soldathövdingen, så kommer jag ändå att göra allt vad jag kan, för att se till att ingen annan dödar dig!"

De två kramade om varandra, innan Little Big Man åter igen försvann in bland skuggorna.

_" Vad är det som händer?" General Crook stack rödögd och trött ut huvudet ur den arméambulans han åkte i, när den stannade. Längre fram såg han löjtnant Clark och hans två tolkar, Billy Hunter och Big Bat Pourier. Löjtnanten vände sin häst och red tillbaka till ambulansvagnen, gjorde honnör och sa:

- "En av mina spejare, sir. Han har ett allvarligt budskap till generalen."

Crook, trött och dammig, efter att just ha kommit till Camp Robinson på morgonen och direkt satt sig i en vagn för att ta sig till en mötesplats, mitt emellan de två agenturerna, där han beordrat Clark att kalla till ett stormöte. Meningen var att här, en gång för alla, reda ut den härva, som de senaste dagarna hotat att bli allt svårare och farligare. Han var irriterad över att hans egen uppfattning om problemets vidd inte stämde överens med hans överordnades och att han därför tvingats av Phil Sheridan själv, att avbryta sin resa till shoshonereservatet, för att nu behöva sticka huvudet i den här soppan. General Crook lutade sig ut och såg de tre andra komma fram mot vagnen.

- "Nå, så låt höra då vad han har att säga! Vad heter karl'n?"

- "Womans Dress, sir. En av mina spejare. En av Red Clouds allra närmaste män."

De tre höll nu in sina hästar alldeles intill vagnen och Big Bat vände sig mot Womans Dress och sa:

- "Så, säg nu vad du har att säga, så att vi kan fortsätta till konferensen se'n!"

Womans Dress såg ilsket på Big Bat och väste:

- "Three Stars *kan inte* gå till konferensen!"

Så såg han direkt på general Crook och fortsatte:

- "Säg Three Stars, att det jag har att säga handlar om hans liv!"

- "Nå, men så ut med det då!" sa Big Bat, ännu mera frustrerad.

- "Tree Stars kan inte gå till konferensen! Säg honom de! Crazy Horse planerar att mörda honom där!"

De båda tolkarna fnös.

- "Skulle det va' en fälla då?.." Billy Hunter skrattade till. "Du har hatat Crazy Horse ända se'n du va' liten. E' de' så här du ska sätta åt honom?"

Womans Dress såg föraktfullt på Billy.

- "Va' vet du om de'? Du va' ju inte ens född då!"

Men så vände han sig till generalen igen.

- "Det här är inget skitprat! De har planerat det här noga. Lone Bears bror, Little Wolf var i Crazy Horses läger, när han hörde det med egna öron. Little Wolf talade om det för sin bror, som talade om det för mig. När Crazy Horse tar Three Stars i hand, så kommer han att hålla fast generalen och samtidigt dra fram en revolver och skjuta. Då kommer resten av Crazy Horses krigare att överfalla er andra och era soldater."

Medan Big Bat översatte för Crook, vad Womans Dress hade sagt, såg Billy Hunter med misstroende på winkten. Det här kunde bara inte vara sant. Skulle generalen verkligen gå på det här? Något som den här dårfinken påstod att han hade hört i tredje hand!

General Crook utväxlade en hastig blick med löjtnant Clark, innan han vände sig till Big Bat med orden:

- "Är den här karl'n trovärdig? Nå'n jag kan lita på?"

Efter en stunds tvekan och med en hastig blick på Billy Hunter svarade Bat:

- "Jag har då aldrig kunnat beslå honom med att fara med osanning, general."

Billy Hunter såg överraskad på sin kollega. Det tog ett tag innan han riktigt fattade. Men sedan skulle han just påpeka för generalen, att Pourier faktisk råkade vara släkt med Womans Dress. Big Bat var ju gift med spejarens kusin. Men han hann aldrig säga något, förrän generalen åter klev upp i vagnen och med irritation i rösten sa till löjtnant Clark:

- "Vi måste vara noga med att inte göra nå't misstag här, för det skulle betyda att indianerna känner sig lurade, så vi fortsätter!"

- "Men, general! Tänk på vad som kan ligga här framför oss!" Clarks röst tydde på viss oro. Crook vände sig nu märkbart irriterad om och hötte med fingret:

- "Jag har aldrig föresatt mig nå't som jag inte slutfört!" sa han.

Men Clark gav inte upp. Efter ytterligare en del upphetsad ordväxling började Crook att tveka.

- "Men va' kan jag skylla på, då?" undrade han.

- "Låt mig ta hand om det, general." svarade Clark lättad och tecknade åt kuskens att vända vagnen. Så vände han sig till Billy Hunter och sa:

- "Billy, fortsätt bort till konferensplatsen och tala om för indianerna, att generalen har fått ett viktigt bud efter sig från Camp Robinson och måste vända om!"

Men innan Billy hann sitta upp, stack Crook ut huvudet ur vagnen igen och ropade:

"Hunter, se till att du väljer ut de ledare där borta, som du vet är helt lojala mot agenten, och se till att de möter mig vid militärposten om tre timmar! För resten, Clark hjälper dig att välja ut vilka de är. Men, Billy! De' va' de' du hette va'? Se för tusan till att ingen av Crazy Horses anhang får nys om det här! Ingen! Hör du!?"

Ett mummel gick genom gruppen av lakotalledare, som nu på nytt hade samlats i överstelöjtnant Bradleys privata vardagsrum, när löjtnant Clark förde in Womans Dress.

- "Nu, Hunter, se till att den här mannen berättar för herrarna här, varför general Crook inte kunde komma till mötet!" sa han och drog fram winkten mitt på golvet.

Womans Dress berättade så med stor inlevelse och livfulla gester hur Crazy Horse hade planerat att mörda general Crook. Löjtnant Clark kom på sig med att tänka, vilken underbar skådespelare den där Womans Dress egentligen är. När han var färdig startade ett dämpat sorl i lokalen, innan Crook på nytt reste sig och började ställa ett antal frågor till Womans Dress. Det var frågor vars svar på intet sätt förändrade bilden av vad som tidigare berättats. Men när Crook ansåg sig vara tillräckligt säker på sin sak, såg han sig runt om i församlingen. Till slut sa han:

- "Bat, eller Grouard, fråga nu de här församlade hövdingarna, vad de tror om den här mannens utsaga. Har vi nå't att oroa oss för? Och om vi har det... har de här hövdingarna klart för sig, att de e' dom, som har ett problem mitt ibland sig?"

Frank Grouard och Baptiste Pourier såg ett kort ögonblick på varandra, innan Big Bat till slut översatte Crooks fråga för indianledarna. Ett intensivt diskuterande vidtog. Alla gavs tillfälle att säga någon, innan Red Dog till slut ställde sig upp och sa:

- "Vi vet att vi har en bråkmakare ibland oss. Crazy Horse kommer aldrig att bli en av oss. Han kommer alltid att vara vild. Han blir aldrig någon reservatsindian."

- "Bra", sa Clark, när han hade hört översättningen. Sa Red Dog något mera?" Pourier och Grouard såg på varandra. Men Grouard låtsades vända bort sin blick och i stället nickade Billy Hunter åt Bat, att han skulle tala om det. Pourier harklade sig och svalde, innan han tog till orda igen:

- "Ja, han sa en sak till..."

Efter en kort paus, där Bat hastigt såg från Clark till Crook och tillbaka till Clark igen, fortsatte han:

- "Hövdingarna säger... att... att Crazy Horse e' så farlig, att de måste döda honom..! Dom säger att dom e' beredda att.. att döda Crazy Horse, om Three Stars ber dom om det!"

Löjtnant Clark drog efter andan. Det var nu alldeles tyst i lokalen. Sekunderna tickade långsamt iväg. Clark hade hoppats på, att i bästa fall få de här ledarnas stöd. Men det här var ju alldeles otroligt... För ett ögonblick lät han tanken fara iväg med sig. Kanske var det här lösningen. Ett skott ur mörkret... och så skulle problemet vara ur världen. Indianerna hade ju till och med lovat ordna det själva. Kunde det bli smidigare...?

- "Kommer aldrig på frågan!" General Crooks barska stämman ryckte honom bryskt tillbaka till verkligheten. "De' e' ju mord! Vi kan inte tillåta nå't sån't! Bat.. säg det till dom,.. för helvete!"

- "Tyckte egentligen från första början att de' va' fel att göra spejare av dom å' ge dom vapen", sa Pourier, innan han vände sig mot indianerna igen. Han hann dock inte börja översätta, förrän Clark brusade upp och med skarp röst sa:

- "De' va' inget fel med mitt beslut att engagera dom som spejare!"

- "Bara tala om för dom, klart å' tydligt, att jag inte tillåter nå't överlagt mord!" Crook höll upp en hand mot Clark, medan han pekade med ett finger mot Big Bat, för att han skulle översätta.

Efter en stunds tystnad reste sig så Young Man Afraid upp. Han såg sig om i gruppen och sa:

- "För många år sedan satte de vita Spotted Tail i fängelse, för att han vägrade lyda de vita. Efter ett par år kom han tillbaka till oss... en förändrad man."

Young Man Afraid såg ner i golvet och Clark fick en känsla av att Young Man Afraid nog egentligen kände en viss besvikelse över det som då hänt med den store bruléledaren.

- "Kanske kunde vi göra så med Crazy Horse också", sa indianledaren sedan lite undfallande.

General Crook såg sig om, innan han nappade på betet:

- "Bat, fråga var och en av dom, om dom är med på att vi tar Crazy Horse till fånga!"

Det blev dödstyst i lokalen sedan Pourier ställt frågan och sedan börjat gå runt och peka på var och en av indianerna. Samtliga indianer nickade bara tyst och när den siste hade givit sitt godkännande, lutade sig general Crook tillbaka i stolen och andades ut. Han torkade handflatorna frampå skjortbrösten och vände sig sedan till löjtnant Clark.

- "En sak är helt klar här, Clark. Vi måste ha alla de här ledarna med oss, om vi ska genomföra arresteringen! Det får inte se ut som om USAs Armé, eller amerikanska soldater arresterar den här frontfiguren. Det är han alldeles för känd för. Tänk på vilket rabalder det skulle bli i pressen! Nej, vi måste helst ha indianerna själva att göra arresteringen. Åtminstone måste det se ut så!"

Clark nickade instämmande, innan Crook på nytt vände sig till Pourier.

- "Bat, säg till de här hövdingarna, att det vore bäst för dom själva om dom kunde ordna det här. Det skulle visa för alla, att de vill ha lugn och ro här och att de nu verkligen vill samarbeta med de vita och inte accepterar några att de gamla idéerna fortfarande har fäste i stammen! Säg dom att soldater kommer att finnas med i bakgrunden, om nå't skulle gå snett, men att jag vill att de sköter det här själva på ett snyggt sätt. Jag överlåter åt löjtnant Clark här, att utarbeta de direkta direktiven."

Han började knäppa västen och tog sin uniformsrock, som hade hängt på stolsryggen.

- "Å'... kaptan Kennington..." han såg sig om efter vaktofficeren, "var vänlig ordna en eskort åt mig, så att jag kan ta mig ner till Sidney igen så snart som möjligt! Måste vidare till Camp Brown. Har redan folk samlade där för att ta itu med nez percéeländet!"

Medan de andra sakta började troppa av, kallade Crook till sig Clark och viskade i hans öra:

- "Gör det här snyggt, Philo! Gör allt du kan för att det inte ska bli nå't strul! Du vet att de' blir en fjäder i hatten för dig, om du fixar det här." Han klappade den unge löjtnanten faderligt på axeln och gick mot dörren. Men så vände han sig om:

- "Handbojor, eller vilda nödlögner, jag skiter i hur du gör det, men jag vill ha Crazy Horse så fort som möjligt på väg till Omaha! Jag ska meddela Bradley, att fången ska skickas till Florida, via Omaha."

- "Florida...? General...?" Clark såg förvånad på sin chef.

- "Ja, Dry Tortugas! Vart i helvete trodde du att man skickar nå'n av en så'n kaliber som Crazy Horse!"

- "Ja visst... naturligtvis, general! Dry Tortugas..., bra! Ska genast ta itu med planeringen!"

Han skyndade iväg för att samla ihop de viktigaste ledarna igen. Väl samlade drogs snabbt riktlinjer upp för en aktion redan under natten.

- "Tvåhundra dollar till den som arresterar Crazy Horse", var det sista löjtnant Clark sa, innan Red Cloud, Red Horse och de andra drog sig tillbaka för att välja ut sina män.

Billy Hunter skyndade skakad ut för att få tag i någon av Crazy Horses vänner. Vid agenturen fann han He Dog och Red Feather. Medan Red Feather kastade sig upp på en häst och i sporrsträck satte av mot Crazy Horses läger uppe vid White Clay Creek, tog He Dog och Billy Hunter med sig agent Irwin och stegade beslutsamt iväg till militärposten, där de begärde att få tala med överstelöjtnant Bradley.

- "Här har det varit ett möte i mitt eget vardagsrum... och jag, självaste postkommendanten, har inte ens varit inbjuden!" dundrade överstelöjtnant Bradley, när han fick klart för sig vad som förevarit. Han gick fram till dörren och ropade åt vakten att omgående hämta löjtnant Clark.

- "Hur hade ni tänkt er att komma undan med det här, löjtnant?" röt han indignerat, när den unge löjtnanten visade sig i dörren.

- "Vi har inte tänkt oss att "komma undan" med någonting, sir", svarade Clark, som genast förstod att planerna redan hade läkt ut, "det här är ett beslut av general Crook själv."

- "Så, var är generalen nu då?" Bradley lutade sig fram mot Clark.

- "Han är på väg till järnvägen i Sidney, för att..."

- "Å' vem satte han till att genomföra den här lilla affären då?" Bradley var nu riktigt arg.

- "Det blev jag, sir. Jag var just på väg till er, herr kommendant, för att begära trupper, för vi tänker slå till redan i natt."

- "Ni..! *Ni*, på väg för att kalla ut *mina* trupper!"

- "Ja, sir", Clark svalde, "på order från kommendanten för distriktet, general Crook, sir".

- "Damn it, Clark! Det är jag som är kommendant här och det här är *min* post! Inte Crooks! Gör jag mig tillräckligt tydlig?"

- "Nej.. nej sir.. inte tillräckligt..."

- "Ska en detalj sändas ut att arresteras någon och den detaljen ska bestå av mina trupper, ska det förbanne mig vara på mina order!" Han slog näven i bordet, så glaskaraffen hoppade. "Att ge sig av efter en så'n som Crazy Horse mitt i natten gör bara feglingar! Vi ska göra det här i fullt dagsljus, banne mig! Ingen ska beskylla den här posteringen för att ha en kommendant som är feg! Är det fullkomligt klart, löjtnant?"

- "Yes sir! Ni har gjort det hela mycket klart! Ja, överstelöjtnant". Clark backade undan.

Kommendanten vände sig nu till Billy Hunter, med orden:

- "Gå till de tilltalade hövdingarna och se till att de fattar, att här görs ingen arrestering i natt! Säg åt dem, att de inte förväntas komma med sina krigare, förrän vi är färdiga och kallar på dem!" Så vände han sig till Clark igen. "Så, vad hade ni tänkt göra med Crazy Horse, om ni lyckades ta honom levande då, löjtnant?"

- "Ni - och jag, sir - har order, sir, att se till att han sätts på ett tåg, under bevakning, till Omaha, för vidare befordran till Dry Tortugas, sir. Områdeskommendantens order, sir."

- "Jaha.. jasanya." Bradley tog sig om hakan. "Så ni och Crook hade alltså tänkt er, att sno åt er Crazy Horse mitt framför näsan på mig!.. Är de' er plan?... Å' jag, som ändå är kommendant här, jag skulle inget få veta?.."

- "N..ja, sir. Högsta militärledningen bedömer det viktigt att få bort oroselementet, så fort som möjligt och så långt bort som möjligt, innan han hinner ställa till med mera bekymmer för er, sir. Hade just tänkt informera er,.. sir."

Crazy Horse hade med stigande oro lyssnat till vad Black Shaws yngre bror, Red Feather, hade att förtälja. Han insåg efter hand faran, även om han först inte ville tro på allt. Så när Red Feather var färdig, sa Crazy Horse:

- "Broder, gå nu. Berätta allt för de andra och säg dom, att om dom vill stå på min sida, måste de vara färdiga att rida direkt."

Löjtnant Clark var irriterad över att hans plan inte hade kunnat sättas i verket omedelbart. Nu var han även tvungen att vänta på de extra trupper, som Bradley tvingat honom rekvirera upp från Fort Laramie.

- "Dom kan då inte knipa käft en enda gång, dom där satans rödskinnen!" hade han muttrat till löjtnant Lemley, som var den som hade fått Bradleys uppdrag, att föra Crazy Horse ner till Fort Laramie, så fort hövdingen var arresterad.

Han kände sig också lite tilltufsad av den ordentliga skrapa, han fått av Bradley, men nu var han fast inställd på att inte spilla mera tid än absolut nödvändigt. Crazy Horse skulle gripas! Kosta vad det kosta ville! Han hade insett, att hövdingen inte var att lita på längre och ju fortare han var borta ju bättre.

Först natten till den 4:e september anlände tre kompanier ur 3:e Kavalleriregementet till Camp Robinson, så redan i gryningen nästa dag, hade Clark sina nära fyrahundra oglaspejare utustade och väntande på, att major Mason skulle få de två Gatlingkanonerna förspända och sina trupper marschklara. Nu skulle det ske! Det var nästan precis en mil ner till Crazy Horses läger och nu gällde det att komma dit så fort som möjligt!

Billy Hunter hade fortfarande en rykande kaffemugg i handen, där han stod vid sin häst och betraktade uppladdningen. Han tyckte det verkade märkligt, att det skulle behövas så många hundra man för att fånga en enda! Och han kunde inte frigöra sig från tanken, att det nu nästan verkade oundvikligt, att någon skulle komma att skjuta Crazy Horse. Om inte avsiktligt, så i varje fall "av misstag".

- "Klockan är nästan nio! Vi är klara att starta, överste Mason!" ropade Clark, som använde majorens brevetitel.

- "Very good, Mr Clark!" Majoren vände sig mot sina trupper. "A, E och G, Tredje Kavalleriet, marsch!"

Hela den stora kolonnen satte sig i rörelse och var snart försvunnen, i ett stort dammoln, nerför White Rivers slingrande lopp. Nästan framme vid Crazy Horses läger hade kolonnen stoppats av en syn, som fick nackhåret att resa sig på många av soldaterna. Uppe på krönet av en kulle såg de ett knappt hundratal

indianer, alla till häst, krigsmålade och med vapen i händerna. Truppen stannade och i samma stund kom en yngre krigare, klädd i en fantastisk fjäderskrud ridande, i full karriär, rakt emot dem. Fram från indianspejarnas led red omedelbart American Horse, innan löjtnant Clark hann stoppa honom. American Horse höll upp en pipa i ena handen och ropade, om och om igen, något på lakota till den framstormande krigaren. Först verkade det inte som att det skulle ha någon effekt, men till slut höll krigaren in sin häst och de två kunde börja samtala. Småningom stod det klart, att den unge krigaren var Black Fox och han meddelade, att Crazy Horse hade flytt, med sin hustru och två unga krigare och lämnat över resten av sitt folk till Black Fox, som nu inte visste vad han skulle göra. Men efter diverse parlamenteringar bestämdes, att Black Fox skulle ta resterna av Crazy Horses folk in till agenturen och det hela löste sig på ett fredligt sätt. Så långt var allt gott och väl, men löjtnant Clark kände sig oerhört frustrerad. Så nära..!

- "No Water!" ropade han.

Så vände han sig till Billy Hunter:

- "Billy, säg till No Water, att han väljer ut de bästa männen och de starkaste hästarna och ser till att de rider ifatt Crazy Horse, innan han hinner fram till Spotted Tails agentur!"

Han dunkade näven så hårt i låret, att hästen hoppade till. Besvikelse lyste i hans ansikte, när han stoppade ner sin fältkikare i sadelväskan igen. Men så reste han sig i stigbyglarna och ropade till de indianspejare, som nu redan lösgjort sig ur gruppen och samlats kring No Water:

- "Tvåhundra dollar och min snabbaste häst till den som ger mig Crazy Horses skalp!"

Vid Spotted Tails agentur och vid Camp Sheridan, militärposten som låg alldeles intill agenturen, hade det blivit stor uppståndelse, när de första beskederna kom att Crazy Horse var på väg in.

- "Crazy Horse är här!" Tolken Louis Bordeaux stack in huvudet genom dörren till agenten, löjtnant Jesse M. Lee.

- "Här..?"

- "Nej, han är i Touch the Clouds läger, löjtnant."

- "Å' han är vid liv?.. Oskadd?.."

- "Ja, så vitt jag vet." Tolken vände sig till budbäraren, som Touch the Clouds hade skickat. "Oskadd?.."

Budbäraren nickade och agenten vände sig till militärpostens befälhavare, kapten Daniel Webster Burke, som såg lika frågande ut.

- "Hur i helsike gick det här till? Clark skulle ju ta honom vid Red Clouds agentur! Vad fasen kan ha hänt?"

Budbäraren, Black Crow, som var en av Spotted Tails allra mest lojala krigare, fortsatte att tala till Bordeaux.

- "Vad säger han?" frågade Lee oroligt.

- "Han säger att Crazy Horse ber att få stanna bland sina vänner här. Att han vill komma bort från Red Cloud."

- "Agent Lee! Agent Lee!" Utanför den öppna dörren kunde Lee se den andre tolken, Joe Merrival, upphetsad peka bort mot vägen från Red Clouds agentur. Där kom en soldat stormande, på en löddrig häst. Soldaten hoppade av hästen redan innan den hunnit stanna och stormade fram mot huset.

- "Någon av er agent Lee.. sirs?" Han gjorde en hastig honnör, samtidigt som han rev efter något innanför skjortan.

- "Jag är agent Jesse Lee, soldat", svarade agenten och steg ut på trappan. Soldaten räckte över ett papper till honom.

- "Till dig Lee?" frågade Burke.

Lee bara nickade och läste.

- "Ett meddelande från Clark. Han säger: *Det har inte varit någon strid; Crazy Horses band har just kommit in och lämnar nu fredligt över sina vapen. Crazy Horse har stuckit och väntas dyka upp hos er. Har skickat folk efter honom. Om han når er agentur innan mitt folk hinner ta honom, se till att "Spott" arresterar honom och jag har utlovat \$200 till den indian som tar honom.*"

De två såg på varandra.

- "Vi måste se till att få hit honom!" sa Burke. "Jag hämtar mina två kompanier i förläggningen och du skickar nå'n efter honom".

Agent Lee nickade.

- "Louis å' Joe!" Han vinkade till sig de båda tolkarna, när han steg ner från trappan.

- "Vi var redan på väg", svarade Touch the Clouds, när Louis Bordeaux meddelade att agenten ville se dom, "Crazy Horse vill förklara. Jag sa honom att det gick att lita på er och att han kunde förklara allt om alla lögner och missförstånd här hos er, vid hans morbrors agentur."

Så det lilla följet vände om och begav sig tillbaka till Spotted Tails agentur. Just innan de nådde fram till husen kom en stor ryttargrupp störtande. Det var Spotted Tails män, med Spotted Tail själv i spetsen. Touch the Clouds folk ryggade först tillbaka inför den dubbelt så stora styrkans hotfulla anlopp. Men Spotted Tail stoppade sina män och fick dem att nästan inringa den mindre gruppen kring Crazy Horse. För ett ögonblick var stämningen mycket spänd. Så kom agent Lee springande. Han ropade att alla skulle vara tysta och efter en stund kunde han göra sig hörd. Då vände han sig till Crazy Horse, som stod alldeles intill Touch the Clouds.

- "Du måste gå tillbaka till soldathuset, vid Red Clouds agentur!" nästan ropade han, för att säkert göra sig hörd över sorlet. "Det är där du måste berätta din egen historia och förklara för soldathövdingen, som är den som ska ta ställning till om du har blivit felaktigt behandlad!"

Nu tilltog sorlet igen.

- "Du är oglala! Du hör inte hemma här!" ropade någon. "Gå tillbaka till dina släktingar och kom inte hit och ställ till bråk!" hördes från något annat håll.

- "Det är bara fega och oärliga skurkar, där borta!" svarades det från gruppen kring Touch the Clouds. "Vi kommer aldrig att låta Crazy Horse gå tillbaka dit bort och bli mördad!" ropade någon annan.

De båda grupperna började röra sig hotfullt mot varandra. Då kastade Crazy Horse den röda filten ifrån, sträckte upp båda händer och visade att han inte hade några vapen. Samtidigt ropade han:

- "Stopp vänner! Stopp! Vi är ju alla av samma folk! Ni får inte skada era egna... era vänner och släktingar!"

På samma sätt som han fått folkmassan att stillna vid soldansen för ett par månader sedan tystnade nu gruppen runt om honom. Agent Lee torkade sig i pannan och såg oroligt bort emot militärförläggningen. Kapten Burkes trupper hade ännu inte visat sig. Lite nervöst började han tala, mest för att vinna tid. Han visste knappt vad han sa och hela tiden tänkte han bara - Burke, för tusan, kom snart! Crazy Horse gjorde heller inga ansatser till att svara honom och till slut steg Spotted Tail fram, såg skarpt på agent Lee och vände sig sedan till sin systerson med orden:

- "Om Crazy Horse inte har några ord att säga, så har jag några att säga honom."

Han såg sig om och fortsatte.

- "Många vintrar har du farit fram som en gräsbrand uppe i norr. Du är oglala. Oglalas är ditt folk. Du borde finna något gott hos ditt folk."

På nytt steg mumlet, men Spotted Tail lyfte sina händer och det tystnade åter. Han vände sig till Crazy Horse igen:

- "I stället kommer du hit. Se dig om Crazy Horse! Här vid min agentur är himlen blå, luften är ren och stilla, fri från damm som rörts upp i spåren av oroligheter. Det här är min stam! **Jag** är hövding här! Alla indianer här måste lyda **mig**! Du säger att du vill komma hit och leva i fred. Om du stannar, måste du lyssna på mig! Vi har aldrig några oroligheter här. Det är för att jag är hövding här. Det är vad har att säga dig. Det är mina ord, Crazy Horse. Om du stannar här, måste du lyda **mig**!"

När Crazy Horse ändå inte svarade på hans utläggning, tog han till orda igen:

- "Du är inte sicangu! Du är oglala! Det är därför jag vill, att du ska gå tillbaka till ditt eget folk, innan något dramatiskt och olycksbådande händer här. Om du ändå kommer och lever här, på det här reservatet, måste du göra som jag säger!"

Men det bästa för dig är att du går tillbaka till ditt folk. Några av mina ledare kan följa dig tillbaka så snart som möjligt. Jag har talat!"

Agent Lee hade nu fått lite mera andrum. Han bad Bordeaux säga till Crazy Horse, att komma in på kontoret.

- "Du är mera säker där", sa Louis Bordeaux, när han framförde agentens önskemål.

Under tiden som Crazy Horse, Touch the Clouds, Lee, Spotted Tail och de två tolkarna samtalande, hade kapten Burke återvänt. Hans soldater hade intagit gården utanför och de två hotfulla indiagrupperna hölls nu säkert ifrån varandra. Allt tycktes lugna ner sig. Men Crazy Horse var orolig. Han kände sig instängd och försökte ständigt se ut genom fönstren. Han hade svårt att koncentrera sig på samtalet, men han svarade ändå, så gott han kunde, på alla de frågor de vita ställde. Han tyckte i alla fall, att de verkade visa en viss förståelse för hans sak och agent Lee sa flera gånger, att han litade på att det Crazy Horse sade, var sant. Han försökte också få Crazy Horse att förstå, att det enda rätta var att gå tillbaka till överstelöjtnant Bradley, vid Camp Robinson och berätta hur det egentligen låg till. Hur Grabber hade misstolkat det Crazy Horse hade sagt och att det var den avundssjuke Womans Dress, som passat på tillfället att lura sina vita vänner att tro, att Crazy Horse skulle mörda general Crook. Så Crazy Horse ville tro när agent Lee sa till honom:

- "Dina ord är goda, Crazy Horse. Men du måste själv gå och tala med min chef vid Red Cloud. Jag lovar dig att inget ska hända dig. Och jag lovar dig att jag ska göra vad jag kan för att ditt folk ska få komma hit och stanna här vid Spotted Tails agentur."

Crazy Horse såg ner i golvet länge, innan han ännu en gång vände sig till Spotted Tail med orden:

- "Morbror, om jag går och förklarar allt för soldathövdingen, kan jag komma tillbaka här och leva tillsammans med min far och mitt folk då?"

- "Om du lyder mina och agentens order, ja!" Spotted Tail reste sig i sin fulla längd. Han var fortfarande en ståtlig figur. "När du går tillbaka till ditt folk ska jag skänka dig en fin häst att rida och några av mina främsta ledare ska följa dig på vägen."

Crazy Horse kunde inte göra annat än förlita sig på sin släkting och tidigare läromästare, men innerst inne kände han sig ändå övergiven.

- "Jag litar på dig", sa han till Spotted Tail, innan denne lämnade rummet. "Och jag litar på ert löfte", sa han till agent Lee.

Lee nickade. Han kände medlidande med mannen framför sig. Han är som ett vilt djur i bur, tänkte han. Som ett vilt djur, som givit upp hoppet om att komma ut ur buren.

- "Nu ska jag se till att du får något att äta", sa han sedan, "därefter överlåter jag dig i Touch the Clouds vård för natten. När morgonen gryr förväntar jag

mig att ni två kommer tillbaka hit, så att vi kan påbörja resan till Camp Robinson. Ni ska vara här klockan nio!"

Redan klockan sju nästa morgon stod tre män på gården utanför agent Lees bostad. När han öppnade, såg han till sin förvåning att det var Crazy Horse, Touch the Clouds och en annan, för honom okänd indian.

- "Vad gör ni här så tidigt?" undrade han utan att tänka på, att de tre inte alls kunde förstå honom. Men så kom han på sig med det och sa:

- "En tolk! Jag ska hämta en tolk!"

Så skyndade han iväg över gården, för att strax vara tillbaka med Louis Bordeaux. Innan de gick in frågade Lee vem den tredje mannen var.

- "Han heter High Bear", svarade Bordeaux, "en nära vän till Touch the Cloud och därför också vän till Crazy Horse. Lee nickade.

- "Kom in och slå er ner!" Han vinkade mot kontoret. "Ni är tidiga. Vad är det som gör, att ni är så tidiga? Vi sa ju klockan nio."

- "Crazy Horse har inte sovit något i natt, sir och nu vill han att agenten,.. ni sir,.. hjälper honom idag."

- "Ja visst, det lovade jag ju igår." Lee tyckte det var lite förbryllande. Hade Crazy Horse ändå inte förstått, trots allt?

- "Jo,.. men... han undrar..."

Alla såg på Crazy Horse. Man kunde se på oglalaledaren, att han var riktigt skärrad. Han till och darrade lite, nu när de andra såg på honom.

- "Han undrar om inte ni,.. sir,.. kan gå till Bradley i hans ställe och förklara." Det högg till i bröstet på Lee. Han insåg nu, att Crazy Horse måste vara alldeles vettskrämd. Ett djupt medlidande med den unge oglalaledaren vällde fram ur hans inre. En lång stund såg han på Crazy Horse. Så tog han sin kaffekopp, gick runt skrivbordet och satte sig i sin stol. Han suckade.

- "Jag är rädd, att jag inte kan göra det", sa han stilla, "soldathövdingen där förväntar sig, att Crazy Horse själv kommer."

Efter en kort stund vände han sig direkt till Crazy Horse och fortsatte:

- "Du och jag gav varandra vårt ord i går på att vi skulle gå tillsammans. Nu måste vi tillsammans uppfylla det löftet!"

- "Finns det ingen annan utväg?" Bordeaux nästan vädjade till Lee. "Crazy Horse säger, att han är säker på att något obehagligt kommer att hända honom, när han kommer tillbaka till Robinson. Han säger, att han ska inte ställa till något bråk här, bara han får stanna."

Lee skakade på huvudet.

- "Säg honom, att inget obehagligt kommer att hända. Hur skulle det kunna det, när jag har lovat honom mitt beskydd? När han har Arméns beskydd? Red Clouds folk kommer inte att kunna röra honom! Men tala också om för honom", han vände sig till Bordeaux, "att jag kan inte garantera, att han verkligen

får stanna här. Det är högre myndigheter som bestämmer sådant. Jag kan dock lova honom, att han ska få tala med överste Bradley och få lägga fram sina synpunkter. Det kan jag lova! Och kanske kan han då få tillstånd att få komma tillbaka hit."

Utanför hade en arméambulans körts fram. Crazy Horse såg sig oroligt om. Han sneglade ut genom dörren och viskade något till Bordeaux.

- "Crazy Horse säger, att han vill rida tillbaka till Robinson. Inte sitta i någon vagn! Han har alltid varit en krigare och har alltid färdats på hästryggen som riktiga krigare ska göra!"

Agent Lee nickade godkännande, då han insåg, att komma till Red Clouds agentur i den där vagnen, för Crazy Horse säkert skulle vara detsamma som att erkänna sig vara en fånge.

- "Louis", sa han, "säg Crazy Horse, att jag uppfattar honom som en ärlig man... Ja,.. han har min tillåtelse att rida!"

Det var en lång väg att färdas mellan Spotted Tails och Red Clouds agenturer. Nästan åtta mil. Åtta långa mil, fyllda av rädsla, förtvivlan och stundtals uppgivenhet för Crazy Horse. Han red tyst mellan vännerna Touch the Clouds och High Bear, alldeles bakom arméambulansen, på vars sidobänkar satt agent Lee, tolken Louis Bordeaux och två av Spotted Tails trogna poliser, Swift Bear och Black Crow. De båda senare med blicken fixerad på fången hela tiden och med sina kabiner skjutfärdiga bredvid sig. Undan för undan längs vägen tillstötte nya ryttare. Alla var de poliser ur Spotted Tails styrka. Alla hade de sina blå rockar med blanka knappar på sig. Och alla kände de sig märkvärdiga för att de nu förde den berömde fången tillbaka där han hörde hemma. De var akicita och de var stolta över det. Det var nästan det enda man hade att vara stolt över, här i den nya världen. Crazy Horse verkade stundtals helt frånvarande. Agent Lee sneglade då och då på honom. Han undrade hur den unge oglalaledaren kände sig. Om han förstod att han nu var på till fångelse, eller om han fortfarande trodde att det fanns en chans att han skulle få återvända till Spotted Tails agentur. Lee hade en orolig känsla av att han kanske hade lovat för mycket i sitt nit att få med sig Crazy Horse tillbaka till Robinson. Men order var order och till Camp Robinson skulle han föras. Det stod helt klart för Jesse M. Lee. Hela dagen förlöpte lugnt ända till man kom till Dead Horse Creek. Då, plötsligt satte Crazy Horse hämlarna i hästens sidor och störtade iväg. Alla blev tagna med fullständig överraskning och ett oerhört kaos uppstod. Touch the Clouds ropade på sin vän att komma tillbaka, innan han blev skjuten. Agent Lee reste sig upp i vagnen, men kunde inget göra. Det var inte många som förstod vad han ropade och alla indianpoliserna satte nu hals över huvud efter den bortflyende fången. Men Crazy Horse hade inte menat något allvar med sitt tilltag. Kanske var det något som kom ur stundens ingivelse. Kanske ville han spela

sina motståndare ett sista spratt. Eller kanske var det från början ett riktigt flyktförsök, som han tämligen snart insåg inte skulle lyckas, för han stannade självmant när han nått fram till bäcken. Här hoppade han av hästen och lät den gå ner i vattnet för att dricka. Själv stod han bara, uttryckslöst och stirrade bort över kullarna, som om han drömde, när de andra kom ifatt honom. Agent Lee var alldeles likblek av spänning. Han tog upp en röd halsduk ur fickan och torkade sig i ansiktet. Hans hjärta bankade så han tyckte det hotade att spränga honom i bitar, men när han nu såg Crazy Horse komma ridande tillbaka, omgiven av alla poliserna, var det som en sten föll från hans bröst. Han stegade fram till vagnens bakläm, vände sig till Bordeaux och sa, med darr på rösten:
- "Bordeaux,.. säg honom att han ska rida här!... Precis här... och ingen annanstans!" Han pekade alldeles bakom vagnen. "Annars ska jag se till att han inte får ha sin häst mera, utan får sitta här i vagnen, tillsammans med oss!... Gode Gud... vad var det han försökte!"

Gruppen fortsatte. De var nu nästan ett sextiototal indianpoliserna som omringade den lilla gruppen kring ambulansen. Det var redan långt lidet på eftermiddagen och när siluetten av den mäktiga Crow Butte började skymta i väster beordrade Lee halt. Ur en liten anteckningsbok rev han ur ett blad och började skriva på ett meddelande till överstelöjtnant Bradley. Han använde Bradleys titel från Inbördeskriget:

Bäste General

Jag har Crazy Horse med mig. Är nu två och en halv mil ut. Var vänlig sänd svar med vändande kurir. Ska jag ta honom till militärposten eller till agenturen? Jag ber högaktningfullt att så stor diskretion och smidighet som möjligt användes när vi kommer in, så att vi inte får problem med honom. Dessutom, sir - eftersom jag har lovat honom, att han ska få en chans, att framföra sina synpunkter direkt till Er, anhåller jag om att ett sådant möte förberedes.

LEE, Agent

Han kallade till sig en av indianpoliserna och vinkade samtidigt också till sig Bordeaux.

- "White Hat", sa han, innan han vände sig till tolken, "säg till honom att ta det här meddelande till White Hat, så fort han kan! Å' säg åt honom att vänta på svar från White Hat. Att vänta på att få ett brev av White Hat att ta tillbaka till mig."

När de svängde runt den sista kullen, efter att ha vadat över White River, och nu kunde se dalen med agenturen och militärposten framför sig, drog agent Lee

efter andan. Så mycket folk! Där måste vara tusentals indianer samlade på kullen runt agenturbyggnaderna och sedan hela vägen in till militärposten. Och inne på den rektangulära exercisplatsen och bland de olika husen, såg man ännu flera. Det var ett myller, i vilket inga enskilda individer kunde urskiljas. Ryktet hade gått i förväg, att Crazy Horse var på väg in. Det var redan kväll och mörkret höll på att sänka sig. Det var onsdagen den 5 september, 1877. En kylig vind svepte ner från nordväst, genom Soldier Creeks dalgång och drog rasslande runt hörnen på de många byggnaderna vid Camp Robinson. Det var spänning i luften.

- "Heliga Guds Moder!" Louis Bordeaux såg på agent Lee när ambulansvagnen de satt i sakta svängde in på vägen mellan agenturen och militärposten och den stora folkmassan, liksom motvilligt, öppnade sig framför dem. Agent Lee var blek och spänd. För ett ögonblick vände han sig bakåt för att se hur Crazy Horse reagerade. Men inte en muskel rörde sig i oglalaledarens stela ansikte. Inte en min gjorde han av vad han kände. Han bara stirrade rakt fram och red tätt inpå ambulansen, med sina vänner på ömse sidor. En ryttare trängde sig fram genom folkmassan och red upp vid sidan av Touch the Cloud och Crazy Horse. Det var He Dog. Han lutade sig framför Touch the Clouds och sa till Crazy Horse:

- "Akta dig! Du är på väg till en farlig plats!"

Så började plötsligt några kvinnor ta upp en klagosång och snart genljöd hela dalen av deras ödesmättade veklagan. Jesse M. Lee kände sig obehaglig till mods. Vad skulle nu hända. Han hade fått beskedet från löjtnant Clark att fången skulle föras direkt till adjutantens kontor. Just som de nådde fram till sadelmakarboden lämnade ambulansen vägen och sneddade över gräsplanen vid sidan om de nyligen uppförda officersbostäderna, för att så ta sikte direkt på adjutantkontoret.

- "Måtte Bradley nu vara där!" tänkte Lee i sitt stilla sinne. Men samtidigt hade han obehaglig känsla av att så kanske inte skulle vara fallet.

Han sökte i massan efter löjtnant Clarks ansikte utan att finna honom. När de närmade sig adjutantens kontor såg han dock en samling officerare där. En av dem lösgjorde sig ur gruppen och steg fram för att möta dem. Ambulansen stannade.

- "Löjtnant Lee!" Kapten James Kennington höjde rösten, för att göra sig hörd över massan.

- "Kapten!" Lee reste sig på ostadiga ben och kikade ut under ambulansens kapell. "Hade väntat mig att möta löjtnant Clark här, sir. Han sände mig ett budskap..."

- "General Bradleys order, att ni omedelbart lämnar över fången till mig, i min egenskap av dagofficer!" avbröt Kennington, utan att vänta på att Lee skulle tala färdigt.

- "Men... nej, ... inte än, kapten! Jag har lovat..." Lee hoppade ner på marken och gjorde en hastig honnör för kaptenen, när han återfått balansen. "Jag har lovat honom att... att han skulle få tala med kommandanten! Jag..."

- "Det får ni ta upp med postkommendanten själv, löjtnant! Det är inget jag har befogenhet att lova." Kapten Kennington vinkade till sig delar av vaktstyrkan och gick runt ambulansen. Agent Lee trängde sig dock före honom och sprang fram till Crazy Horse.

- "Bordeaux!" ropade han. "Kvickt!"

När tolken var alldeles bakom dem såg Lee upp på Crazy Horse och förklarade:

- "Crazy Horse,.. generalen har bestämt, att jag ska lämna över dig till en annan officer här. Jag vet, att jag lovat dig, att du skulle få träffa generalen, när du kom hit." Han såg sig oroligt omkring. "Så jag ska gå och tala om för generalen, att du är här nu. Hans kontor är just där borta." Han nickade med huvudet mot ett stort hus i änden av exercisplatsen. Crazy Horse blick följde hans rörelse, men krigaren yttrade inte ett ord.

- "Jag vill, att du går med Bordeaux in i det här huset!" Lee pekade bakom sig på adjutantens kontor. "Där kan du sitta ner tillsammans med Touch the Clouds och High Bear... ja, Black Crow och Swift Bear måste nog också gå med", tilllade han. "Vänta där, så kommer jag direkt tillbaka, sedan jag har meddelat generalen, att du vill träffa honom nu!"

För ett ögonblick vandrade Crazy Horses blick från Lee till den öppna kontorsdörren och tillbaka till agenten igen. Till slut nickade han bara och gled smidigt ner från hästen. När agent Lee väl hade sett Bordeaux leda Crazy Horse mot adjutantkontoret, vände han och började småspringande bana sig väg genom den gungande folkmassan, bort över exercisplatsen. Han hade onda aningar. Och det han såg, gjorde honom inte heller lättare till mods. Många av indiankrigarna var beridna och han såg vapen överallt. Flera av indianpoliserna hade satt på sig alla möjliga krigsregalier utanpå sina soldatrockar. Hela situationen var kuslig och hotfull. Nästan överklig. Kunde det verkligen vara så att de alla hatade Crazy Horse så mycket? Eller var de bara rädda för honom?

- "Jag anhåller vördsamt att översten växlar några ord med Crazy Horse!" sa han och gjorde en stram honnör, när överstelöjtnant Bradley väl kommit in i rummet. När han förstod att Bradley inte var så tilltalad av att göra det fortsatte han, nästan bedjande:

- "Jag vet att Ni är en mycket rättvis och generös kommandant, sir. Därför tog jag mig friheten att ge mannen mitt ord på att Ni skulle lyssna till hans förklaringar..."

- "Ni gav honom ert ord, löjtnant?" Bradley avbröt honom bryskt.

- "J..ja, överste!"

Postkommendanten vände sig mot fönstret och suckade.

- "Det är för sent", sa han, utan att vända sig om, "att tala med honom nu är inte till någon nytta, Mr Lee."

- "Men sir... om Ni bara ville lyssna på honom..."

- "Generalens order är definitiv", Bradley fortsatte att titta ut genom fönstret, "det är inget jag kan göra något åt här och nu. Faktiskt så tror jag inte ens general Crook skulle kunna göra något." Bradley vände sig till Lee. "Det här är direktiv som kommer från Chicago, Mr Lee. Och order från högkvarteret är inget som ändras av sådana som mig!"

- "Men.. sir..."

- "Mr. Lee!" Bradley spände ögonen i agenten, lutade sig fram och höjde ett finger, "det är för sent för sådana diskussioner nu. Se nu till att göra er plikt, som soldat, och lämna över fången till dagofficeren som beordrat! Instruera Crazy Horse, att han nu måste gå med kapten Kennington! Säg honom också, att inte ett hår kommer att krökas på hans huvud, om han bara fogar sig!... Ni kan utgå, löjtnant!"

Löjtnant Jesse M. Lee visste när det var dags att tåga. Med tungt hjärta gjorde han honnör för sin överordnande, vände på klacken och skyndade ut ur expeditionen. Hela hans inre var i uppror. Det här var inte rätt! Men vad kunde han göra? Hela vägen tillbaka till adjutantens kontor grubblade han över vad han nu skulle säga till Crazy Horse. Han förstod, att det mycket väl kunde innebära skillnaden mellan lugn eller fullt kaos, hur han uttryckte sig. Väl inne, drog han andan några sekunder, innan han vinkade till sig tolken.

— "Bordeaux, säg honom att general Bradley tyckte det var för sent på dagen för att hålla några diskussioner nu. Bradley sa", och nu vände han sig direkt till Crazy Horse, "att du ska gå med dagoff..., den här mannen", ändrade han sig och pekade på kapten Kennington, "han kommer att ta hand om dig, Crazy Horse. Och du ska veta att generalen sa, att inte ett hår kommer att krökas på ditt huvud."

Det var tyst medan Bordeaux översatte. Men alla indianerna, som följt med Crazy Horse in i rummet, verkade nöjda och flera av dem sa:

- "Hau!"

De log och Crazy Horse reste sig och gick fram till kapten Kennington. De två skakade hand. Därefter steg de två ut ur rummet, följda av två soldater, som

anslöt direkt som de steg ut på trappan. Touch the Clouds började också följa efter, men löjtnant Lee tog honom i armen.

- "Bordeaux, säg till dom att jag vill tala med dom!"

I stället för att översätta, svarade tolken viskande:

- "Bäst för oss, att vi ser till att komma bort härifrån nu, fort som ögat, sir! Tar dom honom till arresten, kommer här att bli ett helvetes liv! Å' de' e' vi två, som kommer å' stryka med först!"

- "Du stannar här och gör som jag säger!" högg agenten av. Hela hans ansikte utstrålade frustration och oro. Snabbt förklarade han för Touch the Clouds och High Bear, att han hade gjort allt han kunde, för att få till stånd en diskussion med Bradley, men att order hade kommit från högre ort, att Crazy Horse skulle arresteras. Touch the Clouds kunde inte förstå.

- "Ska Armén ta Crazy Horse härifrån?"

- "Ja, för en tid, precis som de gjorde med Spotted Tail, för många år sedan.

- "Du sa att soldathövdingen skulle lyssna på Crazy Horse", sa Touch the Clouds anklagande till agent Lee, som såg ner i golvet.

- "Ja,.. jag hade hoppats att det skulle gå. Men besluten fattas nu på högre ort", svarade han resignerat.

- "Vad är "högre ort"?" undrade Touch the Clouds.

- "Någon... någon annan soldathövding,... långt borta", svarade Lee med en suck. Alla blev tysta. Ingen hade något mera att säga.

- "Tasunke Witko, jag ska komma med dig!" En figur kom framspringande, när Crazy Horse leddes ut på gården.

- "Ahh... Little Big Man! Min vän", sa Crazy Horse och sken upp för ett kort ögonblick. "Var du med bland Red Clouds folk, som jagade mig i går?"

- "Ja... jag är akicita nu", svarade den förre krigarkamraten, "jag måste lyda soldathövdingens order."

- "Var du med för att döda mig?" frågade Crazy Horse.

- "Nej, men för att se till att ingen annan gjorde det, kola!"

- "Vem skulle vilja göra det? Oglala döda oglala! Det vore inte rätt", Crazy Horse såg på sin vän, som nu gick vid hans sida iförd soldatrock med blanka knappar och med en metallstjärna på bröstet.

- "No Water!... No Water har inte glömt, kola! Men jag stannar hos dig nu! Vart de än tar dig, så går jag med dig, kola!"

Crazy Horse såg tacksamt på sin gamle vän. Han saknade Touch the Clouds vid sin sida. Han måste ha blivit kvar där inne någonstans.

Den lilla gruppen närmade sig nästa hus. Framför dörren stod ännu en soldat, med gevär lutat mot axeln. Ett gevär med påsatt bajonett. Vakten gjorde honnör, när kapten Kennington steg upp på trappsteget och tog Crazy Horse i ar-

men, för att få honom att följa med. Crazy Horse undrade vart de skulle föra honom. Han saknade både agent Lee och Bordeaux. Nu hade han ingen tolk som kunde tala hans ord och som kunde översätta de vitas ord åt honom. Han såg sig oroligt om. Bakom sig såg han den stora folkmassan sluta sig allt tätare. Kennington ryckte honom i armen och sa något han inte förstod. Crazy Horse kramade kniven han hade gömd i sin filt. De båda soldaterna bakom honom motade på honom i ryggen med sina gevär. Tveksamt steg han upp på trappsteget. Han undrade om det var här den högste soldathövdingen bodde. Han hade inte riktigt förstått vad agent Lee menade med det han sade, när han kommit tillbaka. Och nu var han borta. Kapten Kennington bankade på dörren. Dörren öppnades inifrån och kaptenen steg in, tätt följd av Little Big Man. Soldaterna manade på Crazy Horse, som också, motvilligt, närmade sig dörren. Då hörde han sitt namn ropas. Han vände sig om och såg för ett kort ögonblick, i den gungande folkmassan, medicinmannen Chips. Han skulle just säga något till honom, när Little Big Man tog honom i armen och soldaterna knuffade på, så att han inte kunde stanna. De gick nu längs gången, under taket på husets långsida. Crazy Horse tyckte inte att det såg ut som ett hus för en stor soldathövding, så han tänkte att det kanske var här han skulle få sova, innan han skulle få träffa soldathövdingen i morgon. Det fanns inga fönster i byggnaden, så han kunde inte se in heller. Kapten Kennington kom nu tillbaka och tog honom i den andra armen. De närmade sig nu dörren längst ner i gången och Crazy Horse fick en otäck förnimmelse av att det här inte var rätt.

- "Vart för ni mig?" frågade han Little Big Man.

Hans kamrat hann inte svara, förrän ytterligare fyra soldater kom ut ur den öppna dörren framför dem. I händerna hade de kedjor och fotbojor och nu såg Crazy Horse, för första gången, in genom dörren. Där inne uppfattade han galoler och det for som en blixtnedslag genom hans huvud.

- "Hiya! H-i-y-a!" ropade han förskräckt, när det gick upp för honom att han var på väg att fångas. Han gjorde ett våldsamt kast med armen, så att Little Big Man tappade sitt grepp, knuffade undan de båda soldaterna och rusade mot utgången.

- "Kola, nej.. nej! Tasunke Witko, de kommer att göra dig illa!" ropade Little Big Man och rusade efter honom, när han återvunnit balansen. Kapten Kennington kom utrusande ut arrestlokalen, lagom för att se Crazy Horse lämna gången, med Little Big Man hängande efter sig. Han drog sin sabel och rusade de korta stegen fram till dörren. Han kom ut lagom för att se Little Big Man grabba tag i Crazy Horse bakifrån, medan den lille krigaren om och om igen ropade något som kaptenen inte förstod. Kennington var uppjagad. Nu var det hans sak, att se till att här inte blev ett blodbad. Han började fäkta med armarna och pekade med sin sabel på Crazy Horse:

- "Döda honom!" skrek han, "stick honom, för tusan vakt, stick den djävla bastarden! Snabbt!" Flera vaktposter rusade till, men också flera indianer. Det höll på att dra ihop sig till ett allmänt handgemäng. Då hade Little Big Man till slut fått tag i Crazy Horses båda armar och höll dem i ett stadigt grepp bakifrån.

- "Nej.. Tasunke Witko, nej.. nej.. De kommer att döda dig, om du gör motstånd!" ropade han till sin vän.

Men Crazy Horse var nu alldeles ifrån sig av både skräck och ilska. Han släppte den röda filten och lyckades få loss den ena armen. Med en kraftig sving, högg han med kniven bakom sig. Han hörde sin vän ge upp ett tjut av smärta och kände honom släppa greppet helt om båda hans armar. Crazy Horse tumlade omkull, men studsade ögonblickligen upp igen. Han såg för en bråkdel av en sekund hur American Horse siktade på honom med sitt armégevär, men en av hans egna krigare hoppade snabbt emellan och hindrade American Horse att skjuta. Flera andra av Red Clouds sympatisörer, alla med vapen i händerna, gjorde vad de kunde för att komma åt honom. Han snurrade runt för att fly tillbaka mot huset. Då kände han en brännande smärta i sidan och det svartnade för ögonen på honom. Det sista han såg var Little Big Man, som grimaserande höll sig om en svårt blödande handled och Chips, som också han låg på marken och vred sig i smärtor. Det susade i hans öron och ljudet av den upphetsade folkmassan liksom tycktes flyta bort genom luften. Han föll.

Det hade blivit tyst, när han på nytt såg upp. En ödesmättad tystnad. Han såg människor stå lutade över sig. Han kunde urskilja Touch the Clouds. Men där var också de vitas medicinman, hans vän McGillicuddy. Han hörde avlägsna röster, men han kunde inte uppfatta några ord. Han förstod att han var svårt skadad. Han kunde inte resa sig och han insåg att det här säkert var slutet. Det var ju nämligen precis som i hans vision! Någon från hans eget folk skulle komma att hålla hans armar bakifrån. Little Big Man! Var det du, min vän, tänkte han.

Så kände han en hand på sin axel. Blod rann ner över hans arm. Han såg upp, med en suddig blick. Där var Little Big Mans ansikte. Med en kraftansträngning, som sände ilande smärtor genom hela hans kropp vred han på huvudet och mötte sin väns blick.

- "Låt mig gå, min vän! Släpp mig nu! Kan du inte se, att du redan har gjort mig tillräckligt illa!" Han blinkade, när synintrycken på nytt blev suddiga. Smärtan sköt som pilar genom hans kropp och han domnade bort igen. Någonstans, långt borta, tyckte han sig höra trumpetsignaler.

"Boots and saddles" ekade över exercisplatsen. Soldater började springa om varandra. Frank Grouard sågs rusa in till överstelöjtnant Bradley. Utanför arrestlokalen böljade nu folkmassan hotfullt fram och tillbaka. Många indianer visade öppet sina vapen och många upprörda röster hördes över det allmänna sorlet. En del indianer sågs också springa från platsen, medan andra kom springande från andra håll. Vaktstyrkan hade samlats alldeles framför arresten. Alla sex vaktposterna stod med påsatta bajonetter, som de hela tiden svängde mot den hotfulla människomassan. I gruset, alldeles framför dem, låg Crazy Horse på rygg. Doktor McGillicuddy stod på knä vid hans sida och pressade sina blodiga händer mot den allt större svartbruna fläck, som sakta bredde ut sig på sidan av Crazy Horses blå skjorta, straxt ovanför höften.

- "Kapten, vi måste få bort honom härifrån till sjukstugan omedelbart", vädjade läkaren.

Men kapten Kennington var så skrädd, att han förmodligen inte visste vad han gjorde.

- "Han ska in i arresten! Det är mina order!"

Han skrek åt vaktstyrkan, att komma fram och lyfta Crazy Horse. Men soldaterna var så rädda, att de inte rörde sig ur fläcken.

- "För Guds skull, kapten, han förblöder ju här för mig!"

- "Ni glömmer er Doktor! Ni är en soldat! Vi har alla våra order! Han ska in i en cell! Ni tar det ena benet! Jag det andra, så får en vakt ta hans huvud!

Vakt..! Häråt.., med språng!"

- "Ni är inte klok, kapten!" Baptiste Pourier armbågade sig fram. "Inte in i arresten, för helvete! Då e' vi dödens allihopa! Sansa er, kapten!"

I samma ögonblick hade Frank Grouard kommit tillbaka från kommandantens expedition. McGillicuddy vinkade och ropade åt honom.

- "Frank, kom hit och hjälp oss!"

Men Grouard bara skakade på huvudet och försvann bakom en husknut.

- "Djävla kruka!" utbrast läkaren, samtidigt som American Horse banade sig väg fram genom mängden. Han hade fortfarande sitt gevär skjutklart på ena armen. Johnny Provost, ännu ett av de halvblod, som då och då vistades vid agenturen, stod i närheten.

- "Johnny, kom här!" sa läkaren och reste sig. Han drog med sig Provost fram till American Horse.

- "Vad händer, American Horse, om vi bär in Crazy Horse i arresten nu?" frågade han med hetsig röst den något överraskade indianledaren utan några andra inledande fraser.

- "Crazy Horse är en stor hövding", svarade American Horse, "en hövding får inte sättas i fängelse!"

McGillicuddy vände på klacken.

- "Jag går och frågar Bradley!"

Kapten Kennington såg förvånat på den uppretade läkaren.

- "Doc..." började han, men läkaren var redan, med långa språng, på väg bort mot kommandantens expedition, där Bradley nu kommit ut och stod med armarna korslagda på trappan.

- "Tänker den fa'n inte göra något?" muttrade han för sig själv, när han nästan halvsprang de sista metrarna.

Snart var han tillbaka vid gruppen kring Crazy Horse. Andfådd sa han bara:

- "Generalen gick med på en kompromiss."

- "Vad då för kompromiss?" frågade Kennington irriterat.

- "Jag sa som det var, att Crazy Horse kommer ändå inte att överleva natten, så varför reta upp indianerna i onödan..! Så han gick med på att vi tar in honom på adjutantkontoret i stället! Johnny!", han vände sig till Provost igen, "informera American Horse om vad vi ska göra!"

American Horse nickade samförstånd, när han fått situationen förklarad för sig och gled ner från den häst han satt på. Med förenade ansträngningar lyfte de Crazy Horses, till synes livlösa kropp, upp på den filt American Horse just slet från sina axlar. Så beordrade American Horse ett halvdussin av sina män, att bära in Crazy Horse i huset. Där lade de försiktigt ner honom på golvet och doktor McGillicuddy kunde försiktigt börja lösgöra den nu helt blodindränkta skjortan från den döendes kropp.

- "Oh.. shit!" stönade han tyst för sig själv, när han såg det djupa såret. "Måste ha varit en bajonett", tänkte han utan att säga något.

Folk började tränga på i dörren.

- "Kapten, för helvete, håll gamarna ute!" skrek McGillicuddy åt kapten Kennington, som nu var alldeles likblek.

Camp Robinson, Neb.

Sept, 5, 1877

General Crook,

Green River, Wyo.

Crazy Horse kom hit i går kväll omkring klockan 6.00, hans pistol och kniv hade inte blivit tagna från honom och när det skulle göras gjorde han ett utbrytningsförsök, varunder han skar Little Big Man i armen och försökte skada även andra, men vi har honom nu i säkert förvar och jag är säker på att det nu inte blir mera problem. Jag hade valt ut ett flertal indianska medhjälpare här vilka jag inte nog kan prisa, alldeles speciellt Little Big Man. Crazy Horses far och Touch the Clouds är nu hos honom; den senare lätt skadad i magen i samband med tumultet. De indianer jag utvalt för uppdraget skötte sig över förväntan och är värda all heder och erkännande, vilket jag hoppas de kommer att tillerkännas.

Clark

1 Lt. 2.d Cavalry

Crazy Horses far och mor hade kommit till hans dödsbädd, så fort de hade fått beskedet och Worm satt nu hos sin son, som bara under kortare stunder var vid medvetande. Vid ett av dessa tillfällen hade han känt igen sin far och mödosamt viskat:

- "Far."

- "Min son, jag är här", svarade den gamle och lutade sig fram över sonen, men mera blev det inte, då Crazy Horse återigen domnade bort.

Doktor McGillicuddy gav den svårt sårade mannen ännu en dos av morfin, för att mildra hans plågor, medan han samtidigt förklarade för den gamle mannen, att det han gjorde var för att lindra sonens smärtor. Den gamle mannen förstod. Han nickade stilla. Tårarna flödade fritt över hans skrynkliga kinder och även doktorn var tvungen att vända sig bort för en kort stund.

Trummor hade dunkat utanför hela kvällen, men det upprörda sorlet och trampet av många fötter i närheten av adjutantens kontor hade upphört. Kapten Kennington hade efter någon timme stuckit in huvudet och meddelat att indianerna hade skingrat och allt verkade lugnt.

- "Gud ske lov för det", sa McGillicuddy, medan han torkade av sina händer på en gammal handduk.

- "Hur.. hur är det med honom?" Kaptenen viskade nästan fram sin fråga.

- "Han har fått dödsstöten", svarade doktorn, utan att tveka, "han överlever inte natten. Jag kan inget göra för honom, utom att se till att han inte har alltför ont."

Kaptenen drog sig sakta tillbaka och stängde dörren efter sig igen.

Löjtnant Jesse M. Lee stod tillsammans med flera andra officerare på altanen utanför överstelöjtnant Bradleys bostad. Bara minuter efter att Crazy Horse hade fallit ihop i gruset utanför arrestlokalen hade kommandanten satt hela posten i högsta beredskap. Varenda soldat var utkommenderad till särskilda poster och hade tilldelats extra ammunition och strikta direktiv att inte tillåta några obekanta rörelser någonstans inom området. Det monotona trummandet och klagande sångerna, som nu hela tiden hördes från de olika lägren runt militärposten tjänade till att på ett kusligt sätt förhöja spänningen. Månen skymdes med jämna mellanrum av hastigt framrusande moln och hela situationen var kuslig. Agent Lee kunde inte frigöra sig från tanken, att det till stor del var han som var skuld till det som inträffat. Han förstod fullt ut att de nordliga siouxerna nu säkert anklagade honom för sin ledares död. Det var ju han som fört Crazy Horse hit! Men det han tyckte var ännu värre var det som inträffat just efter att American Horses poliser burit in Crazy Horse i adjutantkontoret. Den store indianledaren hade då kommit tillbaka ut och demonstrativt vänt sig direkt till

Crazy Horses anhängare. Han hade lagt armarna i kors över bröstet och med hög röst triumferande ropat:

- "Vi har hans kropp nu! Ni kan inte få den!"

Resultatet blev ett omedelbart och ilsket surrande från den lilla skaran av nordliga siouxer, men Red Clouds anhängare var i förkrossande majoritet och Crazy Horses folk fick backa undan. Deras reträtt följdes av mängder av hånfulla tillrop från Red Clouds folk:

- "Vi har varit oense med er länge nu. Men se, nu har vi hans kropp i soldathuset och ni kan inte ta den!"

Agent Lee mådde illa när han hörde med vilken fientlighet de båda falangerna hotade och förnedrade varandra. Ska det här folket någonsin mera kunna förenas, tänkte han. De är ju ändå allihopa oglalas!

Johnny Provost kom över exercisplatsen.

- "Löjtnant Lee", sa han, "doktorn ber er komma över till Crazy Horse."

- "Vill han tala med mig?"

Provost nickade och de två gick tillbaka genom mörkret. Kapten Kennington öppnade dörren för dem.

- "Ah, Lee, kom in! Kom in! Han har bett att få säga något till dig. Kom, luta dig fram här, så han kan se ditt ansikte!"

Löjtnant Lee kände sig skakad. Han kunde tydligt se, att den unge oglalaledaren inte hade lång tid kvar. Johnny lutade sig också fram över Crazy Horse och sa, att agenten nu kommit. Crazy Horse sökte med en suddig blick efter agentens ansikte och började tala, när han till slut fann honom. Men hans ord var bara viskningar och tolken fick luta sig fram för att höra något.

- "Han säger", översatte Provost, "min vän jag anklagar inte dig för något av det som har hänt här idag. Hade jag lyssnat till dig hade det här inte behövt inträffa."

Lee kände att tårar steg upp i hans ögon, när han försiktigt tog Crazy Horses hand i sin:

- "Här vid Red Cloud hade du kanske bara blivit en liten hövding och dina ord hade inte betytt så mycket. Men jag skulle ha sett till att dina ord hade förts fram till den store soldathövdingen i morgon, om..."

Hans ord stockade sig i hans mun. Men så kände han hur Crazy Horse lätt kramade hans hand och han hörde ett svagt:

- "Pilamaya!"

Lee reste sig mödosamt, tog ett steg tillbaka och satte på sig hatten igen. Så gjorde han en stram honnör för den döende hövdingen och sa med rörelse i rösten:

- "Säg honom... försök att förklara för honom, varför jag inte tror jag klarar av att stanna här mera... för att vänta på att... att se honom ..dö." Så vände han

och gick mot dörren igen. Bakom sig hörde han doktorn snyta sig och själv kände han hur tårarna började strömma.

Borta på kompaniexpeditionen satt löjtnant Clark och skrev på ännu ett telegram till general Crook.

... under tumultet fick Crazy Horse ett stick i magen, kanske av en bajonett, men troligare av en kniv när han försökte hugga Little Big Man. Åtminstone är det senare vad jag försöker övertyga alla indianerna. Doktorn rapporterar att C.H. inte längre har någon puls i armarna och det är därför omöjligt att flytta honom i natt. Jag har givit hans far tillåtelse att flytta in sitt tält intill byggnaden och ta hand om sonen, skulle han fortfarande vara vid liv i morgon.

*Clark
1 Lieut. Commanding*

Doktor McGillicuddy tittade på sin klocka. Snart midnatt. Kapten Kennington hade just varit inne och rapporterat, att det fortfarande var lugnt utanför. Löjtnant Clark hade framfört en åsikt till honom, sa han, att man nog kanske borde förbereda någon trovärdig historia som man kunde ge till indianerna om hur det egentligen gick till. Det hade tydligen redan börjat cirkulera en massa rykten. En medicinman i Crazy Horses by, som tydligen hette Horn Chips eller något sådant, hade sagt, att det var en vaktpost, som hade stött en bajonett i ryggen på Crazy Horse. Det kanske inte var så bra om sådant fick alltför stor spridning och att det kanske skulle se bättre ut, om man kunde få det till, att Crazy Horse råkat hugga sig själv i misstag, när han brottades med Little Big Man. Det kanske inte var så bra om indianerna fick klart för sig att det var en soldat som dödat honom. McGillicuddy hade då föreslagit, att de skulle prova att göra hål i ett papper, dels med en bajonett och dels med en kniv, för att se om man genom storleken och utseendet på hålen kunde jämföra med såret i Crazy Horses sida. Men de hade inte gjort något försök, för just då rörde sig Crazy Horse igen.

- "Han vill tala med Worm", sa Johnny Provost, efter att ha lutat sig fram och lyssnat till den viskande Crazy Horse.

Crazy Horses far leddes fram till sin döende son. Han lutade sig fram över sonen och sa:

- "Jag är här min son."

Crazy Horse försökte vrida huvudet lite, men hans ord blev bara till ohörbart sludrande.

- "Säg det igen, min son. Jag är här hos dig."

Crazy Horse ansträngde sig.

- "Oh far... Jag är svårt skadad", lyckades han viska fram, medan han blinkade med de suddiga ögonen. "Säg till mitt folk, att det inte är någon idé, att de förlitar sig på mig längre."

Lite skumblandat blod välde fram i hans ena mungipa och ögonen slocknade igen. Doktorn kände efter pulsen på hans hals. Han kunde inget känna längre. McGillicuddy såg sig om bland de församlade och skakade lätt på huvudet.

- "Gamle man", sa han till Crazy Horses far, "jag är verkligen ledsen... mycket ledsen."

Så reste han sig, vände sig bort och torkade ånyo långsamt, långsamt av sina händer på sin handduk.

Crazy Horses far satt tyst kvar vid sin döda sons sida. Touch the Clouds reste sig från väggen, där han suttit och kom fram till de båda. Han ställde sig på knä vid sidan om Crazy Horse, tog hans båda händer och lade dem försiktigt i kors över den dödes bröst. Så såg han medlidsamt på den gamle fadern och sa helt stilla:

- "Allt är väl nu. Han har länge sökt döden. Nu har den funnit honom. He'cheto yelo!"

* * *



För första gången... en bok på svenska om den omtalade, närmast mystiske, siouxindianske ledaren och folkhjälten Crazy Horse
En person som på sätt och vis var en legend redan under sin livstid. Men som senare glorifierats i ett flertal amerikanska verk, så att det numera är svårt att veta vad som är sant
Det mesta om honom är kontroversiellt varför innehållet i denna bok inte kan göra anspråk på att vara fullständigt riktigt i alla detaljer
Dock har senare tiders forskning givit oss en betydligt mera nyanserad bild och det är den som framföres i detta verk

Andra viktiga verk som med fördel kan läsas är:

- Kingsley M. Bray:
Crazy Horse, a Lakota Life
- Mari Sandoz:
Crazy Horse, the Strange Man of the Oglala (läs med kritiska ögon)
- Stephen E. Ambrose:
Crazy Horse and Custer, the Parallel Lives of Two American Warriors
- Mike Sajna:
Crazy Horse, the Life Behind the Legend
- Robert E. Clark:
The Killing of Chief Crazy Horse
- Edward and Mabell Kadlecck:
To Kill an Eagle
- Joseph M. Marshall III:
The Journey of Crazy Horse
- Richard G. Hardorff:
The Death of Crazy Horse
- Richard G. Hardorff:
The Oglala Lakota Crazy Horse: A Preliminary Genealogical Study and an Annotated Listing of Primary Sources
- Thomas Powers:
The Killing of Crazy Horse
- Terry C. Johnston:
Turn the Stars Upside Down
- Thomas R. Buecker:
Fort Robinson; and the American West 1874 - 1899
- Thomas R. Buecker:
The Crazy Horse Surrender Ledger
- Russell Freedman:
The Life and Death of Crazy Horse
- Eleanor Hinman:
Oglala Sources on the Life of Crazy Horse; **Se även Internet:**
http://www.nebraskahistory.org/publish/publicat/history/full-text/NH1976Oglala_Sources.pdf

Bertil Thörn - INDIANKLUBBEN - berättar här historien om den legendariske oglala/sioux-ledaren Crazy Horse, utifrån de allra senaste forskningsrönen

En berättelse om en person som för de flesta framstår mera som en legend än som en människa av kött och blod

Berättelsen är en skildring av ett människoöde som tidigare varit mycket sparsamt beskrivet på svenska.



Bertil Thörn



**INDIANKLUBBEN I SVERIGE
2014**